Carlos Castaneda

ÎNVĂȚĂTURILE LUI DON JUAN

Pentru don Juan – şi cele două persoane care au Împărtăşit cu mine accepțiunea sa de timp magic.

PREFAȚĂ.

Aceasta carte conține atât etnografie cât şi alegorie. Carlos Castaneda, sub îndrumarea lui don Juan, ne conduce spre acel moment crepuscular, spre acea spărtura în Univers, între zi şi întuneric, într-o lume nu altfel decât a noastră, dar care aparține cu totul altei ordini a realității. Ca să ajungă la ea, s-a folosit de Mescalito, yerba del diablo şi humito-peyote {1}, Datura şi ciuperci. Dar aceasta nu este o simplă analiză a unor experiențe halucinante, căci manipulările subtile ale lui don Juan au ghidat călătorul, în timp ce interpretările sale dau sens evenimentelor pe care noi, prin ucenicul vrăjitorului, avem prilejul să le experimentăm.

Antropologia ne-a arătat că lumea este definită diferit în locuri diferite. Nu numai că oamenii au obiceiuri diferite; nu numai că ei cred în zei diferiți şi se aşteaptă la destine diferite după moarte. Mai degrabă, putem spune că lumea diferitelor popoare are forme diferite. Chiar şi presupunerile metafizice diferă; spațiul nu se conformează geometriei lui Euclid, timpul nu formează o curgere continuă, unidirecțională, cauzalitatea nu se conformează logicii lui Aristotel, omul nu este diferit de regnurile nonumane sau viața de moarte, aşa cum se întâmplă în lumea noastră. Cunoaştem ceva despre formele acestor alte lumi din structura limbilor materne şi din mituri şi ceremonii, aşa cum au fost consemnate de antropologi.

Don Juan ne-a arătat străfulgerări ale lumii unui brujo Yaqui şi, fiindcă ni se înfățişează ca sub influența unor substanțe halucinogene, o percepem cu o realitate care este complet diferită de cea a altor surse. În aceasta constă virtutea specială a acestei lucrări.

Castaneda afirmă, pe bună dreptate, că această lume, cu toate diferențele ei de percepție, are logica ei internă. El a încercat să o explice dinăuntru – adică din interiorul experiențelor sale personale, bogate şi intense, în timp ce era sub îndrumarea lui don Juan, mai degrabă decât s-o examineze în

termenii logicii noastre. Faptul că el nu poate reuşi întru totul se datorează limitelor pe care cultura şi limba noastră le exercită asupra percepției, mai mult decât propriilor sale limite; totuşi, prin eforturile sale, face legătura dintre lumea unui vrăjitor Yaqui şi lumea noastră, dintre lumea unei realități neobişnuite şi lumea realității obişnuite.

Importanța majoră a actului de a pătrunde în lumi diferite de lumea noastră – şi, deci, a antropologiei – constă în faptul că experiența ne face să înțelegem că şi lumea noastră personală este un construct cultural. Experimentând alte lumi, vedem lumea noastră aşa cum este şi astfel suntem făcuți apți să întrezărim, în treacăt, cum trebuie să fie lumea reală, cea aflată la granița dintre propriul nostru construct cultural şi celelalte lumi. De aici, alegoria şi etnografia. Înțelepciunea şi poezia lui don Juan ca şi priceperea şi poezia scribului său ne oferă o viziune asupra nouă înşine şi a realității. Ca în orice alegorie adevărată, ceea ce vede privitorul trece doar prin ochii lui şi nu are nevoie de o exegeză în lucrarea de față.

Interviurile lui Carlos Castaneda luate lui don Juan au fost inițiate pe vremea când cel dintâi era student la Antropologie – la Universitatea din California, Los Angeles. Îi rămânem datori pentru răbdarea şi curajul său, pentru perspicacitatea cu care a căutat şi a făcut față provocării dublei sale ucenicii şi pentru a ne fi relatat detaliile experiențelor sale. In această lucrare, el ne demonstrează îndemânarea esențială a unui bun etnograf, capacitatea de a pătrunde într-o lume străină. Cred că a găsit o cale cu inimă.

Walter Goldschmidt.

Para mi solo recorrerlos caminos que tienen corazon, cualiquier camino que tenga corazon Por ahi yo recorro, y la unica prueba que vale es atravesar todo su largo, Y por ahi yo recorro mirando, mirando, sin aliento. („Pentru mine, nu există decât călătoria pe căi care au inimă, pe orice cale care ar putea avea o inimă. Acolo călătoresc eu şi singura provocare ce merită luată în seamă este să merg până la capăt. Acolo călătoresc eu căutând, căutând, până la epuizare.”)

Don Juan

„. Nu se mai poate încerca nimic mai mult decât să stabileşti începutul şi sensul unui drum infinit de lung. Pretenția unei întregiri sistematice şi definitive ar fi, cel puțin, o autoiluzie. Perfecțiunea poate fi atinsă în această privință de ucenicul individual doar în sens subiectiv, prin comunicarea a tot ce a reuşit să vadă.”

Georg Simmel

INTRODUCERE.

În vara anului 1960, pe vremea când eram student antropolog la Universitatea California, Los Angeles, am făcut mai multe călătorii în sud-vest ca să culeg informații despre plantele medicinale folosite de indienii din zonă. Evenimentele pe care le descriu aici au început în vremea când făceam una dintre aceste călătorii. Aşteptând într-un oraş de frontieră ca să sosească autobuzul Greyhound, stăm de vorbă cu un prieten care îmi fusese ghid şi ajutor pe parcursul acestei cercetări. Deodată, acesta s-a aplecat spre mine şi a şoptit că indianul bătrân cu părul cărunt care stătea la fereastră, ştia multe despre plante, mai cu seamă despre peyote. L-am rugat pe prietenul meu să mi-l prezinte pe omul acela.

Prietenul meu l-a salutat, apoi s-a dus la el şi i-a strâns mâna. După ce au vorbit o vreme, prietenul meu mi-a făcut semn să mă alătur lor, dar brusc m-a lăsat singur cu bătrânul, fără să ne prezinte. Acesta nu s-a arătat câtuşi de puțin jenat. I-am spus numele meu şi el mi-a răspuns că numele lui era Juan şi că îmi stătea la dispoziție. Folosea forma politicoasă de adresare în limba spaniolă. Ne-am dat mâna, la inițiativa mea, apoi am rămas tăcuți o vreme. Nu era o tăcere jenată, ci o liniște firească şi relaxată, de ambele părți. Deşi fața şi gâtul îi erau zbârcite şi îi trădau vârsta, am rămas surprins de faptul că trupul lui eră agil şi musculos.

Apoi i-am spus că voiam să obțin informații despre plantele medicinale. Deşi, în realitate, eram aproape ignorant în ceea ce priveşte planta peyote, m-am pomenit pretinzând că ştiam multe lucruri, sugerând chiar că s-ar putea să fie în avantajul lui să stea de vorbă cu mine. În timp ce eu turuiam de zor, el dădu uşor din cap şi se uită la mine, dar nu spuse nimic. I-am evitat ochii şi am sfârşit prin a sta aşa, unul lângă altul, într-o tăcere deplină. În cele din urmă, după un lung răstimp, don Juan s-a ridicat şi s-a uitat pe fereastră. Sosise autobuzul lui. Mi-a spus la revedere şi a părăsit stația.

Mi-era ciudă că-i spusesem tot felul de bazaconii şi că fusesem privit de acei ochi remarcabili. Când prietenul meu se întoarse, încercă să mă consoleze că nu reuşisem să aflu nimic de la don Juan. Îmi explică faptul că bătrânul era adeseori tăcut şi rezervat, dar efectul tulburător al acestei prime întâlniri nu dispăru prea repede.

Mi-am propus să aflu unde locuia don Juan şi, mai târziu, l-am vizitat de câteva ori. La fiecare vizită pe care i-am făcut-o am încercat să-l determin să-mi vorbească despre peyote, dar fără succes. Totuşi ne-am împrietenit şi cercetarea mea ştiinţifică fu uitată sau, cel puţin, canalizată în alte direcţii, care erau cât se poate de îndepărtate de intenţia mea originară.

Prietenul care mă prezentase lui don Juan mi-a explicat mai târziu că bătrânul nu se născuse în Arizona, acolo unde ne-am întâlnit, ci era un indian Yaqui din Sonora, Mexic.

La început, l-am privit pe don Juan ca pe un om destul de ciudat, care ştia o mulţime de lucruri despre peyote şi care vorbea spaniola remarcabil de bine. Dar oamenii cu care locuia credeau că poseda nişte „cunoştinţe secrete", că era un brujo. Cuvântul spaniol brujo înseamnă în engleză vraci, vindecător, vrăjitor, fermecător. Semnifică, în esenţă, o persoană care are puteri extraordinare, de obicei malefice.

Îl cunoşteam pe don Juan de un an şi abia atunci a început să aibă încredere în mine. Într-o zi, mi-a explicat că avea anumite cunoştinţe pe care i le transmisese un învăţător, un „binefăcător", cum îi spunea el, care îl instruise într-un fel de ucenicie. Don Juan mă alesese, la rândul lui, pe mine ca să-i servesc drept ucenic, dar m-a avertizat că trebuia să-mi iau un angajament foarte ferm şi că instruirea va fi de lungă durată şi foarte dificilă.

Descriindu-şi învăţătorul, don Juan a folosit cuvântul diablero. Mai târziu am aflat că diablero este un cuvânt folosit doar de indienii din Sonora. Se referă la o persoană malefică ce practică magia neagră şi poate să se transforme într-un animal – o pasăre, un câine, un coiot sau orice altă fiinţă. Într-una din vizitele mele la Sonora, am avut o experienţă ciudată ce ilustrează ceea ce simţeau indienii despre cei numiţi diablero. Mergeam cu maşina noaptea, împreună cu doi prieteni indieni când am văzut un animal ce părea să fie un câine care traversa şoseaua. Unul dintre tovarăşii mei mi-a spus că nu era câine, ci un coiot uriaş. Am încetinit şi m-am oprit la marginea drumului ca să mă uit mai bine la acel animal. A mai rămas câteva secunde în raza farurilor, apoi a fugit în desişul pădurii. Era, fără îndoială, un coiot, dar era de două ori mai mare decât unul obişnuit. Vorbind cu înflăcărare, prietenii mei au căzut de acord că era un animal foarte ciudat, iar unul dintre ei a fost de părere că ar putea fi un diablero. M-am hotărât să povestesc această experienţă ca să-i chestionez pe indienii din zonă despre credinţele lor referitoare la existenţa făpturilor diablero. Am vorbit cu multe

persoane, povestindu-le întâmplarea şi punându-le întrebări. Cele trei conversaţii ce urmează arată exact ce au simţit.

— Crezi că era un coiot, Choy? L-am întrebat pe un tânăr după ce acesta ascultase relatarea mea.

— Cine ştie? Fără îndoială că era un câine. Era prea mare ca să fie un coiot.

— Crezi că putea să fie un diablero?

— Asta-i o prostie. Asemenea fiinţe nu există.

— De ce spui asta, Choy?

— Oamenii îşi închipuie anumite lucruri. Pun pariu că dac-ai fi prins animalul ăla, ai fi văzut că era câine. Odată, am avut treabă în alt oraş şi m-am trezit înainte de ivirea zorilor şi mi-am înşeuat calul. Când plecam, am dat de o umbră pe drum care arăta ca un animal uriaş. Calul meu a dat înapoi şi m-a aruncat din şa. M-am speriat destul de tare, dar s-a dovedit că umbra era a unei femei care se îndrepta spre oraş.

— Vrei să spui, Choy, că nu crezi că există diableros?

— Diableros? Ce-i un diablero? Spune-mi şi mie!

— Nu ştiu, Choy. Manuel, care se afla cu mine în acea noapte, a spus că un coiot putea fi un diablero. Poate poţi tu să-mi spui ce este un diablero.

— Un diablero se spune că este un brujo care ia orice formă doreşte. Dar toată lumea ştie că asta-i o prostie. Bătrânii de aici ştiu enorm de multe poveşti despre diableros. Pe noi, cei tineri, n-o să ne auzi vorbind despre aşa ceva.

— Ce fel de animal crezi că era, dona Luz? Am întrebat-o pe o femeie de vârstă mijlocie.

— Doar Dumnezeu ştie sigur, dar nu cred că era un coiot. Unele fiinţe par a fi coioţi, dar nu sunt. Coiotul alerga sau mânca?

— Stătea mai mult în picioare, dar prima oară când l-am văzut, cred că înghiţea ceva.

— Eşti sigur că nu ducea ceva în gură?

— Poate că da. Dar, spune-mi, asta ar schimba lucrurile?

— Da. Dacă ducea ceva în gură, cu siguranţă nu era coiot.

— Atunci ce era?

— Era un bărbat sau o femeie.

— Cum numeşti asemenea oameni, dona Luz?

Ea nu îmi răspunse. Am mai întrebat-o despre acest lucru un timp, dar fără succes. În cele din urmă, mi-a răspuns că nu ştia. Am întrebat-o dacă

asemenea oameni se numeau diableros şi ea a răspuns că diablero era, de fapt, unul din numele care li se dădeau.

— Cunoşti vreun diablero? Am întrebat-o eu.

— Am cunoscut o femeie, îmi răspunse ea. A fost omorâtă. Asta s-a întâmplat când eu eram fetiță. Femeia, spunea lumea, obişnuia să se prefacă într-o cățea. Şi, într-o noapte, un câine a intrat în casa unui om alb să fure brânză. Omul a împuşcat câinele şi chiar în clipa când animalul a murit în casa omului alb, femeia a murit în coliba ei. Rudele ei s-au dus în casa omului alb şi au cerut despăgubire şi, într-adevăr, omul alb a plătit bani buni, fiindcă a omorât-o.

— Cum a putut să ceară o despăgubire dacă nu omorâse decât un câine?

— Au spus că omul alb ştia că nu era un câine, pentru că mai erau şi alți oameni cu el care l-au văzut pe câine stând în două picioare asemeni unui om şi întinzându-se spre brânză, care era pe o tavă ce atârna de acoperiş. Oamenii aşteptau hoțul, căci omului alb i se fura brânză în fiecare noapte. Aşa că omul a ucis hoțul, deşi ştia că nu e câine.

— Mai există diableros în zilele noastre, dona Luz?

— Asemenea lucruri sunt foarte secrete. Lumea zice că nu mai există nici un diablero, dar eu mă îndoiesc, fiindcă un membru al unei familii de diablero trebuie să învețe tot ceea ce ştie un diablero. Ființele astea au propriile lor legi şi una dintre ele este că un diablero trebuie să transmită secretul unuia din familia lui.

— Ce crezi că era animalul acela, Genaro? L-am întrebat pe un om foarte în vârstă.

— Un câine de la una dintre crescătoriile de vite de prin locurile alea. Ce altceva putea să fie?

— Putea să fi fost un diablero?

— Un diablerol Eşti nebun. Nu există nici un diablero?

— Vrei să spui că nu mai există nici unul astăzi sau că nu au existat vreodată?

— Pe timpuri existau, da! Asta ştie toată lumea. Ştim cu toții. Dar oamenii se temeau de ei şi i-au omorât pe toți.

— Cine i-a omorât, Genaro?

— Toți oamenii din trib. Ultimul diablero pe care îl ştiu eu a fost S… El a omorât zeci, poate chiar sute de oameni cu vrăjitoriile lui. Noi n-am putut să îngăduim asta şi oamenii s-au adunat, l-au luat pe nepregătite într-o noapte şi l-au ars de viu.

— Când s-a întâmplat asta, Genaro?

— Asta a fost în o mie nouă sute patruzeci şi doi.

— Ai văzut chiar dumneata?

— Nu, dar lumea încă mai vorbeşte despre asta. Se spune că n-a rămas nici un fel de cenuşă, cu toate că rugul era făcut din lemn tânăr. Tot ce a rămas la sfârşit a fost o baltă mare de grăsime.

Deşi don Juan îl categorisea pe binefăcătorul său ca fiind un diablero, n-a pomenit niciodată locul din care îşi dobândise cunoştinţele şi nici nu a menţionat numele învăţătorului său. De fapt, don Juan dezvăluia foarte puţin din viaţa lui personală. Tot ce mi-a spus a fost că, se născuse în sud-vest, în 1891; că îşi petrecuse aproape toată viaţa în Mexic; că în 1900, familia lui fusese exilată de către guvernul mexican, în partea centrală a Mexicului, împreună cu mii de alţi indieni din Sonora şi că trăise în centrul şi sudul Mexicului până în 1940. Deci, de vreme ce don Juan călătorise mult, cunoştinţele lui puteau fi produsul multor influenţe. Şi, deşi el se considera un indian din Sonora, nu eram sigur dacă să plasez contextul cunoştinţelor lui în totalitatea culturii indienilor sonorieni. Dar nu intenţionez, în această lucrare, să determin cu exactitate mediul său cultural.

Mi-am început ucenicia cu don Juan în iunie 1961. Înainte de aceasta, îl văzusem cu diferite prilejuri, dar întotdeauna în calitate de observator antropologic. În aceste conversaţii incipiente, am luat notiţe pe furiş. Mai târziu, bazându-mă pe memoria mea, am reconstituit întreaga conversaţie. Când am început să lucrez ca ucenic, totuşi, acea metodă de luare a notiţelor a devenit foarte dificilă, fiindcă discuţiile noastre atingeau subiecte diferite. Apoi don Juan mi-a îngăduit, după îndelungi proteste, să notez tot ce se spunea. Aş fi vrut, de asemenea, să fac fotografii şi să înregistrez pe bandă, dar el nu mi-a permis acest lucru.

La început mi-am făcut ucenicia în Arizona, apoi la Sonora, căci don Juan s-a mutat în Mexic în timpul instruirii mele. Metoda pe care o foloseam era să ne întâlnim pentru câteva zile de fiecare dată. Vizitele mele au devenit mai frecvente şi au început să dureze mai mult în lunile de vară ale anilor 1961, 1962, 1963 şi 1964. Când privesc în urmă, ajung la concluzia că această metodă de a-mi desfăşura ucenicia a împiedicat antrenamentul meu să reuşească, căci a întârziat apariţia angajamentului total de care aveam nevoie ca să devin un adevărat brujo. Totuşi, metoda a fost benefică din punctul meu de vedere, fiindcă mi-a permis un minimum de detaşare şi aceasta, la rândul ei, a creat o posibilitate de examinare critică, care ar fi

fost imposibilă dacă aş fi participat fără întrerupere. În septembrie 1965, am hotărât să îmi întrerup ucenicia.

La câteva luni după retragerea mea, m-am gândit să-mi fac ordine în notiţele mele de teren într-un mod sistematic. Fiindcă datele pe care le strânsesem erau destul de voluminoase şi includeau numeroase informaţii amestecate, am început prin a încerca să stabilesc un sistem de clasificare. Am separat datele pe zone de concepte şi proceduri înrudite şi le-am aranjat ierarhic, după importanţa subiectivă – adică, după impactul pe care l-a avut fiecare asupra mea. În felul acesta, am ajuns la următoarea clasificare: folosirea plantelor halucinogene; proceduri şi formule folosite în vrăjitorie; achiziţionarea şi manipularea obiectelor de putere; utilizări ale plantelor medicinale; cântece şi legende.

Reflectând asupra fenomenelor pe care le-am experimentat, mi-am dat seama că încercarea mea de clasificare nu se soldase cu vreun alt rezultat decât cu un inventar al categoriilor, orice încercare de a-mi perfecţiona schema nu ar fi dus decât la un inventar mai complex. Şi nu acest lucru doream eu. În decursul lunilor care au urmat retragerii mele din ucenicie, trebuia să înţeleg ce anume experimentasem şi acest lucru era învăţarea unui sistem coerent de credinţe printr-o metodă experimentală, pragmatică. Devenise evident pentru mine, chiar de la prima sesiune la care participasem, că învăţămintele lui don Juan aveau o coeziune internă. De îndată ce luase hotărârea fermă de a-mi comunica informaţiile pe care le deţinea, a început să-şi prezinte explicaţiile în mod ordonat, pas cu pas. Descoperirea şi înţelegerea acestei ordini s-a dovedit a fi o sarcină cât se poate de dificilă pentru mine.

Incapacitatea mea de a înţelege părea să vină de la faptul că, după patru ani de ucenicie, eram încă un începător. Era clar că informaţiile lui don Juan şi metoda lui de a mi le transmite aparţineau binefăcătorului său; de aceea, dificultăţile pe care le-am avut eu în înţelegerea învăţăturilor lui trebuie să fi fost aceleaşi cu cele pe care le întâmpinase şi el însuşi. Don Juan a făcut aluzie la asemănările noastre ca începători prin comentarii accidentale privitoare la imposibilitatea lui de a-şi înţelege învăţătorul în timpul propriei sale ucenicii. Astfel de remarce m-au făcut să cred că pentru orice începător, indian sau de altă origine, cunoaşterea vrăjitoriei devenea de neînţeles datorită caracteristicilor bizare ale fenomenelor pe care le experimenta el. Eu, personal, ca occidental, am găsit aceste caracteristici atât de bizare, încât era practic imposibil să le explic în termenii vieţii mele de fiecare zi şi

am ajuns la concluzia că orice încercare de a clasifica notițele mele din cercetarea de teren ar fi inutilă.

Astfel, a devenit evident pentru mine că, de fapt, cunoaşterea lui don Juan trebuia examinată în termenii propriului său mod de a o înțelege; numai astfel înțeleasă putea să devină evidentă şi convingătoare. Încercând să pun de acord propriile mele opinii cu cele ale lui don Juan, mi-am dat seama că ori de câte ori încerca să-mi explice cunoaşterea lui, folosea concepte care o făceau „inteligibilă" pentru sine însuşi. Deoarece acele concepte îmi erau străine, încercând să înțeleg cunoaşterea lui aşa cum o înțelegea el, ajungeam într-o poziție pe care nu puteam s-o susțin. Prin urmare, prima mea sarcină era să determin ordinea conceptelor sale. Lucrând în această direcție, mi-am dat seama că însuşi don Juan pusese un accent special pe o anume zonă a tehnicilor sale, anume folosirea plantelor halucinogene. Pe baza acestei realizări, am revăzut propria mea schemă de categorii.

Don Juan folosea, separat şi în ocazii diferite, trei plante halucinogene: peyote (Lophophora williamsii), iarba Jimson (Datura inoxia syn. D. meteloides) şi o ciupercă (probabil Psilocybe mexicana). Încă înaintea contactului lor cu europenii, indienii americani cunoscuseră proprietățile halucinogene ale acestor trei plante. Datorită proprietăților lor, aceste plante fuseseră folosite pe scară largă pentru plăcere, pentru vindecări, pentru vrăjitorie şi pentru inducerea unei stări de extaz. În contextul specific al învățămintelor sale, don Juan a legat folosirea plantei Datura inoxia şi a Psilocybe mexicana cu obținerea puterii, o putere pe care el o numea „aliatul". A legat folosirea plantei Lophophora williamsii cu dobândirea înțelepciunii sau a cunoaşterii caii corecte de a trăi.

Pentru el, importanța plantelor consta în capacitatea lor de a produce stagii de percepție specială la o ființă umană. Astfel, el m-a ghidat în experimentarea unui şir de astfel de stagii cu scopul dezvăluirii şi validării cunoaşterii lui. Eu le-am numit „stări ale realității neobişnuite", înțelegând prin aceasta o realitate deosebită, opusă realității obişnuite a vieții de fiecare zi. Distincția se bazează pe înțelesul inerent stărilor de realitate neobişnuită. În contextul cunoaşterii lui don Juan ele erau considerate reale, deşi realitatea lor era diferențiată de realitatea obişnuită.

Don Juan considera stările realității neobişnuite ca fiind singura formă de învățare pragmatică şi unica modalitate de dobândire a puterii. El dădea impresia că alte secțiuni ale învățăturii sale erau incidentale dobândirii puterii. Acest punct de vedere străbătea atitudinea lui don Juan privind tot

ce nu era legat direct de stările de realitate neobişnuită. În toate cercetările mele de teren se află referințe la felul cum simțea don Juan. De pildă, într-o conversație el a sugerat că unele obiecte posedă o anumită cantitate de putere. Deşi el nu arăta nici un respect pentru obiectele de putere, spunea că erau frecvent folosite ca instrumente de către vrăjitorii de categorie mai joasă. L-am întrebat adesea despre asemenea obiecte, dar el părea total neinteresat să discute despre ele. Când problema a fost ridicată din nou cu o altă ocazie, a acceptat, fără entuziasm, să discute despre ele.

— Există unele obiecte care sunt străbătute de putere, a spus el. Sunt zeci de astfel de obiecte care sunt păstrate de oameni puternici cu ajutorul unor spirite prietenoase. Aceste obiecte sunt instrumente, nu unele obişnuite, ci instrumente ale morții. Totuşi nu sunt decât nişte instrumente; nu au puterea de a transmite învățături. De fapt, ele fac parte din domeniul instrumentelor de război; ele sunt făcute pentru a ucide, pentru a fi aruncate în cineva.

— Ce fel de obiecte sunt acestea, don Juan?

— Nu sunt, de fapt, obiecte; mai degrabă sunt tipuri de putere.

— Cum poale cineva obține aceste tipuri de putere, don Juan?

— Asta depinde de genul de obiect pe care-l doreşti.

— Câte genuri există?

— Aşa cum ți-am spus deja, există o mulțime. Orice poate fi un obiect de putere.

— Atunci care sunt cele mai puternice?

— Puterea unui obiect depinde de posesorul lui, de ce fel de om este acesta. Un obiect al puterii ce aparține unui om inferior este aproape o glumă; pe de altă parte, un vrăjitor puternic, plin de magie îşi dă puterea instrumentelor sale.

— Care sunt obiectele de putere cele mai obişnuite, deci? Pe care le preferă majoritatea vrăjitorilor?

— Nu există preferințe. Toate sunt obiecte ale puterii, în acelaşi fel.

— Dumneata posezi aşa ceva, don Juan?

Nu îmi răspunse; doar se uită la mine şi râse. Rămase tăcut vreme îndelungată şi m-am gândit că întrebările mele îl plictiseau.

— Aceste tipuri de putere au propriile lor limite, continuă el. Dar un astfel de punct de vedere sunt sigur că este de neînțeles pentru tine. Mie mi-a trebuit aproape o viață ca să înțeleg ca, de unul singur, un aliat poate dezvălui toate secretele acestor puteri inferioare, făcându-le destul de

copilăreşti. Cândva am avut asemenea instrumente, atunci când eram foarte tânăr.

— Ce fel de obiecte ale puterii ai avut?

— Maiz-pinto, cristale şi pene.

— Ce este maiz-pinto, don Juan?

— Este o sămânță mică de porumb care are o dungă roşie la mijloc.

— Este o singură sămânță?

— Nu. Un vrăjitor are patruzeci şi opt de semințe.

— Ce fac aceste semințe, don Juan?

— Fiecare dintre ele poate ucide un om atunci când pătrunde în corpul său.

— Cum poate o sămânță să pătrundă într-un corp omenesc?

— Este un obiect al puterii şi puterea lui constă, între altele, în capacitatea de a pătrunde în corp.

— Ce face când pătrunde în corp?

— Intră adânc în corp; se aşează în piept sau în intestine. Omul se îmbolnăveşte şi dacă acela care îl îngrijeşte nu este mai puternic decât vrăjitorul, va muri în decurs de trei luni din momentul în care sămânță i-a pătruns în corp.

— Există vreo modalitate prin care poate fi tămăduit?

— Tot ce se poate face în acest caz este să se extragă sămânța prin sugere, dar foarte puțini şamani îndrăznesc să facă asta. Un brujo poate reuşi să extragă astfel sămânța, dar, dacă nu este destul de puternic ca s-o dea afară, va intra în el şi-l va ucide pe el în locul bolnavului.

— Dar cum reuşeşte o sămânță să intre în trupul cuiva?

— Ca să înțelegi acest lucru trebuie să-ți vorbesc mai întâi despre vrăjitoria cu porumb care este una dintre cele mai puternice vrăji pe care le cunosc. Asta se face cu ajutorul a două semințe. Una din ele este pusă în bobocul unei flori galbene. Floarea este aşezată într-un loc în care va veni în contact cu victima: pe drumul pe care aceasta merge în fiecare zi sau în orice loc unde aceasta apare de obicei. Imediat după ce victima calcă pe sămânță sau o atinge în vreun fel, vraja îşi face efectul: sămânța pătrunde în trup.

— Ce se întâmplă cu sămânța după ce omul a atins-o?

— Toată puterea ei pătrunde în om şi sămânța se eliberează. În acel moment devine o sămânță obişnuită. Poate să rămână la locul vrăjii sau poate fi aruncată – nu contează. Cel mai bine este să o arunci în tufişuri, de unde poate s-o mănânce o pasăre.

— Se poate s-o mănânce o pasăre înainte ca un om s-o atingă?

— Nu, nici o pasăre nu e atât de proastă, pot să te asigur. Păsările o ocolesc.

Apoi don Juan a descris unele tehnici foarte complexe prin care asemenea semințe ale puterii pot fi obținute.

— Nu trebuie să uiți că maiz-pinto este doar un instrument, nu un aliat, spuse el. De îndată ce faci această deosebire nu vei mai avea nici o problemă. Dar, dacă tu consideri asemenea instrumente ca fiind ceva suprem, vei fi un prost.

— Sunt obiectele puterii la fel de eficiente ca un aliat? L-am întrebat eu.

Înainte de a-mi răspunde, don Juan a râs plin de dispreț. Părea că se străduia din răsputeri să fie răbdător cu mine.

— Maiz-pinto, cristalele şi penele sunt simple jucării în comparație cu un aliat, a răspuns el. Aceste obiecte care generează putere sunt necesare numai când omul nu are un aliat. Este o pierdere de vreme să le cauți, mai cu seamă în cazul tău. Tu trebuie să-ți cauți un aliat; când vei reuşi, o să înțelegi ceea ce-ți spun eu acum. Obiectele puterii sunt ca un joc de copii.

— Nu mă înțelege greşit, don Juan, am protestat eu. Vreau să am un aliat, dar mai vreau să şi înțeleg tot ce pot înțelege. Chiar şi dumneata ai spus că, de fapt, cunoaşterea înseamnă putere.

— Nu! Mi-a răspuns el răspicat. Puterea se află în felul de cunoaştere pe care îl deții. Ce rost are să ştii lucruri care nu-ți servesc la nimic?

În sistemul de credințe al lui don Juan, dobândirea unui aliat însemna exclusiv exploatarea stărilor de realitate neobişnuită pe care mi le inducea prin folosirea plantelor halucinogene. El credea că dacă mă concentram asupra acestor stări şi dacă omiteam alte aspecte ale cunoaşterii pe care mi-o împărtăşea, voi obține o privire coerentă asupra fenomenelor pe care le experimentasem.

Prin urmare, am împărțit această carte în două părți. În prima parte prezint selecții din cercetările mele de teren ce se ocupă de stările realității neobişnuite prin care am trecut în timpul uceniciei mele. Pentru că mi-am aranjat notele pentru a se potrivi cu desfăşurarea poveştii, ele nu sunt întotdeauna într-o secvență cronologică adecvată. Niciodată nu mi-am notat descrierea unei stări a realității neobişnuite decât la câteva zile după ce o experimentasem, aşteptând până în momentul în care eram capabil s-o analizez cu calm şi cu obiectivitate. Totuşi, conversațiile mele cu don Juan erau consemnate pe măsură ce aveau loc, imediat după fiecare stare de

realitate neobişnuită. Relatările mele privind aceste conversații sunt uneori antedatate întregii descrieri a unei experiențe.

Notele mele din cercetările de teren dezvăluie versiunea subiectivă a ceea ce am perceput în timp ce treceam prin acea experiență. Acea versiune este prezentată aici exact aşa cum i-am înfățişat-o lui don Juan, care-mi cerea o relatare completă şi fidelă a fiecărui detaliu şi o prezentare amănunțită a fiecărei experiențe. În momentul înregistrării acestor experiențe, am adăugat detalii accidentale, în încercarea de a recaptura încadrarea fiecărei stări a realității neobişnuite. Am ținut să descriu impactul emoțional pe care-l experimentasem cât mai complet.

Notele de teren dezvăluie, de asemenea, conținutul sistemului de credințe al lui don Juan. Am condensat multe pagini de întrebări şi răspunsuri din discuțiile dintre don Juan şi mine pentru a evita repetițiile în conversație. Dar, fiindcă doream să redau exact starea de spirit a schimburilor noastre, am şters numai acele dialoguri care nu adăugau nimic la înțelegerea mea a căii sale de cunoaştere. Informația pe care don Juan mi-o dădea despre calea sa de cunoaştere era întotdeauna sporadică şi fiecare mic efort din partea lui necesita ore de instrucție din partea mea. Totuşi, au fost nenumărate ocazii în care şi-a expus cunoaşterea în mod deschis.

În cea de a doua parte a acestei cărți prezint o analiză structurală extrasă exclusiv din datele relatate în prima parte. Prin analiza mea încerc să sprijin următoarele afirmații: (1) don Juan şi-a prezentat învățăturile ca un sistem de gândire logică; (2) sistemul avea sens numai daca era examinat pornind de la părțile sale structurale şi (3) sistemul era conceput să ghideze un ucenic la un nivel de conceptualizare care explica ordinea fenomenelor pe care le experimentase el.

PARTEA ÎNTÂI.

ÎNVĂȚĂTURILE LUI DON JUAN.

Notele mele despre prima şedință cu don Juan sunt datate 23 iunie 1961. Acesta a fost momentul când mi-am început ucenicia. Mai înainte îl văzusem de câteva ori doar în calitate de observator. Cu fiecare prilej îl rugasem să mă învețe despre peyote. De fiecare dată n-a ținut seama de cererea mea, dar nici nu a respins subiectul complet şi i-am interpretat ezitarea ca fiind un semn că era înclinat să vorbească despre cunoştințele lui dacă mai insistam puțin.

La această şedință m-a făcut să înțeleg clar că ar putea să-mi ia cererea în considerare dacă eu îi dovedeam o limpezime a minții şi o precizie a

scopului referitor la ceea ce-i cerusem. În ceea ce mă priveşte, era imposibil să îndeplinesc o asemenea condiţie, căci îl rugasem să mă instruiască despre peyote doar ca mijloc de a stabili o legătură prin care să comunic cu el. M-am gândit că subiectul fiindu-i familiar putea să-l determine să fie mai deschis şi mai dispus să vorbească şi astfel să-mi îngăduiască să pătrund în ştiinţa lui despre proprietăţile plantelor. El interpretase literal cererea mea şi îl preocupa motivul pentru care eu doream să învăţ ceva despre peyote.

Vineri, 23 iunie 1961

— Vrei să mă înveţi despre peyote, don Juan?

— De ce vrei să înveţi astfel de lucruri?

— Ţin, cu tot dinadinsul, să aflu despre ele. Dorinţa mea de a afla nu reprezintă un motiv suficient de bun?

— Nu! Trebuie să cauţi în inima ta şi să descoperi de ce un tânăr ca tine doreşte să-şi impună o asemenea sarcină de învăţare.

— Dumneata de ce ai învăţat astfel de lucruri, don Juan?

— De ce mă întrebi?

— Poate că avem amândoi aceleaşi motive.

— Mă îndoiesc. Eu sunt indian. Nu urmăm aceleaşi căi.

— Singurul meu motiv este că vreau să învăţ despre asta, doar ca ştiu. Dar, te asigur, don Juan, că intenţiile mele nu sunt rele.

— Te cred. Te-am fumat.

— Iartă-mă! Nu înţeleg.

— Nu mai contează acum. Îţi cunosc intenţiile.

— Vrei să spui că ai văzut prin mine?

— Se poate spune şi aşa.

— Atunci, vrei să mă înveţi?

— Nu!

— Pentru că nu sunt indian?

— Nu. Pentru că nu-ţi cunoşti inima. Important este să ştii exact de ce vrei să te implici. Să înveţi despre „Mescalito” este o treabă foarte serioasă. Dacă ai fi fost indian, dorinţa ta ar fi fost suficientă. Foarte puţini indieni au o asemenea dorinţă.

Duminică, 25 iunie 1961

Vineri, am petrecut toată după-amiaza cu don Juan. Intenţionam să plec pe la ora şapte seara. Stăteam pe prispa din faţa casei şi m-am hotărât să-l mai întreb o dată despre învăţătură. Era aproape o chestiune de rutină şi mă aşteptam să mă refuze din nou. L-am întrebat dacă exista o şansă ca el să

accepte dorința mea de a învăța, ca şi cum aş fi fost indian. Îi trebui mult timp ca să îmi răspundă. Am fost silit să mai rămân, căci el părea că încearcă să ia o hotărâre, în vreun fel sau altul.

În cele din urmă, îmi spuse că exista o cale şi începu să-mi prezinte o problemă. Îmi spuse că dacă stăteam aşa pe duşumea mă voi simți foarte obosit şi că lucrul cel mai nimerit era să-mi găsesc „un loc" (sitio), unde puteam să stau fără să mă obosesc. Stătusem cu genunchii strânşi la piept şi cu brațele în jurul pulpelor. Când mi-a spus că eram obosit, mi-am dat seama că mă durea spatele şi că eram vlăguit.

Am aşteptat să-mi spună ce înțelegea printr-un „loc", dar el nu făcu nici o încercare să îmi lămurească această problemă. M-am gândit că poate voia să-mi spună că trebuie să-mi schimb poziția, aşa că m-am ridicat şi m-am apropiat de el. Nu a fost de acord cu acest lucru şi a subliniat clar că un „loc" reprezintă spațiul unde un om se putea simți, în mod firesc, fericit şi puternic. El bătu cu palma locul unde stătea şi spuse că acesta era locul lui, adăugând că aceasta era o ghicitoare al cărei răspuns trebuia să îl aflu singur, fără să stau să mă gândesc.

Ceea ce-mi prezentase drept o problemă de rezolvat era, desigur, o ghicitoare. N-aveam idee cum să încep sau ce era în mintea lui. De mai multe ori am cerut să mi se indice o cheie sau, măcar, o aluzie cum trebuia să procedez ca să găsesc locul în care să mă simt fericit şi puternic. Am insistat şi am argumentat că n-aveam idee de ce voia el să spună, pentru că nici nu concepeam problema. El îmi sugeră să mă plimb prin verandă până ce găseam acel loc.

M-am ridicat şi am început să măsor duşumeaua în lung şi-n lat. M-am simțit caraghios şi m-am aşezat în fața lui.

S-a enervat foarte tare şi m-a acuzat că nu l-am ascultat, spunând că, poate, nu voiam să învăț. După o vreme s-a calmat şi mi-a explicat că nu orice loc era bun să stau pe el sau să mă aflu pe el şi că în toată veranda era un singur loc unde m-aş fi simțit cel mai bine. Sarcina mea era să-l deosebesc de toate celelalte locuri. Ideea era că trebuia să „simt" toate locurile care-mi erau accesibile, până puteam să decid, fără nici o îndoială, care era cel potrivit.

Eu am argumentat că, deşi veranda nu era prea mare (vreo 4 m pe 3 m) numărul de „locuri" posibile era imens şi că mi-ar trebui foarte mult timp să le verific pe toate şi că, deoarece el nu specificase mărimea locului, posibilitățile puteau fi infinite. Argumentele mele fură inutile. Se ridică şi mă avertiză, pe un ton foarte aspru, că s-ar putea să-mi trebuiască zile

întregi ca să-l descopăr, dar că, dacă nu rezolvam problema asta, ar fi mai bine să plec, fiindcă el nu mai avea ce să-mi spună. Ținu să-mi amintească că el ştia unde era acel loc al meu şi că, deci, nu avea rost să-l mint; spuse că era singura cale în care îmi putea accepta dorința de a învăța despre Mescalito ca pe un motiv valid. Adăugă că nimic pe lumea asta nu ni se face cadou şi că orice învățătură trebuie dobândită pe o cale dificilă.

Ocoli casa şi merse spre desiş ca să urineze. Intră direct în casă prin spate.

M-am gândit că sarcina de a găsi locul indicat al fericirii era doar un motiv pentru a mă îndepărta, totuşi m-am ridicat şi am început să mă plimb încoace şi încolo. Cerul era fără nori. Puteam vedea totul din verandă şi din apropierea ei. Probabil că mă mişcasem vreme de o oră sau chiar mai mult, dar nu se întâmplă nimic care să-mi dezvăluie locul cu pricina. M-am plictisit să tot umblu şi m-am aşezat; după câteva minute m-am aşezat în alt loc, apoi în altul, până ce am parcurs întreaga podea într-un mod semisistematic. M-am străduit „să simt" diferența dintre locuri, dar îmi lipseau criteriile diferențierii. Deşi aveam impresia că-mi pierd vremea, totuşi am continuat. M-am gândit că venisem de departe ca să mă întâlnesc cu don Juan şi, la urma urmei, n-aveam altceva de făcut.

M-am lungit pe spate şi mi-am pus mâinile sub cap. Pe urmă m-am întors şi m-am aşezat pe burtă o vreme. Am repetat această mişcare de rotație pe toată podeaua. Pentru prima oară am avut impresia că descoperisem un vag criteriu. Mi-am simțit trupul mai cald când m-am aşezat pe spate.

M-am rostogolit din nou, de data aceasta în direcția opusă şi iar am parcurs întreaga podea, aşezându-mă cu fața în jos în toate locurile unde stătusem cu fața în sus când parcursesem veranda prima oară. Am avut aceleaşi senzații de cald şi rece, în funcție de poziția pe care o aveam, dar nu simțeam nici o diferență între locuri.

Apoi îmi veni o idee care mi se păru strălucită: locul lui don Juan! M-am aşezat acolo, m-am lungit întâi cu fața în jos, apoi pe spate, dar locul era la fel ca toate celelalte. M-am ridicat. Mă săturasem! Voiam să-i spun la revedere lui don Juan, dar mă jenam să-l trezesc. M-am uitat la ceas. Era două dimineața! Mă tot răsucisem timp de şase ore.

În clipa aceea, don Juan a ieşit afară şi a ocolit casa îndreptându-se spre desiş. Se întoarse şi se aşeză în fața uşii. Eram descurajat şi aş fi vrut să-i spun ceva neplăcut şi să plec. Dar mi-am dat seama că nu era vina lui; că eu eram cel care hotărâse să suporte toate prostiile alea. I-am spus că ratasem

alegerea Jocului; mă tot rostogolisem ca un idiot pe podeaua lui toată noaptea şi încă nu reuşeam să dezleg misterul.

Izbucni în râs şi mi-a spus că nu se miră, căci nu procedasem corect. Nu-mi folosisem ochii. Acest lucru era adevărat, dar eu eram foarte sigur că el spusese că trebuia să simt diferența. I-am spus acest lucru, dar el a ripostat zicându-mi că omul poate să simtă cu ochii, atunci când nu se uită direct la lucruri.

— În ceea ce mă priveşte, a spus el, eu nu am alt mijloc de a rezolva problema decât folosindu-mă de tot ce am: ochii mei.

Don Juan intră în casă. Eram convins că mă urmărise. M-am gândit că altfel n-ar fi avut cum să ştie că nu mă folosisem de ochi.

Am început iar să mă rostogolesc, fiindcă aceasta era metoda cea mai confortabilă. De data aceasta, totuşi, mi-am sprijinit bărbia în mâini şi m-am uitat atent la fiecare detaliu.

După o vreme, întunericul din jurul meu s-a schimbat. Când mi-am ațintit privirea pe punctul care se afla chiar în fața mea, întreaga zonă periferică a câmpului meu vizual deveni viu colorată, într-o nuanță omogenă galben-verzuie. Efectul fu uimitor. Mi-am ținut privirile ațintite asupra punctului din fața mea şi am început să mă târăsc într-o parte pe burtă, stând pe un picior.

Deodată, într-un anume punct aflat în mijlocul podelei, am devenit conştient de o altă schimbare de nuanță. Spre dreapta mea, tot la periferia câmpului meu vizual, galbenul-verzui se prefăcu într-o nuanță de purpuriu intens. Mi-am concentrat atenția asupra ei. Purpuriul a pălit până la o culoare slabă, totuşi strălucitoare, care nu s-a pierdut atâta timp cât am stat cu ochii pe ea.

Mi-am pus jacheta acolo, pentru a marca locul şi atunci l-am strigat pe don Juan. El a ieşit în verandă. Eram profund tulburat; văzusem, într-adevăr, schimbarea de nuanțe. El nu păru impresionat, dar îmi spuse să mă aşez în acel loc şi să-i spun cum mă simțeam.

M-am aşezat, apoi m-am întins pe spate. EI a rămas în picioare lângă mine şi m-a întrebat de mai multe ori cum mă simțeam; dar n-am simțit nimic deosebit. Timp de vreo cincisprezece minute am încercat să simt sau să văd o diferență, în timp ce don Juan stătea lângă mine răbdător. M-am simțit dezgustat. Simțeam un gust metalic în gură. Brusc, a început să mă doară capul. Simțeam că mi se face greață. Gândul la eforturile mele prosteşti mă irita până la furie. M-am ridicat.

Probabil că don Juan a observat profunda mea frustrare. N-a râs, dar mi-a spus foarte serios că trebuia să fiu inflexibil cu mine însumi, dacă țineam să învăț. Aveam de ales doar între două lucruri, a spus el: sau să plec acasă şi în cazul acesta nu voi învăța niciodată, sau să dezleg misterul.

Don Juan intră iar în casă. Voiam să plec imediat, dar mă simțeam prea obosit ca să mai conduc; în plus, faptul că reuşisem se deosebesc nuanțele mă uimise atât de tare, încât eram convins că acesta era un anume criteriu şi poate că mai puteam descoperi şi alte schimbări. Oricum, era prea târziu ca să plec. Aşa că m-am aşezat, mi-am întins picioarele şi am luat-o de la capăt.

De data aceasta m-am mişcat repede din loc în loc, trecând pe lângă locul lui don Juan, până la capătul podelei, pe urmă m-am întors ca să parcurg şi cealaltă jumătate. Când am ajuns la mijloc, mi-am dat seama că se petrecea altă schimbare a culorilor, tot la marginea câmpului meu vizual. Culoarea galben-verzuie, uniformă, pe care o vedeam în tot locul, s-a prefăcut, într-un punct din dreapta mea, într-un gri-verzui intens. Rămase aşa o clipă, apoi se metamorfoză deodată în altă nuanță clară, diferită de cea pe care o observasem mai devreme. Mi-am scos un pantof, am marcat locul şi am continuat să mă rostogolesc până am parcurs podeaua în toate direcțiile posibile, dar nu s-a mai produs nici-o altă schimbare de culoare.

M-am întors la locul marcat cu pantoful meu şi l-am examinat. Era la vreo doi metri de locul marcat cu jacheta mea, spre sud-est. În apropiere se afla o piatră mare. M-am aşezat mai mult timp acolo, încercând să găsesc o rezolvare, uitându-mă la toate detaliile, dar n-am observat nimic deosebit. M-am hotărât să încerc şi celălalt loc. M-am întors repede pe genunchi şi eram pe punctul de a mă aşeza pe jacheta mea când am simțit o teamă neobişnuită. Era mai degrabă o senzație fizică – parcă mă lovea ceva în stomac. Am sărit şi, într-o clipă, am făcut un pas în spate. Părul de pe gât mi se zbârli. Picioarele mi se încordaseră uşor, corpul îmi era aplecat înainte şi brațele mi se întindeau în față rigide, cu degetele încleştate ca nişte gheare. Mi-am dat seama de poziția mea ciudată şi teama mea s-a intensificat.

Am sărit înapoi fără să vreau şi m-am aşezat pe piatra de lângă pantoful meu. De pe piatră, am alunecat pe podea. Am încercat să-mi dau seama ce s-a întâmplat de m-am speriat atât de tare. Mi-am zis că trebuia să fie efectul oboselii pe care o simțeam. Se făcuse ziuă. M-am simțit caraghios şi jenat. Totuşi, n-aveam cum să explic ce mă speriase, nici cum să-mi dau seama ce aştepta de la mine don Juan.

M-am hotărât să mai fac o ultimă încercare. M-am ridicat şi m-am apropiat încet de locul marcat de jacheta mea şi din nou am simțit aceeaşi teamă. De data aceasta am făcut un mare efort ca să mă controlez. M-am aşezat jos, pe urmă m-am aplecat ca să mă postez cu fața în jos, dar n-am putut să stau, în ciuda voinței mele. Mi-am pus mâinile pe podea chiar în fața mea. Respirația mi se acceleră; stomacul îmi era făcut ghem. Aveam o senzație clară de panică şi m-am străduit din toate puterile să nu o iau la fugă. M-am gândit că, poate, don Juan mă observa. Încet, m-am târât spre celălalt loc şi m-am sprijinit cu spatele de piatră. Voiam să mă odihnesc câtva timp ca să-mi fac ordine în gânduri, dar am adormit.

L-am auzit pe don Juan vorbind şi râzând deasupra capului meu.

M-am trezit.

— Ai găsit locul, mi-a spus el.

La început nu am înțeles, dar el m-a asigurat că locul unde adormisem era colțişorul cu pricina. M-a întrebat din nou cum mă simțeam atunci când stăteam acolo. I-am spus că nu simțeam nici o diferență.

El mi-a cerut să-mi compar senzațiile din acel moment cu ceea ce simțisem când stătusem în celălalt loc. Pentru prima oară mi-am dat seama că nu puteam să-mi explic teama pe care am simțit-o cu o noapte în urmă. Don Juan m-a rugat, într-un mod provocator, să stau pe celălalt loc. Dintr-un motiv inexplicabil m-am temut de celălalt loc şi nu m-am aşezat acolo. Mi-a spus că numai un prost n-ar fi reuşit să vadă diferența.

L-am întrebat dacă fiecare din cele două locuri avea un anumit nume. Mi-a spus că cel bun se numea sitio şi cel rău era duşmanul; a adăugat că acele două locuri erau cheia bunei stări a omului, mai cu seamă a celui care era în căutarea cunoaşterii. Simplul act al şederii pe locul cuvenit crea o putere superioară; pe de altă parte, duşmanul slăbea omul şi putea chiar să-i provoace moartea. Spunea că mă reîncărcasem cu energia pe care o risipisem cu o noapte în urmă atunci când ațipisem pe locul meu.

Îmi mai spuse că acele culori pe care le-am văzut aveau acelaşi efect general de a da energie sau de a o reduce.

L-am întrebat dacă mai existau şi alte locuri pentru mine, asemeni celor două pe care le găsisem şi cum să fac ca să le descopăr. El mi-a răspuns că multe locuri din lume sunt comparabile cu acestea două şi că modul cel mai indicat de a le găsi era să detectez culorile lor.

Nu ştiam sigur dacă rezolvasem problema şi, de fapt, nici nu eram convins că existase vreo problemă; nu puteam să mă împiedic să simt că întreaga

experiență era forțată şi arbitrară. Eram convins că don Juan mă urmărise toată noaptea, ca pe urmă să-mi facă pe plac spunându-mi că acolo unde ațipisem se afla locul pe care-l căutasem. Totuşi, eu nu reuşeam să găsesc un motiv logic pentru un astfel de act şi atunci când el mi-a cerut să stau pe celălalt loc n-am reuşit să fac acest lucru. Exista o ruptură ciudată între experiența pragmatică de teamă de „celălalt loc" şi analiza rațională a întregului eveniment.

Don Juan, pe de altă parte, era foarte sigur că reuşisem şi, încântat de succesul meu, m-a anunțat că mă va pune la curent cu tot ceea ce ştie despre peyote.

— M-ai rugat să te învăț despre Mescalito, mi-a spus el. Am vrut să mă conving dacă ai destulă tărie de caracter ca să-i faci față. Mescalito nu este ceva de luat în râs. Trebuie să-ți ții resursele sub control. Acum îmi dau seama că dorința ta este suficientă, este un motiv întemeiat ca să îți ofer învățăturile necesare.

— Chiar ai de gând să mă înveți despre peyote?

— Prefer să-l numesc Mescalito. Fă şi tu la fel!

— Când vrei să începi?

— Nu-i chiar atât de simplu. Mai întâi, trebuie să fii pregătit.

— Cred că sunt.

— Nu glumesc. Trebuie să aştepți până nu mai ai nici o îndoială şi pe urmă ai să-l întâlneşti.

— Trebuie să mă pregătesc?

— Nu. Trebuie doar să aştepți. S-ar putea să renunți la această idee după un timp. Oboseşti repede. Noaptea trecută erai gata să pleci, de îndată ce treaba a devenit mai grea. Mescalito cere o intenție foarte serioasă.

Luni, 7 august 1961

Am ajuns în casa lui don Juan din Arizona pe la şapte seara, vineri. Alți cinci indieni stăteau lângă el pe veranda casei. L-am salutat, m-am aşezat şi am aşteptat ca ei să-mi spună ceva. După o tăcere, mai mult de formă, unul din bărbați s-a ridicat, s-a îndreptat spre mine şi mi-a spus:

— Buenas noches.

M-am ridicat şi eu şi i-am răspuns:

— Buenas noches.

Apoi, toți ceilalți bărbați s-au ridicat, s-au îndreptat spre mine şi toți am murmurat buenas noches şi ne-am strâns mâna, fie atingând uşor degetele

celuilalt, fie luându-i mâna o clipă, după care i-am dat drumul destul de brusc.

Ne-am aşezat din nou cu toţii. Ei păreau destul de timizi, nu-şi găseau cuvintele, deşi vorbeau cu toţii spaniola.

Trebuie să fi fost cam şapte şi jumătate când, deodată, s-au ridicat şi s-au îndreptat spre partea din spate a casei. De mult timp, nimeni nu mai scosese o vorbă. Don Juan mi-a făcut semn să-i urmez şi ne-am urcat cu toţii într-o camionetă care era deja parcată acolo. Eu m-am aşezat în spate cu don Juan şi cu doi bărbaţi mai tineri. Nu erau nici perne, nici bănci şi podeaua de metal era tare şi incomodă, mai ales în momentul în care am părăsit şoseaua şi am intrat pe un drum de ţară. Don Juan mi-a şoptit că ne duceam la casa unuia din prietenii lui care avea şapte Mescalito pentru mine.

L-am întrebat:

— Dumneata nu ai aşa ceva, don Juan?

— Am, dar nu ţi le pot oferi. Ştii, altcineva trebuie să facă asta.

— Poţi să-mi spui de ce?

— Poate că Mescalito nu te place, „el" nu te agreează şi, atunci, n-ai să-l poţi cunoaşte cu afecţiune, aşa cum trebuie; iar prietenia noastră se va termina.

— De ce să nu mă placă? Nu i-am făcut nimic.

— Nu trebuie neapărat să-i faci ceva ca să te placă sau să nu te placă. Ori te acceptă, ori te respinge.

— Dar, dacă nu mă acceptă, nu-i nimic de făcut ca să-l determin să mă placă'?

Ceilalţi doi bărbaţi păreau să-mi fi auzit întrebarea şi izbucniră în râs.

— Nu! Nu cred că se poate face ceva, spuse don Juan.

Se întoarse pe jumătate cu spatele la mine şi n-am mai putut să-i vorbesc.

Cred că condusesem cel puţin o oră, când ne-am oprit în faţa unei căsuţe. Aproape că se întunecase şi, după ce şoferul a stins farurile, am observat doar vag contururile clădirii.

O femeie tânără, o mexicană, judecând după inflexiunile vocii ei, ţipa la un câine ca să nu mai latre. Am coborât din camionetă şi am intrat în casă. Bărbaţii au salutat-o încet când au trecut pe lângă ea. Ea le-a răspuns şi a continuat să strige la câine.

Camera era mare şi ticsită cu felurite obiecte. O lumină slabă ce venea de la un bec electric foarte mic făcea ca atmosfera să pară destul de mohorâtă. Se vedeau câteva scaune cu picioare rupte şi tapiseria stricată, aşezate lângă

perete. Trei bărbați se aşezară pe o canapea, care era mobila cea mai mare din încăpere. Era foarte veche şi dărăpănată, încât se prăbuşise până la podea; în lumina slabă, părea roşie şi murdară. Noi, ceilalți, stăteam pe scaune. Rămaserăm tăcuți destul de mult timp.

Un bărbat se ridică brusc şi se duse în altă cameră. Părea de vreo cincizeci şi ceva de ani, era oacheş, înalt şi voinic. După o clipă, se întoarse cu o carafă de cafea. I-a ridicat capacul şi-mi întinse mie carafa; înăuntru se aflau şapte obiecte cu aspect ciudat. Variau în privința mărimii şi consistenței. Unele dintre ele erau aproape rotunde, altele erau alungite. Când le pipăiai, păreau un fel de miez de nucă sau nişte suprafețe de dop. Culoarea lor era maronie asemenea cojilor de nucă tari şi uscate. Le-am luat în mână şi le-am pipăit suprafețele o vreme destul de îndelungată.

— Ăsta trebuie mestecat (esto se masca), mi-a şoptit don Juan. Abia atunci când începu să vorbească, mi-am dat seama că stătea lângă mine. I-am privit pe ceilalți bărbați, dar nici unul nu se uita la mine; vorbeau cu voci foarte scăzute. Era un moment de acută indecizie şi de teamă. M-am simțit aproape incapabil să mă controlez.

— Trebuie să mă duc la baie, i-am spus eu. O să ies afară şi o să fac o plimbare.

Mi-a întins carafa de cafea şi eu am pus înăuntru măciuliile de peyote. Tocmai voiam să părăsesc camera când bărbatul care îmi dăduse carafa se ridică, se apropie de mine şi-mi spuse că era o oală de noapte în cealaltă cameră.

Oala de noapte se afla chiar în spatele uşii. Lângă ea, lipit chiar de aceasta, se vedea un pat mare ce ocupa mai mult de jumătate din încăpere. Acolo dormea femeia. Am rămas nemişcat lângă uşă un timp, apoi m-am întors în camera unde se aflau ceilalți bărbați.

Stăpânul casei mi se adresă în engleză:

— Don Juan spune că eşti din America de Sud. Pe acolo există mescalină?

Eu i-am răspuns că nici măcar n-am auzit de aşa ceva.

Părea să-i intereseze America de Sud şi, pentru o vreme, am vorbit despre indieni. Apoi, unul dintre bărbați m-a întrebat de ce doream să mănânc peyote. I-am răspuns că doream să ştiu ce gust are. Toți au râs timid.

Don Juan m-a îndemnat pe un ton blând:

— Mestecă, mestecă! (Masca, masca.)

Aveam mâinile umede şi mi se strânsese stomacul. Carafa cu măciuliile de peyote era pe podea, lângă scaun. M-am aplecat deasupra ei, am luat una la

întâmplare şi am băgat-o în gură. Avea un gust stătut. Am muşcat-o în două şi am început să mestec o bucată. Am simțit o amăreală puternică, pătrunzătoare; într-o clipă, toată gura îmi amorțise. Gustul amar se înteți pe măsură ce mestecam şi un val incredibil de salivă îmi umplu gura. Gingiile şi interiorul gurii mele mă făceau să mă simt de parcă aş fi mâncat carne sau peşte uscat şi sărat, ceea ce părea să te forțeze să mesteci înainte. După o vreme, am mestecat şi cealaltă bucată şi gura îmi amorțise atât de tare, că nici nu mai simțeam amăreala. Măciulia de peyote era ca un ghem de fâşii, ca partea fibroasă a unei portocale sau ca trestia de zahăr şi nu ştiam dacă s-o înghit sau s-o scuip. În acel moment, stăpânul casei se ridică şi-i pofti pe toți să iasă afară, în verandă.

Am ieşit şi ne-am aşezat, afară se înnoptase de-a binelea. Era destul de confortabil şi gazda ne aduse o sticlă de tequila.

Bărbații erau înşirați cu spatele la zid. Eu mă aflam la extrema dreaptă a şirului. Don Juan, care stătea lângă mine, îmi puse carafa cu măciuliile de peyote între picioare. Pe urmă îmi întinse sticla care înainte trecu pe la toți şi îmi spuse să beau puțină tequila ca să-mi treacă amăreală.

Am scuipat fâşiile primei măciulii şi am luat o gură de băutură. El mi-a spus să n-o înghit, doar să-mi clătesc gura cu ea ca să opresc salivația. Nu m-a ajutat mult în privința salivei, dar cu siguranță mi-a făcut bine şi am scăpat puțin de amăreală.

Don Juan mi-a dat o bucată de caisă uscată (sau, poate, era o smochină uscată, nu puteam vedea în întuneric, nici n-o puteam simți) şi mi-a spus s-o mestec bine şi încet, fără să mă grăbesc. Mi-a fost greu s-o înghit; mi se părea că nu va aluneca pe gât.

După o scurtă pauză, sticla fu trecută iar de la unul la altul. Don Juan îmi dădu o bucată de carne uscată, crocantă. I-am spus că n-aveam chef să mănânc.

— Asta nu e mâncare.

Schema s-a repetat de şase ori. Îmi amintesc că mestecasem şase măciulii de peyote când conversația deveni foarte animată; deşi nu puteam să mă lămuresc în ce limbă se vorbea, subiectul conversației, la care toată lumea participa, era foarte interesant şi am încercat să ascult atent ca să pot să iau şi eu parte. Dar când am încercat să vorbesc, mi-am dat seama că nu puteam; cuvintele mi se învălmăşeau în minte.

Stăteam cu spatele rezemat de zid şi ascultam ce spuneau ceilalți bărbați. Vorbeau în italiană şi repetau la nesfârşit o frază despre cât de tâmpiți sunt

rechinii. Mi se părea un subiect coerent şi logic. Îi spusesem lui don Juan mai devreme că râul Colorado din Arizona era numit de primii spanioli, care au venit în acele locuri, el rio de los tizones (râul lemnului carbonizat) şi că cineva citise sau pronunţase greşit tizones şi râul fusese numit el rio de los tiburones (râul rechinilor). Eram sigur că ei discutau despre această poveste, cu toate că nu-mi trecuse prin minte că nici unul dintre ei nu avea cum să vorbească în italiană.

Simţeam că îmi vine să vomit, dar nu-mi amintesc dacă am făcut acest lucru. Am întrebat dacă poate cineva să-mi aducă nişte apă. Muream de sete!

Don Juan mi-a adus o tigaie mare. A aşezat-o pe pământ, lângă perete. A mai adus şi o ceşcuţă. A luat cu ea apă din tigaie şi mi-a dat, spunându-mi că nu trebuia s-o beau, ci doar să-mi clătesc gura cu ea.

Apa părea ciudat de lucioasă şi sclipitoare, ca o vopsea groasă. Am vrut să-l întreb pe don Juan ce-i cu ea şi m-am chinuit să-mi exprim gândurile în engleză, dar apoi mi-am dat seama că el nu vorbea engleza. Am trecut printr-un moment de mare confuzie şi am înţeles că, deşi aveam un gând clar în minte, nu puteam să îl rostesc. Voiam să spun ceva despre calitatea ciudată a apei, dar ceea ce urmă nu se putea numi vorbire; era sentimentul gândurilor mele nerostite care venea din gura mea într-un soi de formă lichidă. Era o senzaţie ciudată de vomă, minus contracţiile diafragmei. Era o curgere plăcută de cuvinte lichide.

Am băut. Şi senzaţia că vomam dispăru. Între timp, toate sunetele se stinseseră şi am descoperit că-mi era greu să-mi focalizez privirea. M-am uitat după don Juan şi în timp ce-mi întorceam capul am observat că mi se îngustase câmpul vizual pe o rază circulară în faţa ochilor mei. Această senzaţie nu mă speria şi nu era neplăcută; din contră, era o noutate. Puteam, literalmente să măturpământul cu privirea, fixându-mă pe un anume loc şi apoi mişcându-mi ochii încet în orice direcţie. Când ieşisem prima oară pe verandă observasem că era întuneric-beznă, în afara luminilor îndepărtate ale oraşului. Totuşi, în cadrul zonei circulare a câmpului meu vizual, totul era clar. Am uitat de grija mea în legătură cu don Juan şi ceilalţi bărbaţi şi m-am dedicat total explorării pământului cu viziunea mea.

Am văzut cantul dintre podeaua verandei şi zid. Mi-am întors capul încet spre dreapta, urmărind zidul şi l-am văzut pe don Juan stând rezemat de el. M-am îndreptat spre stânga ca să-mi aţintesc privirile spre apă. Am dat de fundul tigăii; mi-am ridicat uşor capul şi am văzut apropiindu-se un câine

negru, de mărime mijlocie. L-am zărit cum se apropie de apă. Câinele a început să bea. Am ridicat mâna ca să-l îndepărtez de apa mea; m-am uitat fix la câine ca să fac acea mişcare şi, deodată, am văzut cum devine transparent. Apa era un lichid strălucitor, vâscos. Am văzut-o alunecând pe gâtul câinelui şi pătrunzându-i în trup. Am văzut-o curgând prin tot corpul său, apoi ţâşnind prin fiecare fir de păr. Am văzut fluidul irizat mergând pe toată lungimea fiecărui fir de păr, pe urmă proiectându-se dincolo de peri ca să formeze o coamă lungă, albă şi mătăsoasă.

În acel moment, am simţit nişte convulsii puternice şi în câteva clipe s-a format în jurul meu un tunel, foarte scund şi îngust, tare şi ciudat de rece. La atingere îl simţeai ca pe un zid de staniol solid. Am descoperit că stăteam pe podeaua tunelului. Am încercat să mă ridic, dar m-am lovit cu capul de tavanul de metal şi tunelul s-a îngustat până a început să mă sufoce, îmi amintesc că a trebuit să mă târăsc spre un fel de punct circular unde se sfârşea tunelul; când, în cele din urmă, am sosit, dacă, într-adevăr, am sosit, uitasem totul despre câine, despre don Juan şi despre mine însumi. Eram extenuat. Hainele îmi erau pătrunse de un lichid rece şi lipicios. M-am întors cu faţa în sus şi-n jos încercând să-mi găsesc o poziţie în care să mă odihnesc şi în care inima să nu-mi bata atât de tare. După una din aceste mişcări am văzut din nou câinele.

Toate amintirile m-au năpădit din nou şi, deodată, totul deveni limpede în mintea mea. M-am răsucit ca să-l găsesc pe don Juan, dar nu puteam să desluşesc nimic şi pe nimeni. Tot ce eram în stare să văd era câinele devenind din nou transparent; o lumină intensă iradia din trupul lui. Am văzut din nou apa pătrunzând prin el, iluminându-l ca un foc în aer liber. M-am dus la apă, mi-am cufundat faţa în tigaie şi am băut împreună cu el. Mâinile îmi erau în faţă, pe pământ, şi, în timp ce beam, am văzut fluidul curgându-mi prin vene, iradiind nuanţe de roşu, galben şi verde. Am băut şi am tot băut. Am băut până am luat foc cu totul: mă aprinsesem din cap până în picioare. Am băut până ce fluidul mi-a ieşit din trup prin fiecare por şi s-a proiectat ca nişte fibre de mătase; şi mi-a crescut şi mie o coamă lungă, lucioasă, irizată. M-am uitat la câine şi coama lui; era ca a mea. O fericire supremă mi-a invadat tot trupul şi am alergat împreună către un fel de căldură galbenă care venea dintr-un loc greu de precizat. Şi acolo ne-am jucat. Ne-am jucat şi ne-am hârjonit până când eu am ajuns să-i cunosc dorinţele şi el pe ale mele. Pe rând, ne manipulam unul pe celălalt ca într-un spectacol de marionete: îl puteam face să-şi mişte picioarele dacă îmi

răsuceam degetele de la picioare şi, de fiecare dată, când el dădea din cap, eu simțeam un impuls irezistibil să sar. Dar gestul său cel mai poznaş era să mă facă să mă scarpin în cap cu piciorul, în timp ce stăteam jos; el făcea acest lucru mişcându-şi urechile dintr-o parte în cealaltă. Acest lucru era, pentru mine, irezistibil de amuzant. „Cât de grațios şi de amuzant; câtă pricepere", gândeam eu. Euforia care mă cuprinsese era de nedescris. Am râs până n-am mai putut.

Simțeam că nu mai eram în stare să-mi deschid ochii; priveam printr-un rezervor de apă. Era o situație care dura de prea mult timp şi simțeam acut o senzație tare dureroasă, pătrunsă de neliniştea de a nu fi capabil să mă trezesc, deşi eram treaz. Apoi, treptat, lumea deveni limpede şi desluşită. Câmpul meu vizual fu din nou foarte centrat şi amplu şi, o dată cu aceasta, am putut îndeplini conştient un act obişnuit şi anume – să mă răsucesc şi să privesc acel lucru extraordinar. În acel moment m-am confruntat cu cea mai dificilă tranziție. Trecerea de la starea mea normală avusese loc aproape fără ca eu să realizez acest lucru. Eram conştient. Îmi dădeam seama că gândurile şi sentimentele mele erau un corolar al acelei conştiente şi trecerea fusese lină şi clară. Dar această a doua schimbare, trezirea la o conştiință lucidă, sobră, era, într-adevăr, şocantă. Uitasem că eram om! Tristețea generată de o astfel de situație ireconciliabilă fu atât de copleşitoare, încât am izbucnit în plâns.

Sâmbătă, 5 august 1961

Mai târziu, în acea dimineață, după micul dejun, stăpânul casei, don Juan şi cu mine ne-am întors cu camioneta acasă la don Juan. Deşi eram frânt de oboseală, n-am reuşit să adorm în camionetă. Doar după ce bărbatul a plecat, am adormit pe veranda casei lui don Juan.

Când m-am trezit era deja întuneric; don Juan mă acoperise cu o pătură. L-am căutat, dar nu era în casă. A apărut mai târziu cu o oală de fasole prăjită şi un teanc de tortillas. Mi-era o foame de lup.

După ce am terminat de mâncat şi ne odihneam, don Juan mi-a cerut să-i povestesc tot ce mi se întâmplase în noaptea trecută. I-am relatat experiența mea până în cele mai mici detalii şi pe cât se poate de exact.

Când am terminat, el a dat din cap şi mi-a spus:

— Cred că este bine. Este greu pentru mine acum să îți explic cum şi de ce. Dar cred că totul s-a desfăşurat aşa cum trebuie pentru tine. Vezi, uneori el este jucăuş, ca un copil; alteori este teribil, înfricoşător; ori face ştrengării, ori este nespus de serios. Este imposibil să ştii dinainte cum se va

purta cu o altă persoană. Totuşi, când ajungi să îl cunoşti bine, uneori ştii. În noaptea asta te-ai jucat cu el. Eşti singura persoană pe care o cunosc care a avut o astfel de întâlnire.

— În ce fel experiența mea este diferită de cea a altora?

— Tu nu eşti indian; deci îmi este greu să-mi dau seama cum stau lucrurile. Totuşi, el ori acceptă oamenii, ori îi respinge, fie că sunt indieni, fie că nu. Asta ştiu sigur. Am văzut multe cazuri. Ştiu, de asemenea, că el e ghiduş, face lumea să râdă, dar nu l-am văzut niciodată jucându-se cu cineva.

— Poți să-mi spui acum, don Juan, cum poate peyote să protejeze… Nu m-a lăsat să îmi sfârşesc fraza şi m-a apăsat tare pe umăr:

— Să nu-i mai spui în felul ăsta. Încă nu-l cunoşti destul de bine ca să ştii cine este.

— Cum protejează Mescalito oamenii?

— Îi sfătuieşte. Răspunde la orice întrebări pe care i le pui.

— Deci Mescalito este real? Vreau să spun, este ceva sau cineva pe care-l poți vedea?

Don Juan păru derutat de întrebarea mea. Se uită la mine, dar părea că priveşte în gol.

— Ce vreau să spun este că Mescalito…

— Am auzit ce-ai spus. Nu l-ai văzut noaptea trecută?

Am vrut să îi spun că n-am văzut decât un câine, dar am observat privirea lui tulburată.

— Deci crezi că ființa pe care am văzut-o noaptea trecută era el? Se uită la mine cu dispreț. Chicoti, clătină din cap, de parcă nu-i venea să creadă şi adăugă foarte răspicat:

— Apoco crees que era tu… Mamá! (Nu-mi spune că tu crezi că era… Mama ta!)

A făcut o pauză înainte de a pronunța cuvântul „mamă”, fiindcă, de fapt, ceea ce vrusese să spună era tu chingada madre, un idiom folosit ca o aluzie lipsită de respect la mama celeilalte persoane. Cuvântul „mamă” era atât de nepotrivit, încât am râs amândoi mult timp.

Apoi mi-am dat seama că adormise înainte de a-mi fi răspuns la întrebare.

Duminică, 6 august 1961

L-am dus pe don Juan cu maşina la casa de unde luasem peyote. Pe drum mi-a spus că numele bărbatului care „îmi făcuse cunoştință cu Mescalito” era John. Când am ajuns la acea casă, l-am găsit pe John stând în verandă

cu alți doi oameni. Toți erau foarte veseli. Râdeau şi vorbeau foarte relaxați. Toți trei vorbeau engleza la perfecție. I-am spus lui John că am venit să-i mulțumesc pentru că mă ajutase.

Doream să le aflu părerea despre comportamentul meu din timpul experienței halucinogene şi le-am spus că încercasem să mă gândesc la ce făcusem în acea noapte şi că nu-mi amintisem. Au râs, dar nu păreau că vor să vorbească despre acest lucru. Păreau că vor să se retragă, din cauza prezenței lui don Juan. Se uitară cu toții la el, de parcă aşteptau un gest afirmativ din partea lui ca să continue. Don Juan probabil că le-a făcut un semn, deşi eu nu am observat nimic, căci, deodată, John a început să-mi spună ce făcusem în noaptea aceea.

El îmi spuse că ştia că fusesem „luat" când m-a auzit vomitând. După părerea lui, vomitasem de vreo treizeci de ori. Don Juan l-a corectat, spunând că mi s-a întâmplat doar de zece ori.

John a continuat:

— Pe urmă ne-am apropiat toți de tine. Erai țeapăn şi scuturat de convulsii. Multă vreme, în timp ce stăteai întins pe spate, îți mişcai gura de parc-ai fi vorbit. Pe urmă ai început să te dai cu capul de podea şi don Juan ți-a pus o pălărie veche pe cap şi te-ai potolit. Ai tremurat şi ai scâncit ore întregi, zăcând întins pe podea. Cred că atunci toată lumea a adormit; dar eu te-am auzit pufăind şi gemând în somn. Apoi când te-am auzit țipând, m-am trezit. Te-am văzut cum săreai şi țipai. Ai făcut un salt spre apă, ai răsturnat tigaia şi ai început să înoți în băltoacă. Don Juan ți-a mai adus nişte apă. Ai stat liniştit în fața tigăii. Apoi, ai început să sari şi te-ai dezbrăcat de toate hainele. Stăteai în genunchi în fața apei şi sorbeai cu înghițituri mari. Pe urmă ai rămas pe loc, cu privirile ațintite în gol. Credeam că o să rămâi acolo pentru totdeauna. Aproape toată lumea adormise, inclusiv don Juan, când, deodată, ai mai sărit o data, urlând şi te-ai luat după câine. Câinele s-a speriat şi a urlat şi el; a alergat în spatele casei. Pe urmă, toată lumea s-a trezit. Ne-am ridicat cu toții. Te-ai întors de la locul tău, urmărind câinele în continuare. Câinele alerga în fața ta, lătrând şi urlând. Cred că te-ai învârtit în jurul casei de douăzeci de ori, alergând în cerc şi lătrând ca un câine. Mă temeam că lumea va începe să-şi pună întrebări. Nu avem vecini pe aproape, dar urlai atât de tare, că se putea auzi pe o distanță de câțiva kilometri.

Un bărbat mai tânăr adăugă:

— Ai ajuns câinele din urmă şi l-ai adus în braţe până în verandă. John a continuat:

— Pe urmă ai început să te joci cu câinele. Te-ai luptat cu el şi v-aţi muşcat unul pe celălalt şi v-aţi hârjonit. Asta mi s-a părut caraghios. De obicei, câinele meu nu se joacă. Dar, de data asta, tu şi câinele meu va tăvăleaţi împreună.

— Pe urmă te-ai repezit la apă şi câinele a băut împreună cu tine, a spus tânărul. Te-ai repezit la apă cu câinele de vreo cinci, şase ori.

— Cât a durat asta? L-am întrebat eu.

— Ore întregi, mi-a răspuns John. După o vreme v-am pierdut din ochi. Cred că fugiseraţi în spatele casei. Vă auzeam doar lătrând şi mârâind. Vocea ta semăna atât de bine cu cea a unui câine, încât nu vă puteam deosebi.

— Poate că se auzea doar câinele, am spus eu. Bărbaţii au râs şi John a adăugat:

— Lătrai şi tu acolo, băiete!

— Pe urmă ce s-a mai întâmplat?

Cei trei bărbaţi se priviră între ei şi nu prea ştiau ce să spună că s-a întâmplat în continuare. În cele din urmă, tânărul care nu spusese încă nimic zise:

— S-a înecat, spuse el, privindu-l pe John.

— Da, aşa-i, te-ai înecat. Ai început să ţipi foarte ciudat, pe urmă ai căzut. Ni s-a părut că îţi muşcaseşi limba; don Juan ţi-a descleştat fălcile şi ţi-a turnat apă pe faţă. Apoi ai început să tremuri şi să ai din nou convulsii. După care ai rămas nemişcat mult timp. Don Juan ne-a spus că totul se terminase. Între timp se făcuse dimineaţă, aşa că te-am acoperit cu o pătură şi te-am lăsat să dormi în verandă.

În acel moment, se opri şi se uită la ceilalţi bărbaţi care se stăpâneau să nu râdă. Se întoarse spre don Juan şi-l întrebă ceva. Don Juan a zâmbit şi i-a răspuns la întrebare. John se răsuci spre mine şi spuse:

— Te-am lăsat aici, în verandă, fiindcă ne temeam că o să urinezi în toată casa.

Au izbucnit cu toţii în râs.

— Ce se întâmplase cu mine? Am întrebat eu. Chiar am…

— Chiar ai…, mă imită John. N-aveam de gând să pomenim de asta, dar don Juan a spus că e în regulă. Ai urinat pe câinele meu din cap până-n picioare.

— Ce-am făcut?

— Nu crezi că animalul meu fugea, fiindcă se temea de tine, nu-i aşa? Câinele fugea pentru că urinai pe el.

Toată lumea râse de vorbele lui. Am încercat să stau de vorbă cu unul dintre tineri, dar toţi râdeau şi nu m-a auzit.

John continuă:

— Totuşi, nici câinele meu nu s-a lăsat mai prejos: a urinat şi el pe tine.

Se pare că spusele lui fuseseră foarte nostime, fiindcă toţi izbucniră în hohote de râs şi o dată cu ei şi don Juan. Când se potoliră, i-am întrebat cu toată seriozitatea:

— Chiar e adevărat? Chiar s-a întâmplat aşa ceva? Fără să se oprească din râs, John mi-a răspuns:

— Pot să jur că acest câine al meu a urinat pe tine.

În timp ce mă întorceam cu maşina spre casa lui don Juan, l-am întrebat:

— Toate astea chiar s-au întâmplat, don Juan?

— Da, mi-a răspuns el, dar ei habar n-au ce-ai văzut tu. Ei nu şi-au dat seama că te jucai cu „el". De asta eu n-am intervenit.

— Dar povestea asta cu câinele şi cu mine care urinam unul pe celălalt este adevărată?

— Nu era un câine. De câte ori trebuie să-ţi spun asta? Doar aşa poţi să înţelegi acest lucru. Doar aşa! „El" fusese acela care se jucase cu tine.

— Ştiai că toate astea s-au întâmplat înainte de a-ţi vorbi eu despre ele?

Şovăi o clipă înainte de a răspunde:

— Nu, îmi amintesc, după ce mi-ai vorbit despre asta, cât de ciudat păreai. Eu mi-am închipuit că te simţeai bine, fiindcă nu păreai speriat.

— Câinele chiar s-a jucat cu mine, aşa cum spuneau ei?

— Fir-ar să fie! Nu era un câine!

Joi, 17 august 1961

I-am spus lui don Juan sentimentele pe care această experienţă mi le stârnise. Din punctul de vedere a ceea ce eu intenţionam să fac, fusese un dezastru. Am spus că nu ţineam să mai am o „întâlnire" de acest gen cu Mescalito. A fost de părere că tot ce mi se întâmplase fusese cât se poate de interesant, dar am adăugat că nimic din toate astea nu m-ar putea convinge să repet experienţa. Eram, într-adevăr, convins că nu eram făcut pentru acest gen de încercare. Peyote produsese în mine, ca o reacţie, un soi ciudat de disconfort fizic. Era o teamă sau o nefericire indefinită; un fel de

melancolie, pe care n-o puteam desluşi precis. Şi acea stare nu mi se părea câtuşi de puţin nobilă. Don Juan râse şi adăugă:

— Începi să înveţi.

— Acest gen de învățare nu mi se potriveşte. Nu sunt făcut pentru ea, don Juan.

— Întotdeauna exagerezi.

— Asta nu-i exagerare.

— Ba da, este. Problema este că exagerezi doar părţile negative.

— În ceea ce mă priveşte, părţile pozitive nu există. Tot ce ştiu este că mă sperie.

— Nu-i nimic rău să te sperii. Când te sperii, se schimbă perspectiva lucrurilor.

— Dar nu sunt deloc interesat să văd lucrurile într-un mod diferit, don Juan. Cred că am să renunţ la învăţăturile despre Mescalito. Nu pot să mă descurc, don Juan. Mă aflu într-o situaţie neplăcută.

— Sigur că este neplăcut, chiar şi pentru mine. Nu eşti singurul care se simte derutat.

— Dar dumneata de ce să fii derutat, don Juan?

— M-am gândit la ce-am văzut azi-noapte. Mescalito s-a jucat cu tine. Asta m-a derutat fiindcă a fost un semn (o prevestire).

— Ce fel de semn, don Juan?

— Mescalito îmi atrăgea atenţia asupra ta.

— De ce?

— Atunci nu mi-am dat seama, dar acum ştiu sigur. A vrut să-mi spună că erai „omul ales” (escogido). Mescalito îmi atrăgea atenţia asupra ta şi, făcând asta, îmi arăta că erai „omul ales”.

— Vrei să spui că am fost ales dintre alţii pentru o anume sarcină sau cam aşa ceva?

— Nu, vreau să spun că Mescalito m-a înştiinţat că ai putea fi omul pe care-l caut.

— Când ţi-a spus asta, don Juan?

— Mi-a spus asta când s-a jucat cu tine. Asta înseamnă că, pentru mine, tu eşti omul ales.

— Ce înseamnă să fii omul ales?

— Există unele taine pe care eu le cunosc (Tengo secretos). Există taine pe care eu nu le pot dezvălui nimănui dacă nu găsesc omul ales. Azinoapte,

când te-am văzut jucându-te cu Mescalito, mi-a fost clar că tu erai acel om. Dar tu nu eşti indian. Ce derutant!

— Dar ce înseamnă asta pentru mine, don Juan? Ce trebuie să fac?

— M-am hotărât şi am să te învăţ tainele care construiesc soarta unui om al cunoaşterii.

— Vrei să spui tainele despre Mescalito?

— Da, dar astea nu sunt toate tainele pe care le cunosc. Mai există şi altele, de alt gen, pe care aş vrea să le dăruiesc cuiva. Am avut şi eu un învăţător, un binefăcător şi am devenit şi eu omul lui ales, după ce am îndeplinit o anume faptă. El m-a învăţat tot ce ştiu.

L-am întrebat din nou ce implica din partea mea acest nou rol; el mi-a spus că procesul de învăţare era singurul lucru cerut, învăţarea în sensul a ceea ce acumulasem în cele două şedinţe cu el.

Felul în care evoluase situaţia era destul de ciudat. Mă hotărâsem să-i spun că aveam de gând să renunţ la ideea de a învăţa despre peyote, apoi, până să apuc să-mi prezint punctul de vedere, el s-a oferit să-mi predea cunoaşterea sa. Nu-mi dădeam seama ce putea să însemne acest lucru, dar am simţit că această subită schimbare de situaţie era ceva serios. Am argumentat că nu aveam pregătirea necesară pentru o asemenea sarcină, căci aceasta implica un soi rar de curaj pe care eu nu-l aveam. I-am spus că firea mea îmi cerea să vorbesc despre acte îndeplinite de alţii. Doream să aflu punctul lui de vedere, opiniile lui, despre tot. I-am spus că aş fi fost fericit dac-aş fi putut sta acolo să-l ascult cum vorbeşte, preţ de zile întregi. Pentru mine, asta ar însemna învăţătură.

Ascultă fără să mă întrerupă. Am vorbit îndelung. Apoi spuse:

— Toate aceste lucruri sunt foarte uşor de înţeles. Teama este primul duşman firesc pe care trebuie să-i învingă omul pe calea cunoaşterii. Pe lângă asta, eşti un om curios. Asta echilibrează lucrurile. Şi vei învăţa, în ciuda a ceea ce vrei; aceasta-i regula.

Am protestat încă un timp, încercând să îi schimb părerea. Dar el părea să fie convins că nu aveam altceva de făcut decât să învăţ.

— Nu gândeşti în ordinea cuvenită, mi-a spus el. Mescalito s-a jucat, într-adevăr, cu tine. Ăsta-i lucrul la care trebuie să te gândeşti. De ce nu te preocupi de asta, în loc să te gândeşti la teama ta?

— Era ceva atât de neobişnuit?

— Eşti singura persoană pe care am văzut-o vreodată jucându-se cu el. Nu eşti obişnuit cu o astfel de viaţă; de aceea, semnele (prezicerile) te depăşesc.

Totuşi, eşti o persoană serioasă, dar seriozitatea ta este legată de ceea ce faci, nu de ceea ce se în-tâmplă în afara ta. Te ocupi prea mult de propria persoană. Asta-i problema! Şi asta produce o oboseală groaznică!

— Dar ce altceva poate omul să facă, don Juan?

— Să caute şi să vadă minunile din jur. O să te saturi să tot cauți în tine însuți şi oboseala astă te va face surd şi orb față de orice altceva.

— Ai dreptate, dintr-un anumit punct de vedere, don Juan, dar cum mă pot schimba?

— Gândeşte-te la minunea că Mescalito s-a jucat cu tine. Nu te mai gândi la nimic altceva: restul va veni de la sine!

Duminică, 20 august 1961

Noaptea trecută, don Juan ă început să îmi facă intrarea în tărâmul cunoaşterii sale. Am stat în fața casei lui, în întuneric. Deodată, după o tăcere prelungită, am început să vorbim. Mi-ă spus că avea de gând să mă sfătuiască cu aceleaşi cuvinte pe care le folosise binefăcătorul său în prima zi a uceniciei lui. Se pare că don Juan învățase cuvintele pe dinafară, căci mi le-a repetat de mai multe ori, ca să se asigure că nu ratez nici unul:

— Omul se îndreaptă spre cunoaştere aşa cum se îndreaptă spre război, treaz, cu teamă, cu respect şi cu convingere absolută. A te îndrepta spre cunoaştere şi a pleca la război în orice alt fel este o greşeală şi oricine o va face va ajunge să-şi regrete pasul.

L-am întrebat de ce şi el mi-a spus că, atunci când un om a îndeplinit toate cele patru cerințe, nu vor fi greşeli pentru care va trebui să dea socoteală; în asemenea condiții actele sale îşi pierd caracterul confuz al actelor nesăbuite. Dacă un asemenea om înregistrează un eşec sau suferă o înfrângere, va pierde doar o bătălie şi nu va regreta acest lucru.

Pe urmă mi-a spus că avea de gând să mă învețe despre un „aliat” în exact acelaşi fel în care binefăcătorul său îl învățase pe el. A pus un accent puternic pe cuvintele „exact acelaşi fel”, repetând fraza de mai multe ori.

Un „aliat”, mi-a spus el, este o putere pe care omul o poate aduce în viața lui ca să-l ajute, să-l sfătuiască şi să-i dea forța necesară ca să îndeplinească actele sale, importante sau nesemnificative, bune sau rele. Acest aliat este necesar ca să potențeze viața omului, să-i ghideze actele şi să-i lărgească sfera cunoştințelor. De fapt, un aliat este ajutorul indispensabil dat cunoaşterii sale. Don Juan a spus aceasta cu mare convingere şi forță. Părea că-şi alege cuvintele cu grijă. A repetat de patru ori următoarea frază:

— Un aliat te va face să vezi şi să înţelegi lucrurile despre care nici o fiinţă omenească nu poate să te lămurească.

— Aliatul este un fel de spirit protector?

— Nu este nici protector, nici spirit. Este un aliat.

— Este Mescalito aliatul tău?

— Nu! Mescalito este un alt fel de putere. O putere unică! Un protector, un învăţător.

— Ce-l face pe Mescalito să difere de un aliat?

— Nu poate fi domesticit şi folosit ca un aliat, aşa cum poţi face cu acesta din urmă. Mescalito este în afara ta. El hotărăşte să se arate sub multe forme celui care îi stă în faţă, fie că acea persoană este un brujo sau un băiat de la ţară.

Don Juan vorbi cu multă înflăcărare despre faptul că Mescalito te învăţa felul cuvenit de a trăi. L-am întrebat în ce fel Mescalito te învăţa „felul cuvenit de a trăi" şi don Juan mi-a răspuns că Mescalito îţi arăta cum să trăieşti.

— Cum arăta asta? L-am întrebat eu.

— Are multe feluri de a arăta. Uneori arăta pe mână sau pe stânci, pe copaci sau, simplu, chiar în faţa ta.

— Este ca o imagine din faţa ta?

— Nu, este o învăţătură din faţa ta.

— Mescalito vorbeşte persoanei?

— Da, dar nu prin cuvinte.

— Atunci cum vorbeşte?

— Îi vorbeşte în mod diferit fiecărui om.

Îmi dădeam seama că întrebările mele îl enervau. N-am mai întrebat nimic. Mi-a explicat că nu existau nişte paşi precişi pentru a-l cunoaşte pe Mescalito; prin urmare, nimeni nu putea să explice despre el decât Mescalito însuşi. Această calitate făcea din el o putere unică; nu era acelaşi pentru fiecare om.

Pe de altă parte, dobândirea unui aliat, spunea don Juan, impunea explicarea cea mai precisă şi urmărirea stagiilor sau treptelor fără nici o abatere. Există multe astfel de puteri ale aliaţilor în lume, mi-a spus, dar el era familiar doar cu două dintre ele. Şi el avea de gând să mă călăuzească la ele şi la tainele lor, dar depindea de mine să aleg una dintre ele, căci nu puteam să am decât una. Aliatul binefăcătorului său era la yerba del diablo (iarba diavolului), a spus el, dar el, personal, n-o plăcea, chiar dacă

binefăcătorul său îi împărtăşise tainele ei. Propriul său aliat era humito (micul fum), mi-a spus el, dar nu insistă asupra naturii fumului.

Eu l-am rugat să-mi vorbească despre asta, dar a rămas tăcut. După o lungă pauză, l-am întrebat:

— Ce fel de putere este un aliat?

— Este un ajutor. Ți-am spus deja asta.

— În ce fel ajută?

— Un aliat este o putere capabilă să ducă un om dincolo de propriile lui limite. În acest fel aliatul poate dezvălui lucruri de care o ființă umană nu este în stare.

— Dar şi Mescalito te duce dincolo de limitele tale. Asta nu face din el un aliat?

— Nu. Mescalito te scoate din tine însuți doar ca să te învețe. Un aliat te scoate din tine ca să-ți dea putere.

L-am rugat să-mi explice asta mai amănunțit sau să-mi descrie deosebirea dintre efectele celor două. Mă privi îndelung şi râse. Îmi spuse că a învăța discutând nu era doar pierdere vreme, dar şi ceva stupid, căci învățarea era sarcina cea mai grea pe care şi-o putea asuma un om. Îmi ceru să-mi amintesc de vremea când încercasem să-mi găsesc locul meu şi cum dorisem să-l găsesc fără să mă străduiesc, fiindcă mă aşteptasem ca el să-mi dea toate informațiile. Dacă el ar fi făcut acest lucru, adăugă el, n-aş fi învățat nimic, niciodată. Dar, ştiind cât de greu a fost să-mi găsesc locul şi, mai cu seamă, ştiind că el exista, am căpătat un adevărat simț al încrederii. El a spus că, atâta timp cât rămâneam în „locul meu cel bun" nimic nu putea să-mi facă un rău fizic, căci eram asigurat că în acel loc special mă aflam în starea mea cea mai bună. Aveam puterea să alung tot ceea ce-mi putea face rău. Dacă, însă, el mi-ar fi spus unde se afla, n-aş fi avut niciodată încrederea necesară ca să-l revendic ca pe o adevărată cunoaştere. Astfel, cunoaşterea era, într-adevăr, putere.

Don Juan îmi spuse apoi că de fiecare dată când omul se apucă să învețe, el trebuie să se străduiască tot atât de mult ca şi mine când am vrut să găsesc acel loc şi limitele instruirii lui sunt hotărâte de propria sa fire. Prin urmare, el socotea inutil să vorbească despre cunoaştere. Spuse că anumite tipuri de cunoaştere erau prea puternice pentru forța pe care o aveam eu şi a vorbi despre ele nu putea decât să-mi facă rău. Se părea că nu dorea să-mi spună nimic în plus. Se ridică şi porni spre casă. I-am spus că situația mă copleşea. Nu la asta mă aşteptasem eu sau dorisem să se întâmple.

El îmi spuse că temerile sunt ceva firesc; că toți suferim de acest lucru şi că nu e nimic de făcut în privința asta. Dar, pe de altă parte, oricât de mult ne-ar speria învățătura şi mai teribil este să te gândeşti la un om lipsit de aliat sau de cunoaştere.

În cei peste doi ani care au trecut dintre momentul când don Juan s-a hotărât să mă instruiască în privința puterilor aliate şi acela când a considerat că eram pregătit să învăț despre ele în forma pragmatică, participativă pe care o socotea el „a învăța", a definit treptat caracteristicile generale ale celor doi aliați despre care era vorba. M-a pregătit pentru corolarul indispensabil al oricărui limbaj şi pentru consolidarea tuturor învățăturilor, a stărilor de realitate neobişnuită.

La început, mi-a vorbit despre puterile aliate într-o formă foarte simplă. Primele referințe pe care le-am consemnat eu sunt intercalate printre alte subiecte de conversație.

Miercuri, 23 august 1961

— Iarba diavolului (iarba Jimson) era aliatul binefăcătorului meu. Ar fi putut să fie şi al meu, dar mie nu mi-a plăcut.

— De ce nu ți-a plăcut iarba diavolului, don Juan?

— Are un dezavantaj serios.

— Este inferioară altor puteri aliate?

— Nu. Nu mă înțelege greşit. Este la fel de puternică precum cei mai buni aliați, dar ea are ceva care mie, personal, nu-mi place.

— Poți să-mi spui ce anume?

— Deformează oamenii. Le dă prea devreme gustul puterii, fără să le întărească inima şi-i face dominatori şi impredictibili. Îi face slabi în mijlocul marii lor puteri.

— Nu există nici o cale ca să eviți asta?

— Există o cale ca să învingi asta, dar nu să eviți. Cel care devine aliatul ierbii diavolului trebuie să plătească acest preț.

— Cum se poate învinge acest efect, don Juan?

— Iarba diavolului are patru părți: rădăcina, tulpina cu frunzele, florile şi semințele. Fiecare dintre ele este diferită de celelalte şi cel ce doreşte să-i devină aliat trebuie să învețe despre ea în această ordine. Cea mai importantă parte se află în rădăcini. Puterea ierbii diavolului este cucerită prin rădăcini. Tulpina şi frunzele reprezintă partea care vindecă bolile; dacă este folosit aşa cum trebuie, acest cap este un dar făcut omenirii. Cel de-al treilea cap se află în flori şi poate să înnebunească oamenii, să-i facă supuşi

sau să-i ucidă. Omul care are ca aliat iarba diavolului nu îi consumă niciodată florile, tulpina şi nici frunzele, cu excepţia cazurilor când este el însuşi bolnav; dar rădăcinile şi semințele se consumă întotdeauna, mai cu seamă semințele; ele sunt al patrulea cap al ierbii diavolului şi cel mai puternic dintre toate cele patru. Binefăcătorul meu obişnuia să spună că semințele sunt „capul treaz” – singura parte care poate întări inima omului. Iarba diavolului este aspră cu protejații ei, obişnuia el să spună, căci are scopul de a-i ucide repede, lucru pe care, de obicei, îl face înainte ca ei să poată ajunge la tainele „capului treaz”. Totuşi, există poveşti despre oameni care au desluşit tainele capului treaz. Ce provocare pentru un om al cunoaşterii!

— Binefăcătorul dumitale a dezvăluit asemenea taine?

— Nu.

— Ai cunoscut pe cineva care a făcut asta?

— Nu. Dar ei au trăit într-o vreme când asemenea cunoaştere era importantă.

— Ştii pe cineva care a cunoscut astfel de oameni?

— Nu.

— Binefăcătorul dumitale a cunoscut pe cineva?

— Da, a cunoscut.

— De ce n-a ajuns el la tainele „capului treaz”?

— Să îmblânzeşti iarba diavolului ca s-o prefaci într-un aliat este una dintre sarcinile cele mai grele pe care le cunosc eu. Ea nu a devenit una cu mine niciodată, poate pentru că nu mi-a plăcut niciodată.

— Poți încă s-o foloseşti ca pe un aliat, în ciuda faptului că nu-ți place?

— Da, pot. Totuşi, prefer să nu fac asta. Poate că lucrurile o să se petreacă altfel cu tine.

— De ce i se spune „iarba diavolului”?

Don Juan făcu un gest de indiferență, ridică din umeri şi rămase tăcut o vreme. În cele din urmă spuse că „iarba diavolului” era numele ei temporar (su nombre de leche). Mi-a mai spus că mai existau şi alte nume pentru iarba diavolului, dar că acestea nu trebuiau folosite, căci rostirea unui nume era o chestiune serioasă, mai ales dacă omul învăța să supună o putere aliată. L-am întrebat de ce pronunțarea unui nume era o chestiune atât de serioasă. El mi-a răspuns că numele se foloseau doar când cineva striga după ajutor, în momente de mare stres şi cumpănă şi m-a asigurat că astfel

de momente se petrec mai devreme sau mai târziu în viața oricărui om care purcede în căutarea cunoaşterii.

Duminică, 3 septembrie 1961

Astăzi după-amiază, don Juan a cules două plante Datura din câmp. Pe neaşteptate, a adus în discuție subiectul ierbii diavolului după care m-a rugat să merg cu el pe deal şi să caut şi eu o plantă Datura.

Am plecat cu maşina până la munții din apropiere. Am scos o lopată din portbagaj şi m-am îndreptat spre unul dintre canioane. Am mers destul de mult, străbătând cu greu prin mărăcinişul care creştea în pământul moale şi nisipos. Don Juan se opri lângă o plantă mică, aceasta avea frunzele de un verde-închis şi flori mari, albicioase, în formă de clopot.

— Asta! Spuse el.

Începu de îndată să sape. Am încercat să-l ajut, dar m-a refuzat clătinând din cap şi continuă să sape o groapă circulară în jurul plantei; o groapă de forma unui con, adâncă spre marginea exterioară şi formând o movilă în centrul cercului. După ce se opri din săpat, îngenunche lângă tulpină şi curăță cu degetele pământul moale din jurul ei, dezvelind vreo zece centimetri dintr-o rădăcină mare, tubulară, bifurcată, a cărei lățime contrasta vizibil cu lățimea tulpinei care părea, prin comparație, firavă.

Don Juan mă privi şi spuse că planta era un „mascul", fiindcă rădăci na se bifurca exact în punctul unde se unea cu tulpina. Apoi se ridică şi făcu câțiva paşi mai departe, căutând ceva.

— Ce cauți, don Juan?

— Vreau să găsesc un băț.

Eu am început să mă uit prin jur, dar el mă opri.

— Nu tu! Tu rămâi acolo! Făcu semn cu mâna spre nişte stânci la vreo şapte metri mai încolo. Îl găsesc eu.

Se întoarse, după puțin timp, cu o creangă lungă, uscată. Folosind-o ca pe un băț de săpat, curăță atent pământul de-a lungul celor două bifurcații ale rădăcinii. Îndepărtă pământul până la o adâncime de şaptezeci de centimetri. În timp ce săpa mai adânc, pământul deveni atât de tare, încât fu aproape imposibil să-l disloce cu bătui.

Se opri şi se aşează jos să-şi mai tragă răsuflarea. Eu m-am aşezat lângă el. Multă vreme, don Juan nu mai scoase o vorbă.

— De ce nu sapi cu lopata? L-am întrebat eu.

— Aş putea să tai şi să deteriorez planta. Trebuia să găsesc un băț care face parte din această zonă aşa încât, dacă lovesc rădăcina, urma lăsată să nu fie

atât de adâncă precum cea făcută de o lopată sau de alt obiect străin.

— Ce fel de băţ ai găsit?

— Orice ramură uscată a unui copac paloverde este bună. Dacă nu găseşti ramuri uscate, trebuie să tai una verde.

— Poţi să foloseşti ramurile oricărui alt copac?

— Ţi-am spus, numai paloverde şi nu altul.

— De ce, don Juan?

— Fiindcă iarba diavolului are foarte puţini prieteni şi paloverde este singurul copac din zona asta care i se potriveşte – singurul care se prinde sau se ataşează de ea (lo unico que prende). Dacă deteriorezi rădăcina cu o lopată, n-o să mai crească atunci când o replantezi, dar dacă îi faci vreun rău cu un astfel de băţ, s-ar putea ca planta să nici nu simtă.

— Acum ce-ai de gând să faci cu rădăcina?

— O s-o tai. Acum trebuie să mă laşi singur. Du-te şi găseşte o altă plantă şi aşteaptă până te chem eu.

— Nu vrei să te ajut?

— Poţi să m-ajuţi doar când te rog eu.

M-am îndepărtat cu câţiva paşi şi am început să caut altă plantă ca să nu mă las ispitit de dorinţa puternică de a mă furişa mai aproape de el şi de a urmări ce face. După un timp veni şi el lângă mine.

— Acum hai să căutăm „femela”, a spus el.

— Cum faci diferenţa?

— Femela este mai înaltă şi creşte deasupra pământului şi e ca un pomişor. Masculul este mai lat şi creşte aproape de pământ; pare mai degrabă un tufiş mare. De îndată ce o să scoatem femela, o să vezi că are o singură rădăcină care se înalţă destul de mult până se bifurcă. Masculul, pe de altă parte, are o rădăcină bifurcată lipită de tulpină.

Am căutat împreună prin câmpul de Datura. Apoi, arătând o planta, el spuse:

— Asta-i o femelă.

Şi se apucă s-o dezgroape, aşa cum făcuse şi cu cealaltă. De îndată ce curăţă rădăcina, am putut să-mi dau seama că era exact aşa cum spusese el. L-am părăsit din nou când veni momentul s-o taie.

Când am ajuns la el acasă, don Juan deschise legăturica în care pusese plantele Datura. O luă întâi pe cea mai stufoasă – masculul – şi o spălă într-o tavă mare de metal. Cu mare atenţie râcâi toată murdăria de pe rădăcină, de pe tulpină şi de pe frunze. După această curăţare meticuloasă, desprinse

tulpina de rădăcină făcând o incizie superficială în jurul lățimii zonei de îmbinare cu un cuțit scurt, zimțat şi rupându-le în două bucăți. Luă tulpina şi separă toate părțile, făcând grămăjoare de frunze, flori şi de păstăi țepoase cu semințe. Aruncă tot ce era uscat sau care fusese distrus de viermi; păstră doar acele bucăți care erau întregi. Legă cele două ramuri ale rădăcinii cu două bucăți de sfoară, le rupse în două după ce făcu o tăietură superficială în punctul de îmbinare şi obținu două bucăți de rădăcină de mărimi egale.

După aceea, luă o bucată de pânză de sac, aspră şi puse în ea mai întâi cele două bucăți de rădăcină legate împreună; peste ele aşeză frunzele într-un buchet frumos aranjat, apoi florile, păstăile cu semințe şi tulpina. Împături pânza de sac şi îi înnodă colțurile.

Repetă exact aceeaşi operațiune cu cealaltă plantă – femela – doar că, atunci când a ajuns la rădăcină, în loc s-o taie, lăsă bifurcația intactă, ca pe o literă Y, cu susul în jos. Pe urmă puse toate părțile într-o altă legătură de pânză. Când isprăvi, era deja întuneric.

Miercuri, 6 septembrie 1961

Astăzi, după-amiaza târziu, ne-am reîntors la subiectul iarba diavolului.

— Cred că trebuie să vorbim din nou despre iarba aceea, mi-a spus don Juan deodată.

După o pauză, aşa ca de formă, l-am întrebat:

— Ce-ai de gând să faci cu plantele acelea?

— Plantele pe care le-am dezgropat şi le-am tăiat sunt ale mele, îmi răspunse el. Este ca şi cum ele fac parte din mine; cu ele am să te învăț cum să faci iarba diavolului.

— Cum o să procedezi?

— Iarba diavolului este divizată în porțiuni (partes). Fiecare dintre aceste porțiuni este diferită, având scopul şi utilitatea ei unice.

Îşi desfăcu mâna stângă şi măsură pe podea de la capătul degetului mare până la capătul celui de al patrulea deget.

— Aceasta este porțiunea mea. Tu o s-o masori pe a ta cu mâna ta. Acum, ca să stabileşti stăpânirea asupra ierbii diavolului, tu trebuie să începi prin a-ți lua prima porțiune a rădăcinii. Dar, fiindcă eu te-am dus la ea, tu trebuie s-o iei la început de la mine.

Intră în casă şi aduse cu el una dintre legăturile de pânză de sac. Se aşeză şi o deschise. Am observat că era planta „mascul”. Am mai observat şi altceva – că acolo era doar o bucată de rădăcină. Luă bucata rămasă de Ia setul original de două şi o puse în fața ochilor mei.

— Asta-i prima ta porţiune, zise el. Ţi-o dau ţie. Am tăiat-o în locul tău. Am măsurat-o ca şi cum ar fi fost a mea; acum ţi-o dau ţie.

Pentru o clipă, mi-a trecut prin cap că va trebui s-o rod ca pe un morcov, dar el o puse într-o pungă mică, albă, de bumbac.

Se duse în spatele casei. Se aşeză acolo jos, cu picioarele încrucişate şi cu un mano rotund începu să piseze rădăcina dinăuntrul pungii. Făcu acest lucru pe o dală teşită ce servea drept piuliţă. Din când în când spăla cele două pietre, ţinând apa într-un lighean mic, plat, de lemn.

În timp ce pisa, mormăia o melodie neinteligibilă, foarte încet şi monoton. După ce sfărâmase în pungă rădăcina până devenise o pastă moale, o puse în ligheanul de lemn. Puse iar piuliţa făcută din dală şi pisălogul în lighean, îl umplu cu apă şi apoi îl duse într-un fel de troacă pătrată, care era sprijinită de gardul din spate.

Îmi spuse că rădăcina trebuia să se înmoaie toată noaptea şi că era nevoie să fie lăsată afară, ca să se îmbibe de aerul nopţii {el sereno).

— Dacă mâine e o zi însorită, caldă, ăsta va fi un semn excelent, îmi spuse el.

Duminică, 10 septembrie 1961

Joi, 7 septembrie a fost o zi frumoasă şi călduroasă. Don Juan părea foarte mulţumit de semnul bun şi repetă că iarba diavolului probabil că mă plăcuse. Rădăcina se înmuiase toată noaptea şi pe la ora 10 dimineaţa ne-am dus în spatele casei. Scoase ligheanul din troacă, îl puse pe pământ şi rămase lângă el. Luă punga şi frecă cu ea fundul ligheanului. O ţinu la câţiva centimetri deasupra apei şi-i stoarse conţinutul, apoi dădu drumul pungii în apă. Repetă acest lucru încă de trei ori, după care aruncă punga în troacă şi lăsă ligheanul sub soarele puternic.

Ne-am întors la el după două ore. A adus cu el un ceainic de mărime mijlocie, plin cu apă clocotită, de culoare gălbuie. A înclinat ligheanul cu mare atenţie şi a vărsat apa de deasupra, păstrând mâlul gros care se adunase la fund. Turnă apa clocotită peste acel mâl şi lăsă iar ligheanul în soare.

Acelaşi lucru fu repetat de trei ori, la intervale de peste o oră. În cele din urmă, aruncă o mare parte a apei din lighean, îl aplecă într-un unghi potrivit ca să capteze soarele după-amiezei târzii şi-l lăsă pe loc.

Când ne-am întors după mai multe ore, se înserase. Pe fundul ligheanului se vedea un strat de substanţă lipicioasă. Semăna cu o grămadă de apret preparat pe jumătate, albicios său gri-deschis. Părea să fie o linguriţă plină.

Don Juan duse ligheanul în casă şi, în timp ce el puse nişte apă Ia fiert, eu am cules gunoaiele pe care vântul le aruncase peste mâl. Don Juan râse de mine:

— Gunoaiele alea n-ar fi deranjat pe nimeni.

Când apa dădu în clocot, el turnă o cană în lighean. Era aceeaşi apă gălbuie pe care o folosise şi mai înainte. Dizolvă mâlul, obținând un soi de substanță lăptoasă.

— Ce fel de apă e ăsta, don Juan?

— Apă de fructe şi flori din canion.

Vărsă conținutul ligheanului într-o cană veche de lut care arăta ca o vază. Era încă foarte caldă, aşa că suflă peste ea s-o răcească. Luă o gură şi-mi întinse şi mie cana.

— Acum bea! Mi-a zis el.

Eu am luat-o automat şi, fără să stau prea mult pe gânduri, am băut toată apa. Gustul era, oarecum, amar, deşi amăreala abia se simțea. Ceea ce era deosebit era mirosul înțepător al apei. Mirosea a gândaci de bucătărie.

Imediat, am început să transpir. M-am încălzit foarte tare şi sângele a început să-mi zvâcnească în urechi. Am văzut o pată roşie în fața ochilor şi muşchii stomacului au prins să mi se contracte în crampe dureroase. După o vreme, deşi nu mai aveam nici o durere, am simțit cum mă răcesc şi brusc m-am făcut leoarcă de sudoare.

Don Juan m-a întrebat dacă am văzut negru sau pete negre în fața ochilor. I-am răspuns că vedeam totul în roşu.

Dinții îmi clănțăneau din pricina unei nervozități necontrolate care mă năpădea în valuri, de parcă iradia din mijlocul pieptului.

Apoi don Juan mă întrebă dacă îmi era frică. Întrebările lui mi se păreau total lipsite de sens. I-am răspuns că bineînțeles că mă temeam, dar el mă întrebă dacă mă temeam de plantă. Deşi n-am prea înțeles ce voia să spună, am răspuns că da. El a râs şi a zis că, de fapt, nu mi-era frică. M-a întrebat dacă încă mai vedeam roşu în fața ochilor. Tot ce vedeam eu era o pată mare, roşie, în fața ochilor mei.

După o vreme, m-am simțit mai bine. Încet, încet, spasmele nervoase au dispărut, lăsând în urmă o oboseală oarecum dureroasa, dar plăcută şi o dorință arzătoare de a dormi. Nu reuşeam să-mi țin ochii deschişi, deşi încă-i mai auzeam vocea lui don Juan. Am adormit. Dar senzația că eram cufundat într-un roşu adânc stărui toată noaptea. Până şi visele mi-au fost colorate în roşu.

M-am deşteptat sâmbătă pe la trei după-amiază. Dormisem timp de două zile. Aveam o uşoară durere de cap şi un stomac cam deranjat şi dureri puternice, intermitente în intestine. În rest, trezirea a fost una normală. L-am văzut pe don Juan stând în faţa casei lui, moţăind. Îmi zâmbi:

— Totul a decurs aşa cum trebuie azi-noapte, mi-a spus el. Ai văzut roşu şi asta este tot ce contează.

— Ce s-ar fi întâmplat dacă n-aş fi văzut roşu?

— Ai fi văzut negru şi ăsta-i un semn rău.

— De ce-i semn rău?

— Când omul vede negru înseamnă că nu-i făcut pentru iarba diavolului şi varsă tot ce are în el, numai verde şi negru.

— S-ar putea să moară?

— Nu cred c-ar muri nimeni, dar ar fi bolnav mult timp.

— Ce se întâmplă cu acei ce văd roşu?

— Ei nu vomită şi rădăcina le dă o senzaţie de plăcere, ceea ce înseamnă că sunt puternici şi au o fire violentă – calităţi pe care iarba le agreează. În felul ăsta, ea te ademeneşte. Singurul dezavantaj este că oamenii sfârşesc prin a deveni sclavii ierbii diavolului în schimbul puterii pe care o capătă de la ea. Dar astea sunt probleme pe care noi nu le putem controla. Omul nu trăieşte decât ca să înveţe. Şi dacă învaţă, asta se datorează sorţii lui, fie că este bine, fie că nu.

— Acum ce urmează să mai fac, don Juan?

— Trebuie să plantezi un lăstar (brote) pe care l-am tăiat din cealaltă jumătate a primei părţi a rădăcinii. Ai luat jumătate din ea noaptea trecută şi acum cealaltă jumătate trebuie pusă în pământ. Trebuie să crească şi să facă seminţe înainte să te apuci de o sarcină importantă: să îmblânzeşti planta.

— Cum o s-o îmblânzesc?

— Iarba diavolului se îmblânzeşte pornind de la rădăcină. Pas cu pas, trebuie să înveţi tainele fiecărei părţi a rădăcinii. Trebuie să ţi le însuşeşti ca să poţi pătrunde în tainele lor şi să le cucereşti puterea.

— Restul părţilor se pregătesc în acelaşi fel cum ai pregătit-o pe prima?

— Nu, fiecare parte este diferită.

— Care sunt efectele specifice ale fiecărei părţi?

— Ţi-am spus deja, fiecare te învaţă şi îţi conferă o altă formă de putere. Ceea ce ai primit noaptea trecută nu este încă nimic. Oricine poate face acest lucru. Dar numai un brujo poate lua porţii mai mari. Nu pot să-ţi spun ce efecte au, fiindcă încă nu ştiu dacă ea te va accepta. Trebuie să aştepţi.

— Până atunci când o să-mi spui?

— De îndată ce planta ta a crescut şi a făcut seminţe.

— Dacă prima parte poate fi luată de oricine, la ce serveşte?

— În formă diluată, este bună pentru toate problemele bărbăţiei, pentru bătrâni care şi-au pierdut vigoarea, pentru tineri în căutare de aventuri sau chiar pentru femei care au nevoie de pasiune.

— Mi-ai spus că rădăcina se foloseşte doar pentru putere, dar văd că se foloseşte şi pentru alte probleme, care nu prea au legătură cu puterea. Am dreptate?

Mă privi vreme îndelungată cu o căutătură fixă care mă stânjenea. Mi-am dat seama că întrebarea mea îl înfuriase, dar nu puteam înţelege de ce.

— Iarba este folosită doar pentru putere, spuse el în cele din urmă, pe un ton distant, aspru. Omul care vrea să-şi recapete vigoarea, tinerii care vor să reziste la oboseală şi la foame, omul care vrea să ucidă alt om, o femeie care vrea să fie în călduri – toţi doresc puterea. Şi iarba le-o va dărui. Simţi că iarba asta-ţi place? Mă întrebă el după o pauză.

— Simt o vigoare ciudată, i-am răspuns şi aşa şi era.

Am observat acest lucru atunci când m-am trezit şi am simţit-o şi mai târziu. Era o senzaţie foarte specială de disconfort sau frustrare; întregul meu corp se mişca şi se întindea cu o neobişnuită uşurinţă şi vigoare. Simţeam o mâncărime în braţe şi în picioare. Umerii păreau să mi se umfle muşchii spatelui şi ai gâtului mă îndemnau să împing copaci sau să mă frec de ei. Simţeam că pot să dărâm un perete ca un berbece.

N-am mai schimbat o vorbă. Am stat în verandă o vreme. Am observat că don Juan aţipise; şi-a scăpat capul pe spate de câteva ori, pe urmă şi-a întins picioarele şi a rămas lungit pe podea, cu mâinile sub cap. Adormise. M-am ridicat şi m-am dus în fundul curţii unde mi-am eliberat surplusul de energie fizică adunând gunoiul; îmi amintisem că don Juan îmi spusese că dorea să-l ajut să cureţe în spatele casei.

Mai târziu, când s-a trezit şi a venit la mine, mă simţeam mai relaxat.

Ne-am aşezat ca să mâncăm şi în timpul mesei m-a întrebat de trei ori cum mă simţeam. Deoarece asta se întâmpla rar, l-am întrebat, în cele din urmă:

— De ce-ţi faci griji în privinţa stării mele, don Juan? Te aşteptai să am o reacţie neplăcută după ce i-am băut sucul?

El râse. Mi se părea că se poartă ca un băiat răutăcios care făcuse o poznă şi se uită din când în când să vadă care sunt urmările. Râzând încă, îmi spuse:

— Nu pari să fii bolnav. Acum câtăva vreme mi-ai vorbit chiar dur.

— Nu-i adevărat, don Juan, am protestat eu. Nu-mi amintesc să-ți fi vorbit aşa.

Eram foarte serios în această privință, fiindcă nu-mi aminteam să mă fi enervat vreodată pe el.

— I-ai luat apărarea, zise el.

— Cui i-am luat apărarea?

— Ai apărat iarba diavolului. Te comportai, deja, ca un iubit.

Eram gata să protestez şi mai ferm în această privință, dar m-am stăpânit:

— Zău că nu mi-am dat seama c-am apărat-o.

— Sigur că nu ți-ai dat seama. Nici măcar nu-ți aduci aminte ce-ai spus, nu-i aşa?

— Nu, nu-mi aduc aminte. Trebuie să recunosc.

— Ai văzut? Aşa se întâmplă cu iarba diavolului. Se insinuează în tine ca o femeie. Nici măcar nu-ți dai seama de asta. Tot ce te interesează este să te facă să te simți bine şi plin de forță; muşchii ți se umflă cu putere, simți o mâncărime în pumni, tălpile îți ard de dorința de a doborî pe cineva. Când omul ajunge s-o cunoască, devine plin de dorințe. Binefăcătorul meu obişnuia să spună că iarba diavolului îi păstrează pe cei care doresc puterea şi se descotoroseşte de cei care nu-i pot face față. Dar, pe vremea aceea, puterea era ceva obişnuit; era căutată cu mai multă aviditate. Binefăcătorul meu era un om puternic şi, judecând după ce-mi spunea mie, binefăcătorul lui, la rândul său, era chiar mai dedicat urmăririi puterii, dar, pe vremurile acelea, avea rost să fii puternic.

— Crezi că astăzi nu mai sunt motive ca să doreşti puterea?

— Pentru tine, puterea este ceva bun. Tu eşti tânăr. Tu nu eşti indian. Poate că iarba diavolului ar fi bună în mâinile tale. Se pare că ți-a plăcut. Te-a făcut să te simți puternic. Şi eu m-am simțit la fel. Cu toate astea, nu mi-a plăcut.

— Poți să-mi spui de ce, don Juan?

— Nu-mi place puterea ei! Acum nu mai este nevoie de ea. În alte vremuri, ca acelea despre care mi-a povestit binefăcătorul meu, existau motive ca să cauți puterea. Bărbații făceau isprăvi extraordinare, erau admirați pentru forța lor, temuți şi respectați pentru ştiința lor. Binefăcătorul meu mi-a povestit întâmplări cu fapte într-adevăr ieşite din comun, petrecute cu foarte mult timp în urmă. Dar acum, noi, indienii, nu mai căutăm o asemenea putere. Acum, indienii folosesc iarba ca să se frece cu

ea. Folosesc frunzele şi florile cu alte scopuri; spun, chiar, că-i tămăduiesc de bube. Dar nu mai caută în ele puterea, o putere care acţionează ca un magnet, mai potent şi mai primejdios de manevrat, pe măsură ce rădăcina pătrunde mai adânc în pământ. Când ajunge la adâncimea de aproape patru metri – şi se spune că unii au obţinut asta – omul găseşte sălaşul puterii permanente, al puterii fără sfârşit. Foarte puţini oameni au reuşit asta pe vremuri şi nimeni n-a mai fost în stare s-o facă în vremurile noastre. Aşa cum ţi-am spus, puterea ierbii diavolului nu ne mai este necesară nouă, indienilor, încetul cu încetul, cred că ne-am pierdut interesul şi acum puterea nu mai contează. Eu, unul, nu o mai caut, cu toate că, într-o vreme, când eram de vârsta ta, o simţeam şi eu cum se umfla în mine. Mă simţeam aşa cum te-ai simţit tu astăzi, doar că de cinci sute de ori mai intens. Am ucis un om cu o singură lovitură de braţ. Puteam să azvârl cu bolovani, bolovani uriaşi pe care nici douăzeci de bărbaţi nu-i puteau clinti din loc. Odată, am sărit atât de sus că am retezat frunzele din vârfurile celor mai înalţi copaci. Dar asta n-a servit la nimic! Tot ce-am reuşit să fac a fost să-i sperii pe indieni – doar pe indieni. Ceilalţi, care nu ştiau nimic despre asemenea lucruri, nu le-au crezut. Ei au văzut fie un indian nebun, fie ceva care se mişca în vârful copacilor.

Am rămas tăcuţi vreme îndelungată. Aş fi vrut să îi spun ceva.

— Era altfel când erau oameni pe lume, continuă el, care ştiau că omul poate deveni o puma, sau o pasăre, sau, pur şi simplu, că omul poate zbura. Aşa că eu nu mai folosesc iarba diavolului. La ce s-o folosesc? Ca să-i sperii pe indieni? (Para que? Para asustar a los indios?)

Am văzut cum se întrista şi în acel moment m-a copleşit simpatia pentru el. Aş fi vrut să-i spun ceva, chiar dacă era o banalitate.

— Poate că asta-i soarta tuturor oamenilor care doresc să ştie, don Juan.

— Poate, spuse el încet.

Joi, 23 noiembrie 1961

Nu l-am observat pe don Juan stând pe verandă în timp ce mă apropiam cu maşina. Mi s-a părut ciudat. L-am strigat tare şi nora lui a ieşit din casă:

— E înăuntru, mi-a spus ea.

Am descoperit că îşi scrântise glezna cu câteva săptămâni în urmă. Îşi făcuse singur un fel de ghips înmuind fâşii de pânză într-o fiertură făcută din cactus şi făină de oase. Fâşiile, strânse tare în jurul gleznei, se întăriseră ca într-un ghips uşor, striat. Avea tăria ghipsului, dar nu era atât de gros.

— Cum s-a întâmplat?

Nora lui, o mexicană din Yucatan, care-l îngrijea, mi-a răspuns:

— A fost un accident! A căzut şi aproape că şi-a rupt piciorul! Don Juan a râs şi a aşteptat să iasă femeia din casă, după care mi-a răspuns:

— Accident, pe dracu'! Am un duşman pe aici, prin apropiere. O femeie! La Catalina! Mi-a dat brânci într-un moment de slăbiciune şi am căzut.

— De ce a făcut asta?

— A vrut să mă omoare. De asta!

— A fost aici, la dumneata?

— Da!

— De ce i-ai dat voie să intre?

— Nu i-am dat eu drumul. Ea a zburat înăuntru.

— Scuză-mă, nu pricep.

— E o mierlă (chanate). Şi-i tare pricepută. Am fost luat prin surprindere. De multă vreme vrea să-mi pună capăt zilelor. De data asta era cât pe ce să reuşească.

— Ai zis că e o mierlă? Adică, e o pasăre?

— Iar începi cu întrebările tale! E o mierlă! Tot aşa cum eu sunt o cioară. Eu sunt om sau pasăre? Sunt un om care ştie să se prefacă în pasăre. Dar, ca să ne întoarcem la „la Catalina”: ea e o vrăjitoare cumplită! Dorința ei de a mă ucide este atât de puternică, încât nu reuşesc s-o învinge. Mierla mi-a intrat în casă şi n-am putut s-o opresc.

— Poți să te prefaci în pasăre, don Juan?

— Da! Dar ăsta e un subiect despre care o să vorbim mai târziu.

— De ce vrea să te omoare?

— Ah, e o problemă mai veche. Eu am prins-o cu ceva şi acum pare-se că trebuie să-i vin de hac până nu mi-o coace ea.

— Ai de gând să foloseşti vrăjitoria? L-am întrebat eu nerăbdător.

— Nu fi prost! Nici o vrăjitorie nu ar avea efect asupra ei. Am eu alte planuri! O să ți le spun cândva.

— Poate aliatul tău să te apere de ea?

— Nu! Micul fum îmi spune doar ce să fac. Pe urmă, trebuie să mă apăr singur.

— Dar Mescalito? Nu te poate apăra de ea?

— Nu! Mescalito e un învățător, nu o putere care poate fi folosită în scopuri personale.

— Dar iarba diavolului?

— Ți-am spus deja că trebuie să mă apăr singur, uimind sfaturile aliatului meu, fumul. Şi, din câte ştiu eu, fumul poate face orice. Dacă vrei să afli o informație despre orice, fumul o să-ți spună. Şi îți va da nu numai cunoaştere; îți va spune şi cum să procedezi. Este cel mai minunat aliat pe care-l poate avea omul.

— Este fumul cel mai bun aliat al oricărui om?

— Nu se comportă la fel cu toți. Mulți se tem de el şi nu au curajul să-l atingă sau, măcar, să se apropie de el. Fumul este la fel ca oricare alt lucru; nu-i făcut pentru toată lumea.

— Ce fel de fum este, don Juan?

— Fumul profeților!

În vocea lui se simțea un profund respect – lucru pe care ce nu îl mai observasem până atunci.

— Pentru început, o să-ți spun exact ce mi-a spus binefăcătorul meu când a început să mă instruiască. Deşi, la vremea aceea – ca şi tine, a cum – n-aş fi putut înțelege. „Iarba diavolului este pentru cei care cer puterea. Fumul este pentru cei ce caută şi văd.” Şi, după părerea mea, fumul este fără pereche. O dată ce omul intră în zona lui, orice altă putere este în stăpânirea lui. E minunat! Bineînțeles, e nevoie de o viață de om. Ai nevoie de ani buni doar ca să te obişnuieşti cu cele două părți vitale ale sale: pipa şi amestecul pentru fumat. Pipa mi-a fost dată de binefăcătorul meu şi, după ce am dezmierdat-o atâția ani, a devenit a mea. A crescut în mâinile mele. S-o predau în mâinile tale, de pildă, va fi o sarcină grea pentru mine şi o mare realizare pentru tine – dacă reuşeşti! Pipa va simți tensiunea de a fi manevrată de altcineva; şi, dacă unul din noi face o greşeală, nu vom izbuti să împiedicăm pipa să explodeze prin propria-i putere sau să ne scape din mână şi să se facă țăndări, chiar dacă locul în care cade este o movilă de paie. Dacă se întâmplă aşa ceva, va însemna că s-a terminat cu noi! Mai cu seamă cu mine. Fumul se va întoarce împotriva mea într-un fel greu de crezut.

— Cum se poate întoarce împotriva ta dacă este aliatul tău?! Întrebarea mea păru că-i schimbase cursul gândurilor. Trecu multă vreme până să-mi răspundă:

— Dificultatea ingredientelor, spuse el brusc, face din amestecul pentru fumat una dintre substanțele cele mai periculoase pe care le cunosc. Nimeni nu-l poate pregăti fără să fi fost instruit în prealabil. Este o otravă mortală pentru oricine, în afară de protejatul fumului! Pipa şi amestecul trebuie să

fie tratate cu o atenție infinită. Şi omul care doreşte să fie instruit trebuie să se pregătească şi să ducă o viață aspră şi tăcută. Efectele sunt atât de cumplite, încât numai un om foarte puternic poate să suporte să tragă un fum din ea. Totul este teribil şi derutant la început, dar cu fiecare fum tras, lucrurile devin mai precise. Şi, deodată, lumea se deschide din nou în fața ta! De neimaginat! Când acest lucru se întâmplă, fumul a devenit aliatul tău şi va rezolva orice întrebare, îngăduindu-ți să pătrunzi în lumi care în momentul de față îți par de neconceput. Aceasta este proprietatea cea mai importantă a fumului, cel mai mare dar al său. Şi îşi îndeplineşte rolul fără să aducă nici un fel de prejudiciu. Pentru mine, fumul este un adevărat aliat.

Ca întotdeauna, stăteam în fața casei, unde pământul este mereu curat şi bine bătătorit; deodată, don Juan se ridică şi intră în casă. După câteva clipe, se întoarse cu o legăturică îngustă şi se aşează iar jos.

— Asta-i pipa mea, zise el.

Se aplecă spre mine şi-mi arătă o pipă pe care-o scosese dintr-o teacă din pânză verde. Părea să fie de vreo douăzeci de centimetri lungime. Coada era făcută dintr-un lemn roşu; era simplă, fără ornamente. Cupa arăta şi ea ca fiind făcută din lemn, dar era destul de mare în comparație cu coada subțire. Avea un capăt alungit şi era griînchis, aproape neagră.

Ridică pipa în fața ochilor mei. Credeam că vrea să mi-o înmâneze. Am întins mâna s-o iau, dar el o retrase repede.

— Pipa asta mi-a fost dată de binefăcătorul meu, zise el. Eu, la rândul meu, o să ți-o dau ție. Dar, mai întâi, trebuie să o cunoşti. Ori de câte ori vei veni aici, am să ți-o dau. La început, trebuie doar s-o atingi. Ține-o doar câteva clipe până ce tu şi pipa vă obişnuiți unul cu celălalt. Pe urmă, bag-o în buzunar sau, poate, în cămaşă. La urmă, bag-o în gură. Toate astea trebuie să se facă încet, încet, fără grabă şi cu grijă. Când legătura a fost stabilită (la amistad esta hecha), vei fuma din ea. Dacă asculți sfaturile mele şi nu te grăbeşti, fumul poate deveni şi pentru tine, aliatul tău preferat.

Îmi întinse pipa, dar fără s-o lase din mână. Mi-am întins brațul drept spre ea.

— Cu amândouă mâinile, îmi spuse el.

Am atins pipa cu amândouă mâinile doar pentru o clipă. Don Juan nu mi-o dădu în aşa fel încât s-o apuc, ci doar atât cât s-o ating. Pe urmă, o trase iar spre el.

— Primul pas este să-ți placă pipa. Asta cere timp.

— S-ar putea ca pipa să nu mă placă?

— Nu. Nu se poate ca pipa să nu te placă, dar tu trebuie să înveți s-o placi pe ea, aşa încât, când vine vremea să fumezi din ea, pipa să te ajute să nu te temi.

— Şi ce fumezi, don Juan?

— Asta!

Îşi descheie gulerul şi scoase la iveală o pungă mică pe care o ținea sub cămaşă, legată la gât, ca un medalion. O scoase afară, o dezlegă şi, cu mare atenție, îşi turnă puțin din conținut în palmă.

Mi s-a părut că amestecul arăta ca nişte frunze de ceai tăiate subțire, culoarea lor variind între cafeniu-închis şi verde-deschis, cu pete de galben-aprins din loc în loc.

Don Juan turnă la loc amestecul în pungă, o închise, o legă cu un şiret de piele şi şi-o puse din nou în sân.

— Ce fel de amestec este acesta?

— Conține multe lucruri. E o treabă foarte grea să aduni toate ingredientele. Trebuie să te duci în locuri îndepărtate. Ciupercuțele (los honguitos) de care ai nevoie ca să pregăteşti amestecul nu cresc decât în anumite perioade ale anului şi în anumite locuri.

— Ai un amestec diferit pentru fiecare gen de ajutor de care ai nevoie?

— Nu! Există doar un singur fel de fum şi altul ca el nu mai e.

Făcu semn cu mâna la punga ce-i atârna pe piept şi ridică pipa pe care o ținea pe genunchi:

— Astea două fac unul şi acelaşi lucru! Una nu merge fără cealaltă. Pipa asta şi secretul amestecului le am de la binefăcătorul meu. Ele au ajuns la el în acelaşi mod în care mi le-a dat mie binefăcătorul meu. Amestecul, deşi greu de pregătit, se poate prepara din nou. Secretul constă în ingrediente şi în felul cum sunt tratate şi amestecate. Pipa, la rândul ei, e o treabă pentru care îți trebuie o viață întreagă. Trebuie să te ocupi de ea cu o grijă infinită. Este rezistentă şi puternică, dar nu trebuie niciodată s-o loveşti sau s-o răstorni. Trebuie s-o atingi cu mâinile uscate, să nu pui mâna pe ea niciodată când ai mâinile asudate şi s-o foloseşti doar atunci când eşti singur. Şi nimeni, absolut nimeni, nu trebuie s-o vadă, decât dacă vrei s-o dai altcuiva. Aşa m-a învățat binefăcătorul meu şi aşa m-am purtat cu ea toată viața.

— Ce o să se întâmple dacă pierzi pipa sau o spargi?

Don Juan clătină foarte încet din cap şi se uită la mine:

— O să mor!

— Toate pipele vrăjitorilor sunt ca a dumitale?

— Nu toți vrăjitorii au pipe ca a mea. Dar îi ştiu pe unii care au.

— Dumneata poți să faci o pipă ca asta, don Juan? Am insistat eu. Închipuie-ți că n-ai avea-o, cum mi-ai putea da una, dacă ai vrea asta?

— Dacă n-aş avea pipa asta, n-aş putea să-ți dau una şi nici n-aş vrea să-ți dau o pipă. Ți-aş da, în schimb, altceva.

Părea, într-un fel, supărat pe mine. Îşi băgă pipa cu mare grijă în teacă; aceasta părea să fie căptuşită cu un material moale, căci pipa, care se potrivea fix, alunecă înăuntru foarte uşor. Apoi don Juan intră în casă să-şi pună pipa la locul ei.

— Eşti supărat pe mine, don Juan? L-am întrebat când se întoarse. Păru surprins de întrebarea mea:

— Nu! Eu nu sunt niciodată supărat pe nimeni! Nici un om din lume nu poate să-mi facă vreun lucru destul de important ca să mă supere. Te superi pe oameni când simți că actele lor sunt importante. Eu nu mai simt acum aşa ceva.

Marți, 26 decembrie 1961

Momentul exact al replantării „lăstarului", cum îi zicea don Juan rădăcinii, nu fusese stabilit, deşi se presupunea ca acesta va fi următorul pas pentru instruirea stăpânului plantei.

Am ajuns la casa lui don Juan sâmbătă, 23 decembrie, după-amiaza, devreme. Pentru o vreme, am tăcut amândoi, ca de obicei. Ziua era caldă şi înnorată. Trecuseră câteva luni de când don Juan îmi dăduse prima porțiune.

— A sosit vremea să reîntoarcem iarba în pământ, spuse el brusc. Dar, mai întâi, trebuie să fac ceva ca să te protejez. Tu o s-o păzeşti şi doar tu poți s-o vezi. De vreme ce eu o s-o plantez, trebuie s-o văd şi eu. Asta nu-i bine, fiindcă, aşa cum ți-am spus, mie nu-mi place iarba diavolului. Nu suntem una şi aceeaşi ființă. Dar memoria mea nu va dăinui mult timp, sunt prea bătrân. Tu trebuie s-o păzeşti de ochii altora căci, atâta timp cât îşi vor aminti că au văzut-o, puterea protecției este diminuată.

S-a dus în odaia lui şi a tras trei legături din pânză de sac de sub un preş vechi de paie. S-a întors în verandă şi s-a aşezat jos.

După o lungă tăcere a deschis una dintre legături. Era Datura femelă pe care o culesese împreună cu mine; toate frunzele, florile şi păstăile cu semințe care fuseseră puse deoparte erau uscate. Luă bucata mai lungă de rădăcină, de forma literei Y şi legă pachetul la loc.

Rădăcina se uscase şi se zbârcise şi braţele furcii se îndepărtaseră şi mai mult şi se contorsionaseră. Îşi puse rădăcina în poală, deschise punga lui de piele şi-şi scoase afară cuţitul. Ridică rădăcina uscată în faţa mea.

— Partea asta este pentru cap, zise el şi făcu prima incizie în coada literei Y care, atunci când stătea cu capul în jos, semăna cu un om cu picioarele răşchirate. Asta-i pentru inimă, adăugă el şi făcu o tăietură la îmbinarea laturilor literei Y.

Apoi tăie capetele rădăcinii, lăsând cam şase centimetri de lemn pe fiecare latură a literei Y. În continuare, încet şi cu răbdare, ciopli forma unui om.

Rădăcina era uscată şi fibroasă. Ca s-o cioplească, don Juan a făcut două incizii şi a curăţat fibrele acolo unde tăiase. Apoi ciopli lemnul ca să dea formă braţelor şi mâinilor. Produsul final era o figurină subţire, reprezentând un om, cu braţele încrucişate peste piept şi mâinile în poziţia încleştat.

Don Juan se ridică şi se duse spre o agavă albastră ce creştea în faţa casei, lângă verandă. Smulse un ghimpe tare din mijlocul frunzei cărnoase, îl îndoi şi îl răsuci de trei, patru ori. Mişcarea circulară aproape că-l desprinse de pe frunză; acum atârna aproape rupt. Îl muşcă sau, mai degrabă, îl ţinu între dinţi şi îl smulse. Ghimpele se desfăcu de pe frunza cărnoasă, trăgând o dată cu el un smoc de fibre lungi, aţoase, care stătuseră lipite de partea lemnoasă ca o coadă albă, lungă de vreo şaizeci de centimetri. Ţinând încă ghimpele între dinţi, don Juan răsuci fibrele între palme şi făcu o sfoară pe care o înfăşură în jurul picioarelor figurinei ca să le ţină lipite, încercui partea de jos a corpului până se termină toată sfoara; după care, cu mare dibăcie, folosi ghimpele ca pe o sulă pe dinăuntrul părţii din faţă a corpului, pe sub braţele încrucişate, până când vârful ascuţit ieşi printre mâinile figurinei. Îşi folosi din nou dinţii şi, trăgând uşor, scoase ghimpele la suprafaţă. Arăta ca o suliţă lungă ieşită din pieptul figurinei. Fără să se mai uite la figurină, don Juan o puse în punga de piele. Efortul făcut părea că îl epuizase: se lungi pe podea şi adormi.

Când se trezi, era deja întuneric. Am mâncat mezelurile pe care le-am adus şi am mai rămas câtva timp în verandă. Apoi don Juan se duse în spatele casei, ducând cu el cele trei legături din pânză de sac. Tăie găteje şi ramuri uscate şi aprinse un foc. Ne-am aşezat în tihnă în faţa focului şi el desfăcu toate cele trei legături. Pe lângă cea care conţinea bucăţile uscate ale plantei-femele, mai era una cu tot ce rămăsese din planta-mascul şi o a treia, destul de solidă, conţinând bucăţi de Datura verzi, proaspăt tăiate. Don Juan

se duse la troaca porcului cu un mojar de piatră, foarte adânc, ce arăta mai mult ca o oală al cărei fund se termina cu o curbă uşoară. Făcu o gaură nu prea adâncă şi fixă bine mojarul pe pământ. Mai puse câteva găteje uscate pe foc, pe urmă luă cele două legături cu bucăţile uscate de plante-mascul şi plante-femele şi le aruncă în mojar dintr-o singură mişcare. Scutură pânza de sac ca să fie sigur că toate rămăşiţele au căzut în mojar. Din cea de a treia legătură a scos două bucăţi proaspete de rădăcină de Datura.

— O să le pregătesc pentru tine, a zis el.

— În ce fel le pregăteşti, don Juan?

— Una din aceste bucăţi este din planta-mascul, cealaltă din plantafemelă. Acesta este singurul moment când cele două plante trebuie să fie puse împreună. Bucăţile sunt extrase de la o adâncime de un metru.

Le zdrobi cu pisălogul în mojar cu lovituri egale. În timp ce făcea asta, începu să cânte pe un ton coborât, scoţând un fel de zumzet fără ritm, monoton. Cuvintele erau de neînţeles pentru mine. Părea absorbit de ceea ce făcea.

După ce rădăcinile fură zdrobite complet, scoase din legătură câteva frunze de Datura. Erau curate şi tăiate de curând, toate fiind intacte, fără găuri de viermi şi fără julituri. Le dădu drumul în mojar, una câte una. Luă o mână de flori de Datura şi le lăsă sa cadă în mojar, făcând totul cu mare atenţie. Am numărat paisprezece din fiecare. Apoi luă o grămadă de păstăi cu seminţe, proaspete şi verzi, care erau întregi şi nedeschise. N-am putut să le număr fiindcă le-a dat drumul în mojar la toate deodată, dar bănuiesc că erau lot paisprezece. Adăugă trei tulpini de Datura fără frunze. Aveau culoarea roşu-închis, erau curate şi păreau să fi aparţinut unor plante mari, judecind după multiplele lor ramificaţii.

După ce toate acestea fură puse în mojar, le pisă până se transformară într-o pastă cu aceleaşi lovituri egale. La un anumit moment, răsturnă mojarul şi, scoţând amestecul cu mâna, îl puse într-o oală veche, întinse mâna spre mine şi eu am crezut că vrea să o usuc. Dar nu asta dorea el; îmi luă mâna stângă şi, cu o mişcare foarte iute, îmi îndepărtă degetul mijlociu de cel de al patrulea cât putu de tare. Apoi, înfipse vârful cuţitului între cele două degete şi despică pielea până mai jos de cel de al patrulea deget. Lucră cu atâta pricepere şi rapiditate încât, când îmi smucii mâna, văzui că era despicată adânc şi că sângele îmi curgea din belşug. Mă prinse iar de mână, o trase deasupra oalei şi apăsă ca să curgă şi mai mult sânge.

Brațul îmi amorți. Eram într-o stare de şoc – trapul mi se răcise, devenise rigid şi aveam o senzație de apăsare în piept şi în urechi. Simțeam cum alunec de pe scaun. Era cât pe ce să leşin! Îmi dădu drumul la mână şi începu să amestece conținutul oalei. După ce mi-am revenit din şoc, m-am înfuriat. Îmi luă ceva timp să mă liniştesc.

Don Juan puse trei pietre în jurul focului şi aşează oala pe ele. Peste toate ingredientele adăugă ceva ce mi se păru a fi un boț de clei de tâmplărie şi o oală de apă şi lăsă totul să dea în clocot. Plantele Datura au, în sine, un miros foarte deosebit. Combinate cu cleiul de tâmplărie, care emana un miros puternic când amestecul începu să fiarbă, împrăştiau în jur un abur atât de pătrunzător, încât m-am chinuit din răsputeri să nu vomit.

Amestecul fierse mult, în timp ce noi stăteam nemişcați în fața focului. Din când în când, vântul aducea aburii în direcția mea şi atunci duhoarea mă învăluia şi-mi țineam respirația să mă apăr.

Don Juan îşi desfăcu săculețul de piele şi scoase figurina; o întinse spre mine cu atenție şi-mi spuse s-o pun în oală şi să am grijă să nu-mi ard mâinile. Am lăsat-o să alunece uşor în pasta ce fierbea. Îşi scoase cuțitul şi, pentru o clipă, m-am gândit că o să mă taie din nou; în loc să facă asta, împinse figurina cu vârful cuțitului şi o scufundă şi mai adânc.

Mai lăsă pasta să fiarbă puțin timp, pe urmă începu să curețe mojarul. L-am ajutat şi eu. După ce terminarăm, don Juan a pus la uscat mojarul şi pisălogul sprijinindu-le de gard. Intră în casă şi oala fu lăsată pe pietre toată noaptea.

A doua zi în zori, don Juan îmi spuse să scot figurina din clei şi să o agăț de acoperiş cu fața îndreptată spre răsărit ca să se usuce sub razele soarelui. La prânz, era țeapănă ca o sârmă. Căldura întărise cleiul şi culoarea verde a frunzelor se amestecase cu restul. Figurina avea un aspect lucios, ciudat.

Don Juan îmi spuse să dau jos figurina. Pe urmă îmi dădu un săculeț de piele pe care îl făcuse dintr-o jachetă veche de căprioară pe care i-o dădusem cu câtva timp în urmă. Săculețul arăta asemeni celui pe care îl avea şi el. Singura deosebire era că al lui era făcut din piele moale, cafenie.

— Pune-ți „imaginea” în săculeț şi închide-l, îmi spuse el.

Nu se uită la mine, având grijă să-şi țină capul întors. De îndată ce pusesem figurina, el îmi dădu o plasă şi-mi spuse să bag oala de lut în ea.

Se duse spre maşina mea, luă plasa din mâinile mele şi o vârî prin capacul deschis al compartimentului pentru mănuşi.

— Vino cu mine, îmi spuse el.

L-am urmat. Dădu ocol casei, făcând un cerc complet în sensul acelor de ceasornic. Se opri în dreptul verandei şi înconjură iar casa, de data asta mergând contrar acelor ceasornicului şi întorcându-se iar la verandă. Rămase nemişcat câtva timp, pe urmă se aşeză.

Aveam motive să cred că tot ce făcea avea un anume înţeles. Mă tot întrebam ce sens avea înconjurarea casei, când el îmi spuse:

— Hei! Am uitat unde am pus-o!

L-am întrebat ce caută. Mi-a spus că uitase unde pusese mlădiţa pe care trebuia s-o replantez eu. Înconjuraserăm din nou casa şi, între timp, el îşi aminti unde era.

Îmi arătă un borcan mic de sticlă de pe o bucată de scândură bătută în cuie pe perete, sub acoperiş. În borcan se afla cealaltă jumătate a primei porţiuni din rădăcina de Datura. Mlădiţa avea un mugur înfrunzit în vârf. În borcan era puţină apă, dar nu avea pământ.

— De ce n-are nici un pic de pământ? Am întrebat eu.

— Pământul nu e la fel peste tot şi iarba diavolului are nevoie doar de pământul în care va trăi şi va creşte. Acum, a venit momentul s-o redăm pământului înainte s-o distrugă viermii.

— Putem s-o plantăm aici, lângă casă? Am întrebat eu.

— Nu! Nu! Nu aici! Trebuie s-o ducem într-un loc care-ţi place ţie.

— Dar unde pot să găsesc un loc care să-mi placă?

— Asta eu n-am de unde să ştiu. Poţi s-o plantezi din nou oriunde doreşti. Dar trebuie îngrijită şi menajată; trebuie să trăiască în aşa fel încât tu să poţi avea puterea de care ai nevoie. Dacă moare, înseamnă că nu te acceptă şi nu trebuie s-o mai deranjezi. Deci, trebuie să-i porţi de grijă, să-i dai tot ce-i trebuie ca să poată creşte. Totuşi, nu trebuie s-o răsfeţi.

— De ce nu?

— Fiindcă dacă nu vrea ea să crească, nu ajută la nimic s-o ademeneşti. Dar, pe de altă parte, trebuie să dovedeşti că-ţi pasă de ea. Fereşte-o de viermi şi ud-o când vii pe la ea. Trebuie să faci asta regulat, până face seminţe. Când îi apar primele seminţe, o să fim siguri că te doreşte.

— Dar, don Juan, nu se poate să mă îngrijesc de rădăcină aşa cum vrei dumneata.

— Dacă-i vrei puterea, trebuie s-o faci! Altfel nu se poate.

— Poţi să te ocupi de ea dumneata, când eu nu sunt aici, don Juan?

— Nu! Eu, nu! Eu nu pot să fac asta! Fiecare trebuie să-şi hrănească mlădiţa lui. Am avut-o şi eu pe a mea. Acum tu trebuie s-o ai pe a ta. Şi,

până nu face semințe, așa cum ți-am spus, nu te poți socoti pregătit să înveți.

— Unde crezi c-ar trebui s-o replantez?

— Asta numai tu poți să hotărăşti! Şi nimeni nu trebuie să ştie locul, nici măcar eu! Aşa trebuie să fie făcută replantarea. Nimeni, absolut nimeni, nu trebuie să ştie unde se află planta ta! Dacă te urmăreşte un străin sau te vede, ia-ți mlădița şi fugi în alt loc. Ți-ar putea pricinui necazuri de neînchipuit prin manipularea mlădiței. Te-ar putea schilodi sau ucide. De asta nici măcar eu nu trebuie să ştiu unde se află planta ta.

Îmi întinse borcănaşul cu mlădița:

— Ia-o acum!

Am luat-o. Pe urmă, aproape că m-a târât până la maşina mea:

— Acum, trebuie să pleci. Du-te şi alege locul unde o să plantezi din nou mlădița. Sapă o groapă adâncă în pământ moale, în apropierea unui loc cu apa. Nu uita: trebuie să fie aproape de apă ca să crească. Fă o groapă numai cu mâinile, chiar dacă vei sângera. Pune mlădița în mijlocul gropii şi fă o movilă (pilon) în jurul ei. Pe urmă, îmbib-o de apă. Când apa intră în pământ, umple groapa cu pământ moale. Apoi, alege un loc la doi paşi depărtare de mlădiță, în direcția asta (arătă spre sud-est). Fă o altă groapă adâncă acolo, tot cu mâinile şi goleşte în ea ce se află în oală. În continuare, sparge oala şi îngroap-o adânc într-un alt loc, departe de cel unde se află mlădița ta. După ce ai îngropat oala, du-te înapoi la mlădița ta şi mai ud-o o dată. Pe urmă, scoate-ți figurina ta, ține-o între degetele unde ai rana şi, stând în locul unde ai îngropat cleiul, atinge mlădița uşor cu acul ascuțit, înconjoară mlădița de patru ori, oprindu-te de fiecare dată în acelaşi loc ca s-o atingi.

— Trebuie să urmez o direcție anume când merg în jurul rădăcinii?

— Orice direcție e bună. Dar trebuie să-ți aminteşti întotdeauna în ce direcție ai îngropat cleiul şi încotro ai luat-o când ai încercuit mlădița. Atinge uşor mlădița cu vârful acului de fiecare dată, în afară de ultima dată, când trebuie să-l înfigi adânc. Dar trebuie să faci asta cu atenție; stai în genunchi ca să ai mâna mai sigură, fiindcă nu trebuie să rupi vârful înăuntrul mlădiței. Dacă-l rupi, eşti terminat! Rădăcina n-o să-ți mai fie de nici un folos.

— Trebuie să spun anume cuvinte în timp ce ocolesc mlădița?

— Nu, o să fac eu asta în locul tău.

Sâmbătă, 27 ianuarie 1962

De îndată ce am ajuns la el acasă azi-dimineață, don Juan mi-a spus că îmi va arăta cum să pregătesc amestecul pentru fumat. Pornirăm spre dealuri şi merserăm o distanţă destul de mare într-unui dintre canioane. Don Juan se opri lângă un tufiş înalt şi subțire a cărui culoare contrasta vizibil cu cea a vegetației înconjurătoare. Desişul din jurul tufişului era gălbui, în timp ce tufişul era de un verde viu.

— Trebuie să culegi frunzele şi florile de pe pomişorul ăsta, îmi spuse el. Timpul cel mai potrivit să faci asta este Ziua Tuturor Sfinților (el dia de las ánimas).

Îşi scoase cuțitul şi reteză capătul unei ramuri subțiri. Mai alese o altă ramură asemănătoare şi îi reteză şi ei capătul. Repetă această operație până culese un mănunchi de vârfuri de ramuri. Pe urmă se aşeză pe pământ:

— Uită-te, zise el. Am tăiat toate ramurile de deasupra bifurcației dintre două sau mai multe frunze şi tulpină. Vezi? Toate sunt la fel. Am folosit doar vârful fiecărei ramuri unde frunzele sunt fragede şi moi. Acum trebuie să căutăm un loc umbrit.

Merserăm înainte până când părea să fi găsit ce căuta. Scoase o sfoară lungă din buzunar şi o legă de trunchiul şi ramurile de jos a doi pomişori, făcând un fel de sfoară de rufe ca să atârne vârfurile de ramuri cu capul în jos. Le aranja în ordine pe frânghie; agățate de bifurcația dintre frunze şi tulpină, semănau cu un şir lung de călărești verzi.

— Trebuie să ai grijă ca frunzele să se usuce la umbră, îmi spuse el. Locul trebuie să fie singuratic şi inaccesibil. În acest fel, frunzele sunt protejate. Trebuie să fie lăsate să se usuce într-un loc unde-i aproape imposibil să le găseşti. După ce s-au uscat, trebuie puse într-o legătură şi sigilate.

Culese frunzele de pe frânghie şi le aruncă peste arbuştii din apropiere. Mi s-a părut că nu intenționase decât să-mi arate cum se procedează.

Am mers în continuare şi don Juan culese trei flori diferite, spunându-mi că făceau parte din ingrediente şi se presupunea că trebuie culese în acelaşi timp. Dar florile trebuiau să fie puse în oala de lut, separate şi uscate în întuneric; pe fiecare oal trebuia pus un capac, pentru ca florile să mucegăiască în conteiner. Adăugă că rostul frunzelor şi al florilor era să îndulcească amestecul fumului.

Am ieşit din canion şi ne-am îndreptat spre albia râului. După un ocol lung ne-am întors la el acasă. Seara târziu, stăteam în odaia lui, lucru pe care mi-l îngăduia rar, şi-mi povesti despre ingredientele finale ale amestecului – ciupercile.

— Adevărata taină a amestecului se află în ciuperci, îmi spuse el. Sunt ingredientul cel mai greu de cules. Călătoria spre locul unde cresc este lungă şi periculoasă şi mai riscant, chiar, este să alegi soiul potrivit. Există şi alte feluri de ciuperci care cresc în apropiere şi care nu-ţi sunt de nici un folos; o să le strice şi pe cele bune, dacă le usuci la un loc. E nevoie de timp ca să cunoşti bine ciupercile şi să nu faci o greşeală. O să ai necazuri mari dacă le foloseşti pe cele rele – necazuri pentru om şi pentru pipă. Cunosc oameni care au murit pe loc fiindcă au folosit fumul greşit.

— De îndată ce ciupercile sunt culese, se pun într-o tărtăcuță, aşa încât nu se mai pot controla, înțelegi, trebuie să le rupi în fâşii ca să le poți trece prin gâtul îngust al tărtăcuței.

— Cum poți evita o greşeală?

— Trebuie să fii atent şi să ştii cum să alegi. Ți-am spus că-i greu. Nu oricine poate îmblânzi fumul; cei mai mulți nici măcar nu încearcă.

— Cât timp ții ciupercile în tărtăcuța?

— Un an. Toate celelalte ingrediente sunt şi ele sigilate pentru un an. Pe urmă, părți egale din ele sunt măsurate şi măcinate separat până se prefac într-o pudră foarte fină. Ciupercile cele mici nu trebuie să fie măcinate fiindcă se prefac singure într-un praf foarte fin; tot ce ai de făcut este să zdrobeşti bucățile mai mari. Patru bucăți de ciuperci sunt adăugate la o parte din celelalte ingrediente care, în prealabil, sunt puse împreună. După aceea, le amesteci pe toate şi le pui într-un săculeț ca al meu. Şi-mi arătă săculețul care-i atârna sub cămaşă. Apoi toate ingredientele sunt adunate din nou şi, după ce le pui la uscat, te pregăteşti să fumezi amestecul pe care tocmai l-ai preparat. În ceea ce te priveşte, o să fumezi anul viitor. Şi un an după asta, amestecul o să fie numai al tău fiindcă l-ai cules doar tu singur. Prima oară când fumezi, eu o să-ți aprind pipa. O să fumezi tot amestecul dintr-un bol şi o să aştepți. Fumul va apărea. O să-l simți. Te va elibera ca să poți vedea tot ce vrei să vezi. Pe bună dreptate, este un aliat fără pereche. Dar cel ce-l caută trebuie să aibă o intenție şi o voință fără reproş. El are nevoie de asemenea calități, fiindcă trebuie să intenționeze şi să vrea întoarcerea lui, căci altfel fumul nu-l va lăsa să se întoarcă. În al doilea rând, trebuie să intenționeze şi să vrea să-şi amintească tot ceea ce fumul i-a îngăduit să vadă, altfel n-o să fie nimic altceva decât o umbră de ceață în mâna lui.

Sâmbătă, 8 aprilie 1962

În conversațiile noastre, don Juan folosea sau se referea des la expresia „om al cunoaşterii”, dar nu mi-a explicat niciodată ce voia să spună prin asta. L-am rugat să mă lămurească:

— Un om al cunoaşterii este cel care a urmat cu adevărat greul drum spre instruire, mi-a răspuns el. Un om care, fără să se grăbească şi fără să şovăie, a mers cât a putut de departe în dezlegarea tainelor puterii şi ale cunoaşterii.

— Poate oricine să fie un om al cunoaşterii?

— Nu, nu oricine.

— Atunci, ce trebuie să facă un om ca să devină un om al cunoaşterii?

— Trebuie să-şi provoace şi să-şi învingă cei patru duşmani fireşti ai lui.

— Va deveni un om al cunoaşterii după ce va învinge aceşti patru duşmani?

— Da. Un om se poate numi pe sine om al cunoaşterii doar dacă este în stare să-i învingă pe toți patru.

— Atunci, orice om care-i învinge devine un om al cunoaşterii?

— Oricine îi învinge este un om al cunoaşterii.

— Dar există cerințe speciale pe care trebuie să le îndeplineşti înainte de a te lupta cu aceşti duşmani?

— Nu. Oricine poate să încerce să devină un om al cunoaşterii; foarte puțini oameni reuşesc cu adevărat, dar asta este firesc. Duşmanii pe care omul îi întâlneşte în cale atunci când învață să devină un om al cunoaşterii sunt de-a dreptul formidabili; cei mai mulți oameni sunt răpuşi de ei.

— Ce fel de duşmani sunt aceştia, don Juan?

Don Juan a refuzat să îmi vorbească despre duşmani, îmi spuse că abia peste mult timp acest subiect va avea un sens pentru mine. Am încercat să nu renunț la subiect şi l-am întrebat dacă, după părerea lui, puteam deveni şi eu un om al cunoaşterii. El îmi răspunse că nimeni nu putea să-mi spună asta cu certitudine.

Dar am insistat să aflu dacă existau unele indicii ce se puteau folosi ca să mă lămuresc dacă aveam sau nu şanse să devin un om al cunoaşterii. El mi-a spus că asta depinde de lupta mea cu cei patru duşmani – dacă îi voi învinge sau ei mă vor învinge pe mine – dar era imposibil să prevezi rezultatul acelei lupte.

L-am întrebat dacă putea folosi vrăjitoria sau divinația ca să ghicească rezultatul bătăliei. El îmi spuse categoric că rezultatele luptei nu pot fi prevăzute prin nici un fel de mijloace, pentru că a deveni un om al

cunoaşterii era ceva temporar. Când l-am rugat să-mi explice acest aspect, mi-a răspuns:

— A fi un om al cunoaşterii nu este ceva permanent. De fapt, nu devii niciodată un om al cunoaşterii. Mai degrabă se poate spune că devii om al cunoaşterii pentru o perioadă foarte scurtă după ce ai învins cei patru duşmani naturali.

— Trebuie să-mi spui, don Juan, ce fel de duşmani sunt aceştia?

El nu mi-a răspuns. Am insistat din nou, dar el a renunțat la acest subiect şi începu să vorbească despre altceva.

Sâmbăta, 15 aprilie 1962

Pe când mă pregăteam să plec, m-am hotărât să îl mai întreb o dată despre duşmanii unui om al cunoaşterii. Am argumentat că nu puteam să mă mai întorc pentru o vreme şi că ar fi o bună idee să notez ce avea el să-mi spună şi apoi să meditez despre asta cât timp voi fi plecat.

Don Juan şovăi un timp, dar apoi începu să vorbească.

— Când un om începe să învețe, nu este niciodată lămurit în privința obiectivelor lui. Scopul lui este neclar; intenția lui este vagă. Speră la recompense care nu se vor materializa niciodată, căci el nu ştie nimic despre greutățile instruirii.

La început învață încet – bucățică cu bucățică, apoi în paşi mari. Şi, în curând, gândurile lui intră în conflict. Nu învață niciodată ceea ce a stabilit dinainte, ce şi-a imaginat, aşa că începe să se teamă. Instruirea nu este ce-a aşteptat el. Fiecare etapă a instruirii reprezintă o nouă sarcină pentru el şi teama pe care omul o resimte începe să crească fără milă, fără să cedeze. Scopul lui se transformă într-un câmp de bătălie.

Aşa că îi iese în cale primul dintre duşmanii lui fireşti: frica. Un duşman teribil – perfid şi greu de învins. Se ascunde la fiecare cotitură a drumului, pândind şi aşteptând. Şi dacă omul, îngrozit de prezența duşmanului, o ia la fugă, duşmanul lui va pune capăt căutărilor sale.

— Ce se va întâmpla cu acel om dacă o rupe la fugă de frică?

— Nu i se întâmplă nimic, numai că nu se va instrui niciodată. Nu va deveni niciodată un om al cunoaşterii. Poate că va fi un om dominator sau un om speriat, inofensiv; în orice caz, va fi un om învins. Primul său duşman va fi pus capăt năzuințelor lui.

— Şi ce poate el face ca să-şi învingă teama?

— Răspunsul e foarte simplu. Nu trebuie să fugă. Trebuie să-şi învingă teama şi, în ciuda ei, trebuie să facă pasul următor al instruirii, apoi

următorul şi următorul. Oricât ar fi de speriat, nu trebuie să se oprească. Asta-i regula! Şi va veni clipa când primul său duşman se va retrage. Omul începe să se simtă sigur pe sine. Intenţia sa devine mai puternică. Instruirea nu mai este o sarcină terifiantă. Când vine acest moment fericit, omul poate spune fără ezitare că şi-a învins primul său duşman natural.

— Asta se întâmpla deodată, don Juan, sau încetul cu încetul?

— Se întâmpla încet, încet şi totuşi teama este învinsă, repede, brusc.

— Dar omul nu va începe din nou să se teamă dacă i se întâmpla altceva?

— Nu. O dată ce omul a învins teama, va fi liber de ea pentru tot restul vieţii, căci, în locul fricii, el a obţinut claritatea – limpezimea minţii care anulează frica. Atunci omul îşi cunoaşte dorinţele şi ştie cum să şi le satisfacă. Poate anticipa noii paşi în instruire şi o mare claritate înconjoară totul. Omul simte că nimic nu-i este ascuns.

Şi astfel s-a întâlnit cu cel de al doilea duşman al său – claritatea! Acea claritate a minţii care este atât de greu de dobândit alungă frica dar, în acelaşi timp, te orbeşte.

Ea sileşte omul să nu se îndoiască de sine niciodată. Îi dă siguranţa că poate face tot ce doreşte, căci el vede clar în tot ce-l înconjoară. Şi este curajos fiindcă vede clar şi nu se abate de la nimic, fiindcă totul îi este clar. Dar toate sunt o greşeală; ceva parcă lipseşte. Dacă omul cedează în faţa acestei aşa-zise puteri, a sucombat în faţa celui de al doilea duşman al său; va avea răbdare în loc să se grăbească. Şi va bâjbâi pe calea instruirii lui până când va sfârşi incapabil să mai înveţe ceva.

— Ce se întâmplă cu omul care este învins în acest fel, don Juan? Moare din asta?

— Nu, nu moare. Cel de al doilea duşman al său l-a blocat în încercarea lui de a deveni un om al cunoaşterii; în schimb, omul se poate preface într-un luptător dezlănţuit sau într-un clovn. Totuşi, claritatea, pentru care a plătit atât de scump, nu se va transforma niciodată în întuneric şi teamă. Se va bucura de claritate atât timp cât trăieşte, dar nu se va mai instrui niciodată şi nu va aspira la nimic.

— Dar ce are de făcut ca să nu fie învins?

— Trebuie să facă în continuare ceea ce a făcut şi în privinţa fricii; trebuie să-şi sfideze claritatea, s-o folosească doar ca să vadă, să aştepte răbdător şi să se gândească bine înainte de a face următorii paşi; trebuie să se gândească, înainte de orice, la faptul că claritatea lui este aproape o greşeală. Şi va veni momentul când va înţelege că, de fapt, claritatea lui nu

era decât un punct din fața ochilor. În felul ăsta, îşi va învinge cel de al doilea duşman şi va ajunge în stadiul în care nimic nu-i va mai putea face vreun rău. Şi nu va mai fi o greşeală. Nu va mai fi doar un simplu punct din fața ochilor săi. Va fi adevărata putere.

— În acest moment va şti că puterea pe care o urmărise de atâta timp este, în sfârşit, a lui. Poate să facă orice doreşte cu ea. Aliatul se află la dispoziția lui. Dorința lui este supremă. El vede tot ce se află în jurul lui. Dar acum a întâlnit şi cel de al treilea duşman al său: puterea! Puterea este cel mai puternic dintre toți dușmanii săi. Şi, după cum este firesc, cel mai uşor lucru de făcut este să cedezi în fața ei; acum, omul este cu adevărat invincibil. El comandă; începe să-şi asume riscuri calculate şi sfârşeşte prin a stabili reguli, fiindcă el este stăpânul.

Omul aflat în acest stagiu nu prea îşi dă seama că, de fapt, cel de al treilea duşman al său l-a încolțit. Şi, deodată, fără să-şi dea seama, va pierde, cu siguranță, bătălia. Duşmanul său îl va fi transformat într-un om crud şi capricios.

— Îşi va pierde puterea?

— Nu, nu-şi va pierde niciodată claritatea sau puterea sa.

— Atunci ce-l va deosebi de un om al cunoaşterii?

— Un om învins de putere moare fără să-şi fi dat seama, cu adevărat, cum s-o folosească. Puterea nu este decât o povară pentru soarta lui. Un astfel de om nu deține controlul asupra propriei ființe şi nu-şi poate da seama când şi cum să-şi folosească puterea.

— Este învingerea de către oricare din aceşti duşmani definitivă?

— Sigur că este definitivă. De îndată ce unul dintre aceşti duşmani se dovedeşte mai puternic, omul nu mai poate face nimic.

— Este posibil, de pildă, ca omul învins de putere să-şi dea seama de greşeala lui şi să se îndrepte?

— Nu! Când omul cedează, s-a terminat cu el.

— Dar ce se întâmplă dacă este orbit de putere pentru o vreme şi, pe urmă, respinge puterea?

— Asta înseamnă că lupta lui continuă. Înseamnă că încă mai încearcă să devină un om al cunoaşterii. Omul este învins doar atunci când nu mai încearcă şi renunță definitiv.

— Dar atunci, don Juan, este posibil ca un om să abandoneze lupta cu teama vreme de ani de zile dar, în cele din urmă, să iasă învingător?

— Nu, asta nu se întâmplă. Dacă el cedează în faţa fricii, nu va învinge niciodată, fiindcă nu va mai avea curajul să înveţe şi nu va mai încerca acest lucru niciodată. Dar, dacă încearcă să înveţe ani de zile, luptându-se cu frica, s-ar putea să o învingă, fiindcă, de fapt, nu a cedat nici o clipă.

— Cum poate el să învingă acest al treilea duşman, don Juan?

— Trebuie să-l sfideze deliberat. Trebuie să-şi dea seama că puterea pe care, aparent, o cucerise, nu îi aparţine, în realitate. Trebuie să fie în gardă tot timpul, folosind cu atenţie şi cu credinţă tot ce învăţase. Daca va înţelege că puterea şi claritatea, lipsite de controlul asupra lui însuşi, sunt mai rele decât greşelile, va ajunge într-un punct în care totul este ţinut în şah. Atunci va şti când şi cum să-şi folosească puterea. Şi astfel, îşi va fi învins şi al treilea duşman.

În clipa aceea, omul va fi ajuns la capătul călătoriei spre cunoaştere şi, aproape fără să fie avertizat, va da peste ultimul dintre duşmanii lui: bătrâneţea! Acest duşman este cel mai crud dintre toţi, cel pe care nu va putea să-l învingă cu totul, ci doar să-l mai alunge pentru un timp.

Acesta este timpul când omul nu mai are temeri, nu mai are o nerăbdătoare limpezime a minţii – un timp când îşi stăpâneşte toată puterea, dar şi timpul când are o mare dorinţă de a se odihni. Dacă el cedează cu totul în faţa dorinţei de a se aşeza şi a uita, dacă se lasă doborât de oboseală, înseamnă că a pierdut ultima rundă şi că duşmanul său îl va pune la pământ ca pe o fiinţă neputincioasă, vârstnică. Dorinţa lui de a se retrage îi va învinge toată claritatea, puterea şi cunoaşterea.

Dar dacă omul îşi scutură de pe el oboseala şi îşi împlineşte soarta până la capăt poate să fie numit om al cunoaşterii, chiar dacă doar pentru acea scurtă clipă când reuşeşte să se lupte cu ultimul duşman invincibil. Acea clipă de claritate, putere şi cunoaştere îi este de ajuns.

Don Juan vorbea în mod deschis despre Mescalito destul de rar. De fiecare dată când îi puneam întrebări despre acest subiect refuza să vorbească, dar întotdeauna spunea destul cât să pot să-mi creez o impresie privind Mescalito, o impresie care era, de fiecare dată, antropomorfică. Mescalito era un mascul, nu numai din cauza regulii gramaticale obligatorii ce-i acordă cuvântului genul masculin, dar şi din pricina calităţilor constante de a fi un protector şi un învăţător. Don Juan reafirma acele caracteristici sub diferite forme de fiecare dată când discutam.

Duminica, 24 decembrie 1961

— Iarba diavolului n-a protejat niciodată pe nimeni. Ea nu serveşte decât ca să dea putere. Mescalito, pe de altă parte, este blând, ca un copil mic.
— Dar ai spus că Mescalito este, uneori, cumplit.
— Sigur că e cumplit, dar o data ce ajungi să-l cunoşti, este blând şi bun.
— Cum îşi manifestă bunătatea?
— Este un protector şi un învățător.
— În ce fel protejează?
— Poate să-ți fie alături tot timpul şi el o să aibă grijă să nu ți se întâmple nimic rău.
— Cum poți să-l ai alături tot timpul?
— Într-o punguliță, legat sub braț sau în jurul gâtului cu un şiret.
— Dumneata îl ai asupra dumitale?
— Nu, fiindcă eu am un aliat. Dar alții îl au.
— Ce te învață el?
— Te învață să trăieşti cum se cuvine.
— Şi cum anume te învață?
— Îți arată lucrurile şi-ți spune ce sunt ele (enzeña las cosas y te dice lo que son).
— Cum?
— Asta trebuie să descoperi tu singur.
Marți, 30 ianuarie 1962
— Ce vezi atunci când Mescalito te ia cu el, don Juan?
— Asemenea lucruri nu îşi au rostul într-o conversație obişnuită. Nu pot să-ți spun.
— Dacă mi-ai spune, ți s-ar întâmpla ceva rău?
— Mescalito este un protector, unul bun şi blând; dar asta nu înseamnă că poți să-ți bați joc de el. Deşi este un protector blând, el poate fi şi groaznic cu cei care nu-i plac.
— Eu n-am de gând să-mi bat joc de el. Vreau doar să ştiu ce-i determina el pe oameni să întreprindă sau să vadă. Ți-am povestit tot ce m-a făcut să văd Mescalito, don Juan.
— Cu tine este altfel, poate pentru că tu nu-i cunoşti obiceiurile. Trebuie să-i înveți obiceiurile aşa cum un copil învață să meargă.
— Cât timp mai trebuie să învăț?
— Până când el începe să capete sens pentru tine.
— Şi pe urmă?
— Pe urmă o să înțelegi şi singur. Nu mai trebuie să-mi spui nimic mie.

— Poți să-mi spui doar unde te duce Mescalito?
— Nu pot să vorbesc despre asta.
— Tot ce vreau să ştiu este dacă există o altă lume în care-i duce pe oameni!
— Există.
— Paradisul? (cuvântul spaniol pentru „paradis” este „cielo” care înseamnă şi „cer”).
— Te duce prin cer (cielo).
— Vreau să spun, e vorba despre paradisul (cielo) unde se află Dumnezeu?
— Acum ai vorbit ca un prost. Eu nu ştiu unde se află Dumnezeu.
— Este Mescalito Dumnezeu – singurul Dumnezeu? Sau este unul dintre zei?
— Nu este decât un protector şi un învățător. Este o putere.
— Este o putere în noi înşine?
— Nu. Mescalito nu are nimic de a face cu noi înşine. El se află în afara noastră.
— Atunci, oricine consumă Mescalito trebuie să-l vadă sub aceeaşi formă.
— Nu, nicidecum! El nu este acelaşi pentru toată lumea.

Joi, 12 aprilie 1962

— De ce nu-mi spui mai multe despre Mescalito, don Juan?
— Nu-i nimic de spus.
— Trebuie să fie mii de lucruri pe care ar trebui să le aflu înainte de a mă întâlni iar cu el.
— Nu. Poate că pentru tine nu este nimic de aflat. După cum ți-am mai spus, el nu reprezintă unul şi acelaşi lucru pentru toată lumea.
— Ştiu, dar, totuşi, as vrea să aflu ce simt alții despre el.
— Părerea celor care sunt gata să vorbească despre el nu prea contează. Ai să vezi. Vei vorbi, probabil, despre ei până la un anume punct şi din acel moment nu vei mai pomeni niciodată despre el.
— Poți să-mi vorbeşti despre primele dumitale impresii?
— De ce?
— Ca să ştiu atunci cum să mă port cu Mescalito.
— Deja ştii mai multe decât ştiu eu. Tu te-ai jucat, într-adevăr, cu el. Într-o bună zi vei vedea cât de frumos s-a purtat protectorul cu tine. Cu acel prim prilej sunt sigur că ți-a spus multe, multe lucruri, dar tu ai fost surd şi orb.

Duminica, 14 aprilie 1962

— Mescalito poate lua orice formă atunci când se arată?

— Da, orice formă.

— Atunci, care sunt cele mai obişnuite forme pe care le cunoşti?

— Nu există forme obişnuite.

— Vrei să spui, don Juan, că el se arată sub orice formă chiar şi acelora care-l cunosc bine?

— Nu, el apare sub diferite forme celor care-l cunosc puțin, dar pentru cei care-l cunosc bine el este întotdeauna constant.

— Cum este el constant?

— Le apare uneori ca un om, asemeni nouă, sau ca o lumină. Doar o simplă lumină.

— Mescalito îşi schimbă vreodată forma lui permanentă față de cei care-l cunosc bine?

— Din câte ştiu eu, nu.

Vineri, 6 iulie 1962

Am plecat împreună cu don Juan într-o călătorie spre sfârşitul după-amiezei zilei de sâmbătă, 23 iunie. Mi-a spus că ne ducem să căutăm honguitos (ciuperci) în statul Chihuahua. Mi-a spus dinainte că va fi o călătorie lungă şi grea. A avut dreptate. Am sosit într-un orăşel minier din nordul statului Chihuahua, la ora 10.00 seara, miercuri, 27 iunie. Am pornit pe jos din locul unde-mi parcasem maşina, la marginea oraşului, până la casa prietenilor lui, un indian Tarahumara şi soția lui. Am petre cut noaptea acolo.

Gazda ne-a adus crupe şi fasole. El s-a aşezat şi a stat de vorbă cu don Juan în timpul mesei, dar n-a spus nimic referitor la călătoria noastră.

După masa de dimineață, bărbatul mi-a pus apă în gamelă şi două chifle dulci în rucsac. Don Juan mi-a întins gamela, şi-a legat rucsacul cu un şnur pe umeri, i-a mulțumit bărbatului pentru amabilitate şi, întorcându-şi capul spre mine, mi-a spus:

— E timpul să plecăm.

Am mers pe drumul de țară vreun kilometru şi jumătate. De acolo am luat-o pe câmp şi, după două ore, eram la poalele dealurilor de la sudul oraşului. Am urcat costişele în direcția sud-vest. Când am ajuns la culmile mai abrupte, don Juan a schimbat direcția şi am urmat o vale adâncă care ducea spre răsărit. În ciuda vârstei sale înaintate, don Juan mergea cu un pas incredibil de iute, încât la amiază eu eram frânt de oboseală. Ne-am aşezat şi el a desfăcut sacul cu pâine.

— Poți să mănânci tot, dacă vrei, mi-a spus el.

— Dar dumneata?

— Mie nu mi-e foame, şi, mai târziu, n-o să mai avem nevoie de merindele astea.

Eram foarte ostenit şi înfometat şi i-am acceptat oferta. Am socotit că era timpul potrivit ca să vorbim despre scopul călătoriei noastre şi aşa, ca din întâmplare, l-am întrebat pe don Juan:

— Crezi că o să zăbovim mult pe aici?

— Am venit aici să culegem nişte plante Mescalito. O să stăm până mâine.

— Unde-i Mescalito?

— De jur-împrejurul nostru.

Peste tot, creşteau din belşug nenumărate specii de cactus, dar n-am observat peyote printre ele.

Am pornit din nou la drum şi, pe la ora trei, am ajuns într-o vale lungă şi îngustă, înconjurată de dealuri abrupte. Am simţit o ciudată senzaţie tulburătoare la gândul că o să găsesc peyote, plantă pe care n-o mai văzusem niciodată în mediul ei natural. Am pătruns în vale şi probabil că am mers cam vreo sută de metri când, deodată, am dat cu ochii de trei plante care erau, cu siguranţă, peyote. Se aflau într-un ciorchine, la câţiva centimetri deasupra pământului, în faţa mea, la stânga potecii. Arătau ca nişte trandafiri rotunzi, cărnoşi şi verzi. Am alergat spre ele, arătându-i-le cu mâna lui don Juan.

El m-a ignorat total şi, deliberat, nu s-a întors spre mine în timp ce se îndepărta. Îmi dădeam seama că făcusem o prostie şi tot restul după-amiezei am mers în tăcere, înaintând încet de-a lungul văii plate şi acoperite cu pietre mici şi ascuţite. Mergeam printre cactuşi, punând pe fugă mulţimea de şopârle şi, din când în când, câte o pasare solitară. Am trecut pe lângă zeci de plante peyote, fără să scot o vorbă.

La ora şase ajunsesem la poalele munţilor care străjuiau valea. Am urcat până la un grup de stânci. Don Juan şi-a trântit sacul şi s-a aşezat.

Mi se făcuse iar foame, dar nu ne mai rămăsese nimic de mâncare; am fost de părere să culegem nişte plante Mescalito şi să ne întoarcem în oraş. Don Juan păru plictisit şi scoase un plescăit din buze. Mi-a spus că ne vom petrece noaptea acolo.

Am tăcut amândoi. În stânga noastră era un zid din stânci, iar în dreapta se întindea valea pe care tocmai o străbătusem. Acoperea o distanţă destul de mare şi din acest loc părea mai lată şi nu atât de plată cum mi se păruse la început, era plină de coline şi protuberanţe.

— Mâine o să ne întoarcem, îmi spuse don Juan, fără să mă privească şi arătând cu mâna spre vale. La înapoiere o să culegem plantele în timp ce străbatem câmpul. Vreau să spun că o să culegem plantele doar când ele ne ies în cale. O să ne găsească ele pe noi, nu noi pe ele. Mescalito o să ne găsească – dacă vrea el.

Don Juan îşi sprijini spinarea de zidul de stânci şi, cu capul aplecat într-o parte, continuă să vorbească de parcă acolo, lângă el, se afla o altă persoană.

— Şi încă un lucru. Doar eu pot să le culeg. Poate că tu o să cari sacul sau o să mergi în faţa mea – nu ştiu încă. Dar mâine n-o să arăţi cu mâna, cum ai făcut azi.

— Îmi pare rău, don Juan.

— Nu face nimic. N-ai ştiut.

— Binefăcătorul dumitale ţi-a spus toate astea despre Mescalito?

— Nu! Nimeni nu m-a învăţat nimic despre el. Însuşi protectorul meu mi-a fost învăţător.

— Deci, Mescalito este un fel de persoană cu care poţi vorbi?

— Nu, nu este.

— Atunci cum te învaţă?

Don Juan rămase tăcut o vreme.

— Îţi aminteşti de vremea când te-ai jucat cu el? Ai înţeles ce voia el să-ţi spună, nu-i aşa?

— Da, am înţeles.

— Ăsta-i modul prin care el te învaţă. Atunci nu ţi-ai dat seama, dar, dacă i-ai fi acordat puţină atenţie, el ar fi vorbit cu tine.

— Când?

— Atunci când l-ai văzut prima oară.

Mi se părea că întrebările mele îl plictiseau pe don Juan. I-am spus că trebuia să-i pun toate aceste întrebări, fiindcă ţineam să aflu cât mai multe cu putinţă.

— Nu mă întreba pe mine! Îmi zâmbi maliţios. Întreabă-l pe el! Data viitoare când îl vezi, întreabă-l tot ce vrei să afli.

— Deci, Mescalito este ca o persoană cu care poţi să vorbeşti…

Nu m-a lăsat să termin. Făcu un pas în lături, luă gamela, cobori de pe grupul de stânci şi dispăru. Nu-mi plăcea să rămân singur acolo şi, cu toate că el nu-mi spusese să-l urmez, am venit după el. Merse vreo sută cincizeci de metri până ajunse la un pârâiaş. Se spălă pe faţă şi pe mâini şi umplu gamelele cu apă. Îşi clăti gura cu apă, dar nu bău. Eu mi-am făcut mâinile

căuş, le-am umplut cu apă şi am băut, dar el m-a oprit, spunându-mi că nu era nevoie să beau.

Îmi întinse gamela şi se întoarse spre grupul de stânci. Când ajunserăm acolo, ne-am aşezat din nou cu faţa spre vale şi cu spatele sprijinit de zidul de roci. L-am întrebat dacă putem să aprindem un foc. Reacţiona de parcă era de neconceput să îl întreb aşa ceva. Îmi spuse că în noaptea aceea eram oaspeţii lui Mescalito, care ne va ţine de cald.

Se înserase deja. Don Juan scoase două pături subţiri de bumbac din sacii lui, îmi aruncă una în poală şi se aşeză cu picioarele încrucişate, punându-şi cealaltă pătură pe după umeri. Sub noi, valea se întunecase şi marginile i se topeau în ceaţa amurgului.

Don Juan rămase nemişcat, privind spre câmpul de peyote. Un vânt îmi bătea permanent în faţă.

— Amurgul este o despicătură între lumi, spuse el încet, fără să se întoarcă spre mine.

Nu l-am întrebat ce voia să spună prin asta. Mi-am simţit ochii obosiţi. Deodată, m-a cuprins o stare de exaltare; am simţit o dorinţă ciudată, copleşitoare, să plâng!

M-am întins pe burtă; stânca era tare şi inconfortabilă; trebuia să-mi schimb poziţia o dată la câteva minute. În cele din urmă, m-am ridicat, pe urmă m-am aşezat jos cu picioarele încrucişate şi mi-am pus pătura pe umeri. Spre uimirea mea, această poziţie era cât se poate de confortabilă şi am adormit.

Când m-am trezit, I-am auzit pe don Juan cum îmi vorbea. Se făcuse întuneric de-a binelea. Nu-l puteam vedea bine şi nici nu înţelegeam ce-mi spusese, dar l-am urmat când a început să coboare de pe stâncă. Ne mişcăm cu grijă sau, cel puţin, eu făceam asta, din cauza întunericului. Ne-am oprit la poalele zidului de stânci. Don Juan se aşeză şi îmi făcu semn să mă aşez în stânga lui. Se descheie la cămaşă şi scoase un săculeţ de piele pe care-l desfăcu şi-l puse jos, pe pământ, în faţa lui. În el erau câteva măciulii de peyote uscate.

După o lungă pauză alese una dintre măciulii. O ţinu în mâna dreaptă, o frecă de câteva ori între degetul mare şi arătător în timp ce intona, încet, o melodie. Deodată, scoase un strigăt cumplit:

— Ahiii!

Era ceva ciudat, neaşteptat. Mă îngrozi. Am zărit cum îşi bagă în gură măciulia de peyote şi cum începe să mestece. După o clipă, luă de jos tot

sacul, se aplecă spre mine şi-mi spuse în şoaptă să iau sacul, să aleg un Mescalito, să pun sacul în faţa noastră şi, pe urmă, să fac exact ceea ce făcuse el.

Am luat o măciulie de peyote şi am frecat-o aşa cum făcuse şi el. Între timp, el cânta, legănându-se în faţă şi în spate. Am încercat să-mi bag măciulia în gură de mai multe ori, dar m-am simţit jenat să scot un strigăt. Apoi, ca în vis, un răcnet incredibil îmi ieşi din gură: Ahiii! O clipă, am crezut că fusese altcineva. Din nou am simţit efectele unui şoc nervos în stomac. Cădeam pe spate. Leşinam. Am băgat măciulia de peyote în gură şi am mestecat-o. După o vreme, don Juan a mai ales una din sac. M-am simţit uşurat când am văzut că şi-a pus-o în gură după ce a intonat o scurtă melodie. A întins săculeţul spre mine, iar eu l-am pus din nou în faţa noastră, după ce am mai luat o măciulie. Acest ciclu se repetă de cinci ori, până când am observat că-mi era sete. Am luat gamela sa beau, dar don Juan îmi spuse doar să-mi clătesc gura şi să nu beau, căci altfel voi începe să vomit.

Mi-am clătit gura de câteva ori. La un moment dat, m-am simţit extrem de tentat să beau şi am înghiţit un pic de apă. Imediat am simţit convulsii în stomac. Mă aşteptam să-mi curgă un şuvoi de lichid din gură, fără dureri şi fără efort, aşa cum se întâmplase în timpul primei mele experienţe cu peyote, dar spre surprinderea mea, n-am avut decât senzaţia obişnuită de voma. Totuşi, nu a durat mult.

Don Juan luă o altă măciulie şi-mi întinse săculeţul; ciclul fu reluat şi repetat până ce am mestecat paisprezece măciulii. Între timp, toate senzaţiile mele anterioare de sete, frig şi disconfort au dispărut. În locul lor, am încercat o senzaţie neobişnuită de căldură şi exaltare. Am luat gamela să-mi împrospătez gura, dar era goală.

— Putem să ne ducem la pârâu, don Juan?

Sunetul vocii mele nu se proiectă în afară, ci-mi lovi cerul gurii, se întoarse în gât şi răsună în acest spaţiu. Ecoul vocii mele era blând şi muzical şi părea a avea aripi care mi se zbăteau în gât. Atingerea lor mă linişti. Urmării mişcările lor în sus şi în jos până dispărură.

Am repetat întrebarea. Vocea mea suna ca şi cum vorbeam într-un cavou.

Don Juan nu îmi răspunse. M-am ridicat şi am luat-o spre pârâu.

M-am uitat să văd dacă don Juan venea după mine, dar el părea că ascultă ceva cu atenţie.

Mi-a făcut un semn hotărât cu mâna să nu mai vorbesc.

— Abuhtol e deja aici, îmi spuse el.

Nu mai auzisem niciodată acest nume şi mă întrebam dacă să-l întreb ce-i cu el, când am desluşit un zgomot ce semăna cu un bâzâit în urechile mele. Sunetul se înteți, până ajunse să semene cu vibrația produsă de un bărzăune enorm. Sună puternic o clipă, apoi scăzu încet, încet până se lăsă tăcerea. Violența şi intensitatea sunetului mă îngroziseră. Tremuram atât de tare, încât n-am mai putut să mă țin pe picioare, totuşi mintea îmi era perfect trează. Dacă fusesem amețit cu câteva minute mai înainte, senzația aceasta se topise cu totul, lăsând în urmă o stare de luciditate extremă. Sunetul îmi amintise de un film de science fiction în care o albină gigantică bătea din aripi, ieşind dintr-o zonă de radiație atomică. Gândul acesta mă făcu să râd. Îl văzui pe don Juan aşezându-se din nou în poziția sa de relaxare. Şi, deodată, imaginea unei albine gigantice mă năpădi din nou. Era mai reală decât un gând obişnuit. Stătea aşa, singură, înconjurată de o claritate extraordinară. Orice altceva dispăruse din mintea mea. Această stare de claritate mentală, pe care nu o mai pomenisem în viața mea, produse un alt moment de teroare.

Am început să transpir. M-am aplecat spre don Juan să-i spun că eram speriat. Fața lui era la câțiva centimetri de a mea. Se uita la mine, dar ochii lui erau aceia ai unei albine. Arătau ca nişte ochelari rotunzi în care, în întuneric, lucea o lumină specială. Buzele lui erau împinse înainte şi scoteau un sunet ca o răpăială: „pehtuh-pehtuh-pehtuh”. Eu am sărit îndărăt, aproape izbindu-mă de zidul de roci. Un timp, care păru cât o veşnicie, am simțit o teamă de nesuportat. Gâfâiam şi scânceam. Sudoarea îmi înghețase pe piele, dându-mi o rigiditate ciudată. Apoi, l-am auzit pe don Juan spunând:

— Ridică-te! Roteşte-te! Ridică-te!

Imaginea dispăru şi, din nou, îi văzui fața cu care eram obişnuit.

— O să aduc nişte apă, am spus eu, după o altă clipă fără sfârşit. Vocea mi se sparse. De-abia puteam să-mi articulez cuvintele. Don Juan dădu din cap în semn că: „da”. În timp ce mă îndepărtam, mi-am dat seama că spaima mea dispăruse tot atât de repede şi de misterios cum apăruse.

Când m-am apropiat de pârâu, am observat că puteam să văd orice obiect din fața mea. Mi-am amintit că tocmai îl văzusem pe don Juan clar, în timp ce înainte abia de-i desluşeam contururile chipului. M-am oprit şi m-am uitat în depărtare; vedeam chiar până la capătul văii. Câțiva bolovani de la capătul celălalt deveniseră perfect vizibili. M-am gândit că trebuie să se

facă ziuă, dar mi-a trecut prin minte că, poate, pierdusem noțiunea timpului. M-am uitat la ceas. Era douăsprezece fără zece! Am verificat ceasul să văd dacă merge. Nu se putea să fie amiază; trebuia să fie miezul nopții! Aveam de gând să dau fuga la apă şi să mă întorc la stânci, dar l-am văzut pe don Juan coborând şi l-am aşteptat. I-am spus că puteam să văd în întuneric.

El m-a privit țintă mult timp, fără să scoată o vorbă; dacă a vorbit, poate că nu l-am auzit eu, căci mă preocupa noua, unica mea putere de a vedea în întuneric. Puteam să desluşesc până şi cele mai mici pietricele din nisip. În anumite momente, totul era atât de clar încât părea să fie în zori sau în amurg. Apoi se întuneca; după care se lumina din nou. În curând, mi-am dat seama că lumina corespundea cu diastolele inimii mele şi întunericul cu sistolele. Lumea se transforma de la lumină la întuneric şi iar la lumină cu fiecare bătaie a inimii mele.

Eram absorbit de această descoperire când acelaşi sunet ciudat pe care-l auzisem mai înainte răsună din nou. Muşchii mi se încordară.

— Anuhctal (aşa am auzit cuvântul de data aceasta) este aici, spuse don Juan.

Mi s-a părut că răcnetul fusese atât de puternic, atât de copleşitor, că nimic altceva nu mai conta. Când se potoli, am observat o creştere bruscă a volumului apei. Pârâul, care cu un minut mai înainte fusese lat de mai puțin de vreo treizeci de centimetri, se mărise până se făcuse un lac enorm. Lumina ce părea să vină de deasupra lui atingea suprafața de parcă strălucea printr-un frunziş bogat. Din când în când, apa lucea o secundă – aurie şi neagră. Pe urmă rămânea neagră, lipsită de lumină, aproape nevăzută şi, totuşi, ciudat de prezentă.

Nu-mi amintesc cât de mult am stat acolo privind, stând lângă malul lacului negru. Zgomotul puternic probabil că slăbise între timp, fiindcă mă trezise (la realitate), din nou, un bâzâit cumplit. Am întors capul să-l caut pe don Juan. L-am văzut urcând şi dispărând în spatele grupului de stânci. Totuşi, senzația că sunt singur nu mă deranja deloc; stăteam acolo pe vine într-o stare de totală încredere şi abandon. Urletul se auzi din nou; era foarte intens, ca zgomotul făcut de un vânt puternic. Ascultându-l cât de atent am putut, am reuşit să desluşesc o melodie clară. Era un amestec de sunete ascuțite, asemeni vocilor omeneşti, urmate de o tobă bas. Mi-am concentrat toată atenția asupra melodiei şi am observat din nou că sistolele şi diastolele inimii mele coincideau cu sunetul tobei bas şi cu linia melodică.

M-am ridicat şi melodia s-a oprit. Am încercat să-mi ascult bătăile inimii, dar nu reuşeam. M-am lăsat din nou pe vine, gândindu-mă că, poate, poziția corpului meu provocase sau eliberase sunetele. Dar nu se întâmplă nimic! Nici un sunet! Nici măcar bătăile inimii mele! M-am gândit că asta era de-ajuns, dar, pe când mă ridicam să plec, am simțit cum pământul se cutremura. Pământul de sub picioarele mele se mişca. Îmi pierdeam echilibrul. Am căzut pe spate şi am rămas aşa, în timp ce pământul se zguduia violent. Am încercat să mă agăț de o stâncă sau de o plantă, dar ceva aluneca sub mine. Am sărit în picioare, am stat aşa o clipă şi am căzut din nou. Pământul pe care stăteam se mişca, alunecând în apă ca o plută. Am rămas înlemnit, copleşit de o teroare care, ca tot restul, era unică, continuă şi absolută.

M-am mişcat prin apa lacului negru agățat de o bucată de pământ care arăta ca un butuc plin de pământ. Aveam impresia că înaintam în direcția sud, purtat de curent. Vedeam apa cum se mişcă şi se roteşte în jurul meu. Mă simțeam rece şi ciudat de greu la atingere, îmi închipuiam că apa este vie.

Nu se distingeau maluri sau repere şi nu-mi amintesc gândurile şi sentimentele care mă încercau în timpul acestei călătorii. După ce plutii aşa vreme de ore, după cum mi se părea, pluta mea se întoarse în unghi drept spre stânga, în direcția răsăritului. Continuă să alunece pe apă o distanță scurtă şi, deodată, se ciocni de ceva. Impactul mă aruncă înainte. Am închis ochii şi am simțit o durere ascuțită, atunci când genunchii şi brațele mele întinse înainte se loviră de pământ. După o clipă, m-am uitat în sus. Zăceam pe noroi. Se părea că buşteanul meu de humă atinsese pământul. M-am ridicat şi m-am întors. Apa se retrăgea! Se mişca spre spate, ca un val ce se pierde, până când dispăru.

Am rămas acolo multă vreme încercând să-mi adun gândurile şi să formulez tot ce se întâmplase într-un tot coerent. Mă durea tot trupul, îmi simțeam gâtul ca pe o rană deschisă; când „aterizasem” îmi muşcasem buzele. M-am ridicat. Vântul mă făcu să-mi dau seama că îmi era frig. Hainele îmi erau ude. Mâinile, fălcile şi genunchii tremurau atât de puternic, încât a trebuit să mă aşez din nou jos. Picături de sudoare mi se prelingeau în ochi şi mă usturau atât de tare, încât am urlat de durere.

După o vreme mi-am revenit puțin şi m-am ridicat. În amurgul dens, scena era foarte clară. Am făcut câțiva paşi. Un sunet distinct făcut de multe voci umane ajunse până la mine. Păreau să vorbească tare. Am pornit în direcția

sunetului; am mers vreo cincizeci de metri şi m-am oprit brusc. Ajunsesem într-o fundătură. Locul în care mă aflam era împrejmuit de bolovani uriaşi. Observai un alt şir, apoi altul şi altul, până când ajunseră la muntele abrupt. De acolo venea muzica cea desăvârşită. Era o curgere de sunete fluidă, neîntreruptă şi stranie.

Lângă bolovan am văzut un bărbat care sta, cu faţa întoarsă oarecum în profil. M-am apropiat de el până am ajuns la vreo trei metri; apoi el a întors capul şi s-a uitat la mine. M-am oprit: ochii lui erau apa pe care tocmai o văzusem! Aveau acelaşi volum enorm, aceleaşi sclipiri de aur şi de negru. Capul lui avea forma unei căpşune; pielea îi era verde, presărată cu nenumăraţi negi. Cu excepţia formei alungite, capul lui semăna exact cu suprafaţa unei plante peyote. Am rămas în faţa lui, privindu-l fix. Nu-mi puteam dezlipi ochii de la el. Simţeam cum îmi apăsa cu insistenţă pieptul cu greutatea ochilor lui. Mă sufocam. Mi-am pierdut echilibrul şi m-am prăbuşit. Şi-a întors privirea într-o parte. L-am auzit cum îmi vorbeşte. La început, vocea lui era asemeni adierii blânde a unei brize uşoare. Pe urmă, l-am auzit ca pe o muzică – ca pe o melodie cu voci – şi mi-am dat seama că spunea: „Ce doreşti?”

Am îngenuncheat în faţa lui şi i-am vorbit despre viaţa mea, pe urmă am plâns. El m-a privit din nou. Simţeam cum ochii lui mă trăgeau afară şi mi-am zis că momentul acela va fi momentul în care eu voi muri. Mi-a făcut semn să mă apropii. Am şovăit o clipă înainte de a face un pas spre el. În timp ce mă apropiam, el şi-a abătut privirile de la mine şi mi-a arătat dosul palmei. Melodia spunea: „Uită-te!” În mijlocul mâinii lui se vedea o gaură rotundă. „Uită-te!”, se auzi iar melodia. M-am uitat în gaură şi m-am văzut pe mine însumi. Eram foarte bătrân şi şubred şi alergam îndoit de mijloc, în timp ce, în jurul meu, zburau scântei luminoase. Pe urmă trei scântei m-au atins, două în cap şi una pe umăr. Trupul meu se ridică o clipă din gaură până când ajunse perfect vertical, după care dispăru, o dată cu gaura.

Mescalito îşi întoarse din nou privirea spre mine. Ochii lui erau atât de aproape de mine încât „i-am auzit” huruind uşor cu acel sunet pe care-l mai auzisem de multe ori în acea noapte. Ochii i se liniştiră încetul cu încetul, până se prefăcură în mici lacuri străbătute de sclipiri aurii şi negre.

Îşi abătu privirea într-o parte din nou şi începu să ţopăie ca un greiere pe o distanţă de vreo patruzeci şi cinci de metri. Ţopăi înainte, apoi dispăru.

Următorul lucru de care-mi amintesc a fost că am început să merg. Foarte atent, am început să recunosc repere precum munţii din depărtare, ca să mă

orientez. Fusesem obsedat de punctele cardinale în toată această experiență şi socoteam că nordul se afla la stânga mea. Am mers în acea direcție câtva timp până când mi-am dat seama că se făcuse ziuă şi că nu îmi mai foloseam „vederea de noapte”. Mi-am adus aminte că aveam un ceas şi m-am uitat să văd cât e ora. Era opt.

Se făcuse în jur de zece când am ajuns la grupul de stânci unde stătusem cu o noapte în urmă. Don Juan era lungit pe pământ şi dormea.

— Unde-ai fost? M-a întrebat el.

M-am aşezat jos ca să-mi recapăt suflul.

După o îndelungă tăcere m-a mai întrebat ceva:

— L-ai văzut?

Am început să-i povestesc cum se desfăşurase experiența mea din primul moment, dar el m-a întrerupt spunându-mi că tot ce conta era dacă-l văzusem sau nu. A vrut să ştie cât de aproape de mine se aflase Mescalito. I-am spus că aproape îl atinsesem.

Părea interesat de acea parte a povestirii mele. A ascultat cu atenție fiecare amănunt, fără să comenteze, întrerupându-mă doar ca să pună întrebări despre forma entității pe care o văzusem, dispoziția în care se afla şi alte detalii despre ea. Era aproape amiază când don Juan păru să fi ascultat atât cât îşi dorea din povestirea mea. Se ridică şi-mi legă la piept o pungă din pânză; îmi spuse să merg în spatele lui şi mă anunță că avea de gând să-l elibereze pe Mescalito, iar eu trebuia să îl primesc în mâinile mele şi să îl bag în pungă cu atenție.

Am băut amândoi nişte apă şi am pornit la drum. Când am ajuns la capătul văii el păru să şovăie o clipă, înainte de a se hotărî încotro s-o ia. O dată ce se decise, merse înainte în linie dreapta.

Ori de câte ori ajungeam în dreptul unei plante peyote el se aşeza pe vine în fața ei şi-i tăia cu grijă vârful cu cuțitul lui scurt şi zimțat. Făcea o incizie la nivelul solului şi presăra „rana”, cum îi spunea el, cu pudră de sulf pur pe care o purta într-un săculeț din piele. Ținea măciulia proaspătă în mâna stângă şi presăra pudra cu mâna dreaptă. Pe urmă, se ridica şi-mi întindea măciulia pe care eu o luam cu ambele mâini, aşa cum îmi spusese el şi o puneam în pungă.

— Stai drept şi ai grijă ca punga să nu atingă pământul sau tufişurile, sau orice altceva, îmi spuse de mai multe ori, de parcă-şi închipuia că voi uita.

Am adunat şaizeci şi cinci de măciulii. Când punga a fost umplută toată, el mi-o agăță pe spate şi-mi legă alta pe piept. După ce străbăturăm întregul

platou, aveam doi saci plini în care se aflau o sută zece măciulii de peyote. Sacii erau atât de grei şi de voluminoşi, încât abia mergeam purtând povara lor.

Don Juan mi-a şoptit că sacii erau grei fiindcă Mescalito voia să se întoarcă în pământ. Adăugă că tristeţea părăsirii locaşului său îl făcea pe Mescalito greu; adevărata mea sarcină era să nu las sacii să se atingă de pământ, fiindcă dacă se întâmpla asta, Mescalito nu-mi va îngădui niciodată să-l mai iau cu mine.

La un moment dat, curelele care îmi apăsau umerii au devenit de nesuportat. Ceva exercita o forţă teribilă ca să mă tragă în jos. O teamă cumplită mă cuprinse. Am observat că începusem să merg mai repede, aproape să alerg; iuţisem pasul în urma lui don Juan.

Deodată, greutatea pe care o purtam în spate şi pe piept scăzu. Sarcina mea deveni mai uşoară, mi se părea că port un burete. Alergam cu pas uşor ca să-l ajung pe don Juan care era în faţa mea. I-am spus că nu mai simţeam deloc greutatea. El mă lămuri că părăsisem deja căminul lui Mescalito.

Marţi, 3 iulie 1962

— Cred că Mescalito aproape că te-a acceptat, mi-a spus don Juan.

— De ce spui că aproape m-a acceptat, don Juan?

— Nu te-a omorât, nici măcar nu ţi-a făcut vreun rău. Te-a speriat zdravăn, dar nu chiar cumplit. Dacă nu te-ar fi acceptat deloc, ţi-ar fi apărut ca o fiinţă monstruoasă şi plină de mânie. Unii oameni au înţeles ce înseamnă groaza când l-au întâlnit şi nu i-a acceptat.

— Dacă este atât de teribil, de ce nu mi-ai povestit despre el înainte de a mă duce pe câmp?

— Tu n-ai avut curajul să-l cauţi cu tot dinadinsul. M-am gândit c-ar fi mai bine să nu ştii.

— Dar puteam să mor, don Juan!

— Da, puteai! Dar eu eram convins că n-o să ţi se întâmple nimic. S-a jucat cu tine o dată. Nu ţi-a făcut nici un rău. M-am gândit c-o să simtă compasiune faţă de tine şi de data asta.

L-am întrebat dacă, într-adevăr, credea că Mescalito a simţit compasiune faţă de mine. Experienţa fusese una îngrozitoare. Simţeam că murisem deja, numai că de spaimă.

El mi-a spus că Mescalito se purtase cât se poate de bine cu mine; el îmi arătase o scenă care fusese răspunsul la o întrebare. Don Juan mi-a spus că Mescalito îmi dăduse o lecţie. L-am întrebat ce fel de lecţie a fost asta şi ce

însemna. El mi-a răspuns că era imposibil să îmi răspundă la acea întrebare, fiindcă fusesem prea speriat ca să ştiu exact ce-i cerusem lui Mescalito.

Don Juan mi-a sondat memoria privitor la ceea ce-i spusesem lui Mescalito înainte de a-mi arăta imaginea de pe mâna lui. Dar eu nu-mi aminteam. Tot ce-mi aminteam era cum căzusem în genunchi şi cum „îmi mărturisisem păcatele" în faţa lui.

Don Juan nu mai păru interesat să vorbească despre asta. L-am întrebat:

— Poţi să-mi spui cuvintele cântecelor pe care le-ai cântat?

— Nu, nu pot. Cuvintele astea sunt ale mele, ele sunt cuvintele pe care însuşi protectorul mi le-a spus. Cântecele sunt cântecele mele, nu pot să-ţi spun ce înseamnă.

— De ce nu poţi să-mi spui, don Juan?

— Pentru că aceste cântece sunt o legătură dintre protector şi mine însumi. Sunt sigur că într-o bună zi te va învăţa propriile tale cântece. Aşteaptă până atunci; şi niciodată, absolut niciodată, să nu copiezi sau să pui întrebări despre cântecele care aparţin altui om.

— Care este cuvântul pe care l-ai strigat? Poţi să-mi spui, don Juan?

— Nu. Numele Iui nu trebuie să fie rostit niciodată, decât ca să fie chemat el.

— Ce se întâmplă dacă vreau să-l chem chiar eu?

— Dacă, într-o bună zi, te acceptă, o să-ţi spună el numele lui. Acel nume poate fi folosit doar de tine, fie ca să-l chemi cu voce tare, fie ca să-l rosteşti încet către tine însuţi. Poate că el îţi va spune că numele lui este Jose. Cine ştie?

— De ce-i rău să-i foloseşti numele când vorbeşti despre el?

— I-ai văzut ochii, nu-i aşa? Nu poţi să glumeşti cu protectorul tău. De asta nu pot să uit faptul că el s-a hotărât să se joace cu tine!

— Cum poate să fie protector când îi răneşte pe unii oameni?

— Răspunsul e foarte simplu. Mescalito este un protector fiindcă este la dispoziţia oricăruia care îl caută.

— Dar nu-i adevărat că totul în lume este la dispoziţia oricărui om care-l caută?

— Nu, asta nu-i adevărat. Puterile aliate sunt disponibile doar pentru vrăjitori, dar oricine se poate împărtăşi din puterea lui Mescalito.

— Atunci de ce face rău unor oameni?

— Nu oricui îi place Mescalito; totuşi, toţi îl caută, cu gândul de a profita de el, fără să se ostenească să facă ceva. Bineînţeles că întâlnirea lor cu el

este întotdeauna ceva înfricoşător.

— Ce se întâmplă când el acceptă pe cineva cu totul?

— Îi apare sub formă de om sau de lumină. Când ai câştigat acest fel de acceptare, Mescalito este constant. După acel moment, el nu se mai schimbă niciodată. Poate că atunci când îl vei întâlni din nou va apărea ca o lumină şi, într-o bună zi, s-ar putea să te ia să zbori cu el şi să-ți dezvăluie toate tainele sale.

— Ce trebuie să fac ca să ating acel punct, don Juan?

— Trebuie sa fii un om puternic şi viața ta trebuie să fie adevărată.

— Ce este o viață adevărată?

— O viață trăită cu chibzuință, o viață bună şi puternică.

Din când în când, don Juan mă întreba, aşa, în treacăt, câte ceva despre starea plantei mele Datura. În anul care trecuse din momentul când replantasem rădăcina, planta se dezvoltase, devenind un tufiş bogat. Făcuse semințe şi păstăile cu semințe se uscaseră. Şi don Juan socotea că venise vremea să învăț mai multe despre iarba diavolului.

Duminică, 27 ianuarie 1963

Astăzi, don Juan mi-a dat informațiile preliminare despre „cea de a doua porțiune" a rădăcinii Datura, al doilea pas în învățarea tradiției. Mi-a spus că această a doua porțiune a rădăcinii reprezenta adevăratul început al instruirii; în comparație cu ea, prima porțiune era ca un joc de copil. Cea de a doua porțiune trebuia să fie stăpânită; trebuia să fie consumată cel puțin de douăzeci de ori, mi-a spus el, înainte de a putea face al treilea pas.

Eu l-am întrebat:

— Ce obții cu cea de a doua porțiune?

— A doua porțiune a ierbii diavolului este folosită pentru a vedea. Ajutându-se de ea, omul poate să plutească în aer ca să vadă ce se petrece în orice loc doreşte el.

— Poate un om să zboare prin aer, don Juan?

— De ce nu? După cum ți-am spus deja, iarba diavolului este destinată celor care caută puterea. Omul care stăpâneşte a doua porțiune poate să folosească iarba diavolului ca să facă lucruri inimaginabile cu scopul de a obține mai multă putere.

— Ce fel de lucruri, don Juan?

— Asta nu pot să-ți spun. Fiecare om este diferit.

Luni, 28 ianuarie 1963 Don Juan mi-a spus:

— Dacă faci al doilea pas cu succes, pot să-ți arăt doar pasul următor. Pe măsură ce învățam lucruri despre iarba diavolului, mi-am dat seama că nu era potrivită pentru mine şi nu i-am mai urmat calea.

— Ce te-a făcut să te răzgândeşti, don Juan?

— Iarba diavolului aproape că m-a omorât de fiecare dată când am încercat s-o folosesc. Odată a fost atât de rău, că am crezut că s-a terminat cu mine. Totuşi, aş fi putut să evit toată durerea aceea.

— Cum? Există un mod special de a evita durerea?

— Da, există.

— Este o formulă, o procedură sau ce este?

— Este un fel de a te agăța de lucruri. De pildă, când eu mă instruiam despre iarba diavolului, eram prea nerăbdător. Mă agățam de lucruri aşa cum copiii se agață de dulciuri. Iarba diavolului nu este decât una dintre milioane de căi. Totul este doar una dintre milioane de căi (un camino entre cantidades de caminos). Prin urmare, nu trebuie să uiți niciodată că o cale nu este decât o cale; dacă simți că nu trebuie s-o urmezi, nu mai merge pe ea sub nici un motiv. Ca să obții o astfel de claritate, trebuie să duci o viață disciplinată. Doar atunci vei şti că o cale nu este decât o cale şi că nu este o insultă, pentru tine sau pentru alții, s-o abandonezi, dacă inima ta îți spune să faci asta. Dar hotărârea ta de a continua să mergi pe acea cale sau de a o părăsi trebuie să fie luată fără ca tu să fii influențat de teamă sau de ambiție. Te avertizez! Priveşte fiecare cale cu atenție şi cu prudență. Încearc-o de câte ori consideri că e necesar. Această întrebare nu o poate pune decât un om foarte bătrân. Binefăcătorul meu mi-a vorbit despre ea cândva, când eram foarte tânăr şi sângele îmi era prea fierbinte ca să pot înțelege. Acum o înțeleg. Am să-ți spun despre ce este vorba: Calea aceasta are o inimă? Toate căile sunt la fel: ele nu duc nicăieri. Sunt căi care trec printre tufişuri sau intră în tufişuri. În propria mea viață pot să spun că am străbătut căi lungi, foarte lungi, dar n-am ajuns nicăieri. Acum, întrebarea binefăcătorului meu are sens. Are calea aceasta o inima? Dacă are, calea este bună; dacă nu are, nu-ți foloseşte la nimic. Nici una dintre aceste căi nu duce nicăieri; dar una are o inimă, cealaltă, nu. Una îți asigură o călătorie plăcută; atâta timp cât mergi pe ea, te identifici cu ea. Cealaltă te va face să-ți blestemi zilele. Una te face puternic; cealaltă te slăbeşte.

Duminică, 21 aprilie 1963

Marți după-amiază, 16 aprilie, m-am dus împreună cu don Juan pe dealurile unde el îşi avea plantele Datura. Mi-a spus să-l las acolo şi să-l

aştept în maşină. După vreo trei ore, s-a întors cu un pachet învelit într-o pânză albastră. În timp ce porneam îndărăt, spre casa lui, îmi arătă legătura şi-mi spuse că ăsta era ultimul dar pe care mi-l făcea.

L-am întrebat dacă, de fapt, voia să spună că nu avea de gând să mă mai învețe nimic. Mă lămuri că se referea la faptul că aveam o plantă pe deplin matură şi că nu mai aveam nevoie de plantele lui.

După-amiază, târziu, ne aflam în odaia lui; scoase de undeva un mojar bine modelat şi un pisălog. Căuşul mojarului avea vreo cincisprezece centimetri diametru. Don Juan desfăcu un pachet mare plin de legături, alese două din ele şi le puse pe un preş de paie lângă mine; pe urmă, mai adăugă încă patru legături de aceeaşi mărime din pachetul pe care-l adusese acasă, îmi spuse că erau semințe şi că eu trebuia să le macin până devin o pudră fină. Deschise prima legătură şi turnă o parte din conținutul ei în mojar. Semințele erau uscate, rotunde şi aveau o culoare galbencaramel.

Am început să le pisez; după un timp, el m-a corectat. Mi-a spus să împing pisălogul întâi într-o parte a mojarului, pe urmă să-l fac să alunece pe fund şi să-l trag în sus de cealaltă parte. L-am întrebat la ce avea de gând să folosească pudra. El refuză să îmi vorbească despre asta.

Prima porție de semințe a fost foarte greu de râşnit. Mi-au trebuit patru ore să-mi termin treaba. Mă durea spatele din cauza poziției în care stătusem. M-am aşezat jos şi-aş fi vrut să adorm pe loc, dar don Juan a desfăcut următoarea pungă şi a răsturnat o parte din conținutul ei în mojar. De data asta, semințele erau puțin mai întunecate decât primele şi erau strânse ca într-un bulgăre. Restul conținutului pungii era un fel de pulbere făcută din granule foarte mici, rotunde şi închise la culoare.

Aş fi vrut să mănânc ceva, dar don Juan îmi spuse că dacă voiam să mă instruiesc, trebuia să respect regula care spunea ca nu puteam decât să beau puțină apă în timp ce învățam tainele celei de a doua porțiuni.

A treia pungă conținea o mână de gândaci dăunători de cereale, negri şi vii. În ultima pungă erau nişte semințe albe proaspete, moi ca o fiertură, dar fibroase şi greu de măcinat ca să devină o pastă fină, aşa cum îmi cerea el să fac. După ce am terminat de râşnit conținutul celor patru pungi, don Juan a măsurat două căni de apă verzuie, le-a turnat într-o oală de lut şi a pus oală pe foc. Când apa a început să fiarbă, a adăugat prima tranşă de semințe prefăcute în pudră. A amestecat cu un băț său un os lung şi ascuțit, scos din punga lui de piele. De îndată ce apa a dat iar în clocot, a adăugat celelalte

substanțe una câte una, urmând aceeaşi procedură. Pe urmă ă mai adăugat încă o cană din aceeaşi apă şi a lăsat amestecul să fiarbă încet la foc scăzut.

Apoi mi-a spus că eră momentul să zdrobesc rădăcină. A scos cu grijă o bucată lungă de rădăcină de Datura din pachetul pe care-l adusese acasă. Rădăcina era lungă de vreo cincizeci de centimetri. Eră groasă, cu diametrul de vreo patru centimetri. Îmi spuse că era cea de a doua porțiune şi o măsură chiar el, fiindcă această continua să fie rădăcină lui. Adăugă că data viitoare când voi încerca iarba diavolului trebuia să-mi măsor eu singur rădăcina.

Împinse mojarul cel mare spre mine şi mă apucai să pisez rădăcina exact în acelaşi fel în care el pisase prima porțiune. M-a ghidat către aceleaşi faze şi, din nou, am lăsat rădăcina zdrobită să se înmoaie în apă, sub aerul nopții. Între timp, amestecul fiert se întărise în oala de lut. Don Juan a luat oala de pe foc, a pus-o într-o plasă şi a agățat plasa de o grindă din mijlocul încăperii.

Pe la ora opt, în dimineața zilei de 17 aprilie, am început amândoi să limpezim extractul de rădăcină în apă. Era o zi însorită, fără nori şi don Juan interpretă vremea bună drept semn că iarba diavolului mă simpatiza; spuse că, avându-mă pe mine alături, îşi amintea cât de rău se purtase ea cu el.

Procedura pe care am urmat-o ca să limpezim extractul de rădăcină a fost aceeaşi pe care o folosisem şi la prima porțiune. Târziu, după-amiază, după ce am turnat apa de deasupra pentru a opta oară, a rămas o lingură de substanță gălbuie pe fundul căuşului.

Ne-am întors în camera lui don Juan unde mai erau două săculețe de care nu se atinsese. A desfăcut unul, a băgat mâna înăuntru şi a răsucit canatul deschis în jurul pumnului cu cealaltă mână. Părea că strânge ceva în pumn, judecând după felul în care mâna i se mişca în săculeț. Deodată, cu o mişcare rapidă, întoarse săculețul pe dos, ca pe o mănuşă, şi-şi împinse mâna lângă fața mea. Ținea o şopârlă. Capul şopârlei era la câțiva centimetri de ochii mei. Era ceva ciudat cu gura şopârlei. M-am uitat la ea o clipă, pe urmă m-am tras înapoi fără să vreau. Gura şopârlei era cusută cu nişte împunsături grosolane. Don Juan mi-a poruncit să iau şopârla în mâna stângă. Am prins-o în mână. Şopârla se zbătea în palma mea şi simțeam că mi se face rău. Au început să-mi transpire mâinile.

Don Juan a luat ultima pungă şi, repetând aceleaşi mişcări, a scos o altă şopârla. O ținu şi pe ea aproape de fața mea. Am observat că pleoapele ei erau cusute. Mi-a ordonat să iau această şopârla în mâna dreaptă.

Acum țineam ambele şopârle în mână. Aproape că-mi venea să vomit. Simțeam o dorință de nestăpânit să le arunc jos şi să fug de acolo.

— Nu le strânge tare! Îmi spuse el şi vocea lui mă linişti şi mă echilibră.

Don Juan mă întrebă ce se întâmpla cu mine. Încerca să pară serios, dar nu putu să-şi controleze mişcările feței şi izbucni în râs. Am încercat să slăbesc strânsoarea, dar mâinile îmi asudau atât de tare, încât şopârlele începură să se zbată ca să scape. Gheruțele lor ascuțite îmi zgâriau mâinile, producându-mi o senzație incredibilă de dezgust şi de greață. Am închis ochii şi am strâns din dinți. Una dintre şopârle deja îmi alunecase pe încheietura mâinii; tot ce avea de făcut era să-şi tragă capul dintre degetele mele şi să se elibereze. Aveam o senzație ciudată de disperare fizică, de disconfort total. Am mormăit la don Juan printre dinți să-mi ia nenorocitele alea din mână. Dădeau din cap fără să mă pot stăpâni. El s-a uitat la mine curios. Mormăiam ca un urs, tremurând din toate încheieturile. Don Juan a aruncat şopârlele în pungile lor şi a început să râdă.

Aş fi vrut şi eu să râd, dar mi se făcuse rău. M-am aşezat.

I-am explicat lui don Juan că mă supărase senzația gheruțelor lor pe palmele mele; el mi-a răspuns că sunt multe lucruri care pot înnebuni un om, mai ales dacă nu are hotărârea şi nu urmăreşte un scop care se cere pentru a învăța ceva; dar, când omul are o intenție neabătută, neînduplecată, sentimentele nu pot fi un obstacol, căci şi le poate controla.

Don Juan aşteptă un timp, apoi, repetând aceleaşi mişcări, îmi dădu din nou şopârlele. Îmi spuse să le țin capetele sus şi sa le frec încet de tâmplele mele, întrebându-le, în acest timp, orice doresc să aflu.

La început n-am înțeles ce-mi cerea să fac. Îmi spuse din nou să le întreb pe şopârle despre orice lucru pe care eu nu reuşeam să-l aflu singur. Îmi dădu o întreagă serie de exemple: puteam să aflu orice despre persoane pe care nu le întâlneam de obicei sau despre obiecte pierdute, sau despre locuri pe care nu le văzusem niciodată. Atunci mi-am dat seama că el se referea la ghicit (divinație). Am început să mă simt foarte agitat. Inima îmi bătea cu putere. Simțeam cum mi se taie răsuflarea.

M-a avertizat să nu pun întrebări despre probleme personale cu această primă ocazie; îmi recomandă să mă gândesc la ceva care n-avea nici o legătură cu mine. Trebuia să mă gândesc repede şi să judec clar, căci n-aveam voie să mă răzgândesc.

Am încercat din răsputeri să mă gândesc la ceva ce doream să aflu. Don Juan mă presa foarte tare şi eu eram uimit că nu puteam să mă gândesc la

nimic ce-aş fi vrut să le „întreb” pe şopârle.

După o aşteptare penibil de lungă m-am gândit la ceva. Cu câtva timp în urmă, un mare număr de cărţi fusese furat dintr-o sală de lectură. Nu era o chestiune personală, totuşi era ceva care mă interesa. Nu aveam idei preconcepute despre identitatea persoanei sau persoanelor care ar fi putut lua cărțile. Am frecat şopârlele de tâmplele mele şi le-am întrebat cine fusese hoțul.

După o vreme, don Juan a pus şopârlele în pungile lor şi mi-a spus că nu existau taine adânci privitoare la rădăcină şi la pastă. Pasta era făcută pentru a-ți arăta direcția; rădăcina asigura claritatea. Dar adevăratul mister erau şopârlele. Ele erau taina întregii vrăjitorii a celei de a doua porțiuni, mi-a spus don Juan. L-am întrebat dacă erau un soi special de şopârle. Mi-a răspuns că da. Trebuiau să vină din zona de unde aparținea planta; trebuiau să-ți fie prietene. Şi, ca să poți avea şopârle prietene, a adăugat el, era nevoie de o lungă perioadă de îngrijire. Trebuia să legi o prietenie profundă cu ele, hrănindu-le şi adresându-le cuvinte blânde.

Am întrebat de ce prietenia lor era atât de importantă. Mi-a spus că şopârlele se lăsau prinse doar dacă ele cunoşteau omul şi cel ce lua iarba diavolului în serios trebuie să trateze şopârlele cu seriozitate. Îmi spuse că, de regulă, şopârlele trebuiau prinse după ce rădăcina şi pasta fuseseră pregătite. Trebuiau prinse după-amiaza târziu. Dacă nu erai apropiat cu şopârlele, m-a informat el, se putea să-ți petreci zile întregi încercând să le prinzi, dar fără succes; şi pasta nu ține decât o zi. Pe urmă îmi dădu o serie lungă de instrucțiuni privitoare la măsurile ce trebuiau urmate după capturarea şopârlelor.

— O dată ce ai prins şopârlele, pune-le în pungi separate. Pe urmă, scoate-o pe prima şi stai de vorbă cu ea. Cere-i iertare că o răneşti şi roag-o să te ajute. Şi, folosind un ac de lemn coase-i gura. Foloseşte fibrele de agavă şi unul dintre ghimpii de choya ca să coşi. Fă cusătura strânsă. Pe urmă, spune-i celei de a doua şopârle aceleaşi lucruri şi coase-i pleoapele. Când începe să se lase întunericul, vei fi gata. Ia şopârla cu gura cusută şi explică-i problema despre care vrei să afli ceva. Spune-i să se ducă şi să afle ce vrei tu; spune-i că a trebuit să-i coşi gura ca să se grăbească să se întoarcă la tine şi să nu mai vorbească cu nimeni altcineva. Pune-o să se tăvălească în pastă după ce ai frecat-o cu ea pe cap; pe urmă, pune-o jos, pe pământ. Dacă pleacă în direcția norocului tău, vrăjitoria va fi reuşită şi uşoară. Dacă se duce în direcția opusă, va fi fără succes. Dacă şopârla înaintează spre tine

(spre sud) te poți aştepta la un noroc deosebit; dar, dacă se îndepărtează de tine (nord), vrăjitoria va fi teribil de dificilă. În acel moment poți să te hotărăşti să pleci. Dacă faci asta, îți vei pierde capacitatea de a comanda şopârlelor, dar este mai bine decât să-ți pierzi viața. Pe de altă parte, poți să decizi să continui cu vrăjitoria, în ciuda avertismentelor mele. Dacă faci acest lucru, pasul următor va fi să iei cealaltă şopârlă şi să-i spui să asculte povestea surorii ei şi pe urmă să ți-o repete şi ție.

— Dar cum poate şopârla cu gura cusută să-ți spună ce vede ea? N-avea gura cusută ca să nu poată să mai vorbească'?

— Faptul că i s-a cusut gura o împiedică să-şi spună povestea străinilor. Lumea spune că şopârlele sunt vorbărețe; sunt în stare să se oprească oriunde ca să vorbească. În orice caz, pasul următor este să o ungi cu pastă la ceafă şi, pe urmă, să-i freci capul de tâmpla ta dreaptă, având grijă ca pasta să nu-ți atingă mijlocul frunții. La începutul instruirii tale, este bine să legi şopârla de mijloc şi apoi de umărul tău drept cu o sfoară. În felul acesta n-o s-o pierzi şi n-o să-i faci nici un rău. Dar, pe măsură ce progresezi şi devii mai familiar cu puterea ierbii diavolului, şopârlele învață să-ți asculte comenzile şi vor sta agățate de umărul tău. După ce ungi tâmpla ta dreaptă cu pasta de pe trupul şopârlei, înmoaie-ți degetele ambelor mâini în zeama de crupe; mai întâi freacă-ți ambele tâmple cu ea, pe urmă întinde-o pe ambele părți ale capului tău. Pasta se usucă foarte repede şi poate fi aplicată de câte ori este necesar. Începi de fiecare dată folosind, mai întâi, capul şopârlei şi, mai apoi, degetele tale. Mai devreme sau mai târziu, şopârla care plecase să vadă, se întoarce şi-i spune surorii ei totul despre călătoria ei şi şopârla oarbă îți descrie totul, de parcă ai fi şi tu şopârlă. Când vrăjitoria se sfârşeşte, pune şopârla jos şi las-o să plece, dar nu te uita încotro se duce. Fă o groapă adâncă cu mâinile tale şi îngroapă acolo tot ce ai folosit.

Pe la ora 6.00 după-amiaza, don Juan o scos extractul de rădăcină din căuş şi l-a întins pe o bucată de rocă plată; rămăsese mai puțin de o linguriță de apret gălbui. A pus jumătate din el într-o cană şi a adăugat puțină apă gălbuie. A rotit cana în mână ca să dizolve substanța. Mi-a întins cana şi mi-a spus să beau amestecul. Nu avea nici un gust, dar îmi lăsa în gură o aromă puțin amăruie. Apa era prea fierbinte şi asta m-a enervat. Inima a început să-mi bată tare, dar, curând, m-am relaxat din nou.

Don Juan luă şi celălalt bol cu pastă. Pasta părea solidă şi avea o suprafață lucioasă. Am încercat să apăs crusta cu degetul, dar don Juan a sărit la mine şi mi-a tras mâna din bol. Era foarte iritat; mi-a spus că era o mare

nechibzuință din partea mea să încerc aşa ceva şi că, dacă voiam într-adevăr să învăț, nu trebuia să fac imprudențe. Aceasta însemna putere, mi-a spus el, arătând spre pastă şi nimeni nu putea spune ce fel de putere este cu adevărat. Era destul de rău că umblăm cu ea pentru propriile noastre interese – lucru pe care nu puteam să nu-l facem fiindcă suntem bărbați – a spus el, dar trebuia, cel puțin, s-o tratăm cu respectul cuvenit. Amestecul arăta ca terciul de ovăz. Părea să aibă destul apret ca să-i dea acea consistență. Îmi spuse să iau pungile cu şopârle. A luat punga cu şopârla cu gura cusută şi a întins-o spre mine cu grijă, îmi spuse s-o iau cu mâna stângă şi adăugă că trebuie să iau puțină pastă cu degetul şi s-o frec pe capul şopârlei, după care să pun şopârla în oală şi s-o las acolo până când pasta îi va acoperi tot corpul.

Apoi mi-a spus să scot şopârla din oală. Ridică oala şi mă luă spre o porțiune stâncoasă nu departe de casă. Arătă cu degetul o stâncă mare şi-mi spuse să stau în fața ei, de parcă acea stâncă era planta mea Datura şi, ținând şopârla în dreptul feței mele, să-i explic din nou ce doream să aflu şi s-o rog să se ducă să găsească răspunsul de care aveam nevoie. M-a sfătuit să-i spun şopârlei că-mi pare rău că i-am pricinuit neajunsuri şi să-i promit că, în schimb, mă voi purta frumos cu toate şopârlele. Pe urmă mi-a spus s-o țin între cel de-al treilea şi al patrulea deget al mâinii mele stângi, unde, cândva, el îmi făcuse o crestătură şi să dansez în jurul stâncii, făcând exact ceea ce făcusem când replantasem rădăcina ierbii diavolului; m-a întrebat dacă-mi aminteam tot ce făcusem atunci. Eu i-am răspuns că da. El a insistat că totul trebuia să fie la fel şi, dacă nu-mi amintesc, trebuia să aştept până ce totul se va clarifica în mintea mea. M-a avertizat cu tărie că, dacă procedam prea repede, fără chibzuință, o să am de suferit. Ultimul lui sfat a fost că trebuia să pun şopârla cu gura cusută jos, pe pământ şi să mă uit încotro se îndreaptă, încât să pot hotărî rezultatul experienței. A adăugat că nu trebuia să-mi iau ochii de la şopârlă, nici măcar o clipă, fiindcă şopârlele foloseau, deseori, o şmecherie: îți distrăgeau atenția şi o luau la fugă.

Nu se făcuse, încă, întuneric. Don Juan se uită le cer.

— O să te las singur, îmi spuse şi se îndepărtă.

Am urmat toate instrucțiunile şi, pe urmă, am pus şopârla jos, pe pământ. Şopârla a rămas nemişcată acolo unde o pusesem Apoi s-a uitat la mine, s-a furişat spre stânci, în direcția est şi s-a făcut nevăzută printre ele.

Eu m-am aşezat jos, în fața stâncilor, de parcă aveam în fața planta mea. M-a cuprins o profundă tristețe. Mă întrebam ce făcea şopârla cu gura

cusută. Mă gândeam la călătoria ei ciudată şi la felul cum mă privise înainte de a dispărea. Era un gând ciudat, o imagine neliniştitoare. Şi eu, în felul meu, eram o şopârlă care pornise într-o altă călătorie stranie. Poate că soarta mea era doar să văd: în acel moment simțeam că nu voi reuşi niciodată să povestesc ce văzusem. Între timp, se făcuse foarte întuneric. Abia vedeam stâncile din fața mea. Mi-am amintit de cuvintele lui don Juan: „Amurgul – o despicătură între două lumi".

După o lungă şovăire, am pornit să fac paşii prescrişi. Pasta, deşi arăta ca un terci de ovăz, era altfel la pipăit. Era foarte netedă şi rece. Avea un miros deosebit, înțepător. Producea o senzație de răceală pe piele şi se usca repede. Mi-am frecat tâmplele de unsprezece ori, fără să observ nici un efect. Am încercat, cu multă grijă, să observ orice schimbare de percepție şi de dispoziție, căci nu ştiam la ce să mă aştept. De fapt, nu înțelegeam natura experienței şi continuam să caut explicații.

Pasta de pe tâmplele mele se uscase şi începuse să se curețe. Eram pe punctul de a mă mai unge puțin când mi-am dat seama că stăteam pe călcâie ca japonezii. Până atunci stătusem cu picioarele încrucişate şi nu-mi amintesc să-mi fi schimbat poziția. Mi-a trebuit câtva timp ca să mă lămuresc bine că stăteam pe podea, într-un fel de mănăstire cu arcade înalte. Mi s-a părut că arcadele erau de cărămizi, dar, după ce m-am uitat mai atent, am văzut că erau făcute din piatră.

Această tranziție a fost foarte dificilă. A venit atât de repede, încât nu eram gata să mă adaptez. Aveam o percepție difuză a elementelor viziunii, de parcă visam. Totuşi, componentele nu se schimbaseră. Rămâneau nemişcate şi eu mă puteam opri lângă oricare dintre ele şi le puteam examina. Viziunea nu era atât de clară şi de reală ca aceea provocată de peyote. Era cețoasă şi avea culori pastelate, foarte plăcute.

Mă întrebam dacă puteam să mă ridic sau nu şi următorul lucru pe care l-am observat a fost că mă mişcasem. Eram în vârful unei scări şi H., o prietenă de-a mea, stătea jos, pe ultima treaptă. Ochii îi erau febrili. Aveau o lucire dementă. Râdea tare, cu asemenea intensitate, încât mă speria. Începu să urce scara. Simțeam nevoia să fug sau să mă ascund, fiindcă „fusese cam țicnită la un moment dat". Acesta fu gândul care îmi răsări în minte. M-am pitit în spatele unei coloane şi ea trecu pe lângă mine fără să mă vadă. „Acum pleacă într-o lungă călătorie", fu un alt gând care mă străbătu; şi, în cele din urmă, ultimul gând care mi se ivi în minte fu: „Ea râde de fiecare dată când este gata să explodeze".

Deodată, scena a devenit foarte clară; nu mai semăna cu un vis. Era ca o scenă obişnuită, dar eu păream că mă uit la ea printr-o vitrină. Am încercat să ating o coloană, dar tot ce am simțit ă fost că nu mă puteam mişca; totuşi, ştiam că puteam sta acolo cât doream, privind această scenă. Eram în ea, dar, cu toate astea, nu făceam parte din ea.

Am simțit că mă lovesc de un baraj de gânduri şi de argumente raționale. Eram, după câte mi se părea mie, într-o stare obişnuită de conştiință lucidă. Fiecare element aparținea domeniului proceselor mele normale. Totuşi ştiam că nu era o stare obişnuită.

Scena se schimbă brusc. Era noapte. Mă aflam în holul unei clădiri, întunericul din clădire mă făcu să-mi dau seama că în scena precedentă lumina soarelui fusese minunat de clară. Totuşi, fusese atât de obişnuită, încât n-o observasem la momentul respectiv. În timp ce continuam să privesc noua viziune, am zărit un tânăr ieşind dintr-o cameră purtând un rucsac pe umeri. Nu ştiam cine era, deşi îl mai văzusem o dată sau de două ori. A trecut pe lângă mine şi a coborât pe scară. Între timp, îmi uitasem temerile şi dilemele mele raționale. „Cine-i tipul?”, m-am gândit eu. „De ce-mi apare acum?”

Scena se schimbă din nou şi îl priveam pe tânăr deteriorând nişte cărți: lipea unele pagini între ele, ştergea însemnările şi aşa mai departe. Apoi l-am văzut aranjând cărțile frumos într-o ladă de lemn. Era un vraf de lăzi. Nu se aflau în camera lui, ci într-un depozit. În minte îmi apărură alte imagini care, însă, nu erau clare. Scena deveni cețoasă. Aveam senzația că mă învârtesc.

Don Juan mă zgâlțâi de umeri şi mă trezi. Mă ajută să mă ridic şi pornirăm spre casa lui. Trecuseră trei ore şi jumătate din momentul când începusem să mă frec cu pasta pe tâmple până când mă deşteptasem, dar viziunile nu putuseră să dureze mai mult de zece minute. Nu simțeam nici un fel de efecte neplăcute. Eram doar înfometat şi somnoros.

Joi, 18 aprilie 1963

Cu o seară în urmă, don Juan m-a rugat să-i descriu recenta mea experiență, dar eu eram prea somnoros ca să-i vorbesc despre asta. Nu puteam să mă concentrez. Astăzi, de îndată ce m-am trezit, el îşi repetă întrebarea.

— Cine ți-a spus că fata asta, H., fusese cam țicnită? M-a întrebat el, când am terminat de povestit.

— Nimeni. A fost doar un gând care mi-a venit.

— Crezi că erau gândurile tale?

I-am spus că erau gândurile mele, deşi nu aveam nici un motiv să cred că H. suferea de ceva. Erau nişte gânduri ciudate. Păreau să-mi răsară în minte aşa, din senin. Don Juan mă cercetă curios. L-am întrebat dacă nu mă credea; a râs şi mi-a spus că era obiceiul meu să fiu neglijent în ceea ce fac.

— Ce-am greşit, don Juan?

— Trebuia să le asculți pe şopârle.

— Cum adică să le ascult?

— Şopârla cea mică de pe umărul tău ți-a povestit tot ce văzuse sora ei. A vorbit cu tine. Ți-a spus totul, dar tu nu i-ai dat nici o atenție. În loc să faci asta, ai crezut că vorbele şopârlei au fost propriile tale gânduri.

— Dar erau gândurile mele, don Juan.

— Nu erau deloc! Aşa-i vrăjitoria asta. De fapt, viziunea trebuie să fie ascultată, mai degrabă decât să fie privită. Acelaşi lucru mi s-a întâmplat şi mie. Tocmai voiam să te avertizez, când mi-am adus aminte că nici binefăcătorul meu nu mă avertizase pe mine.

— Experiența dumitale a fost ca a mea, don Juan?

— Nu. A mea a fost o călătorie demonică. Era cât pe ce să mor.

— De ce a fost demonică?

— Poate pentru că iarba diavolului nu mă plăcea sau pentru că nu-mi era clar ce doream să întreb. La fel ca tine, ieri. Poate că te gândiseşi la fata aia când ai pus întrebarea despre cărți.

— Nu-mi aduc aminte.

— Şopârlele nu se înşeală niciodată; pentru ele, fiecare gând este o întrebare. Şopârlele s-au întors şi ți-au spus nişte lucruri despre H. pe care nimeni nu le-ar fi putut înțelege vreodată, fiindcă nici măcar tu nu ştii care-ți erau gândurile.

— Ce poți spune despre cealaltă viziune pe care am avut-o?

— Gândurile tale probabil c-au fost clare atunci când ai pus întrebarea. Şi aşa trebuie dirijată vrăjitoria asta, cu claritate.

— Vrei să spui că viziunea cu fata nu trebuie luată în serios?

— Cum poate să fie luată în serios când tu nu ştii la ce întrebare răspundeau micile şopârle?

— Le-ar fi mai clar şopârlelor dacă le pui doar o întrebare?

— Da, le-ar fi mai clar. Dacă gândul ți-ar fi limpede.

— Dar ce s-ar întâmpla, don Juan, dacă acea singură întrebare n-ar fi simplă?

— Atâta timp cât gândul tău este limpede şi nu se referă şi la alte lucruri, este clar pentru micile şopârle şi atunci şi răspunsul lor o să fie clar pentru tine.

— Poți să le pui şopârlelor şi alte întrebări pe măsură ce se desfăşoară viziunea?

— Nu. Viziunea trebuie s-o priveşti, indiferent de ce-ți spun şopârlele. De asta am spus că viziunea trebuie mai mult s-o asculți decât s-o vezi. Şi tot de asta ți-am spus să te ocupi de probleme impersonale. De obicei, când întrebarea se referă la oameni, dorința ta de a-i atinge sau de a vorbi cu ei este prea puternică şi şopârla n-o să mai vorbească, iar vrăjitoria îşi va pierde puterea. Ar trebui să ştii mult mai mult decât ştii acum, înainte de a încerca să vezi lucruri care te privesc personal. Data viitoare, să asculți cu atenție. Sunt sigur că şopârlele ți-au spus foarte multe lucruri, dar nu le-ai ascultat.

Vineri, 19 aprilie 1963

— Ce au fost toate acele lucruri pe care le-am măcinat pentru pastă, don Juan?

— Semințe de iarba diavolului şi gândaci care trăiesc din aceste semințe. Măsura este o mână din fiecare.

Îşi făcu mâna dreaptă căuş ca să-mi arate cantitatea.

L-am întrebat ce s-ar întâmpla dacă un element este folosit singur, fără celelalte. Mi-a spus că o asemenea procedura n-ar face decât să producă o reacție antagonică între iarba diavolului şi şopârle.

— Nu trebuie să antagonizezi şopârlele, mi-a răspuns el, căci ziua următoare, târziu după-amiază, trebuie să te întorci la locul unde se află planta ta. Vorbeşte cu toate şopârlele şi roagă-le pe cele două care te-au ajutat la vrăjitoria ta să iasă din nou la vedere. Caută pretutindeni până se întunecă de tot. Dacă nu le găseşti, trebuie să mai încerci o dată, în ziua următoare. Dacă eşti puternic, le vei găsi pe amândouă şi atunci trebuie să le mănânci pe loc. Şi vei fi înzestrat pe vecie cu capacitatea de a vedea nevăzutul. Nu vei mai avea nevoie să prinzi şopârle ca să faci această vrăjitorie. Din clipa aceea, ele vor trăi în tine.

— Ce fac dacă nu găsesc decât una din ele?

— Dacă nu găseşti decât una trebuie s-o laşi să plece la sfârşitul căutărilor tale. Dacă o găseşti în prima zi, n-o păstra în speranţa c-o vei găsi şi pe cealaltă în ziua următoare. Asta n-o să facă decât să-ți strice prietenia cu ele.

— Ce se întâmpla dacă nu le găsesc deloc?

— Cred că asta ar fi cel mai bun lucru pentru tine. Înseamnă că trebuie să prinzi două şopârle de fiecare dată când ai nevoie de ajutorul lor, dar mai înseamnă şi altceva: că eşti liber.

— Ce vrei să spui, don Juan?

— Liber de a fi sclavul ierbii diavolului. Dacă şopârlele trăiesc în tine, iarba diavolului nu te va elibera niciodată.

— Asta-i ceva rău?

— Sigur că-i rău. Te va exclude de la orice altceva. Va trebui să-ți petreci întreaga viață îngrijind-o ca pe un aliat. Este posesivă. O dată ce începe să te domine, n-ai altă cale de urmat decât calea ei.

— Ce se întâmpla dacă descopăr că şopârlele au murit?

— Dacă descoperi că una din ele sau amândouă au murit, trebuie să renunți să mai faci vrăjitoria asta pentru o vreme. Ia o pauză. Cred că asta-i tot ce am să-ți spun; ceea ce ți-am spus eu reprezintă regula. Ori de câte ori faci această vrăjitorie de unul singur, trebuie să respecți toate etapele de care ți-am vorbit, în timp ce stai în fața plantei tale. Şi încă un lucru: să nu mănânci şi să nu bei nimic până nu se termină vrăjitoria.

Următorul pas în învățăturile lui don Juan a fost un nou aspect al stăpânirii celei de a doua porțiuni a rădăcinii de Datura. În timpul care a trecut între cele două stadii de învățătură, don Juan nu mă întrebă decât despre cum se dezvoltase planta mea.

Joi, 27 iunie 1963

— Este o practică bună să testezi iarba diavolului înainte de a te angaja cu totul pe calea ei, îmi spuse don Juan.

— Cum o testezi, don Juan?

— Trebuie să mai încerci încă o vrăjitorie cu şopârlele. Ai toate elementele necesare ca să le mai pui o întrebare şopârlelor, de data asta fără ajutorul meu.

— Chiar este necesar să fac această vrăjitorie, don Juan?

— Este metoda cea mai bună ca să vezi ce sentimente îți nutreşte iarba diavolului. Ea te testează tot timpul, aşa că-i drept s-o testezi şi tu pe ea şi, dacă într-un anume punct al căii simți, pentru cine ştie ce motiv, că nu vrei să mergi mai departe, atunci trebuie, pur şi simplu, să te opreşti.

Sâmbătă, 29 iunie 1963

Am atacat din nou subiectul iarba diavolului. Doream ca don Juan să-mi spună mai multe despre ea, cu toate că nu țineam să îl oblig.

— A doua porțiune se foloseşte doar ca să ghiceşti, nu-i aşa, don Juan? Am întrebat eu ca să deschid conversația.

— Nu doar ca să ghiceşti. Vrăjitoria cu şopârlele se învață doar cu ajutorul celei de a doua porțiuni şi, în acelaşi timp, testezi iarba diavolului; dar, de fapt, a doua porțiune se foloseşte pentru alte scopuri. Vrăjitoria cu şopârlele reprezintă doar începutul.

— Aşadar, la ce foloseşte, don Juan?

Don Juan nu-mi răspunse. Schimbă brusc subiectul şi mă întrebă cât de mari erau plantele Datura care creşteau în jurul plantei mele. Făcu un gest care arăta mărimea.

Don Juan spuse:

— Te-am învățat cum să deosebeşti un mascul de o femela. Acum, du-te la plantele tale şi adumi-le pe amândouă. Du-te mai întâi, la planta ta veche şi uită-te atent la cursul de apă făcut de ploaie. Până acum, ploaia trebuie să fi cărat semințele departe. Priveşte fisurile (zanjitas) făcute de ploaie şi, cercetându-le, hotărăşte direcția scurgerii. Pe urmă, găseşte planta care creşte în colțul cel mai îndepărtat de planta ta. Toate plantele iarba diavolului care cresc între ele sunt ale tale. Mai târziu, după ce fac semințe, poți să extinzi mărimea teritoriului tău urmând cursul de apă făcut de plantă din drum.

Îmi dădu instrucțiuni foarte amănunțite despre cum să-mi fac rost de un instrument de tăiat. Tăierea rădăcinii, îmi spuse el, trebuie făcută în felul următor: în primul rând, trebuie să alegi planta pe care o voi tăia şi să curăț

pământul de pe locul unde rădăcina se uneşte cu tulpina. În al doilea rând, trebuie să repet, aidoma, acelaşi dans pe care l-am executat când am replantat rădăcina. În al treilea rând, trebuie să tai tulpina şi să las rădăcina în pământ. Ultimul pas va fi să scot afară treizeci şi cinci de centimetri de rădăcină. M-a prevenit să nu vorbesc şi să nu-mi trădez sentimentele în timp ce fac toate astea.

— Trebuie să ai cu tine două bucăţi de pânză, mi-a spus el. Întinde-le pe pământ şi pune plantele pe ele. Pe urmă, taie plantele în bucăţi şi fă-le grămezi. Ordinea o hotărăşti tu; dar trebuie întotdeauna să-ţi aminteşti care a fost ordinea, fiindcă aşa trebuie să faci de fiecare dată. Adu-mi plantele, de îndată ce le ai!

Sâmbătă, 6 iulie 1963

Luni, 1 iulie, am tăiat plantele Datura pe care mi le ceruse don Juan. Am aşteptat să se întunece mai tare ca să execut dansul din jurul plantelor, fiindcă nu voiam să mă vadă cineva. Eram destul de neîncrezător. Eram sigur că cineva avea să-mi urmărească actele mele ciudate. Mai înainte alesesem plantele pe care le socoteam a fi mascul şi femelă. Am tăiat treizeci şi cinci de centimetri din rădăcina fiecărei plante; să sapi până la acea adâncime cu un băţ de lemn n-a fost o treabă uşoară. Mi-au trebuit două ore. Când am isprăvit era beznă şi când a trebuit să le tai, am folosit o lanternă. Teama mea de la început că mă va urmări cineva era un fleac în comparaţie cu spaima că cineva va observa lumina lanternei în desişuri.

Am dus plantele la casa lui don Juan marţi, 2 iulie. El a desfăcut legăturile şi a cercetat bucăţile. Mi-a spus că trebuia să-mi dea seminţele plantelor lui. Împinse un mojar în faţa mea. Luă un borcan de sticlă şi-i goli conţinutul în mojar – seminţe uscate lipite împreună.

L-am întrebat pe don Juan ce fusese acolo şi el mi-a răspuns că erau seminţe mâncate de gândacii dăunători. Erau şi câţiva gândaci printre seminţe – gândaci mici, negri de cereale. Mi-a spus că erau gândaci speciali şi că trebuia să-i scoatem de acolo şi să-i punem într-un borcan separat. Mi-a întins un alt borcan, plin pe trei sferturi cu acelaşi soi de gândaci. În borcan era îndesată o bucată de hârtie ca să nu lase gândacii să iasă afară.

— Data viitoare va trebui să foloseşti gândacii de la plantele tale, mi-a spus don Juan. Ceea ce trebuie să faci este să tai păstăile care au în ele găuri mici şi sunt pline de gândaci. Desfăcu păstaia şi curăţă totul într-un borcan. Strânge o mână de gândaci şi pune-i într-un alt conteiner. Tratează-i cu asprime. Nu fi amabil sau delicat cu ei. Măsoară o mână de seminţe

mâncate de gândaci din bulgărele în care se află şi o mână de pudră de gândaci şi îngroapă restul în orice loc din direcţia asta (făcu un semn spre sud) de la locul unde se află planta ta. Pe urmă, alege seminţe bune, uscate şi depozitează-le separat. Poţi să alegi tot ce doreşti. Poţi să le foloseşti oricând. Este o idee bună să scoţi seminţele din păstăi ca să poţi îngropa totul imediat.

Pe urmă, don Juan mi-a spus să macin mai întâi seminţele adunate în bulgăre, pe urmă ouăle de gândaci, în continuare gândacii şi la urmă seminţele bune, uscate.

Când toate au fost prefăcute într-o pudră fină, don Juan a luat bucăţile de Datura pe care eu le tăiasem şi le pusesem într-o grămadă. A luat rădăcina-mascul şi a învelit-o uşor într-o bucată de pânză. Mi-a întins mie restul şi mi-ă spus să tai totul în bucăţele, să le zdrobesc bine şi pe urmă să pun tot sucul într-o oală. A adăugat că trebuie să le zdrobesc în aceeaşi ordine în care le pusesem în grămadă.

Când am terminat, mi-a spus să măsor o cană de apă clocotită şi s-o amestec cu tot ce se află în oală şi, pe urmă, să mai adaug două căni. Mi-a dat o bucată de os bine lustruit. Am amestecat fiertura cu el şi am pus oala pe foc. Apoi mi-a spus ca trebuie să pregătim rădăcina şi, pentru asta, este nevoie să folosim un mojar mai mare, fiindcă rădăcină-mascul nu poate fi tăiată deloc. Ne-am dus în fundul curţii. El pusese mojarul la îndemână şi eu m-am apucat să pisez rădăcina, aşa cum făcusem şi mai înainte. Am lăsat rădăcina să se înmoaie în apă, expusă la aerul nopţii şi am intrat în casă.

Don Juan mi-a spus să urmăresc amestecul din oală. Trebuia să-l las să fiarbă până se îngroşa – până devenea mai greu de mestecat. Pe urmă, don Juan s-a întins pe preş şi a adormit. După ce fiertură a stat pe foc cel puţin o oră, am observat că era din ce în ce mai greu s-o mestec. Am socotit că era gata şi am luat-o de pe foc. Am pus oala în plasa de sub streaşină şi m-am culcat şi eu.

M-am deşteptat o dată cu don Juan. Soarele strălucea pe cer fără de nori. Era o zi fierbinte şi uscată. Don Juan remarcă din nou că era sigur că iarba diavolului mă plăcea.

Ne-am apucat să tratăm rădăcina şi la sfârşitul zilei aveam puţină substanţă gălbuie pe fundul bolului. Don Juan a aruncat apa de deasupra. Am socotit că terminasem procedura, dar don Juan a umplut din nou castronul cu apă clocotită.

Don Juan a dat jos oala cu fiertura de sub acoperiş. Fiertura părea aproape uscată. Duse oala în casă, o puse cu grijă pe podea şi se aşeză. Pe urmă, începu să vorbească.

— Binefăcătorul meu mi-a spus că era permis să amesteci planta cu osânză. Astă ăi să faci şi tu. Binefăcătorul meu a amestecat-o cu osânză în locul meu, dar, aşa cum am spus deja, eu n-am ţinut niciodată prea mult la planta asta şi n-am încercat niciodată, cu adevărat, să mă identific cu ea. Binefăcătorul meu mi-a spus că, dacă vrei să obţii cele măi bune rezultate, dacă vrei, într-adevăr, să stăpâneşti puterea, cel mai bun lucru este să amesteci planta cu osânză de porc mistreţ. Osânza de pe intestine e cea mai bună. Dar tu alegi. Poate că soarta va hotărî ca tu să-ţi iei iarba diavolului drept aliat, şi, în cazul ăsta am să te sfătuiesc, aşa cum m-a sfătuit şi pe mine binefăcătorul meu, să vânezi un porc mistreţ şi să scoţi grăsimea de pe intestine (sebo de tripa). Pe vremuri, când iarba diavolului era socotită ceva grozav, oamenii obişnuiau să organizeze vânători speciale ca să facă rost de osânză de mistreţ. Căutau masculii cei mai mari şi mai puternici. Exista o magie specială privitoare la mistreţi; obţineau de la ei o putere deosebită, atât de deosebită încât era greu de crezut, chiar şi în acele timpuri. Dar această putere s-a pierdut. Eu nu ştiu nimic despre ea. Şi nu cunosc pe nimeni care să ştie ceva despre ea. Poate că iarba însăşi îţi va spune toate astea.

Don Juan a măsurat o mână de osânză, a aruncat-o în castronul care conţinea crupele uscate şi a curăţat osânza care-i rămăsese pe mână, punând-o pe marginea oalei. Mi-a spus să mestec conţinutul, până se face uniform.

Am bătut amestecul aproape trei ore. Don Juan se uita la el din când în când şi socotea că nu era încă gata. În cele din urmă, a părut satisfăcut. Aerul amestecat cu pasta îi dăduse o culoare cenuşie deschisă şi consistenţa unui jeleu. Don Juan a agăţat castronul de streaşină, lângă celălalt castron. Mi-a spus că-l va lăsa acolo până a doua zi, fiindcă ne vor trebui două zile ca să preparăm a doua porţiune. Mi-a spus să nu mănânc nimic între timp. Puteam să beau apă, dar mâncare, deloc.

A doua zi, joi, 4 iulie, don Juan m-a învăţat cum să limpezesc rădăcina de patru ori. Ultima oară când am scurs apa din castron, se făcuse deja întuneric. Ne-am aşezat în verandă. Don Juan puse ambele castroane dinaintea lui. Extrasul din rădăcină măsura o linguriţă de ceai de apret albicios. Îl puse într-o cană şi adăugă apă. Răsuci cana în mână ca să se

dizolve substanța şi apoi mi-o întinse. Îmi spuse să beau tot ce era în cană. Am băut dintr-o înghițitură, după care am pus cana pe podea şi m-am lăsat iar pe spate. Inima începu să-mi bată cu putere; aveam senzația că nu mai pot respira. Don Juan îmi porunci, ca în treacăt, să-mi scot toate hainele de pe mine. L-am întrebat de ce şi el îmi spuse că trebuie să mă ung cu pastă. Am şovăit. Nu ştiam dacă să mă dezbrac. Don Juan stărui să mă grăbesc. Spuse că nu era vreme de mofturi. Mi-am scos toate hainele.

El a luat bățul de os şi a tras două linii pe suprafața pastei, împărțind astfel conținutul castronului în trei părți egale. Apoi, începând cu mijlocul liniei de sus, făcu o linie verticală perpendiculara pe celelalte două, împărțind pasta în cinci părți. Arăta cu degetul la porțiunea din dreapta jos şi-mi spuse că asta era pentru laba mea stângă. Zona de deasupra ei era pentru piciorul meu stâng. Porțiunea de sus, care era cea mai mare, era pentru organele mele genitale. Următoarea, de dedesubt, pe partea stângă, era pentru piciorul meu drept şi zona de jos, la stânga, era pentru talpa mea dreaptă. Don Juan îmi spuse să ung acea parte a pastei destinată piciorului meu stâng pe talpa piciorului şi să frec bine. Pe urmă, mă învață cum să ung pasta pe partea interioară a piciorului stâng, pe organele genitale, pe partea interioară a piciorului drept, de sus până jos şi, la sfârşit, pe talpa piciorului meu drept.

I-am urmat instrucțiunile. Pasta era rece şi avea un miros foarte puternic. După ce am terminat să aplic pasta, m-am ridicat. Izul amestecului mi-a pătruns în nări. Simțeam că mă sufoc. Mirosul înțepător mă îneca cu totul. Era ca un fel de gaz. Am încercat să respir pe gură şi m-am forțat să vorbesc cu don Juan, dar n-am reuşit.

Don Juan se tot uita țintă la mine. Am făcut un pas spre el. Îmi simțeam picioarele ca de cauciuc şi lungi, foarte lungi. Am mai făcut un pas. Încheieturile genunchilor erau elastice ca nişte arcuri: tremurau, vibrau şi se contractau elastic. Am făcut câțiva paşi înainte. Mişcarea trupului meu era lentă şi nesigură; semăna mai mult cu o tremurare înainte şi în sus. M-am uitat în jos şi l-am văzut pe don Juan stând sub mine, la o mare distanță. Forța motrice mă împinse înainte încă un pas, care fu şi mai elastic şi mai lung decât cel de dinainte. Şi, de acolo, m-am ridicat în aer. Îmi amintesc că, o dată, m-am lăsat în jos; pe urma, mi-am luat avânt cu ambele picioare, am făcut un salt îndărăt şi am alunecat pe spate. Am văzut cerul întunecat de deasupra mea şi norii trecând pe lângă mine. M-am smucit ca să mă uit în jos. Am văzut masa sumbră a munților. Viteza mea era extraordinară. Brațele îmi erau încremenite, încrucişate peste trupul meu. Capul îmi era

partea ce asigura direcția. Dacă îl țineam aplecat pe spate mă roteam în cercuri verticale. Schimbam direcția întorcându-mi capul într-o parte. Mă bucuram de această libertate şi viteză pe care nu o mai cunoscusem niciodată. Minunatul întuneric îmi dădea un sentiment de tristețe, poate de dor. Aveam senzația că găsisem locul căruia îi aparţineam – întunericul nopții. Am încercat să privesc în jurul meu, dar tot ce am simțit era că noaptea era liniştită, deşi era încărcată cu atâta putere.

Deodată, mi-am dat seama că venise timpul să cobor; era ca şi cum primisem o poruncă pe care trebuia s-o respect. Şi am început să cobor ca o pană, cu mişcări laterale. Acest gen de mişcare mă făcu să mă simt foarte rău. Era lentă şi sacadată, de parcă eram coborât cu un scripete. M-a apucat greața. Capul îmi plesnea de o durere cumplită. Eram învăluit de un soi de întunecime. Eram foarte conştient de senzația că eram suspendat în ea.

Ultimul lucru de care-mi amintesc este senzația de trezire. Eram în pat, în camera mea. M-am ridicat în sus. Şi, imaginea camerei mele se topi. M-am aşezat în picioare. Eram despuiat! Mişcarea făcută ca să mă ridic în picioare m-a făcut iar să mă cuprindă greața.

Am recunoscut unele repere. Mă aflam cam la vreo opt sute de metri de casa lui don Juan, lângă locul unde îşi avea plantele Datura. Deodată, toate se aşezară la locul lor şi mi-am dat seama că va trebui să merg pe jos îndărăt, spre casa lui, în pielea goală. Să fiu fără haine era un mare dezavantaj psihologic, dar nu puteam să fac nimic ca să rezolv problema. M-am gândit să-mi fac o fustă de ramuri, dar gândul mi se păru ridicol, şi, în afară de aceasta, în curând aveau să se ivească zorile, căci lumina dimineții era deja clară. Am uitat de neliniştile mele şi de greață şi am început să merg spre casă. Eram obsedat de teama de a fi descoperit. Mă uitam în jur să văd dacă nu apar oameni sau câini. Am încercat s-o iau la fugă, dar mi-am rănit picioarele de pietrele mici, ascuțite. Am mărit pasul. Se luminase, deja, destul de bine. Apoi, am văzut pe cineva venind pe drum şi am sărit repede în spatele tufişurilor. Situația mi se părea atât de ridicolă! Cu o clipă înainte, mă bucurasem de plăcerea incredibilă a zborului; în minutul următor mă ascundeam, jenat de propria goliciune. M-am gândit să sar din tufişuri şi să ies iar în drum, după care să o iau la goană din toate puterile şi să trec pe lângă persoana care venea spre mine. Mi-am zis că va fi atât de surprins încât, când îşi va da seama că văzuse un om despuiat, eu îl voi fi lăsat cu mult în urmă. Toate gândurile astea mi-au trecut prin minte, dar n-am îndrăznit să fac un pas.

Persoana care venea ajunsese în dreptul meu şi se opri. L-am auzit cum mă striga pe nume. Era don Juan, care avea hainele mele la el. În timp ce eu mă îmbrăcam, el se uită la mine şi izbucni în râs; râdea atât de tare, încât am sfârşit prin a râde şi eu.

În aceeaşi zi, vineri, 5 iulie, târziu după-amiaza, don Juan m-a rugat să-i povestesc amănuntele experienței mele. I-am relatat întregul episod cât mai exact posibil.

— A doua porțiune a ierbii diavolului te ajută să zbori, spuse el după ce eu am terminat de povestit. Unguentul în sine nu este de ajuns. Binefăcătorul meu mi-a spus că rădăcina însăşi îți conferă direcție şi înțelepciune; ea este cauza zborului. Pe măsură ce vei învăța mai multe şi o vei consuma mai des ca să poți zbura, vei începe să vezi totul cu mare claritate. Vei putea să pluteşti prin aer sute de kilometri ca să vezi ce se întâmplă în orice loc doreşti sau să dai o lovitură fatală duşmanilor tăi mai îndepărtați. Când te vei obişnui cu iarba diavolului, ea o să te învețe cum să faci asemenea lucruri. De pildă, ea te-a învățat deja cum să-ți schimbi direcția. În acelaşi fel, o să te învețe lucruri care în momentul de față îți par inimaginabile.

— Ca de exemplu, don Juan?

— Asta nu-ți pot spune. Fiecare om este diferit. Binefăcătorul meu nu-mi spunea niciodată ce învățase el. El îmi spunea doar cum să procedez, dar nu şi ce vedea el însuşi. Ăsta este secretul fiecăruia.

— Dar eu îți spun tot ce văd, don Juan.

— Acum, da. Mai târziu n-o s-o mai faci. Data viitoare când o să consumi iarba diavolului, o s-o faci singur, lângă plantele tale, căci acolo vei ateriza, în jurul plantelor tale. Adu-ți aminte de asta! Ăsta-i motivul pentru care am venit aici, la plantele mele, ca să te caut.

Nu-mi mai spuse nimic şi eu am adormit. Când m-am trezit, seara, m-am simțit înzdrăvenit. Din nu ştiu ce motiv, mă simțeam cuprins de un soi de mulțumire fizică. Eram fericit, satisfăcut.

Don Juan m-a întrebat:

— Ți-a plăcut noaptea? Sau a fost înspăimântătoare?

I-am răspuns că noaptea fusese, într-adevăr, minunată.

— Dar cum a fost cu durerea ta de cap? A fost greu de suportat? A vrut el să ştie.

— Durerea de cap a fost tot atât de puternică precum toate celelalte senzații. A fost cea mai groaznică durere pe care am simțit-o vreodată, i-am spus eu.

— Asta o să te împiedice să vrei să guşti din nou puterea ierbii diavolului?

— Nu ştiu. Acum nu vreau, dar, mai târziu, s-ar putea să vreau. Zău că n-aş putea spune, don Juan!

Era totuşi o întrebare care mă frământă. Ştiam că va încerca să o evite, aşa că am aşteptat să aducă el vorba; am aşteptat toată ziua. În cele din urmă, înainte de a pleca în seară aceea, ă trebuit să-l întreb:

— Chiar am zburat, don Juan?

— Aşa mi-ai spus. Nu-i aşa?

— Ştiu, don Juan. Vreau să zic, corpul meu chiar a zburat? Mi-am luat zborul asemeni unei păsări?

— Întotdeauna îmi pui întrebări la care nu pot să îți răspund. Ai zburat. La asta serveşte a doua porțiune a ierbii diavolului. Când o să consumi mai mult din ea, o să înveți să zbori perfect. Nu este o treabă simplă. Omul zboară cu ajutorul celei de a doua porții a ierbii diavolului. Asta-i tot ce pot să-ți spun. Ce vrei tu să ştii n-are nici un sens. Păsările zboară ca păsările şi omul care a consumat iarba diavolului zboară cum zboară el (el enyerbado vuela asi).

— Aşa cum fac păsările? (Asi como los pñjaros?)

— Nu, el zboară ca un om care a consumat iarba (No, asi como los enyerbados).

— Atunci, n-am zburat chiar, don Juan. Am zburat în imaginația mea, doar cu mintea. Trupul meu unde era?

— În tufişuri, îmi răspunse el, ironic, dar, imediat, se porni iar pe râs. Problema ta este că înțelegi lucrurile doar într-un singur fel. Tu nu crezi că omul zboară; şi, totuşi, omul poate să străbată o mie cinci sute de kilometri într-o secundă ca să vadă ce se mai întâmplă. El poate să îşi lovească duşmanii de la o mare depărtare. Deci, zboară sau nu zboară?

— Vezi, don Juan, noi doi suntem orientați în mod diferit. Să ne închipuim, aşa, de dragul discuției, că unul dintre colegii mei studenți ar fi fost aici, cu mine, când am consumat iarba diavolului. Ar fi putut să mă vadă zburând?

— Iar începi cu întrebările tale despre ce s-ar întâmplă dacă… N-are rost să discutăm la modul ăsta. Dacă prietenul tău sau oricine altcineva consumă a doua porțiune a ierbii, tot ce poate face este să zboare. Dacă te-ar fi urmărit, pur şi simplu, s-ar putea să te fi văzut zburând sau să nu te fi văzut. Asta depinde de fiecare om.

— Dar, ce vreau eu să spun, don Juan, este că dacă eu şi dumneata ne uităm la o pasăre şi o vedem zburând, suntem de acord că zboară. Dar, dacă doi dintre prietenii mei m-au văzut zburând aşa cum am făcut noaptea trecută, vor fi de acord că zburam?

— Ei, bine, s-ar putea să fie. Eşti de acord că păsările zboară fiindcă noi le-am văzut zburând. Zborul este un lucru obişnuit când e vorba de păsări. Dar nu vei fi de acord în ceea ce priveşte alte lucruri pe care le fac păsările, pentru că nu le-ai văzut niciodată pe păsări făcându-le. Dacă prietenii tăi ar şti despre oameni care zboară cu ajutorul ierbii diavolului, atunci ar fi de acord.

— Hai să punem problema altfel, don Juan. Ceea ce voiam eu să spun era că, dacă m-aş lega de o stâncă cu un lanţ greu, aş zbura la fel, fiindcă trupul meu nu avea nimic de a face cu zborul meu.

Don Juan mă privi uimit.

— Dacă te legi de o stâncă, zise el, mă tem că va trebui să zbori ţinând în braţe stâncă şi lanţul ei greu.

Adunarea ingredientelor şi prepararea lor pentru amestecul fumului constituia un ciclu anual. In primul an, don Juan m-a învăţat cum se procedează. În decembrie 1962, în al doilea an, când ciclul fu reluat, don Juan n-a făcut decât să mă îndrume; eu am adunat ingredientele singur, le-am pregătit şi le-am pus deoparte pentru anul viitor.

În decembrie 1962, un nou ciclu începu pentru a treia oară. Don Juan îmi arătă atunci cum să combin ingredientele uscate pe care le colectasem şi le pregătisem cu un an înainte. El a pus amestecul pentru fumat într-un săculeţ din piele şi am pornit din nou ca să culegem diferitele ingrediente pentru anul următor.

Don Juan a pomenit rareori de „micul fum” în anul care s-a scurs între cele două colectări. Totuşi, de fiecare dată când mă duceam pe la el, îmi dădea pipa lui s-o ţin în mână şi procedura „familiarizării” cu pipa avea loc în felul descris de el. Îmi punea pipa în mână încet, încet. Îmi cerea o concentrare absolută şi atentă asupra acelui act şi-mi dădea instrucţiuni foarte explicite. Dacă ne purtăm neîndemânatic cu pipa se va ajunge, inevitabil, la moartea mea sau a lui, mi-a spus don Juan.

De îndată ce terminarăm ciclul celei de a treia colectări şi preparări, don Juan începu să vorbească despre fum ca un aliat, pentru prima oară după mai mult de un an.

Luni, 23 decembrie 1963

Ne întorceam cu maşina spre casa lui după ce culesesem nişte flori galbene pentru amestec. Ele reprezentau un ingredient necesar. Am remarcat că, anul acesta, nu urmasem aceeaşi ordine în strângerea ingredientelor, aşa cum făcusem cu un an în urmă. Don Juan a râs şi a spus că fumul nu era capricios sau meschin ca iarba diavolului. Pentru fum, ordinea colectării nu avea importanță; tot ce se cerea era ca omul care folosea amestecul să fie precis şi exact.

L-am întrebat pe don Juan ce urma să facem cu amestecul pe care el îl pregătise şi mi-l dăduse să-l păstrez. El mi-a răspuns că era al meu şi a adăugat că trebuia să-l folosesc cât mai curând posibil. L-am întrebat ce cantitate se folosea de fiecare dată. Punguliţa pe care mi-o dăduse conţinea aproximativ de trei ori mai mult decât conținutul unei pungi mici de tutun. Mă lămuri că trebuia să folosesc întregul conținut al pungii mele într-un an şi de cât aveam nevoie de fiecare dată când fumam era o chestiune personală.

Am vrut să ştiu ce se va întâmpla dacă nu reuşeam să termin punga. Don Juan mi-a răspuns că nu se va întâmpla nimic; fumul nu cerea nimic. El, personal, nu mai simțea nevoia să fumeze şi, totuşi, prepara un nou amestec în fiecare an. Apoi se corectă, spunându-mi că doar rar simțea nevoia să fumeze. L-am întrebat ce făcea cu amestecul pe care nu-l folosise, dar el nu mi-a răspuns. Mi-a explicat că amestecul nu mai era bun dacă nu era folosit într-un an.

Ajunşi în acest punct, am intrat într-o lungă controversă. Eu nu-mi exprimam întrebările corect şi răspunsurile lui păreau confuze. Doream să ştiu dacă îşi va pierde proprietățile halucinogene sau puterea după un an, astfel făcând ciclul anual necesar, dar el insista că amestecul nu-şi va pierde puterea niciodată. Singurul lucru care se putea întâmpla, îmi spuse el, era ca omul să nu mai aibă nevoie de acesta, fiindcă îşi făcuse un nou stoc; trebuia să scape de vechiul amestec care-i mai rămăsese într-un anume fel, pe care don Juan nu dori să mi-l dezvăluie în acel moment.

Marți, 24 decembrie 1963

— Mi-ai spus, don Juan, că n-ai nevoie să mai fumezi.

— Da, fiindcă fumul este aliatul meu, n-am nevoie să mai fumez. Eu pot să-l chem oricând şi oriunde…

— Vrei să spui că el răspunde la chemarea ta, chiar dacă nu fumezi?

— Vreau să spun că am acces la el.

— Asta este valabil şi pentru mine?

— Da, dacă reuşeşti să ţi-l câştigi ca aliat.

Marţi, 31 decembrie 1963

Joi, 26 decembrie, am avut prima mea experienţă cu aliatul lui don Juan, fumul. Toată ziua l-am dus cu maşina de colo-colo şi am făcut felurite treburi pentru el. Ne-am întors acasă târziu, după-amiaza. I-am spus că nu mâncasem nimic toată ziua. Asta nu-l impresiona deloc; în schimb începu să-mi spună că era foarte necesar ca eu să mă familiarizez cu fumul, îmi mai spusese că trebuia să-l încerc eu însumi ca să-mi dau seama cât de important era ca aliat.

Fără să-mi ofere prilejul să mai adaug ceva, don Juan zise că va aprinde pipa pentru mine chiar în acel moment. Am încercat să-l fac să se răzgândească, argumentând că nu consideram că mă simţeam pregătit pentru această etapă. I-am spus că, după părerea mea, eu nu mânuisem pipa îndeajuns. Dar el mi-a răspuns că nu-mi mai rămăsese mult timp pentru învăţat şi că, foarte curând, va trebui să folosesc pipa. A scos pipa din săculeţul ei şi a început s-o mângâie. M-am aşezat pe podea lângă el şi m-am chinuit din răsputeri să mi se facă rău şi să leşin – să fac orice ca să amân acest pas inevitabil.

În odaie, se întunecase aproape de tot. Don Juan aprinsese lampa de petrol şi o pusese într-un colţ. De obicei, lampa crea în cameră un semiîntuneric liniştitor, lumina ei gălbuie fiind întotdeauna relaxantă. De data aceasta, totuşi, lumina părea vagă şi neobişnuit de roşie; era descurajantă. Don Juan desfăcu pungulița lui cu amestec, fără s-o dezlege de şnurul legat în jurul ei. Aduse pipa mai aproape, şi-o vârî în cămaşă şi turnă un pic de amestec în căuş. Îmi spuse să urmăresc procedura, atrăgându-mi atenţia că, dacă se risipea ceva din amestec, va cădea în cămaşa lui.

Don Juan umplu trei pătrimi din căuş, apoi legă punga cu o mână, în timp ce cu cealaltă ţinea pipa. Luă o farfurioară de lut, mi-o întinse mie şi mă rugă să aduc câțiva cărbuni mici din focul de afară. M-am dus în curte şi am scos o mână de cărbuni din soba de chirpici. M-am întors repede în cameră. Mă copleşea o senzaţie de neliniște. Era ca o presimţire.

M-am aşezat lângă don Juan şi i-am dat farfuria. S-a uitat la ea şi, calm, mi-a spus că alesesem nişte cărbuni prea mari. El avea nevoie de unii mai mici care să intre în căuşul pipei. M-am dus din nou la sobă şi am mai adus câțiva. Don Juan a luat farfuria cu cărbuni şi şi-a pus-o în faţă. Stătea cu picioarele încrucişate şi vârâte sub el. Se uită la mine cu coada ochiului şi se aplecă înainte până ce ajunse aproape să atingă cărbunii cu bărbia. Luă pipa

cu mâna stângă şi, cu o mişcare extrem de iute a mâinii drepte, alese o bucăţică de cărbune încins şi o băgă în căuşul pipei; pe urmă, se ridică drept în picioare, ţinând pipa cu amândouă mâinile, şi-o vârî în gură şi trase trei fumuri, îşi întinse braţele spre mine şi-mi spuse într-o şoaptă apăsată să iau pipa cuambele mâini şi să fumez.

Gândul de a refuza pipa şi de a o lua la goană îmi trecu o clipă prin minte; dar don Juan îmi mai spuse o dată – tot în şoaptă – să iau pipa şi să fumez. M-am uitat la el. Stătea cu privirea aţintită la mine. Dar căutătura lui era prietenoasă şi plină de interes. Era limpede că eu făcusem alegerea cu mult timp înainte; n-aveam altă alternativă decât să fac ce-mi cerea el.

Am luat pipa şi era cât pe ce s-o scap din mână. Era fierbinte! Mi-am apropiat-o de gură cu o precauţie extremă, fiindcă îmi închipuiam că fierbinţeala ei va fi insuportabilă pentru buzele mele. Dar n-am simţit nici o căldură.

Don Juan mi-a spus să trag fumul în piept. Fumul îmi pătrunse în gură şi părea că se învârte acolo. Eră greu! Mă sileam de parcă gura îmi era plină de aluat. Asemănarea îmi veni în minte deşi n-avusem niciodată aluat în gură. Fumul avea, la rândul lui, aromă de mentol şi interiorul gurii mele se răci deodată. Era o senzaţie răcoritoare.

— Din nou! Din nou! L-am auzit pe don Juan şoptindu-mi.

Am simţit fumul adânc în trupul meu, circulând liber, aproape fără să pot să-l controlez. Nu mai aveam nevoie de îndemnuri din partea lui don Juan. Continuam să inhalez mecanic.

Deodată, don Juan se aplecă spre mine şi-mi luă pipa din mâini. O bătu uşor ca să cadă scrumul în farfurioara cu cărbuni, pe urmă îşi udă degetul în salivă şi-l roti înăuntrul căuşului ca să-i curețe laturile. Suflă în tijă pipei de mai multe ori. L-am văzut punând pipă la loc, în teaca ei. Tot ce făcea îmi stârnea interesul.

După ce termină de curăţat pipa şi o puse deoparte, mă fixă cu privirea şi eu îmi dădui seama, pentru prima oară, că întreg trupul îmi amorţise şi era parcă mentolat. Îmi simţeam chipul greoi şi mă dureau fălcile. Nu puteam să-mi ţin gura închisă, dar nu salivam. Gura îmi era încinsă şi uscată, deşi nu-mi era sete. Simţeam o senzaţie de fierbinţeală în tot capul. O fierbinţeală rece! Respiraţia părea să-mi taie nările şi buza de sus de fiecare dată când dădeam aerul afară. Dar nu mă ardea; mă durea de parcă ar fi fost o bucată de gheaţă.

Don Juan se aşeză lângă mine, pe partea dreaptă, şi, fără să se mişte, ţinea teaca pipei pe podea, de parcă se lupta s-o păstreze cu forţa. Mâinile îmi erau grele. Braţele îmi atârnau în jos, trăgând după ele şi umerii, îmi curgea nasul. Mi l-am şters cu dosul palmei şi buza superioară mi se desprindea. M-am frecat pe faţă şi toată pielea mi se desprindea! Mă topeam! Am sărit în picioare şi am încercat să mă agăţ de ceva – de orice – ca să mă sprijin. Simţeam o groază pe care n-o mai simţisem în viaţa mea. M-am agăţat de un stâlp pe care don Juan îl înfipsese în podea, în mijlocul camerei. Am stat acolo o clipă, pe urmă am întors capul să mă uit la el. El continua să stea nemişcat, cu pipa în mână şi cu ochii ţintă la mine.

Respiraţia îmi era dureros de fierbinte (sau de rece?). Mă înăbuşea. Mi-am lăsat capul în faţă, ca să mi-l sprijin de stâlp, dar se pare că a fost o mişcare greşită şi capul meu continuă să se mişte în jos, dincolo de punctul unde se afla stâlpul. M-am oprit când ajunsesem aproape de podea. Mi-am tras trupul în sus. Stâlpul era acolo, în faţa ochilor mei! Am încercat din nou să-mi sprijin capul de el. Am căutat să mă controlez şi să fiu conştient, şi-mi ţineam ochii deschişi în timp ce mă înclinam înainte ca să ating stâlpul cu fruntea. Era la câţiva centimetri de ochii mei, dar când mi-am pus capul pe el am avut o senzaţie cât se poate de ciudată: treceam prin stâlp!

În încercarea disperată de a găsi o explicaţie raţională, am ajuns la concluzia că ochii mei distorsionau adâncimea şi că stâlpul trebuia să fie cu vreo trei metri mai încolo, deşi eu îl vedeam chiar în faţa mea. Pe urmă am născocit o cale logică, raţională, de a verifica poziţia stâlpului. Am început să mă mişc într-o parte, în jurul lui, cu un pas mic de fiecare dată. Argumentul meu era că, mergând în jurul stâlpului în felul acesta, nu se putea să descriu un cerc cu diametrul de mai mult de un metru şi jumătate; dacă stâlpul era, într-adevăr, la o distanţă de trei metri de mine sau prea departe ca să-l pot atinge, va veni momentul când mă voi trezi cu spatele la el. Speram că, în acel moment, stâlpul va dispărea căci, în realitate, va fi în spatele meu.

M-am apucat atunci să înconjur stâlpul dar, în timp ce mergeam în jurul lui, el rămânea în faţa ochilor mei. Într-un acces de frustrare, l-am prins cu amândouă mâinile, dar mâinile îmi pătrunseră prin el. Mă agăţasem de aer! Am calculat cu atenţie distanţa dintre mine şi stâlp. Mi-am făcut socoteala că ar trebui să fie de vreo nouăzeci de centimetri. Vreau să spun că ochii mei o percepeau drept nouăzeci de centimetri. M-am jucat o clipă cu perceperea adâncimii mişcându-mi capul dintr-o parte în cealaltă, aţintindu-

mi pe rând ochii pe stâlp şi, apoi, pe fundal. După metoda mea de a calcula adâncimea, stâlpul se afla, fără greş, în faţa mea, probabil la distanţa stabilită. Întinzându-mi braţele ca să-mi apăr capul am dat buzna înainte, cu toată puterea. Senzaţia fu aceeaşi – am trecut prin stâlp. De data aceasta, am ajuns până la podea. M-am ridicat din nou în sus. Şi, statul în picioare a fost, poate, actul cel mai neobişnuit din toate cele pe care le făcusem în acea noapte. Mi-am imaginat că mă ridic! Ca să mă ridic nu mi-am folosit muşchii şi scheletul aşa cum fac de obicei, fiindcă nu le mai puteam controla. Mi-am dat seama de asta din clipa când m-am lovit de pământ. Dar curiozitatea mea în legătură cu stâlpul era atât de mare încât „m-am imaginat sus" ca pe o acţiune reflexă. Şi, înainte de a realiza deplin că nu puteam să mă mişc, eram sus!

L-am strigat pe don Juan să mă ajute. La un moment dat, am ţipat disperat, din toţi rărunchii, dar don Juan nu s-a mişcat. Continua să se uite la mine dintr-o parte, de parcă nu voia să se întoarcă spre mine ca să mă vadă bine. Am făcut un pas spre el, dar, în loc să mă mişc înainte, m-am împleticit în spate şi m-am prăbuşit peste zid. Ştiam că mă izbisem de el cu spatele, dar nu l-am simţit ca pe ceva tare; eram cufundat cu totul într-o substanţă moale, spongioasă – acesta era peretele. Braţele îmi erau întinse lateral şi, încet, încet, întregul meu trup părea să se scufunde în zid. Nu puteam decât să mă uit înainte prin cameră. Don Juan continua să mă urmărească cu privirea, dar nu făcea nici un gest ca să mă ajute. Am făcut un suprem efort ca să-mi smulg trupul din zid, dar n-am reuşit decât să mă cufund mai tare şi mai tare. Cuprins de o teroare de nedescris, am simţit cum zidul spongios îmi acoperea faţa. Am încercat să îmi închid ochii, dar nu reuşeam: rămâneau deschişi.

Nu-mi mai amintesc ce s-a mai întâmplat. Deodată, don Juan apăru în faţa mea, la o mică distanţă. Ne aflam în cealaltă cameră. I-am văzut masa şi soba de chirpici cu focul care ardea înăuntru şi, cu coada ochiului, am zărit gardul din jurul casei. Puteam să văd totul foarte clar. Don Juan adusese lampa de petrol şi o agăţase de o grindă din mijlocul odăii. Am încercat să mă uit în altă direcţie, dar ochii mei erau direcţionaţi ca să pot privi doar înainte. Nu puteam să disting sau să-mi simt nici o parte din trup. Nu-mi simţeam respiraţia. Dar gândurile mele erau extrem de lucide, eram perfect conştient de tot ce se petrecea în faţa mea. Don Juan se apropie de mine şi claritatea minţii mele dispăru. Mi se păru că se blochează ceva în mine. Nu mai aveam nici un fel de gânduri. L-am văzut pe don Juan venind spre mine

şi am simțit cum îl urăsc. Aş fi vrut să-l sfâşii în bucăți. Aş fi putut să-l omor în acea clipă, dar nu mă puteam mişca. La început, am simțit vag o apăsare pe cap care, însă, dispăru. Un singur lucru mai rămăsese: o mânie cumplită față de don Juan. L-am văzut doar la câțiva centimetri de mine. Aş fi vrut să-l sfâşii cu unghiile. Simțeam că gem. Ceva în mine începu să se zvârcolească. L-am auzit pe don Juan cum îmi vorbeşte. Vocea lui era blândă şi liniştitoare şi am simțit-o ca pe ceva nemaipomenit de plăcut. S-a apropiat şi mai mult şi a început să-mi cânte un cântec de leagăn spaniol:

— Doamnă Sfântă Ana, de ce plânge copilul? Fiindcă a pierdut un măr. Îți dau eu unul. Îți dau două. Unul pentru băiat şi unul pentru tine." (Senora Santa Ana, porque Hora el niño? Por una manzana que se le ha perdido. Yo le daré uno. Yo le dare dos. Una para el niño y otra para vos.)

Mă pătrunse un fel de căldură. Era o căldură a inimii şi a simțămintelor. Vorbele lui don Juan erau un ecou îndepărtat. Evocau amintirile uitate ale copilăriei.

Violența pe care o simțisem înainte dispăru. Resentimentul se transformă în dor – într-o afecțiune pentru don Juan. El îmi spuse să mă străduiesc să nu adorm; că nu mai aveam un trup şi că eram liber să mă prefac în orice doream. Făcu un pas în spate. Ochii mei se aflau la un nivel normal, de parc-aş fi stat în fața lui. Îşi întinse brațele spre mine şi-mi spuse să vin în îmbrățişarea lui.

Ori se îndepărtă, ori veni măi aproape de mine, nu ştiu sigur. Mâinile lui erau aproape pe fața mea – pe ochii mei, deşi nu le simțeam.

— Intră în pieptul meu, l-am auzit spunând.

Simțeam cum mă scufundam în el. Era aceeaşi senzație ca aceea simțită în dreptul zidului spongios.

Pe urmă nu i-am mai auzit decât vocea poruncindu-mi să mă uit şi să văd. Nu mai puteam să-l disting. Se părea că ochii îmi erau deschişi, căci vedeam sclipiri de lumină pe un câmp roşu; parcă priveam o lumină prin pleoapele închise. Apoi, gândurile mele fură din nou abătute. Se întoarseră într-o trecere rapidă de imagini – chipuri, privelişti. Scene lipsite de orice coerență apăreau şi dispăreau. Era ca un vis tumultuos în care imaginile se suprapun şi se schimbă. Pe urmă gândurile scăzură în număr şi intensitate şi, curând, pieriră din nou. Nu mai rămânea decât conştienta afecțiunii, senzația de fericire. Nu puteam să disting forme sau lumină. Deodată, am fost tras în sus, am simțit clar că eram ridicat. Şi eram liber şi mă mişcăm cu o uşurință şi o viteză nemaipomenită în apă sau în aer. Înotam ca un țipar;

mă suceam şi mă răsuceam şi săltăm în sus şi-n jos după propria-mi voinţă. Am simţit un vânt rece care bătea împrejurul meu şi am început să plutesc ca o pană încoace şi încolo în jos şi mai în jos şi mai în jos.

Sâmbătă, 28 decembrie 1963

M-am trezit târziu ieri după-amiază. Don Juan îmi spuse că dormisem liniştit, aproape două zile. Aveam o durere de cap cumplită. Am băut puţină apă şi mi s-a făcut rău. Mă simţeam obosit, extrem de obosit şi, după ce am mâncat, am adormit iar.

Astăzi m-am simţit din nou perfect relaxat. Am vorbit cu don Juan despre experienţa avută cu micul fum. Crezând că el dorea să-i spun toată povestea, aşa cum făceam întotdeauna, am început să-i descriu impresiile mele, dar el m-a oprit, zicând că nu era nevoie. Mi-a spus că, de fapt, nu făcusem nimic şi că adormisem imediat, aşa că n-aveam despre ce să vorbim.

— Dar ce zici despre felul cum m-am simţit? Nu-i important deloc? Am stăruit eu.

— Nu, nu când e vorba despre fum. Mai târziu, când ai să înveţi cum să călătoreşti, o să mai vorbim; când înveţi cum să pătrunzi în lucruri.

— Omul chiar poate să pătrundă în lucruri?

— Nu-ţi aminteşti? Ai intrat prin zid.

— Cred că, de fapt, mi-am ieşit din minţi.

— Nu, n-a fost aşa.

— Dumneata te-ai comportat la fel ca mine când ai fumat prima oară, don Juan?

— Nu, n-a fost la fel. Noi doi avem caractere diferite.

— Cum te-ai comportat?

Don Juan nu-mi răspunse. Am formulat altfel şi l-am întrebat din nou. Dar el mi-a răspuns că nu-şi amintea experienţele lui şi era ca şi cum ai întreba un pescar cum s-a simţit el prima oară când a pescuit.

Mi-a spus că fumul, ca aliat, era unic, iar eu i-am amintit că îmi spusese cândva că şi Mescalito era unic, dar că difereau în privinţa calităţii.

— Mescalito este un protector, fiindcă vorbeşte cu tine şi poate să-ţi îndrume actele, mi-a spus el. Mescalito te învaţă felul potrivit de a trăi. Şi-l poţi vedea, fiindcă se află în afara ta. Fumul, pe de altă parte este un aliat. El te transformă şi-ţi dă putere fără să-şi arate niciodată prezenţa. Cu el nu poţi vorbi. Dar ştii că există, fiindcă îţi ia cu el trupul şi te face uşor ca aerul. Totuşi, nu-l vezi niciodată. Dar el se află acolo şi-ţi dă putere să

îndeplineşti lucruri inimaginabile, ca, de pildă, atunci când îţi ia cu el trupul.

— Chiar că simţeam că îmi pierdusem trupul, don Juan!

— Aşa a şi fost.

— Vrei să spui că nu mai aveam trup?

— Tu ce crezi?

— Ei, bine, nu ştiu. Tot ce pot eu să-ţi spun este ce simţeam.

— Asta-i tot ce există în realitate – ce simţi.

— Dar cum m-ai văzut dumneata, don Juan? Cum ţi-am apărut eu dumitale?

— Nu contează cum te-am văzut eu. A fost ca atunci când te-ai agăţat de stâlp. Ţi s-a părut că nu se afla acolo şi ai mers împrejurul lui ca să te asiguri că se afla acolo. Dar, când te-ai repezit la el ai simţit din nou că, de fapt, nu era acolo.

— Dar m-ai văzut cum sunt acum, nu-i aşa?

— Nu! Nu erai aşa cum eşti acum!

— Adevărat! Cu asta sunt de acord. Dar trupul meu exista, nu-i aşa, deşi nu mi-l simţeam?

— Nu! Fir-ar să fie! N-aveai un trup asemeni trupului pe care-l ai astăzi.

— Atunci ce se întâmplase cu trupul meu?

— Credeam c-ai înţeles. Micul fum ţi-a luat trupul.

— Şi unde s-a dus?

— Cum naiba îţi închipui că eu ştiu asta?

Era inutil să insist ca să obţin o explicaţie „raţională”. I-am spus că nu voiam să mă cert sau să pun întrebări prosteşti, dar, dacă acceptam ideea că se poate să-mi pierd trupul, îmi pierdeam complet raţiunea.

Don Juan îmi spuse că exageram, ca de obicei şi că n-am pierdut şi nu voi pierde nimic din pricina micului fum.

Marţi, 28 ianuarie 1964

L-am întrebat pe don Juan ce părere ar avea dacă aş da fumul cuiva care dorea să facă acea experienţă.

El mi-a răspuns, indignat, că să dai fumul cuiva era egal cu a-l omorî, căci nu va mai avea pe nimeni care să-l îndrume. L-am rugat pe don Juan să-mi explice ce voia să spună. El mi-a răspuns că eu eram acolo, în viaţă şi puteam sta de vorbă cu el, pentru că el mă adusese îndărăt, îmi recuperase trupul. Fără el, nu m-aş mai fi trezit niciodată.

— Cum mi-ai recuperat trupul, don Juan?

— O să afli asta mai târziu, dar va trebui să înveți să faci totul de unul singur. Ăsta-i motivul pentru care vreau să înveți cit de mult poți, atâta timp cât mă mai aflu eu prin preajmă. Ți-ai pierdut destulă vreme punând întrebări prosteşti despre fleacuri. Dar poate că nu ți-a fost dat să afli totul despre micul fum.

— Ei, atunci ce să fac?

— Lasă fumul să te învețe atât cât poți tu învăța.

— Fumul este şi învățător?

— Sigur că dă.

— La fel ca Mescalito?

— Nu, el nu este un dascăl, la fel ca Mescalito. El nu-ți arată aceleaşi lucruri.

— Dar ce te învață fumul?

— Îți arată cum să foloseşti puterea şi să înveți că trebuie să-l consumi cât de des poți.

— Aliatul dumitale este foarte înspăimântător, don Juan. Nu semăna cu nimic din ceea ce încercasem eu mai înainte. Mi s-a părut că mi-am pierdut mințile.

Din nu ştiu ce motiv, aceasta mi s-a părut imaginea cea mai percutantă care mi-a trecut prin minte. Am privit întreaga întâmplare comparând-o cu celelalte experiențe halucinogene şi singurul lucru la care m-am gândit de repetate ori a fost că, folosind fumul, omul îşi pierde mințile.

Don Juan mi-a respins argumentul, spunându-mi că, de fapt, ceea ce simțisem fusese puterea lui greu de imaginat. Şi, ca să poată folosi acea putere, îmi spuse el, omul trebuie să fie puternic. Ideea unei vieți puternice este legată nu numai de perioada de pregătire, ci implică şi atitudinea pe care o are omul după experiență. Adăugă că fumul este atât de puternic, încât îl poți compara doar cu puterea însăşi; altfel, viața omului se va face pulbere.

L-am întrebat dacă fumul avea acelaşi efect asupra tuturor. El mi-a răspuns că producea o transformare, dar nu în orice om.

— Atunci, cum se explică faptul că fumul a produs acea transformare în mine? L-am întrebat eu.

— Mi se pare că e o întrebare foarte prostească. Ai urmat cu supunere toate fazele cerute. Deci, nu-i nici un mister că fumul te-a transformat.

L-am mai rugat o dată să-mi spună ceva despre înfățişarea mea. Doream să ştiu cum arătam, căci imaginea unei ființe fără trup pe care mi-o băgase el

în cap era, pe drept cuvânt, insuportabilă.

El îmi spuse că, sincer vorbind, lui îi era frică să se uite la mine; probabil că se simțea în acelaşi fel cum s-a simțit şi binefăcătorul său când îl văzuse pe don Juan fumând primă oară.

— De ce îți era frică? Eram chiar atât de cumplit la vedere? L-am întrebat eu.

— Nu mai văzusem pe nimeni fumând până atunci.

— Pe binefăcătorul dumitale nu l-ai văzut fumând?

— Nu.

— Nu te-ai văzut niciodată nici măcar pe dumneata?

— Cum aş fi putut?

— Ai fi putut să fumezi în fața oglinzii.

Don Juan nu-mi răspunse; în schimb, se uită lung la mine şi dădu din cap. L-am întrebat din nou dacă era posibil să te uiți într-o oglindă. Mi-a răspuns că era posibil, deşi ar fi fost inutil, fiindcă ai muri, probabil, de spaimă, dacă nu de altceva.

Eu i-am spus:

— Deci, omul trebuie să arate cumplit.

— Şi eu m-am întrebat lucrul ăsta toată viața, mi-a răspuns el. Totuşi, n-am pus o asemenea întrebare şi nici nu m-am uitat într-o oglindă. Nici nu m-am gândit să fac aşa ceva.

— Atunci cum pot să aflu?

— Va trebui să aştepți, aşa cum am făcut şi eu, până când dai fumul altcuiva – dacă o să-l stăpâneşti vreodată, bineînțeles. Atunci o să vezi cum arată omul. Asta-i regula.

— Ce s-ar întâmplă dacă aş fuma în fața unei camere de filmat şi aş obține o imagine a mea?

— Nu ştiu. Poate că fumul se va ridica împotriva ta. Dar îmi închipui că ți se pare atât de inofensiv, încât crezi că te poți juca cu el.

I-am spus lui don Juan că n-aveam de gând să mă joc cu el, dar că el însuşi îmi spusese că fumul nu-ți cerea să treci prin anumite faze şi m-am gândit că nu era nimic rău în faptul că doream să ştiu cum arătasem. El mă corectă, adăugând că dorise să spună doar atât: că nu era necesar să se folosească o anume ordine, aşa cum se întâmplă cu iarba diavolului; tot ce era necesar, în privința fumului, era o atitudine potrivită, îmi spuse el. Din acel punct de vedere, trebuia să fii corect în respectarea regulii. Îmi dădu un exemplu,

explicându-mi că nu conta ce ingredient pentru amestec era cules la început, atâta timp cât cantitatea era corectă.

L-am întrebat dacă aş face ceva rău dacă le-aş povesti şi altora despre experiența mea. El mi-a răspuns că singurele taine ce nu trebuiau dezvăluite niciodată erau felul cum trebuia făcut amestecul, cum să te mişti şi cum să te reîntorci; alte chestiuni privitoare la acest subiect nu aveau importanţă.

Ultima mea întâlnire cu Mescalito a fost un ciclu de patru întruniri care au avut loc în patru zile consecutive. Don Juan a numit acest lung ciclu o mitote. Era o ceremonie peyote pentru „peyoteros" (inițiați în peyote) şi pentru ucenici. Erau doi bărbați mai bătrâni, cam de vârsta lui don Juan, dintre care unul era conducătorul şi cinci oameni mai tineri, printre care şi eu.

Ceremonia a avut loc în statul Chihuahua din Mexic, aproape de frontiera texană. Aceasta a constat din cântece şi din ingerarea de peyote în timpul nopții. În timpul zilei, femei asistente, care stăteau în afara zonei de ceremonii, aprovizionau fiecare bărbat cu apă şi doar o mostră de hrană rituală era consumată în fiecare zi.

Sâmbătă, 12 septembrie 1964

În prima noapte a ceremoniei, joi, 3 septembrie, am consumat opt măciulii de peyote. N-au avut efect asupra mea sau, dacă au avut, a fost unul foarte slab. Mi-am ținut ochii închişi mai tot timpul. Aşa mă simțeam mai bine. N-am adormit şi nici nu m-am simțit obosit. La sfârşitul întrunirii, cântecul deveni extraordinar. Pentru o clipă m-am simțit exaltat şi mi-a venit să plâng dar, atunci când cântecul s-a sfârşit, senzațiile mele s-au topit.

Ne-am trezit cu toții şi am ieşit afară. Femeile ne-au dat apă. Câțiva dintre bărbați au făcut gargară cu ea; alții au băut-o. Bărbații n-au vorbit deloc, dar femeile au trăncănit şi au chicotit toată ziua. Hrana rituală a fost servită la prânz. Era porumb copt.

Vineri, 4 septembrie, în amurg, a început a doua întrunire. Conducătorul a cântat cântecul său despre peyote şi ciclul de cântece şi ingerarea de măciulii de peyote începu din nou. Luă sfârşit dimineața, când fiecare bărbat şi-a cântat cântecul propriu, la unison cu ceilalți.

Când am ieşit afară, n-am mai văzut atâtea femei câte fuseseră acolo cu o zi înainte. Cineva mi-a dat apă, dar împrejurările în care mă aflam nu mă mai interesau. Consumasem încă opt măciulii, dar efectul a fost diferit.

Cred că era spre sfârşitul întrunirii, când cântarea se intensifică şi toată lumea cânta în acelaşi timp. Am observat că cineva sau ceva din afara casei

voia să intre înăuntru. N-aş fi putut spune dacă se cânta ca să-l împiedice pe „el” să intre înăuntru sau, dimpotrivă, să-l ademenească să intre.

Eu eram singurul care nu avea un cântec propriu. Toţi păreau să se uite la mine întrebător, mai cu seamă cei tineri. Mă simţeam jenat şi mi-am închis ochii.

Pe urmă mi-am dat seama că puteam să percep ceea ce se întâmpla mult mai bine dacă-mi ţineam ochii închişi. Această idee îmi absorbi întreaga atenţie. Am închis ochii şi i-am văzut pe bărbaţii din faţa mea. Am deschis ochii şi imaginea a rămas neschimbată. Tot ceea ce era în jur îmi apărea la fel, fie că aveam ochii deschişi sau închişi.

Deodată, totul se şterse sau se nărui şi apăru figura bărbătească a lui Mescalito, pe care o văzusem cu doi ani în urmă. Stătea la o oarecare distanţă, cu profilul spre mine. Mi-am aţintit privirea asupra lui, dar el nu se uită la mine; nu se întoarse nici o clipă.

Credeam că fac ceva greşit, ceva care-l ţinea la distanţă. M-am ridicat şi m-am dus spre el să-l întreb ce se petrece. Dar atunci când m-am mişcat, imaginea a dispărut. A început să pălească şi figurile bărbaţilor care erau cu mine începură să se suprapună peste ea. Din nou am auzit cântecul, puternic, frenetic de data asta.

Am intrat în desişul din preajmă şi m-am plimbat o vreme. Totul se detaşa foarte clar. Mi-am dat seama că văd în întuneric dar, de data asta, nu prea mai avea importanţă. Ce era important: de ce mă evita Mescalito?

M-am întors ca să mă alătur grupului şi, tocmai când eram pe punctul de a intra în casă, am auzit un huruit puternic şi am simţit o zguduitură. Pământul se mişca. Era acelaşi sunet pe care-l auzisem în valea cu peyote cu doi ani în urmă.

Am dat fuga iar în desiş. Ştiam că Mescalito se afla acolo şi că-l voi găsi. Dar nu era acolo. Am aşteptat până dimineaţa şi m-am alăturat celorlalţi tocmai în clipa când întrunirea era pe sfârşite. Procedura obişnuită s-a repetat a treia zi. Nu eram obosit, dar am dormit după-amiază.

În seara zilei de sâmbătă, 5 septembrie, bătrânul şi-a cântat cântecul lui de peyote ca să înceapă din nou ciclul. In timpul acestei întruniri n-am mestecat decât o măciulie şi n-am ascultat nici un cântec; de asemenea, n-am dat atenţie la nimic din ceea ce se petrecea. Din primul moment, întreaga mea fiinţă se concentrase pe un singur punct. Ştiam că îmi lipsea ceva teribil de important.

În timp ce bărbații cântau, l-am rugat pe Mescalito, cu voce tare, să mă învețe un cântec. Ruga mea se amesteca cu cântul puternic al băr baților. Imediat am auzit cum un cântec îmi răsună în urechi. M-am întors cu spatele la grup şi am ascultat. Am urmărit cuvintele şi linia melodică de mai multe ori şi le-am repetat până am învățat întregul cântec. Era un vechi cântec spaniol. Pe urmă l-am cântat grupului de mai multe ori. Imediat după aceea, un nou cântec îmi pătrunse în urechi. Până dimineața, cântasem ambele cântece de nenumărate ori. Mă simțeam renăscut, mult mai puternic.

După ce am primit apa, don Juan mi-a dat o pungă şi am plecat cu toții spre dealuri. Am parcurs un drum lung şi obositor până la un deal teşit. Acolo am văzut mai multe plante peyote. Dar, nu se ştie de ce, n-am simțit nevoia să mă uit la ele. După ce am trecut de acel deal plat, grupul s-a împrăştiat. Eu şi cu don Juan am pornit îndărăt, adunând măciulii de peyote, aşa cum făcusem prima oară când îl ajutasem.

Ne-am întors după-amiaza târziu, duminică, 6 septembrie. Seara conducătorul a reluat ciclul. Nimeni n-ă spus un cuvânt, dar eu ştiam prea bine că era ultima întrunire. De data aceasta, bătrânul a intonat un alt cântec. Un sac cu măciulii proaspete de peyote a circulat printre noi. Era pentru prima oară când gustam o măciulie proaspătă. Era cărnoasă, dar greu de mestecat. Semăna cu un fruct tare, verde şi era mai aspră şi mai amară decât măciuliile uscate. Eu, unul, am găsit peyota proaspătă cu mult mai activa.

Am mestecat patrusprezece măciulii. Le-am numărat cu atenție. N-am apucat s-o termin pe ultima, căci am auzit obişnuitul huruit care anunța prezența lui Mescalito. Toată lumea cânta dezlănțuită şi îmi dădeam seama că don Juan, ca şi toți ceilalți, auzise zgomotul. Am refuzat să cred că reacția lor era un răspuns la un semn dat de unul dintre ei doar ca să mă înşele pe mine.

În acel moment, m-am simțit pătruns de un val puternic de înțelepciune. O presupunere pe care o simțisem vreme de trei ani se prefăcu în certitudine. Îmi trebuiseră trei ani ca să-mi dau seama sau, mai bine zis, ca să descopăr, că ceea ce se găsea în cactusul Lophophora williamsii nu avea nevoie de mine ca să existe ca entitate; exista prin ea însăşi acolo, în natură. Atunci mi-am dat seama.

Am cântat cu ardoare până ce n-am mai avut voce deloc. Mă simțeam de parcă aceste cântece ale mele se aflau în corpul meu, zgâlțâindu-mă până ce nu mă mai puteam controla. Simțeam nevoia să ies afară şi să-l găsesc pe

Mescalito, căci, altfel, voi exploda. Am pornit spre câmpul de peyote. Continuam să-mi cânt cântecele. Ştiam că sunt ale mele – dovada de netăgăduit a individualității mele. Simțeam profund fiecare pas făcut. Răsunau pe pământ; ecoul lor îmi producea euforia de nedescris de a fi bărbat.

Fiecare dintre plantele peyote de pe câmp strălucea de o lumină albăstruie, sclipitoare. O plantă era scăldată într-o lumină foarte puternică. M-am aşezat în fața ei şi i-am cântat cântecele mele. În timp ce cântam, Mescalito a ieşit din plantă – aceeaşi siluetă bărbătească pe care o văzusem mai înainte. S-a uitat la mine. Cu o mare îndrăzneală pentru o persoană cu temperamentul meu, am început să-i cânt. Se auzi un sunet de flaut sau de vânt, o vibrație muzicală ce-mi era familiară. Părea că spune, aşa cum spusese şi cu doi ani în urmă: „Ce doreşti?”

I-am vorbit cu o voce foarte puternică. I-am spus că ştiam că-mi lipsea ceva în viață şi în acțiunile mele, dar nu puteam să-mi dau seama despre ce era vorba. L-am rugat să-mi spună ce nu era în regulă cu mine şi, de asemenea, să-mi dea numele lui ca să-l pot chema atunci când aveam nevoie de el. El s-a uitat la mine, şi-a lungit gura ca pe o trompetă până a ajuns la urechea mea, după care mi-a spus numele lui.

Deodată, l-am văzut pe tatăl meu stând în mijlocul câmpului de pe yote; dar câmpul dispăru şi scena era acum vechea mea casă, casa copilăriei mele. Tatăl meu şi cu mine stăteam lângă un smochin. L-am îmbrățişat pe tata şi am început să-i spun în grabă lucrurile pe care niciodată nu fusesem în stare să i le spun. Toate gândurile mele erau concise şi la obiect. De parcă timpul ne presa şi trebuia să spun totul dintr-o suflare. I-am spus lucruri uimitoare despre sentimentele pe care i le nutream, lucruri cărora nu putusem niciodată să le dau glas în condiții obişnuite.

Tatăl meu nu îmi spuse nimic. Doar m-a ascultat şi apoi fu tras afară sau absorbit. Am rămas iar singur. Am plâns copleşit de remuşcări şi de tristețe.

Am început să mă plimb pe câmpul de peyote pronunțând numele pe care mi-l dăduse Mescalito. Se ivi ceva dintr-o lumină ciudată, ca o stea, pe o plantă de peyote. Era un obiect lung, lucios —un baston de lumină de mărimea unui om. Timp de o clipă, ilumină întregul câmp cu o strălucire intensă, gălbuie, ca de chihlimbar; pe urmă, se răspândi pe întregul cer, creând o privelişte uimitoare, minunată. Mă gândeam că voi orbi dacă voi continua să privesc; mi-am acoperit ochii şi mi-am îngropat capul între brațe.

Am avut impresia clară că Mescalito mi-a spus să mai mănânc o măciulie de peyote. M-am gândit: „Nu pot să fac asta fiindcă n-am un cuțit ca s-o tai.”

— Mănâncă una direct de pe pământ, mi-a spus el în acelaşi chip ciudat.

M-am aşezat pe burtă şi am început să mestec vârful plantei. Îmi aprinse trupul. Umplu fiecare colțişor din mine cu căldură şi cu precizie. Totul prinsese viață. Totul apărea în detalii complicate şi rafinate şi, totuşi, totul era atât de simplu. Eu mă extinsesem peste tot; puteam să văd în sus, în jos şi în jur în acelaşi timp.

Această senzație deosebită dură destul de mult pentru ca eu să devin conştient de ea. Pe urmă se prefăcu într-o groază apăsătoare, o groază care nu mă năpădi dintr-o dată dar, oarecum, repede. La început, lumea mea minunată de tăcere fu zgâlțâită de zgomote puternice, dar nu mi-am făcut griji. Apoi zgomotele deveniră mai intense şi neîntrerupte, de parcă mă acopereau cu totul. Şi, încet, încet, am pierdut senzația de plutire într-o lume nediferențiată, nepăsătoare şi frumoasă. Zgomotele se prefăcură în paşi gigantici. Ceva enorm respira şi se mişca în jurul meu. Mi se părea că mă vânează.

Am luat-o la fugă şi m-am ascuns sub un bolovan, încercând să înțeleg de acolo cine mă urmărea. La un moment dat, m-am strecurat din ascunzătoarea mea ca să mă uit în jur şi cel ce părea urmăritorul meu se repezi la mine. Era un fel de algă marina. S-a năpustit pe mine. Credeam că greutatea ei mă va zdrobi, dar m-am trezit în interiorul unei țevi sau a unei cavități. Am văzut limpede că alga nu acoperise toată suprafața de pământ din jurul meu. Rămăsese o bucățică de pământ liber sub bolovan. Am început să mă târăsc sub el. Am observat picături uriaşe de lichid căzând de pe algă. „Ştiam” că secreta acid gastric ca să mă dizolve. O picătură ajunse pe brațele mele. Am încercat să şterg acidul cu noroi şi am aplicat salivă, în timp ce continuam să mă îngrop. La un moment dat, aproape că mă prefăcusem în vapori. Mă simțeam împins în sus către o lumină. Credeam că alga mă dizolvase. Am desluşit vag o lumină care deveni mai puternică; se împingea de sub pământ, până când, în cele din urmă, țâşni, prefăcându-se în ceva ce mi-am dat seama că era soarele care ieşea de după munți.

Încet, încet am început să-mi recapăt simțurile obişnuite. Stăteam întins pe burtă cu bărbia sprijinită de brațele mele încrucişate. Planta peyote din fața mea începu să lumineze din nou şi, înainte de a-mi muta privirea, lumina lungă se ivi iar. Pluti deasupra mea. Eu m-am ridicat. Lumina îmi atingea

întregul trup cu o putere liniştitoare, după care se rostogoli într-o parte şi dispăru.

O luai la goană spre locul unde se aflau ceilalţi bărbaţi. Ne întoarserăm cu toţii în oraş. Eu şi cu don Juan am mai rămas încă o zi cu don Roberto, leaderul peyote. Cât am stat acolo, am dormit tot timpul. Când eram gata să plecăm, tinerii care luaseră parte la întrunirile de peyote au venit la mine. M-au îmbrăţişat pe rând, râzând timid. Fiecare s-a prezentat. Am stat de vorbă cu ei ore întregi despre orice în afară de întrunirile de peyote.

Don Juan mi-a spus că era timpul să plecăm. Bărbaţii cei tineri m-au mai îmbrăţişat o dată.

— Să mai vii, mi-a spus unul dintre ei.

— De pe acum am început să te aşteptăm, adăugă un altul. Am pornit maşina, mergând încet, încercând să-i văd pe bărbaţii mai în vârstă, dar nici unul nu se afla acolo.

Joi, 10 Septembrie 1964

Ca să îi pot povesti lui don Juan despre o experienţă întotdeauna trebuia mai întâi să mi-o amintesc pas cu pas, cât de bine puteam. Acesta părea singurul mod de a-mi aduce aminte totul.

Astăzi i-am dat amănuntele ultimei mele întâlniri cu Mescalito. El mi-a ascultat atent povestea până la punctul când Mescalito mi-a spus numele lui. Atunci, don Juan m-a întrerupt:

— Acum eşti independent, mi-a spus el. Protectorul te-a acceptat. De acum înainte, eu nu-ţi mai pot fi de mare ajutor. Nu trebuie să-mi mai spui nimic despre relaţia pe care voi o aveţi. Acum îi ştii numele; şi nici numele lui, nici treburile pe care le are de făcut cu tine nu trebuie să le pomeneşti vreodată vreunui muritor.

Am stăruit să-i povestesc toate amănuntele experienţei mele, căci pentru mine nu aveau nici un sens. I-am spus că aveam nevoie de ajutorul lui ca să interpretez ceea ce văzusem. Mi-a răspuns că puteam să fac asta şi singur, că era mai bine pentru mine să încep să gândesc independent. Am argumentat că mă interesa să aud părerea lui, căci mi-ar lua prea mult timp să le descopăr pe ale mele şi nici nu ştiam cum să continui.

Am spus:

— Să luăm, de pildă, cântecele. Ce înseamnă ele?

— Numai tu poţi să decizi asta, mi-a răspuns. De unde să ştiu eu ce înseamnă? Doar protectorul îţi poate spune ăsta, după cum doar el te poate

învăța cântecele lui. Dacă ți-aş spune eu ce înseamnă cântecele, ar fi ca şi cum ai învăța cântecele altcuiva.

— Ce vrei să spui cu asta, don Juan?

— Poți să spui cine sunt impostorii, dacă-i asculți pe cei ce cântă cântecele protectorului. Doar cântecele cu suflet sunt ale lui şi au fost învățate sub îndrumarea lui. Celelalte sunt copii ale cântecelor altora. Uneori oamenilor le place să înşele. Cântă cântecele altcuiva, fără măcar să ştie ce se spune în acele cântece.

I-am spus că aveam de gând să-l întreb cu ce scop se folosesc cântecele. El mi-a răspuns că acelea pe care le învățasem eu erau pentru chemarea protectorului şi că va trebui să le folosesc întotdeauna legate de numele lui, ca să-l chem. Mai târziu, Mescalito poate că mă va învăța şi alte cântece, pentru alte scopuri, mi-a spus don Juan.

Pe urmă l-am întrebat dacă el credea că protectorul mă acceptase pe deplin. El a râs, de parcă întrebarea mea era una prostească. Mi-a spus că protectorul mă acceptase şi mă asigurase de asta atunci când mi-a apărut ca o lumină, de două ori. Don Juan părea foarte impresionat de faptul că eu văzusem lumina de două ori. Punea un accent special pe acel aspect al întâlnirii mele cu Mescalito.

I-am spus că nu înțelegeam cum era posibil să fii acceptat de protector şi, totuşi, îngrozit de el, în acelaşi timp.

Trecu mult timp până ce-mi răspunse. Părea uimit. În cele din urmă, îmi spuse:

— Este cât se poate de clar. Ceea ce dorea el este atât de clar, încât nu văd cum de poți înțelege greşit.

— Totul este încă de neînțeles pentru mine, don Juan.

— Este nevoie de timp, într-adevăr ca să vezi şi să înțelegi ce vrea să spună Mescalito; trebuie să te gândeşti la lecțiile lui până totul devine clar.

Vineri, 11 septembrie 1964

Am stăruit din nou ca don Juan să-mi interpreteze experiențele mele vizionare. El a evitat să-mi dea răspunsul un timp. Pe urmă mi-a vorbit de parcă avusesem deja o discuție despre Mescalito.

— Îți dai seama ce prostie este să mă întrebi dacă el este ca o persoană cu care poți să stai de vorbă? Îmi spuse don Juan. El nu seamănă cu nimic din tot ce-ai văzut tu vreodată. Este ca un bărbat dar, în acelaşi timp, nu este deloc ca un bărbat. E greu să explici asta oamenilor care nu ştiu nimic despre el şi doresc să afle totul deodată. Şi, în plus, lecțiile pe care ți le dă el

sunt tot atât de misterioase pe cât este şi el. Nimeni, din câte ştiu eu, nu poate să-i prezică actele. Tu îl întrebi şi el îţi arată calea, dar nu-ţi dă răspunsul în felul în care vorbim noi unul cu celalalt. Acum înţelegi cum procedează el?

— Nu cred că voi avea probleme să înţeleg asta. Ce nu pot eu să pricep este sensul pe care-l dă el lucrurilor.

— L-ai întrebat ce nu-i în regulă cu tine şi el ţi-a arătat totul limpede. Nu te poţi înşela! Nu poţi pretinde că n-ai înţeles. Asta n-a fost o discuţie – şi, totuşi, a fost. Pe urmă, i-ai mai pus o întrebare şi el ţi-a răspuns exact în acelaşi fel. Referitor la ce a vrut el să spună, nici eu nu sunt sigur că înţeleg, fiindcă ai preferat să nu-mi spui care a fost întrebarea ta.

I-am repetat concentrându-mă la întrebările pe care-mi aminteam că i le pusesem; le-am pus în ordinea în care le rostisem: „Fac ceea ce trebuie? Merg pe calea cea bună? Ce să fac cu viaţa mea?" Don Juan îmi spuse că întrebările pe care le pusesem erau simple cuvinte; era mai bine să nu pronunţ întrebările, ci să le pun din interiorul meu. Adăugă că protectorul meu a vrut să-mi dea o lecţie; şi ca să dovedească faptul că nu voia decât să-mi dea o lecţie şi nu să mă sperie şi să mă pună pe goană, mi s-a arătat sub formă de lumină de două ori.

Am spus că nu înţelegeam de ce Mescalito mă teroriza, dacă mă acceptase. I-am amintit lui don Juan că, după declaraţiile lui, a fi acceptat de Mescalito însemna că forma lui era constantă şi că nu se transforma din exaltare în coşmar. Don Juan râse iar de mine şi-mi spuse că dacă m-aş gândi la întrebarea pe care o purtasem în inimă când vorbisem cu Mescalito, atunci aş înţelege şi eu lecţia.

Să mă gândesc la întrebarea pe care o purtasem „în inimă" era o problemă dificilă. I-am spus lui don Juan că avusesem multe lucruri în minte. Când l-am întrebat daca mă aflam pe calea cea bună, voiam să spun: „Am câte un picior în fiecare dintre cele două lumi? Care este lumea cea bună? Ce curs va lua viaţa mea?"

Don Juan mi-a ascultat explicaţiile şi concluzionase că nu aveam o viziune clară asupra lumii şi că protectorul meu îmi dăduse o lecţie minunat de clară. Apoi adăugă:

— Tu crezui că pentru tine există două lumi – două căi. Dar nu există decât una. Protectorul ţi-a arătat acest lucru cu o claritate de necrezut. Singura lume care ţi-e la îndemână este lumea oamenilor şi tu nu poţi hotărî să părăseşti acea lume. Eşti om! Protectorul ţi-a arătat lumea fericirii unde

nu există diferență între lucruri pentru că nu este nimeni acolo care să pună aceste întrebări despre diferențe. Dar nu aceasta este lumea oamenilor. Protectorul te-a smuls din ea şi ți-a arătat cum gândeşte şi cum lupta un om. Aceasta este lumea oamenilor! Şi a fi om înseamnă a fi condamnat la acea lume. Tu ai vanitatea de a crede că trăieşti în două lumi, dar asta nu-i decât propria ta vanitate. Pentru noi nu există decât o singură lume. Noi suntem oameni şi trebuie să trăim în lumea oamenilor şi să fim mulțumiți.

— Cred că asta a fost lecția.

Don Juan părea că doreşte ca eu să lucrez cu iarba diavolului cât mai mult cu putință. Această atitudine părea că nu se potriveşte cu ceea ce declarase el referitor la faptul că nu-i plăcea puterea. Se explică spunând că se apropie vremea când va trebui iar să fumez şi că, până atunci, trebuia să îmi însuşesc o cunoaştere mai bună a puterii ierbii diavolului.

Mi-a sugerat în repetate rânduri că trebuia, cel puțin, să testez iarba diavolului cu încă o vrăjitorie cu şopârle. Am cochetat mult timp cu această idee. Insistențele lui don Juan se întețiră şi m-am simțit obligat să-i ascult cererea. Şi, într-o bună zi, m-am hotărât să încerc să ghicesc ceva în legătură cu nişte obiecte furate.

Luni, 28 decembrie 1964

Sâmbătă, 19 decembrie, am tăiat rădăcina de Datura. Am aşteptat până ce s-a făcut destul de întuneric ca să pot să dansez în jurul plantei. Am pregătit extrasul de rădăcină în timpul nopții şi duminică, pe la ora 6.00 dimineața, m-am dus în locul unde se afla planta mea Datura. M-aş aşezat în fața plantei. Luasem atent note după învățăturile lui don Juan în ceea ce priveşte procedura. Am citit încă o dată notele şi mi-am dat seama că nu trebuia să macin semințele acolo. Într-un fel, simplul fapt că mă aflam în fața plantei mi-a dat un soi deosebit de stabilitate emoțională, o claritate a gândirii şi o putere de concentrare asupra acțiunilor mele, care, de obicei, îmi lipsea.

Am urmat toate instrucțiunile cu meticulozitate, calculându-mi timpul, aşa încât pasta şi rădăcina au fost gata pe la sfârşitul după-amiezei. Pe la ora cinci, mă ocupam cu prinderea unei perechi de şopârle. Timp de un ceas şi jumătate am încercat toate metodele care mi-au trecut prin cap, dar de fiecare dată am eşuat.

Stăteam în fața plantei Datura, încercând să născocesc o cale rapidă de a-mi atinge scopul când, brusc, mi-am amintit că don Juan îmi spusese că trebuia să stau de vorbă cu şopârlele. La început, m-am simțit caraghios că vorbesc cu nişte şopârle. Mă simțeam jenat, fiindcă trebuia să vorbesc ca în

fața unor spectatori. Sentimentul acesta pieri în curând şi am continuat să vorbesc. Aproape se întunecase. Am ridicat o stâncă mică. Sub ea se afla o şopârlă. Părea amorțită. Am luat-o în mână. Pe urmă, am văzut că mai era o şopârlă țeapănă sub o altă stâncă. Nici măcar nu se mişcau.

Să le cos gura şi pleoapele a fost lucrul cel mai greu. Am observat că don Juan considerase actele mele ca fiind ceva irevocabil. Părerea lui era că, atunci când un om se angajează într-un act, nu trebuie să se mai oprească. Dac-aş fi vrut să mă opresc, totuşi, nu exista nimic care să mă împiedice să fac asta. Poate că eu nu doream să mă opresc.

I-am dat drumul unei şopârle care a pornit în direcția nord-est – semn al unei experiențe reuşite, dar dificile. Mi-am legat cealaltă şopârlă de umăr şi mi-am mânjit tâmplele, urmând indicațiile. Şopârlă era țeapănă; o clipă, mi s-a părut că murise şi don Juan nu-mi spusese niciodată ce să fac în acest caz. Dar şopârlă era doar amorțită.

Am băut poțiunea şi am aşteptat câtva timp. N-am simțit nimic neobişnuit. Am început să-mi întind pasta pe tâmple. Am aplicat-o de douăzeci şi cinci de ori. Apoi, cu un gest mecanic, ca de om distrat, mi-am întins-o de mai multe ori pe frunte. Mi-am dat seama ce greşeală făcusem şi am şters repede pasta. Fruntea îmi era transpirată; am devenit febril. M-a cuprins o mare neliniște, căci don Juan mă sfătuise cu insistență să nu mă ung cu pastă pe frunte. Teama se transformă într-o senzație de singurătate absolută; aveam impresia că sunt pierdut. Eram singur acolo. Dacă avea să mi se întâmple ceva rău, nu era nimeni acolo care să mă ajute. Simțeam nevoia s-o iau la fugă. Încercam o senzație neliniştitoare de nehotărâre; nu ştiam ce să fac. O mulțime de gânduri îmi năvăliseră în minte, gonind cu o iuțeală extraordinară. Am observat că erau gânduri destul de stranii; adică, erau stranii în sensul că-mi apăreau într-un fel diferit de gândurile obişnuite. Cunosc felul meu de a gândi. Gândurile mele au o ordine precisă care mi-e proprie şi orice deviere se poate observa.

Unul dintre gândurile străine era legat de o declarație făcută de un autor. Era, după cum îmi amintesc vag, mai mult ca o voce sau ceva spus undeva, în fundal. S-a întâmplat atât de repede, încât am rămas surprins. M-am oprit să cercetez acest gând, dar el se transformă într-unui obişnuit. Eram convins că citisem această declarație, dar nu puteam să-mi amintesc numele autorului. Deodată mi-am adus aminte că era Alfred Kroeber. Apoi, un alt gând străin se ivi şi-mi „spuse” că nu Kroeber, ci Georg Simmel făcuse acea declarație. Eu am insistat că era Kroeber şi, următorul lucru de care ştiu fu

că mă aflam în mijlocul unei dispute cu mine însumi. Uitasem de senzația că sunt pierdut.

Pleoapele îmi erau grele, de parcă luasem somnifere. Deşi nu luasem niciodată astfel de pastile, aceasta era imaginea care-mi apăru în minte. Simțeam că dorm. Aş fi vrut să mă duc la maşină şi să mă târăsc înăuntru, dar nu puteam să mă mişc.

Apoi, brusc, m-am trezit sau, mai bine zis, am avut, clar, acea senzație. Primul meu gând a fost ce oră era. M-am uitat în jurul meu. Nu mă aflam în fața plantei mele Datura. Am acceptat, cu indiferență, că treceam printr-o altă experiență de divinație. Ceasul de deasupra capului meu arăta ora 12.35. Ştiam că era după-amiază.

Am văzut un tânăr care căra un maldăr de hârtii. Aproape că m-am lovit de el. I-am văzut venele gâtului pulsând şi am auzit bătaia rapidă a inimii lui. Eram absorbit de ceea ce vedeam şi nu-mi dădeam seama, deocamdată, de calitatea gândurilor mele. Apoi am auzit „o voce" în ureche descriind scena şi mi-am dat seama că „vocea" era gândul străin din mintea mea.

Eram atât de preocupat să ascult, încât din punct de vedere vizual, mi-am pierdut interesul pentru scenă. Am auzit vocea în urechea mea dreaptă, deasupra umărului. Am creat scena, descriind-o. Dar mi-am ascultat voința, fiindcă o puteam opri ori-când ca să examinez detaliile în linişte. Am „auzit-văzut" întreaga secvență în care s-a desfăşurat acțiunea tânărului. Vocea continuă să explice în cele mai mici detalii dar, într-un fel, acțiunea nu era importantă. Ceea ce era extraordinar era mica voce. De trei ori în cursul experienței am încercat să întorc capul ca să văd cine îmi vorbea. Am încercat să-mi întorc capul mult spre dreapta sau să mă răsucesc brusc ca să văd dacă era cineva acolo. Dar, de fiecare dată când făceam asta, vederea mi se încețoşa. M-am gândit: „Motivul pentru care nu pot să mă întorc se datorează faptului că scena nu face parte din realitatea obişnuită." Şi acel gând era al meu.

Din acel moment, mi-am concentrat atenția doar asupra vocii. Părea să vină dinspre umărul meu. Era perfect clară, deşi era o voce slabă. Totuşi, nu era o voce de copil sau o voce de falsetto, ci vocea unui om mic. Şi nici vocea mea nu era. Mi-am închipuit că tot ce auzisem era în engleză. De fiecare dată când încercam, deliberat, să captez vocea, se pierdea cu totul sau devenea vagă şi scena se voala. M-am gândit la o comparație. Vocea era asemeni imaginii create de particulele de praf între gene sau de vasele de sânge din corneea ochiului, o formă de vierme care poate fi văzută atâta

timp cât nu te uiți la ea direct; dar, în clipa în care încerci să te uiți la ea, se deplasează, o dată cu mişcarea globului ocular şi n-o mai vezi.

Mi-am pierdut cu totul interesul față de această acțiune. În timp ce ascultam, vocea deveni mai complexă. Ceea ce credeam că e o voce, era, mai degrabă, ceva care îmi şoptea gânduri în urechea mea. Dar asta nu era exact. Ceva gândea în locul meu. Gândurile erau în afara mea. Ştiam că aşa era, căci puteam să-mi simt propriile gânduri şi gândurile „celuilalt" în acelaşi timp.

La un moment dat, vocea crea scene pe care acel tânăr le juca, ceea ce nu avea nici o legătură cu întrebarea mea de la început, legată de obiectele pierdute. Tânărul executa acte foarte complexe. Acțiunea devenise iar importantă şi nu i-am mai dat atenție vocii. Am început să-mi pierd răbdarea; aş fi vrut să mă opresc. „Cum pot să sfârşesc asta?", m-am gândit eu. Vocea din urechea mea îmi spuse că trebuie să mă întorc în canion. Am întrebat cum şi vocea îmi răspunse că trebuie să mă gândesc la planta mea.

M-am gândit la planta mea. De obicei stăteam în fața ei. Făcusem asta de atâtea ori încât îmi era destul de uşor să-mi reprezint imaginea. Mi s-a părut că faptul că o vedeam, ceea ce se întâmpla în acel moment, era o altă halucinație, dar vocea spuse că eram „îndărăt". M-am străduit să ascult. Nu auzeam decât tăcerea. Planta Datura din fața mea părea la fel de reală ca toate celelalte pe care le vedeam, dar puteam s-o ating şi puteam să mă mişc în jurul ei.

M-am ridicat şi m-am îndreptat spre maşină. Efortul mă epuiză şi m-am aşezat jos şi am închis ochii. Simțeam cum mă ia amețeala şi îmi venea să vomit. Urechile îmi bâzâiau.

Ceva îmi căzu pe piept. Era şopârla. Mi-am amintit mustrarea lui don Juan despre eliberarea ei. M-am întors la plantă şi am dezlegat şopârla. Nu simțeam nevoia să văd dacă era moartă sau vie. Am spart oala de lut în care era pasta şi am aruncat cu piciorul nişte pământ peste ea.

M-am urcat în maşină şi am adormit.

Joi, 24 decembrie 1964

Astăzi i-am povestit întreaga experiență lui don Juan. Ca de obicei, el m-a ascultat fără să mă întrerupă. La sfârşit, am avut următorul dialog.

— Ai făcut o greşeală mare.

— Ştiu. A fost o greşeală foarte stupidă, un accident!

— Nu pot să existe accidente atunci când ai de a face cu iarba diavolului. Ți-am spus că o să te pună la încercare tot timpul. Aşa cum văd eu lucrurile,

ori tu eşti foarte puternic, ori iarba te place, cu adevărat. Centrul frunții este destinat numai marilor vrăjitori care ştiu cum să se poarte cu puterea ei.

— Ce se întâmpla de obicei când un om îşi freacă fruntea cu pasta, don Juan'?

— Dacă omul nu este un mare vrăjitor, nu se va întoarce niciodată din acea călătorie.

— Te-ai frecat vreodată cu pastă pe frunte, don Juan?

— Niciodată! Binefăcătorul meu mi-a spus că foarte puțini oameni se întorc dintr-o asemenea călătorie. Omul poate fi plecat luni întregi şi va trebui să fie supravegheat de alții. Binefăcătorul meu mi-a spus că şopârlele pot duce omul până la capătul lumii şi-i pot arăta cele mai minunate taine, dacă acesta le-o cere.

— Cunoşti pe cineva care a făcut vreodată acea călătorie?

— Da, binefăcătorul meu. Dar el nu m-a învățat niciodată cum să mă întorc.

— Este chiar atât de greu să te întorci, don Juan?

— Da. De aceea actul tău este, pentru mine, cu adevărat uimitor. Nu ai avut paşi de urmat şi există anumiți paşi care trebuie urmați, fiindcă omul găseşte putere în aceşti paşi. Fără ei, nu suntem nimic.

Am rămas tăcuți ore întregi. Don Juan părea cufundat în gânduri foarte adânci.

Sâmbătă, 26 decembrie 1964

Don Juan m-a întrebat dacă umblasem după şopârle. I-am spus că da, dar n-am putut să le găsesc. Am vrut să ştiu ce s-ar fi întâmplat dacă una dintre şopârle ar fi murit în timp ce o țineam în mână. El mi-a răspuns că moartea unei şopârle ar fi o întâmplare nefericită. Dacă ar muri vreodată şopârla cu gura cusută, n-ar mai avea rost să continuu vrăjitoria. Asta ar fi putut să însemne şi că şopârlele şi-au retras prietenia şi că trebuie să abandonez învățătura despre iarba diavolului pentru mult timp.

— Pentru cât timp, don Juan?

— Pentru doi ani sau chiar mai mult.

— Ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi murit cealaltă şopârlă?

— Dacă ar fi murit cea de a doua şopârla, ai fi fost în mare primejdie. Ai fi rămas singur, fără călăuză. Dacă ar fi murit înainte ca tu să începi vrăjitoria, ai fi putut să te opreşti, dar, dacă te-ai fi oprit, ar trebui şi să renunți la iarba diavolului pentru totdeauna. Dacă şopârla ar fi murit în timp ce stătea pe

umărul tău, după ce ai început vrăjitoria, ar trebui să o continui şi asta ar însemna, într-adevăr, o nebunie.

— De ce ar fi o nebunie?

— Fiindcă, în asemenea condiţii, nimic n-ar mai avea sens. Eşti singur, fără o călăuză şi ţi s-ar înfăţişa lucruri cumplite, fără sens.

— Ce vrei să spui prin „lucruri fără sens”?

— Lucruri pe care le vedem singuri. Lucruri pe care le vedem când nu suntem îndrumaţi, înseamnă că iarba diavolului încearcă să scape de noi, să ne alunge, în cele din urmă.

— Cunoşti pe cineva care a trecut printr-o astfel de experienţă?

— Da, cunosc. Fără înţelepciunea şopârlelor, aş fi înnebunit.

— Ce-ai văzut, don Juan?

— O grămadă de prostii. Ce altceva aş fi putut să văd fără îndrumare?

Luni, 28 decembrie 1964

— Mi-ai spus, don Juan, că iarba diavolului pune oamenii la încercare. Ce-ai vrut să spui prin asta?

— Iarba diavolului este ca o femeie, îi place să flateze oamenii. Le întinde curse la fiecare pas. Ţi-a făcut-o şi ţie când te-a pus să te freci cu pastă pe frunte. O să încerce din nou, iar tu o să te laşi înşelat, probabil. Eu te atenţionez de pe acum: să fii atent. Nu o trata cu pasiune; iarba diavolului este doar o cale care te duce spre tainele unui om al cunoaşterii. Mai există şi alte căi. Dar capcana ei este să te facă să crezi că doar calea ei este singura care există. Eu socotesc că nu are rost să-ţi iroseşti viaţa pentru o singură cale, mai ales dacă acea cale nu are inimă.

— Dar cum ştii dacă o cale are inimă, don Juan?

— Înainte de a păşi pe ea trebuie să-ţi pui întrebarea: Calea asta are inimă? Dacă răspunsul este „nu” îl vei şti, şi, atunci, trebuie să alegi o altă cale.

— Dar cum pot să ştiu sigur dacă o cale are inimă sau nu?

— Oricine şi-ar da seama. Problema este că nimeni nu-şi pune întrebarea; şi când, în cele din urmă, omul îşi dă seama că a pornit pe o cale fără inimă, calea este gata să-l ucidă. În acel moment, foarte puţini oameni se opresc ca să se gândească şi apoi să părăsească acea cale.

— Cum ar trebui să procedez ca să pun întrebarea corect, don Juan?

— Simplu: pune întrebarea!

— Vreau să spun, există o metodă potrivită, aşa încât să nu mă mint crezând că răspunsul este „da” când, de fapt, el este „nu”.

— De ce să te minţi?

— Poate pentru că în acel moment calea este plăcută şi atrăgătoare.

— Asta-i o prostie. O cale fără inimă nu este niciodată plăcută. Numai pentru a porni pe ea şi trebuie să te străduieşti din greu. Pe de altă parte, calea cu inimă este uşoară: nu trebuie să faci tu în aşa fel încât să-ți placă.

Don Juan schimbă brusc firul conversaţiei şi mă confruntă deodată cu ideea că îmi plăcea iarba diavolului. A trebuit să recunosc că, eu cel puțin aveam o preferință pentru ea. M-a întrebat ce gândeam despre aliatul lui, fumul şi eu a trebuit să-i răspund că până şi ideea de fum mă speria cumplit.

— Ți-am spus că la alegerea unei căi trebuie să fii eliberat, să nu-ți fie teamă şi să fii fără ambiție. Dar fumul te orbeşte de teamă, iar iarba diavolului te orbeşte de ambiție.

Eu am argumentat că ai nevoie de ambiție ca să porneşti pe orice cale şi că spusele lui – că trebuie să fii liber de ambiție, nu aveau sens. Omul trebuie să aibă ambiție ca să se instruiască.

— Dorința de a învăța nu înseamnă ambiție, mi-a spus el. Destinul nostru omenesc este să dorim să învățăm, dar să cauți iarba diavolului înseamnă să ceri puterea şi asta înseamnă ambiție, fiindcă nu ceri să ştii. Nu lăsa iarba diavolului să te orbească. Deja te-a prins. Ea ademeneşte oamenii şi le dă dorința de putere; îi face să simtă că sunt capabili de lucruri pe care un om obişnuit nu le poate face. Dar asta înseamnă că-ți întinde o capcană. Şi, cu primul prilej, calea fără inimă se va ridica împotriva oamenilor şi-i va distruge. Nu-ți trebuie mult ca să mori şi a căuta moartea înseamnă a nu căuta nimic.

În decembrie 1964, m-am dus împreună cu don Juan să culegem diferitele plante necesare pentru fabricarea amestecului de fumat. Era al patrulea ciclu. Don Juan nu făcea altceva decât să-mi supravegheze acțiunile. M-a îndemnat să nu mă grăbesc, să mă uit bine şi să cumpănesc înainte de a culege oricare plantă. După ce ingredientele au fost adunate şi depozitate, m-a îmboldit să mă întâlnesc din nou cu aliatul său.

Joi, 31 decembrie 1964

— Ei, acum că ştii ceva mai mult despre iarba diavolului şi despre fum, poți să-mi spui mai clar care dintre ele îți place mai mult? Mă întrebă don Juan.

— Fumul mă îngrozeşte, don Juan. Nu ştiu exact de ce, dar nu-mi inspiră sentimente plăcute.

— Îți place să fii flatat şi iarba diavolului exact asta face. Asemeni unei femei, te face să te simți bine. Fumul, pe de altă parte, este puterea cea mai

nobilă; are inima cea mai pură. El nu ademeneşte oamenii şi nu-i face prizonierii lui; nu iubeşte şi nu urăşte. Tot ce cere el este forţă. Şi iarba diavolului cere forţă, dar de un alt fel. Seamănă mai mult cu a te purta viril faţă de femei. Pe de altă parte, forţa cerută de fum este forţa inimii. Tu nu ai aşa ceva! Dar foarte puţini bărbaţi au asta. De aceea, îţi recomand să înveţi mai multe despre fum. Fumul întăreşte inima. El nu este ca iarba diavolului, plin de pasiuni, gelozii şi violenţă. Fumul este constant. Nu trebuie să-ţi faci griji că vei uita ceva în calea ta.

Miercuri, 27 ianuarie 1965

Marţi, 19 ianuarie, am fumat din nou amestecul halucinogen. Îi spusesem lui don Juan că mă temeam foarte tare de fum, mă speria. El mi-a răspuns că trebuia să-l încerc din nou, ca să-l evaluez aşa cum trebuie.

Ne-am dus în odaia lui. Era aproape ora două după-amiaza. El aduse pipa Eu am venit cu cărbunii, pe urmă ne-am aşezat unul în faţa celuilalt. Mi-a spus că va încălzi pipa şi o va trezi, şi, dacă mă uitam atent, o să văd cum străluceşte. El a dus pipa la buze de trei, patru ori şi a început să tragă din ea. O mângâie drăgăstos. Deodată, clătină din cap, aproape imperceptibil, ca să-mi facă semn să mă uit la trezirea pipei. M-am uitat, dar n-am observat nimic.

Don Juan mi-a întins pipa. Am umplut căuşul cu amestecul meu, pe urmă am luat un cărbune încins cu o pensetă pe care o făcusem dintr-un cleşte de rufe din lemn şi pe care îl păstrasem pentru această ocazie. Don Juan se uită la penseta mea şi izbucni în râs. Eu am stat o clipă în cumpănă şi cărbunele s-a lipit de pensetă. Mă temeam să bat penseta de căuşul pipei şi a trebuit să scuip pe cărbune ca să-l sting.

Don Juan a întors capul într-o parte şi şi-a acoperit faţa cu braţul. Trupul i se zguduia. O clipă, mi s-a părut că plângea, dar el râdea pe tăcute.

Treaba noastră s-a întrerupt pentru mult timp; apoi, el a luat un cărbune cu mâna lui, l-a pus în căuş şi mi-a poruncit să fumez. Era nevoie să fac un oarecare efort să trag din amestec – părea foarte compact. După prima încercare, am simţit că trăsesem pudra fină în gură. Gura mi-a amorţit imediat. Am văzut căuşul pipei strălucind, dar n-am simţit nici o clipă fumul aşa cum simţi fumul de ţigară. Totuşi, aveam senzaţia că inhalam ceva, ceva care, mai întâi, îmi umplea plămânii, apoi se împingea în jos ca să-mi umple restul corpului.

Am numărat douăzeci de inhalaţii, pe urmă numărătoarea n-a mai contat. Am început să transpir; don Juan m-a privit fix şi mi-a spus să nu mă tem şi

să fac exact ce-mi spune el. Am încercat să spun „în regulă”, dar, în loc de asta, am scos un sunet ciudat, ca un urlet. Sunetul continua să răsune şi după ce am închis gura. Asta l-a surprins pe don Juan care izbucni din nou în râs. Am vrut să îi răspund „da”, clătinându-mi capul, dar n-am putut să mă mişc.

Don Juan mi-a desfăcut uşor mâinile şi mi-a luat pipa. Mi-a poruncit să mă întind pe podea, dar să nu adorm. M-am întrebat dacă mă va ajuta să mă întind, dar n-o făcu, doar s-a uitat la mine fix şi îndelung. Deodată, am văzut camera răsturnându-se şi îl priveam stând lungit pe o parte pe don Juan. Din acel punct imaginea deveni ciudat de cețoasă, ca într-un vis. Îmi amintesc vag că l-am auzit pe don Juan cum îmi vorbeşte mult timp atâta vreme cât eu nu mă puteam mişca.

N-am simțit teamă sau altceva neplăcut cât am stat în acea poziție şi nici nu mi-a fost greață când m-am deşteptat a doua zi. Singurul lucru neobişnuit a fost că, un timp, după ce m-am trezit, n-am putut să gândesc clar. Apoi încet, încet, după vreo patru, cinci ore, am devenit iar eu însumi.

Miercuri, 20 ianuarie 1965

Don Juan n-a pomenit de experiența mea şi nici nu mi-a cerut să i-o povestesc. Singura lui remarcă a fost că adormisem prea repede.

— Singura modalitate de a rămâne treaz este să devii pasăre sau greiere, sau orice altceva de felul ăsta, a spus el.

— Cum se face asta, don Juan?

— Am să te învăț eu. Îți aminteşti ce ți-am spus ieri, când îți pierduseşi trupul?

— Nu-mi amintesc clar.

— Eu sunt o cioară. Am să te învăț cum să devii cioară. Când dobândeşti acest lucru, ai să rămâi treaz şi o să te mişti în voie; altfel, o să fii întotdeauna lipit de pământ, oriunde ai cădea.

Duminică, 7 februarie 1965

A doua mea încercare cu fumul a avut loc cam pe la prânz, duminică, 31 ianuarie. M-am deşteptat a doua zi, spre seară. Aveam senzația că eram înzestrat cu o putere neobişnuită de a-mi aminti tot ce-mi spusese don Juan în timpul experienței mele. Cuvintele sale mi se întipăriseră în minte. Continuam să le aud cu o claritate şi persistență extraordinare. În timpul acestei încercări, un alt fapt îmi deveni evident; întregul meu trup amorțise la scurt timp după ce înghițisem pudra fină care-mi intra în gură de fiecare

dată când trăgeam din pipă. Astfel, eu nu numai că inhalam fumul, dar ingeram şi amestecul.

Am încercat să îi istorisesc experienţa mea lui don Juan; el mi-a spus că nu făcusem nimic important. Am adăugat că-mi aminteam tot ce se întâmplase, dar el n-a vrut să audă nici un cu-vânt despre asta. Fiecare lucru pe care mi-l aminteam era precis şi de neconfundat. Procedura de fumat fusese aceeaşi ca şi în încercarea precedentă. Era ca şi cum cele două experienţe se puteau suprapune perfect şi puteam începe să îmi amintesc din momentul când se sfârşise prima experienţă. Îmi aminteam limpede că, din momentul când am căzut pe pământ, am fost total lipsit de sentimente şi de gânduri. Totuşi, claritatea gândurilor nu mi se redusese deloc. Îmi aduc aminte că ultimul lucru care mi-a trecut prin minte a fost atunci când camera se plasase pe un plan vertical. „Se pare că m-am lovit cu capul de podea, dar nu simt nici un fel de durere."

Din acel moment n-am mai putut decât să văd şi să aud. Puteam să repet fiecare cuvânt pe care-l rostise don Juan. Am urmat toate îndrumările lui: păreau clare, logice şi uşor de îndeplinit. El mi-a spus că trupul meu dispărea şi avea să-mi rămână doar capul şi, în asemenea condiţii, singurul mijloc de a rămâne treaz şi de a mă mişca era să mă prefac în cioară. Mi-a cerut să fac un efort şi să clipesc, adăugind că, atâta timp cât voi fi capabil să clipesc din ochi, voi fi gata să încep. Pe urmă, mi-a spus că trupul meu dispăruse cu totul şi tot ce mai aveam era capul; m-a lămurit că niciodată nu dispare capul, deoarece capul este ceea ce se transformă în cioară.

Îmi porunci să clipesc. Cred că a repetat acest ordin şi toate celelalte ordine ale lui de nenumărate ori, fiindcă mi le amintesc pe toate extraordinar de clar. Cred că am clipit din ochi, fiindcă el mi-a spus că eram gata şi mi-a poruncit să-mi ridic capul şi să-l sprijin în bărbie. Mi-a spus că în bărbie se aflau picioarele ciorii. Mi-a ordonat să pipăi picioarele şi să observ cum ies încet. Pe urmă mi-a zis că încă nu eram solid, că trebuia să-mi crească coada şi că aceasta îmi va ieşi din gât. Mi-a poruncit să-mi întind coada ca pe un evantai şi să simt cum mătura podeaua.

Pe urmă, mi-a vorbit despre aripile ciorii şi mi-a spus că o să iasă din pomeţii mei. A adăugat că era ceva greu şi dureros. Mi-a ordonat să le întind. Mi-a spus că trebuiau să fie extrem de lungi, atât cât le puteam întinde, altfel nu voi reuşi să zbor. Mi-a spus că aripile îmi ieşeau din trup şi erau lungi şi frumoase şi că trebuia să bat din ele până când se transformau în nişte aripi adevărate.

Apoi îmi vorbi despre creştetul capului meu şi că era încă foarte mare şi greu şi greutatea lui mă va împiedica să zbor. Îmi spuse că nu pot să reduc greutatea decât dacă clipesc din ochi. Cu fiecare clipire, capul meu se va micşora. Îmi porunci să clipesc până ce greutatea capului dispare şi eu voi putea să sar în sus uşor. Pe urmă îmi spuse că-mi redusesem proporţiile capului până la mărimea unui cap de cioară şi că trebuia să merg şi să ţopăi până ce-mi voi pierde înţepeneala mişcărilor.

Mai era o schimbare pe care trebuia s-o fac, mi-a spus el, până voi reuşi să zbor. Era cea mai dificilă schimbare şi, ca s-o îndeplinesc, trebuie să fiu docil şi să fac exact ce-mi spunea el. Trebuia să deprind să văd ca o cioară. A adăugat că gură şi nasul meu trebuiau să-mi crească între ochi până aveam un cioc puternic. Îmi spuse că ciorile văd în lături şi-mi porunci să-mi întorc capul şi să mă uit la el cu un ochi. Adăugă că dacă voiam să mă uit cu celălalt ochi, era nevoie să-mi scutur ciocul în jos şi că această mişcare mă va face să pot privi cu celălalt ochi. Îmi spuse să privesc când cu un ochi, când cu celălalt. Pe urmă îmi zise că eram gata să zbor şi că singurul mijloc de a zbura era ca el să mă arunce în aer.

Nu mi-a fost deloc greu să încerc senzaţia corespunzătoare pentru fiecare dintre comenzile lui. Am simţit că-mi cresc picioare de pasăre, care erau, la început, slabe şi nesigure. Am simţit cum îmi creşte o coadă din ceafă şi cum mi se ivesc aripi din pomeţi. Aripile erau strânse tare. Am simţit cum se dezvoltau încet, încet. Acest proces era dificil, dar nu dureros. Pe urmă, am clipit şi capul mi s-a făcut de mărimea unui cap de cioară. Dar lucrul cel mai uimitor se întâmplă cu ochii mei. Am dobândit vedere de pasăre!

Când don Juan îmi spuse să-mi dezvolt un cioc, am avut o senzaţie neplăcută de lipsă de aer. Apoi, ceva se umflă şi creă un bloc în faţa mea. Dar abia când don Juan îmi spuse că trebuie să văd lateral, ochii mei reuşiră să vadă bine într-o parte. Puteam să clipesc cu un ochi o dată şi să-mi mut privirea de la un ochi la celălalt. Dar imaginea camerei şi a tuturor lucrurilor din ea nu era una obişnuită. Totuşi, îmi era imposibil să spun în ce fel era diferită. Poate că era înclinată într-o parte sau nu era bine centrată. Don Juan deveni foarte mare şi strălucitor. Ceva în înfăţişarea lui era liniştitor şi inspira încredere. Apoi, imaginea se voală; contururile se pierdură şi deveniră nişte modele abstracte cu forme ascuţite care pâlpâiră o vreme.

Sâmbătă, 28 martie 1965

Joi, 18 martie, am fumat din nou amestecul halucinogen. Procedura iniţială era diferită în unele mici amănunte. A trebuit să mai umplu o dată căuşul

pipei. După ce am terminat prima tranşă, don Juan mi-a spus să curăţ pipa, dar el turnă singur amestecul în căuş, fiindcă mie îmi lipsea coordonarea musculară. Mi-a trebuit un mare efort ca să-mi mişc braţele. Exista destul amestec în punga mea ca să mai umplu o dată pipa. Don Juan s-a uitat la pungă şi a zis că aceasta va fi ultima mea încercare cu fumatul până anul următor pentru că îmi epuizasem toate proviziile.

A întors pungulița pe dos şi a scuturat praful în farfurioare cu cărbuni. Ardeau cu o lucire portocalie, ca şi cum el aruncase pe cărbuni o folie de material transparent. Folia se aprinse, apoi se sparse, formând un model complicat de linii. Ceva se mişca în zigzag printre linii cu o mare viteză. Don Juan îmi spuse să mă uit la mişcarea printre linii. Am văzut ceva ce părea o bilă mică de marmură rostogolindu-se de colo-colo în spaţiul aprins. Don Juan se aplecă înainte, băgă mâna între flăcări, luă bila şi o puse în căuşul pipei. Îmi porunci să trag un fum. Aveam impresia clară că pusese biluța în pipă pentru ca eu s-o inhalez. Într-o clipă, camera îşi pierdu poziția orizontală. Am simțit o amorțeală profundă şi o senzație de greutate.

Când m-am trezit, zăceam întins pe spate în fundul unui şanț de irigație nu prea adânc, cufundat în apă până la bărbie. Cineva îmi ținea capul în sus. Era don Juan. Primul gând care îmi trecu prin minte fu că apa din canal avea ceva ciudat; era rece şi grea. Unduia uşor spre mine şi gândurile mele se limpezeau cu fiecare mişcare pe care o făcea. La început, apa avu un nimb verde strălucitor, o fluorescentă care se topi curând, lăsând în urmă doar un şuvoi de apă obişnuită.

L-am întrebat pe don Juan cât era ceasul. Mi-a răspuns că era dimineața devreme. După un timp, eram complet treaz şi am ieşit din apă.

— Trebuie să-mi spui tot ce-ai văzut, mi-a zis don Juan când am ajuns la el acasă.

A adăugat că încercase „să mă aducă îndărăt” timp de trei zile şi că i-a fost foarte greu. Am făcut multe încercări să-i descriu ce văzusem, dar nu mă puteam concentra. Mai târziu, în primele ore ale serii, am simțit că puteam să vorbesc cu don Juan şi am început să-i spun ce-mi aminteam după momentul când căzusem pe o parte, dar el nu voia să audă nimic despre asta. Îmi spuse că singura parte interesantă era ce am văzut şi ce am făcut după ce el „m-a aruncat în aer şi eu am început să zbor.”

Tot ce puteam să-mi amintesc era o serie de imagini şi scene dintr-un vis. Secvențele visului nu se desfăşurau în ordine. Aveam impresia că fiecare dintre ele era ca un balon separat, care venea spre centru şi apoi se

îndepărta. Totuşi, nu erau simple scene pe care le puteai privi. Eu mă aflam în interiorul lor, luam parte la ele. Când am încercat, la început, să mi le amintesc, aveam senzaţia că erau nişte străfulgerări vagi, difuze, dar când m-am gândit mai mult la ele, mi-am dat seama că fiecare era extrem de clară, deşi fără nici o legătură cu o vedere obişnuită, de unde senzaţia de vag. Imaginile erau puţine şi simple.

De îndată ce don Juan îmi spuse că „mă aruncase în aer" am avut o amintire nedesluşită a unei scene absolut clare în care eu mă uitam drept la el de la o oarecare distanţă. Mă uitam doar la faţa lui. Avea proporţii monumentale. Era plată şi strălucea puternic. Părul lui era gălbui şi se mişca. Fiecare parte a feţei lui se mişca independent, răspândind un fel de lumină de chihlimbar.

Următoarea imagine a fost cea în care don Juan mă arunca în sus în linie dreaptă. Îmi amintesc că „mi-am întins aripile şi am zburat", drept înainte. Mă simţeam singur, despicând cerul, apoi cu mişcări greoaie zburam drept înainte. Semăna mai mult cu mersul decât cu zburatul. Trupul îmi obosea. Nu aveam senzaţia unei plutiri libere, exuberante.

Pe urmă, mi-am amintit un moment în care rămăsesem nemişcat, privind la o îngrămădire de muchii ascuţite, întunecate într-un spaţiu cu o lumină mohorâtă, dureroasă; alături am văzut un câmp cu o varietate infinită de lumini. Luminile se mişcau, pâlpâiau şi îşi schimbau luminozitatea, erau aproape ca nişte culori. Intensitatea lor mă orbea.

Într-un alt moment, un obiect se afla aproape lipit de ochiul meu. Era un obiect greu şi ascuţit; avea o strălucire clară, roz. Am simţit, brusc, cum trupul îmi este străbătut de un tremur şi am văzut o mulţime de forme de culoare roz cum veneau spre mine. Toate dădură buzna peste mine, iar eu am sărit în lături.

Ultima scenă pe care mi-o amintesc înfăţişa trei păsări argintii. Radiau o lumină metalică, strălucitoare, aproape ca aceea a oţelului inoxidabil, dar intensă, mobilă şi vie. Mi-au plăcut. Am zburat împreună.

Don Juan nu a făcut nici un fel de comentariu asupra povestirii mele.

Marţi, 23 martie 1965

Următoarea discuţie a avut loc a doua zi, după relatarea experienţei mele.

Don Juan mi-a spus:

— Nu-ţi trebuie mult ca să devii cioară. Ai făcut treaba asta şi acum poţi oricând să devii cioară.

— Ce s-a întâmplat după ce m-am prefăcut în cioară, don Juan? Am zburat trei zile?

— Nu, te-ai întors la căderea serii, aşa cum îţi spusesem să faci.

— Dar cum m-am întors?

— Erai foarte obosit şi te-ai culcat. Asta-i tot.

— Vreau să spun, m-am întors în zbor?

— Ţi-am spus deja M-ai ascultat şi te-ai întors acasă. Dar nu-ţi bate capul cu asta. Nu are importanţă.

— Atunci ce e important'?

— În toată călătoria ta a fost un singur lucru care a contat – păsările argintii!

— Ce era atât de special la ele? Nu erau decât nişte păsări.

— Nu erau doar simple păsări – erau ciori.

— Erau ciori albe, don Juan?

— Penele negre de cioară sunt, de fapt, argintii. Ciorile strălucesc atât de tare, încât nu le pasă de alte păsări.

— De ce arătau penele lor argintii?

— Pentru că tu vedeai aşa cum vede o cioară. Porumbeii albi, de pildă, îi apar ciorii roz sau albăstrui; pescăruşii de mare sunt galbeni. Acum încearcă să-ţi aminteşti cum te-ai alăturat lor.

Am încercat să mă gândesc la ele, dar păsările alcătuiau o imagine voalată, disparată, lipsită de continuitate. I-am spus lui don Juan că nu-mi aminteam decât că simţeam că zburasem cu ele. M-a întrebat dacă m-am alăturat lor în aer sau pe pământ, dar mi-a fost imposibil să îi răspund.

Don Juan s-a cam enervat. Mi-a cerut să mă gândesc bine. Mi-a spus:

— Toate astea nu preţuiesc nici cât o para chioară; nu-i decât un vis nebunesc dacă nu-ţi aminteşti corect.

Am făcut tot posibilul să-mi aduc aminte, dar n-am reuşit.

Sâmbătă, 3 aprilie 1965

Astăzi m-am gândit la o altă imagine din „visul” meu despre păsările argintii. Mi-am amintit că am văzut o masă întunecoasă cu o mulţime de împunsături de ac. De fapt, masa era o aglomerare de culoare închisă, plină de găurele. Nu ştiu de ce, m-am gândit că trebuie să fie moale. În timp ce mă uitam la ea, trei păsări se îndreptau direct spre mine. Una dintre ele făcu un zgomot, pe urmă, toate trei poposiră lângă mine, pe pământ.

I-am descris această imagine lui don Juan. El mă întrebă din ce direcţie veniseră păsările. I-am răspuns că n-aş putea spune. Păru că-şi pierde

răbdarea şi mă acuză că aveam o gândire inflexibilă. Zise că puteam să-mi amintesc foarte bine, dacă mă străduiam şi că mă temeam să-mi îngădui să fiu mai puțin rigid. Adăugă că eu gândeam aşa cum gândesc oamenii şi ciorile şi că nu eram nici om, nici cioară, în momentul pe care doream să mi-l amintesc.

Mă rugă să-mi amintesc ce-mi spusese cioara. M-am străduit să mă gândesc la asta, dar mintea mea zbura la zeci de alte lucruri. Nu reuşeam să mă concentrez.

Duminică, 4 aprilie 1965

Azi am făcut o plimbare lungă. Până să ajung la casa lui don Juan, se făcuse destul de întuneric. Mă gândeam la ciori când, deodată, un „gând" foarte pregnant mi-a trecut prin minte. Era mai mult impresia unui sentiment decât a unui gând. Pasărea care făcuse acel zgomot îmi spuse că veneau din nord şi se îndreptau spre sud şi când ne vom întâlni din nou vor veni pe acelaşi drum.

I-am spus lui don Juan la ce mă gândisem sau, poate, ce-mi amintisem. El îmi spuse:

— Nu te gândi dacă ți-ai amintit sau ai inventat. Asemenea gânduri se potrivesc numai cu oamenii. Nu se potrivesc cu ciorile, mai ales cu cele pe care le-ai văzut tu, căci sunt mesagerii destinului tău. Eşti deja o cioară. Asta nu se va schimba niciodată. Din acest moment, ciorile îți vor arăta, prin zborul lor, fiecare răscruce a destinului tău. În ce direcție ai zburat împreună cu ele?

— N-aş putea spune, don Juan!

— Dacă te gândeşti cum trebuie, o să-ți aminteşti. Aşează-te pe pământ şi spune-mi poziția în care te aflai când păsările au zburat spre tine. Închide ochii şi trage o linie pe pământ.

Am făcut ce-mi ceruse şi am stabilit punctul.

— Nu deschide ochii încă! Apoi continuă: în ce direcție zburați cu toatele luând acel punct ca reper?

Am făcut un nou semn pe pământ.

Luând aceste puncte de orientare ca pe nişte repere, don Juan a interpretat diferitele tipare de zbor pe care le vor respecta ciorile ca să-mi prezică viitorul sau soarta mea. Însemnă cele patru puncte ale busolei drept axă a zborului ciorilor.

L-am întrebat pe don Juan dacă ciorile urmau întotdeauna punctele cardinale ca să prezică destinul unui om. El mi-a răspuns că orientarea mă

privea doar pe mine. Ceea ce făcuseră ciorile când le întâlnisem prima oară era de o importanță crucială. Insistă să-mi amintesc fiecare detaliu, căci mesajul şi tiparul „mesagerilor” erau o chestiune individuală, personală.

A mai existat un lucra asupra căruia don Juan a insistat să-mi aduc aminte: momentul zilei când mesagerii m-au părăsit. Îmi spuse să mă gândesc la diferențele de lumină din jurul meu dintre momentul când „am început să zbor” şi momentul când păsările argintii „au zburat cu mine”. Când am avut pentru prima oară senzația de zbor dureros, era întuneric. Dar, când am văzut păsările, totul se făcuse roşiatic, roşu-deschis sau, poate, portocaliu.

Don Juan mi-a spus:

— Asta înseamnă că era o oră târzie; soarele nu apusese încă. Când se face complet întuneric, cioara este orbită de albeață, nu de întuneric, aşa cum ni se întâmplă nouă noaptea. Această indicare a timpului plasează ultimii tăi emisari la sfârşitul zilei. Ei te vor chema şi, în timp ce zboară deasupra capului tău, vor deveni alb-argintii; o să-i vezi strălucind pe cer şi asta o să însemne că timpul ți-a expirat, înseamnă că vei muri şi vei deveni, tu însuți, o cioară.

— Şi ce se întâmplă dacă văd ciorile dimineața?

— N-ai să le vezi dimineața!

— Dar ciorile zboară toată ziua!

— Mesagerii tăi, nu, prostule!

— Dar ce-ai de spus despre emisarii dumitale, don Juan?

— Ai mei o să vină dimineața. O să fie tot trei. Binefăcătorul meu mi-a spus că poți să strigi la ei şi să-i alungi, dacă nu vrei să mori. Dar acum ştiu că nu se poate face aşa ceva. Binefăcătorul meu avea obiceiul să strige şi era deprins cu hărmălaia şi violența ierbii diavolului. Ştiu că fumul este altfel, fiindcă el nu este înclinat spre pasiune. El este drept. Când mesagerii tăi argintii vin la tine, nu-i nevoie să strigi la ei. Zboară cu ei aşa cum deja ai făcut. După ce te-au luat şi pe tine, vor schimba direcția şi vă veți îndepărta în zbor toți patru.

Sâmbătă, 10 aprilie 1965

Încercasem scurte sclipiri de disociere sau stări superficiale de realitate neobişnuită.

Un element al experienței halucinogene cu ciupercile revenea în gândurile mele: masa întunecată, moale de găurele de vârf de ac. Continuam s-o văd ca pe o unsoare sau ca pe un balon care începu să mă tragă spre centrul ei. Mai avea puțin şi centrul urma să se deschidă şi să mă înghită şi, pentru o

clipă, simțeam ceva ce semăna cu o stare de realitate neobişnuită. Din această cauză aveam momente de agitație profundă, de anxietate, de disconfort şi făceam eforturi conştiente să pun capăt acestor experiențe de îndată ce începeau.

Astăzi am discutat despre această stare cu don Juan. I-am cerut sfaturi. Părea că nu-l interesa şi-mi spuse să nu dau atenție experiențelor, fiindcă nu aveau nici un sens, nici o valoare. Adăugă că singurele experiențe care meritau efortul şi atenția mea trebuie să fie acelea în care vedeam o cioară; orice alt fel de „viziune" nu putea fi decât produsul fricii mele. Îmi aminti din nou că, pentru a mă împărtăşi din fum, trebuia să duc o viață puternică, liniştită. Eu, personal, păream să fi atins un prag riscant. I-am spus lui don Juan că simțeam că nu pot să merg mai departe; era ceva cu adevărat înspăimântător în legătură cu ciupercile.

Revizuindu-mi imaginile de care-mi aminteam din experiența mea halucinogenă, am ajuns la concluzia de neevitat că văzusem lumea într-un fel structural, diferit de viziunea obişnuită. În alte stări de realitate neobişnuită prin care trecusem, formele şi tiparele pe care le vedeam erau mereu încadrate în concepția mea vizuală despre lume. Dar senzația că vedeam totul sub influența amestecului de fum halucinogen nu era aceeaşi. Tot ce vedeam se afla în fața mea în linia dreaptă a vederii; nimic nu era deasupra sau dedesubtul acelei linii a vederii.

Fiecare imagine era enervant de plată şi totuşi, ceea ce mă deruta avea o adâncime profundă. Poate că ar fi mai exact să spun că imaginile erau un conglomerat de detalii incredibil de ascuțite, plasate în interiorul unor câmpuri de lumină diferite; lumina din acele câmpuri se mişca, creând un efect de rotație.

După ce am analizat totul şi m-am străduit să-mi amintesc, a trebuit să fac o serie de analogii şi comparații ca să „înțeleg" ce „văzusem". Fața lui don Juan, de pildă, arăta de parcă fusese scufundată în apă. Apa părea că se mişcă într-o scurgere continuă peste fața şi părul lui. Le marea atât de mult, încât puteam să-i văd fiecare por din piele şi fiecare fir de păr din cap, ori de câte ori îmi ațintеam privirea asupra lor. Pe de altă parte, am văzut mase de materie plate şi pline de muchii, dar care nu se mişcau fiindcă lumina pe care o emanau nu fluctua.

L-am întrebat pe don Juan ce erau lucrurile acelea pe care le văzusem. El mi-a răspuns că, deoarece aceasta era prima oară când vedeam ca o cioară,

imaginile nu erau clare şi nici importante şi că, mai târziu, practica mă va învăța să recunosc totul.

Am adus în discuție problema diferenței pe care o observasem în mişcarea luminii.

— Lucrurile vii, mi-a răspuns don Juan, se mişcă în interior şi cioara vede uşor când ceva este mort sau gata să moară, fiindcă mişcarea s-a oprit sau e încetinită, gata să se oprească. Cioara îşi mai dă seama când ceva se mişcă prea repede şi, în acelaşi fel, când ceva se mişcă exact aşa cum trebuie.

— Ce înseamnă: ceva se mişcă prea repede sau exact cum trebuie?

— Înseamnă că cioara îți poate spune ce să eviți şi ce să cauți. Când ceva se mişcă prea repede înăuntru, înseamnă că acel lucru este pe punctul de a exploda violent sau de a țâşni înainte şi cioara îl va evita. Când mişcarea interioară este exact aşa cum trebuie, este ceva plăcut la vedere şi cioara va căuta acest lucru.

— Şi stâncile se mişcă în interior?

— Nu, nici stâncile, nici animalele moarte, nici copacii morți. Dar sunt plăcuți la privit. De asta ciorile întârzie în preajma mortăciunilor. Le place să se uite la ele. Înăuntrul lor nu se mişcă nici o lumină.

— Dar când carnea putrezeşte, nu se schimbă şi nu se mişcă?

— Da, dar asta este o mişcare diferită. Ceea ce vede atunci cioara, sunt milioane de lucruri care se mişcă în carne, cu o lumină a lor proprie şi asta-i place ciorii să vadă. Este o imagine într-adevăr de neuitat.

— Ai văzut-o şi dumneata, don Juan?

— Oricine învață să devină cioară o poate vedea. O s-o vezi şi tu. În acel moment i-am pus lui don Juan inevitabila întrebare:

— Eu chiar am devenit cioară? Vreau să spun, dacă m-ar fi văzut cineva, ar fi zis că eram o cioară obişnuită?

— Nu. Nu se poate să gândeşti aşa când te ocupi de puterea aliaților. Asemenea întrebări n-au nici un sens şi totuşi, să devii cioară este cel mai simplu lucru. Este ca o joacă; nu prea foloseşte la nimic. După cum ți-am spus deja, fumul nu este pentru cei care caută puterea. Este doar pentru cei însetați să vadă. Am învățat să mă prefac în cioară deoarece aceste păsări sunt cele mai eficace dintre toate. Nici un fel de alte păsări nu le pricinuiesc necazuri, decât, poate, vulturii mari, înfometați, dar ciorile zboară în cârduri şi se pot apăra. Nici oamenii nu le fac probleme ciorilor şi ăsta-i un lucru important. Orice om poate vedea un vultur mare, mai cu seamă unul neobişnuit sau orice altă pasăre mare şi neobişnuită, dar cui îi pasă de o

cioară? Cioara este în siguranță. Este ideală din punctul de vedere al mărimii şi ăl deprinderilor ei. Poate să se ducă în orice spațiu fără grijă şi fără să atragă atenția. Pe de altă parte, este posibil să te prefaci în leu sau în urs, dar asta-i ceva destul de riscant. O astfel de făptură este prea mare; e nevoie să consumi prea multă energie ca să devii un asemenea animal. Poți să te transformi şi într-un greiere, într-o şopârlă sau chiar într-o furnică, dar asta-i ceva şi mai riscant, căci animalele mari le vânează pe cele mici.

Eu am susținut că prin ce spunea el însemna că omul se poate transforma, într-adevăr, în cioară, în greiere sau în orice altceva. Dar el insistă că eu înțelegeam greşit:

— Este nevoie de foarte mult timp ca să înveți să fii o adevărată cioară, spuse el. Dar tu nu te-ai transformat şi n-ai încetat să fii om. Este altceva.

— Poți să-mi spui ce înseamnă „altceva", don Juan?

— Poate că acum ai ajuns să ştii şi tu. Poate că dacă n-ai fi atât de speriat că vei înnebuni sau că-ți vei pierde trupul, ai înțelege această minunată taină. Dar poate că trebuie să aştepți până îți va pieri teama că să pricepi ce vreau să spun.

Ultimul eveniment pe care l-am consemnat în notele mele de teren a avut loc în septembrie 1965. Era ultima lecție pe care don Juan mi-a dat-o. Eu am numit-o „o stare specială de realitate neobişnuită", pentru că nu era produsul nici uneia dintre plantele pe care le folosisem în prealabil. Se pare că don Juan o dedusese printr-o manipulare atentă a caracteristicilor sale; adică, el se comporta în fața mea într-un chip atât de abil, încât crea impresia clară şi susținută că el nu era, de fapt, el însuşi, ci altcineva care-l întruchipa pe el. Drept urmare, am încercat o senzație profundă de conflict; doream să cred că era don Juan, totuşi nu puteam fi sigur de asta. Efectul conflictului a fost o teroare conştientă, atât de acută, încât îmi afectă sănătatea vreme de câteva săptămâni. Pe urmă, m-am gândit că ar fi înțelept să-mi încetez ucenicia chiar atunci. N-am mai fost un participant de atunci, totuşi don Juan n-a încetat să mă considere un ucenic. Pentru el, retragerea mea a fost doar o perioadă necesară recapitulării, un alt pas în procesul de învățare ce putea să dureze la infinit. Cu toate astea, de atunci, el nu şi-a mai expus cunoştințele.

Am alcătuit o relatare detaliată a ultimei mele experiențe, aproape la o lună după ce se petrecuseră, deşi scrisesem deja note cuprinzătoare privitoare la punctele cele mai importante a doua zi, în timpul orelor de mare conflict emoțional care precedaseră momentul de vârf al terorii mele.

Vineri, 29 octombrie 1965

Joi, 30 septembrie 1965, m-am dus să-l văd pe don Juan. Stările scurte, superficiale, de realitate neobişnuită persistaseră, în ciuda încercărilor mele deliberate de a le pune capăt sau de a scăpa de ele, aşa cum îmi sugerase don Juan. Simțeam că starea mea se înrăutățea, căci durata acestor episoade se mărea. Am devenit dureros de conştient de zgomotul unor avioane. Huruitul motoarelor deasupra capului meu nu putea să nu-mi atragă atenția şi s-o fixeze, până în punctul când am simțit că urmăream avionul de parcă eram înăuntrul lui sau zburam o dată cu el. Această senzație era foarte enervantă. Neputința mea de a mă debarasa de ea îmi produse o anxietate cumplită.

Don Juan, după ce ascultă atent toate amănuntele, trase concluzia că sufeream de o pierdere a sufletului. I-am spus că aveam aceste halucinații încă de când începusem să fumez ciupercile, dar el insistă că ele marcau o nouă evoluție. Adăugă că mai înainte fusesem speriat şi că „visasem absurdități", dar că acum eram, într-adevăr, vrăjit. Dovadă era faptul că zgomotul avioanelor putea să mă tulbure atâta de mult. De obicei, zise el, zgomotul unui pârâu sau al unui râu poate să pună stăpânire pe un om vrăjit care şi-a pierdut sufletul şi să-l ducă la moarte. Pe urmă, mă rugă să îi descriu toate activitățile mele de dinaintea apariției halucinațiilor. Am înşirat toate activitățile pe care mi le aminteam. Şi, din ceea ce-i spusesem eu, el a dedus locul unde-mi pierdusem sufletul.

Don Juan părea excesiv de preocupat, o stare destul de neobişnuită pentru el. Acest lucru, cum era şi firesc, mi-a întețit neliniştea. Mi-a spus că n-avea idee clară despre cine îmi prinsese sufletul în cursă dar, oricine ar fi fost acela, avea de gând, fără îndoială, să mă omoare sau să-mi dea o boala foarte grea. Pe urmă, mi-a dat instrucțiuni precise despre „o formă de luptă", o poziție specifică a corpului care trebuia menținută atâta timp cit rămâneam în locul meu benefic. Trebuia să mențin această postură pe care el o numea „formă" (una forma para pelear).

L-am întrebat la ce serveau toate astea şi cu cine urma să lupt. Mi-a răspuns că se va duce să vadă cine îmi luase sufletul şi să afle dacă era posibil să-l primesc înapoi. Între timp, eu trebuia să stau la locul meu până la întoarcerea lui. Forma de luptă era, de fapt, o precauție, îmi spuse el, în cazul că se întâmpla ceva în timpul absenței lui şi trebuia s-o folosesc dacă eram atacat. Consta din a mă bate pe pulpa şi pe coapsa piciorului drept şi a

lovi cu piciorul stâng în pământ într-un fel de dans pe care trebuia să-l execut în vreme ce-l aveam în față pe agresorul meu.

M-a avertizat că forma aceea trebuia adoptată numai în momente de criză extremă, dar atâta timp cât nu se vedea nici o primejdie, trebuia doar să stau pe locul meu cu picioarele încrucişate, în vreme de primejdie extremă, totuşi, don Juan îmi spuse că puteam să recurg la un ultim mijloc de apărare – să azvârl un obiect în fața duşmanului. Mi-a spus că, de obicei, se aruncă un obiect al puterii dar, deoarece eu nu aveam nici unul, eram silit să folosesc orice piatră care îmi încăpea în palma mâinii mele drepte şi pe care puteam s-o țin apăsând-o în palmă cu degetul mare. Mi-a spus că o asemenea tehnică trebuia folosită doar dacă erai, fără nici o îndoială, în primejdia de a-ți pierde viața. Aruncarea obiectului trebuie acompaniată de un strigăt de război, un urlet care avea rolul de a trimite obiectul la țintă. Îmi recomandă cu tărie să fiu atent şi hotărât în legătură cu strigătul şi să nu-l folosesc la întâmplare, ci numai „în condiții severe de seriozitate".

L-am întrebat ce voia să spună prin „condiții severe de seriozitate". El îmi răspunse că strigătul de protest sau de luptă era ceva care rămânea la cel care-l rostise pentru tot restul vieții lui; deci, trebuia să fie bun de la început. Şi singurul mijloc de a-l executa corect era să-ți înfrângi teama şi graba firească până când erai cuprins cu totul de putere şi atunci strigătul va izbucni direcționat şi cu putere. Adăugă că acestea erau condițiile seriozității necesare ca să lansezi strigătul.

Eu l-am rugat să-mi vorbească despre puterea care se presupunea că pătrunde în om înaintea strigătului. El mi-a răspuns ca era ceva ce pătrundea în trup şi venea dinspre pământul pe care stătea acel om; era un fel de putere ce emana, ca să fim mai exacți, din locul benefic. Era o forță care împingea strigătul şi-i scotea afară. Dacă o astfel de forță era mânuită cum trebuie, strigătul de luptă va fi perfect.

Pe urmă l-am întrebat dacă el credea că mi se va întâmpla ceva, iar el îmi spuse că nu ştia nimic despre asta şi mă îndemna insistent să stau neclintit în acel loc, atâta timp cât era nevoie, fiindcă aceasta era singura protecție pe care o aveam împotriva a tot ce putea să mi se întâmple. Începeam să fiu speriat; l-am rugat să fie mai explicit. El mi-a răspuns că nu ştia decât că nu trebuia să mă mişc din nici un motiv; nu trebuia să intru în casă sau în pădure. Mai ales, îmi spuse el, nu trebuia să rostesc nici un cuvânt, nici măcar să mă adresez lui. Adăugă că puteam să cânt cântecele mele pentru Mescalito, dacă îmi era foarte frică şi că ştiam deja prea multe despre toate

problemele astea ca să mai fiu avertizat, ca un copil, despre importanța de a face totul corect.

Avertismentele lui treziră în mine o stare de profundă neliniște. Eram sigur că el se aştepta să mi se întâmple ceva. L-am întrebat de ce îmi recomanda să cânt cântecele pentru Mescalito şi ce credea el că mă va speria. El îmi răspunse, râzând, că s-ar putea să mă sperii că sunt singur. Don Juan intră în casă şi închise uşa în urma lui. M-am uitat la ceas. Era ora 7.00 seara. Am stat în tăcere mult timp. Din camera lui don Juan nu se auzea nici un sunet. Tăcere peste tot. Bătea vântul. M-am gândit să dau fuga la maşina mea ca să-mi iau balonzaidul, dar n-am îndrăznit să mă duc şi să încalc sfaturile lui don Juan. Nu-mi era somn, dar mă simțeam obosit; vântul rece mă împiedica să mă odihnesc.

Patru ore mai târziu, l-am auzit pe don Juan păşind în jurul casei. M-am gândit că ieşise prin spate ca să urineze în tufişuri. Pe urmă, el m-a strigat tare:

— Hei, băiete! Hei, băiete! Am nevoie de tine aici, zise el.

Eram gata să mă ridic ca să mă duc la el. Era vocea lui, dar nu şi tonul lui sau cuvintele lui obişnuite. Don Juan nu mă strigase niciodată: „Hei, băiete!" Aşa că am rămas unde mă aflam. Un fior rece îmi străbătu şira spinării. El începu iar să țipe, folosind aceleaşi cuvinte sau altele, asemănătoare.

L-am auzit mergând în dosul casei. Se împiedică de o grămadă de lemne, de parcă nu ştia că se afla acolo. Pe urmă, ajunse în dreptul verandei şi se aşeză lângă uşă, cu spatele sprijinit de perete. Părea mai greoi decât de obicei. Mişcările lui nu erau încete sau stângace, erau doar mai greoaie. Se lăsă greu la pământ, în loc să alunece uşor, cum făcea el de obicei. În plus, acela nu era locul lui şi don Juan nu s-ar fi aşezat în altă parte, niciodată, sub nici o formă.

Apoi îmi vorbi din nou. Mă întrebă de ce refuzasem să vin când el avusese nevoie de mine. Vorbea tare. Nu voiam să mă uit la el, totuşi simțeam o nevoie puternică să-l urmăresc. Începu să se legene uşor într-o parte şi în cealaltă. Eu mi-am schimbat poziția şi am adoptat forma de luptă pe care mi-o recomandase el şi m-am întors ca să fiu cu fața la el. Muşchii îmi erau încordați şi ciudat de țepeni. Nu ştiu ce m-a îndemnat să adopt poziția de luptă, dar asta s-a întâmplat, poate, pentru că credeam că don Juan încerca, cu bună ştiință, să mă sperie, dându-mi impresia că persoana pe care o vedeam nu era el. Am simțit că el avea grijă să facă lucruri neobişnuite ca să

trezească îndoiala în mintea mea. Eram speriat, totuşi simţeam că sunt stăpân pe situaţie, fiindcă observam totul şi analizam întregul episod.

În acel moment, don Juan se ridică. Mişcările lui erau cu totul neobişnuite. Se trase în sus, ridicând mai întâi spatele; pe urmă, se prinse de uşă şi-şi îndreptă partea de sus a corpului. Mă uimea cât de obişnuit eram cu mişcările lui şi cât de groaznică era senzaţia pe care o crease în mine lăsându-mă să văd un don Juan care nu se mişca asemeni lui.

Făcu câţiva paşi spre mine. Se ţinea de şale cu amândouă mâinile, de parcă încerca să-şi îndrepte trupul sau de parcă-l durea ceva. Scâncea şi gemea. Părea că are nasul înfundat. Îmi spuse că voia să mă ia cu el şi-mi porunci să mă ridic şi să-l urmez. Se îndreptă spre partea de apus a casei. Mi-am schimbat poziţia ca să stau cu faţa la el. El se întoarse spre mine. Eu nu m-am mişcat de la locul meu; eram lipit de el.

El a răcnit:

— Hei, băiete! Ţi-am spus să vii cu mine! Dacă nu vii tu, o să te târăsc eu!

Se apropie de mine. Eu am început să mă bat pe pulpă şi pe coapsă şi să dansez iute. El s-a apropiat de colţul verandei, în faţa mea şi fu cât pe ce să mă atingă. Speriat, m-am pregătit să adopt poziţia de aruncare, dar el şi-a schimbat direcţia şi s-a îndepărtat de mine, îndreptându-se spre desişul din stânga mea. La un moment dat, în timp ce se îndepărta, se întoarse brusc, dar eu eram cu faţa la el.

Merse mai departe şi-l pierdui din vedere. Eu rămăsei în postura de luptă încă un timp dar, fiindcă nu-l mai vedeam, m-am aşezat iar cu picioarele încrucişate, cu spatele sprijinit de stâncă. Între timp, mă speriasem de-a binelea. Aş fi vrut s-o iau la goană, dar acest gând mă îngrozea şi mai mult. Simţeam că aş fi ajuns cu totul la cheremul lui dacă m-ar fi prins în drum spre maşină. Am început să cânt cântecele de peyote pe care le ştiam. Dar, într-un fel, simţeam că ele n-aveau nici o putere acolo. Slujeau doar ca un pacificator, mă linişteau. Le-am cântat şi le-am tot cântat.

Pe la ora 2.45 dimineaţa, am auzit un zgomot în casă. Mi-am schimbat imediat poziţia. Uşa fu deschisă brusc şi don Juan a ieşit afară cu un pas împiedicat. Gâfâia şi se ţinea de gât. Îngenunche în faţa mea şi scoase un geamăt. Mă rugă, pe un ton ridicat, scâncit, să vin să-l ajut. Pe urmă, răcni din nou şi-mi porunci să vin. Scotea nişte sunete de parc-ar fi făcut gargară. Mă imploră să vin să-l ajut, pentru că îl sufoca ceva. Se târî pe mâini şi pe genunchi până ajunse la mai mult de o jumătate de metru, îşi întinse mâinile spre mine şi-mi spuse:

— Vino aici!

Pe urmă, se ridică. Braţele îi erau întinse spre mine. Părea gata să mă înhaţe. Am bătut cu piciorul în pământ şi m-am plesnit pe pulpă şi pe coapsă. Îmi pierdusem minţile de frică.

Se opri şi se îndreptă spre partea laterală şi intră în desiş. Mi-am schimbat poziţia ca să fiu cu faţa la el. Pe urmă m-am aşezat iar jos. Nu mai doream să cânt. Energia părea că mi se topeşte. Mă durea tot trupul; toţi muşchii îmi erau ţepeni şi dureros de contractaţi. Nu ştiam ce să mai cred. Nu puteam să mă hotărăsc dacă să fiu furios pe don Juan sau nu. M-am gândit să-l atac, dar îmi dădeam seama, cumva, că m-ar fi zdrobit ca pe o muscă. Zău că îmi venea să plâng. Am simţit o profundă disperare; gândul că don Juan făcea totul ca să mă sperie îmi dădu lacrimi în ochi. Nu reuşeam să-mi explic extraordinara lui desfăşurare de prefăcătorii; mişcările lui erau atât de şirete, încât nu mai ştiam ce să cred. Nu pot să spun că el încerca să se mişte ca o femeie; era ca şi cum o femeie încerca să se mişte ca don Juan. Aveam impresia că încerca să se mişte cu băgare de seamă, ca don Juan, dar era prea greoaie şi n-avea agerimea lui. Persoana care se afla în faţa mea dădea impresia că era o femeie mai tânără, dar greoaie, care încerca să imite mişcările domoale ale unui om bătrân, agil.

Aceste gânduri mă aruncară în panică. Un greiere începu să cânte tare, foarte aproape de mine. Am observat strălucirea tonului său; mi se părea că are voce de bariton. Cântecul lui începu să se stingă. Deodată, trupul începu să mi se zgâlţâie. Am luat din nou poziţia de luptă, stând cu faţa înspre locul de unde venise cântecul greierului. Sunetul mă fermeca; începuse să mă prindă în cursă, dar mi-am dat seama că nu era decât o imitaţie de cântec de greiere. Sunetul se apropie din nou. Deveni teribil de tare. Am început să-mi cânt cântecele mele de peyote mai tare şi mai tare. Deodată, greierele se opri. M-am aşezat imediat jos, dar am continuat să cânt. O clipă mai târziu, am văzut silueta unui om care alerga spre mine din direcţia opusă chemării greierului. M-am bătut cu mâinile pe coapsă şi pe pulpă şi am izbit cu piciorul în pământ, tare şi frenetic. Silueta trecu pe lângă mine foarte iute, aproape atingându-mă. Arăta ca un câine. M-a apucat o spaimă atât de cumplită, încât am încremenit. Nu-mi mai amintesc ce-am simţit sau ce-am gândit.

Roua dimineţii era înviorătoare. M-am simţit mai bine. Acel fenomen părea că se retrăsese. Era ora 5.48 dimineaţa când don Juan a deschis uşa încet şi a ieşit afară. Şi-a întins braţele, căscând şi s-a uitat la mine. A făcut

doi paşi spre mine, căscând înainte. I-am văzut ochii privind printre pleoapele întredeschise. Am sărit în sus; ştiam că oricine sau orice se afla în faţa mea nu era don Juan.

Am luat o piatră mică, cu marginile ascuţite. Era aproape de mâna mea dreaptă. Nu m-am uitat la ea; am ţinut-o, doar, apăsând cu degetul mare celelalte degete întinse înainte. Am luat poziţia indicată de don Juan. Am simţit o vigoare ciudată răspândindu-se în trupul meu în câteva clipe. Pe urmă, am scos un strigăt şi am azvârlit piatra înspre el. Strigătul mi s-a părut magnific. În momentul acela, nu-mi mai păsa dacă trăiam sau muream. Am simţit că strigătul fusese cumplit prin forţă lui. Era pătrunzător şi prelung şi se îndrepta spre ţintă. Siluetă din faţa mea se clătină, şovăi, porni împleticit pe lângă casă şi intră iar în desiş.

Mi-au trebuit ore întregi ca să mă liniştesc. Nu mai puteam să stau jos; am tot ţopăit pe loc. Eram nevoit să respir pe gură ca să pot să inspir destul aer.

La ora 11.00, don Juan ieşi iar afară. Eram gata să mă reped la el, dar mişcările erau ale lui. Se duse drept la locul lui şi se aşeză în felul lui obişnuit. Se uită la mine şi zâmbi. Era don Juan! M-am îndreptat spre el şi, în loc să fiu furios, i-am sărutat mână. Am crezut atunci că nu încercase să creeze un efect teatral, ci că de fapt cineva jucase rolul lui ca să-mi facă mie rău sau să mă omoare.

Conversaţia noastră începu cu speculaţii privind identitatea unei persoane de sex feminin, care pare-se că-mi răpise sufletul. Apoi, don Juan m-a rugat să-i povestesc fiecare amănunt al experienţei mele.

I-am relatat întreaga desfăşurare a evenimentelor cu toată atenţia. El a râs tot timpul, de parcă era vorba despre o glumă. Când am terminat, mi-a spus:

— Te-ai descurcat bine. Ai câştigat bătălia pentru sufletul tău. Dar problema asta este mai serioasă decât mi-am închipuit eu. În noaptea trecută, viaţa ta nu făcea doi bani. Ai avut noroc că ai învăţat ceva în trecut. Dacă n-ai fi fost instruit un pic, acum ai fi mort, căci cea pe căre-ai văzut-o azi-noapte avea de gând să-ţi pună capăt zilelor.

— Cum a fost cu putinţă, don Juan, ca ea să apară sub înfăţişarea dumitale?

— Foarte simplu. Ea este o diablera şi are ajutor bun de cealaltă parte. Dar nu m-a imitat destul de bine şi tu i-ai ghicit şmecheria.

— Ajutorul din cealaltă parte este totuna cu aliatul?

— Nu, ajutorul este cel care serveşte un diablero. Un ajutor este un spirit care trăieşte de cealaltă parte a lumii şi îl ajută pe diablero să pricinuiască

boală sau durere. Îl ajută să ucidă.

— Poate un diablero să aibă şi un aliat, don Juan?

— Un diablero are un aliat, dar înainte ca acel diablero să domesticească aliatul, are, de obicei, un ajutor de care se serveşte ca să-şi facă treaba.

— Ce-ai de spus despre femeia care a luat înfăţişarea dumitale, don Juan? Are doar un ajutor şi nu un aliat?

— Nu ştiu dacă are sau nu un aliat. Unor oameni nu le place puterea unui aliat şi preferă un ajutor din cealaltă parte. Îmblânzirea unui aliat este o treabă grea. Este mai uşor să ai un ajutor din cealaltă parte.

— Crezi că eu aş putea să am un ajutor?

— Ca să afli asta, trebuie să înveţi mult mai mult. Am ajuns de unde am pornit, aproape ca în prima zi când ai venit să mă rogi să-ţi vorbesc despre Mescalito şi n-am putut fiindcă n-ai fi înţeles. Cealaltă parte este lumea vrăjitorilor diablero. Cred c-ar fi mai bine să-ţi spun simţămintele mele în acelaşi fel în care binefăcătorul meu mi le-a povestit mie pe ale lui. El era un diablero şi un luptător; viaţa lui era înclinată către forţa şi violenţa lumii. Dar eu nu fac parte din nici una din acestea două. Aşa este felul meu. Ai văzut lumea mea de la început. Iar ca să-ţi arăt lumea binefăcătorului meu, nu pot decât să te trimit afară şi tu va trebui să hotărăşti singur; va trebui să înveţi despre ea doar prin eforturile tale. Acum trebuie să recunosc că am făcut o greşeală. Este mult mai bine – acum îmi dau seama – să începi aşa cum am făcut eu. Pe urmă, va fi uşor să înţelegi cât de simplă şi, totuşi, cât de profundă este diferenţa. Un diablero este un di-ablero şi un luptător este un luptător. Sau, omul care nu face altceva decât să străbată drumul vieţii este totul. Astăzi nu sunt nici războinic, nici diablero. Pentru mine, numai parcurgerea cărărilor care au o inimă, a oricărei Cărări care are o inimă, contează. Pe acolo călătoresc eu şi, pentru mine, singura provocare care contează este să merg până la capăt. Pe acolo călătoresc eu, căutând, căutând, până-mi pierd răsuflarea.

Aici don Juan se opri. Chipul său îmi revela o stare specială; părea cât se poate de serios. Nu ştiam ce să-l întreb sau ce să îi spun. El continuă:

— Lucrul care trebuie învăţat în mod special este cum să ajungi la fisura dintre lumi şi cum să pătrunzi în cealaltă lume. Există o spărtură între cele două lumi, lumea vrăjitorilor diablero şi lumea oamenilor vii. Există un loc în care cele două lumi se întrepătrund. Fisura se află acolo. Se deschide şi se închide ca o uşă lovită de vânt. Ca să ajungă acolo, omul trebuie să-şi folosească voinţa. Trebuie, aş putea spune, să-şi dezvolte o dorinţă de

neclintit de a ajunge acolo, să fie dedicat şi focalizat. Dar, trebuie să facă acest lucru fără ajutorul vreunei puteri sau al vreunui om. Omul trebuie să chibzuiască şi să dorească până-n clipa când trupul lui este pregătit să întreprindă acea călătorie. Acea clipă este anunțată printr-un tremur prelungit al membrelor şi printr-o vomă violentă. De obicei, omul nu poate să doarmă sau să mănânce şi se topeşte pe picioare. Când convulsiile nu se mai opresc, omul este gata să plece şi fisura dintre lumi i se iveşte chiar în fața ochilor, ca o uşă monumentală, o fisură care se ridică şi coboară. Când fisura se deschide, omul trebuie să se strecoare prin ea. Este greu să vezi de cealaltă parte a graniței. Bate vântul, ca la o furtună de nisip. Vântul formează vârtejuri. Atunci, omul trebuie să meargă în orice direcție. Va fi o călătorie scurtă sau lungă, în funcție de puterea voinței lui. Un om cu o voință puternică face o călătorie scurtă. Un om nehotărât şi slab călătoreşte mult timp şi cu riscuri. După călătoria lui, omul ajunge într-un fel de podiş. Este posibil să desluşească limpede unele dintre trăsăturile lui. Este un podiş deasupra pământului. Se poate să-l recunoască după vânt, care acolo devine şi mai violent, şfichiuind şi gemând pretutindeni. În vârful acelui podiş se află intrarea în cealaltă lume. Acolo se vede un fel de folie care desparte cele două lumi; morții pătrund prin ea fără zgomot, dar noi trebuie s-o deschidem printr-un strigăt. Vântul se întețeşte, acelaşi vânt nesupus care bate pe platou. Când vântul a adunat destulă forță, omul trebuie să fie şi el inflexibil, ca să poată să-l înfrunte. Nu are nevoie decât de un impuls; n-are nevoie să fie aruncat până la capătul celeilalte lumi. Odată ajuns în cealaltă parte, omul trebuie să se plimbe de jur-împrejur. Dacă are noroc, va întâlni un ajutor – nu prea departe de intrare. Omul trebuie să-i ceară concursul. Cu propriile lui cuvinte, trebuie să-l roage să-l învețe cum să devină un diablero. Când ajutorul se declară de acord, acesta îl ucide pe om pe loc şi, în timp ce este mort, îl învață ce trebuie să ştie. Când ai să faci tu călătoria asta, dacă ai noroc, ai să găseşti un mare diablero în ajutorul tău care te va ucide şi te va instrui. Dar, în cele mai multe cazuri, întâlneşti vrăjitori minori care nu au mare lucru să te învețe. Dar nici tu, nici ei nu aveți puterea să refuzați. Cel mai bine ar fi să găseşti un ajutor mascul, dacă nu devii prada unei diablera care te va face să suferi într-un fel de neînchipuit. Femeile sunt întotdeauna aşa. Dar asta depinde doar de noroc, cu excepția situației în care binefăcătorul tău este, el însuşi, un mare diablero, caz în care va avea multe ajutoare în cealaltă lume şi te poate trimite la un anume ajutor. Binefăcătorul meu era un astfel de om. El m-a

trimis să caut spiritul său ajutător. După ce te vei întoarce, nu vei mai fi acelaşi om. Ai obligaţia să te întorci ca să te întâlneşti cu ajutorul tău deseori. Şi ai responsabilitatea să călătoreşti mai departe şi mai departe de intrare până când, în cele din urmă, într-o zi vei merge prea departe şi nu vei mai putea să te întorci. Uneori, un diablero poate să prindă un suflet, să-l împingă prin ieşire şi să-l lase în custodia ajutorului său până când îi fură acelei persoane întreaga lui voinţă. În alte cazuri, cum ar fi al tău, de pildă, sufletul aparţine unei persoane cu voinţă puternică şi diablero îl va ţine în săculeţul său, fiindcă este prea greu ca să-l care altfel. În astfel de situaţii, ca în a ta, o luptă va rezolva problema – o luptă în care diablero ori câştigă tot, ori pierde tot. De data aceasta, a pierdut înfruntarea şi a trebuit să-ţi elibereze sufletul. Dacă ar fi câştigat, i l-ar fi dus ajutorului său, ca să-l păstreze.

— Dar cum am câştigat?

— Nu te-ai mişcat din locul tău. Dacă te-ai fi mişcat oricât de puţin, ai fi fost distrus. Ea a ales momentul în care eu eram plecat, ca fiind cel mai bun ca să lovească şi a făcut-o bine. A eşuat fiindcă nu a contat pe firea ta, care este violentă, şi, de asemenea, deoarece tu nu te-ai clintit de la locul tău, în care eşti invincibil.

— Cum m-ar fi ucis dacă m-aş fi mişcat de acolo?

— Te-ar fi lovit ca un fulger. Dar, mai înainte de orice, ţi-ar fi luat sufletul şi te-ar fi nimicit.

— Ce se va mai întâmpla acum, don Juan?

— Nimic. Ţi-ai recâştigat sufletul. A fost o bătălie straşnică. Ai învăţat multe lucruri noaptea trecută.

Pe urmă, am început să căutăm piatra cu care aruncasem. Don Juan îmi spuse că dacă reuşeam s-o găsim vom fi absolut siguri că treaba s-a terminat. Am căutat vreme de trei ceasuri. Aveam impresia că o voi recunoaşte. Dar n-am reuşit.

În aceeaşi zi, la primele ore ale după-amiezei, don Juan m-a luat cu el pe colinele din jurul casei lui. Acolo mi-a dat instrucţiuni îndelungi şi detaliate care se refereau la tehnici specifice de luptă. La un moment dat, în timp ce repetam anumite faze prescrise, m-am trezit că sunt singur. Tocmai urcasem o colină şi mi se tăiase răsuflarea. Deşi transpiram din belşug, totuşi îmi era frig. L-am strigat pe don Juan de mai multe ori, dar nu mi-a răspuns şi m-a cuprins o teamă ciudată. Am auzit un fâşâit în desiş, de parcă cineva se apropia de mine. Am ascultat cu atenţie, dar zgomotul a încetat. Pe urmă,

apăru din nou, mai tare şi mai aproape. În acea clipă, mi-a venit ideea că evenimentele din noaptea precedentă se vor repeta. În câteva secunde, teama mea atinse limite paroxistice. Fâşâitul din desiş venea mai de aproape şi puterile mi se topiră. Simțeam nevoia să țip, să o iau la fugă sau să leşin. Mi se înmuiaseră picioarele; m-am prăbuşit, scâncind. Nici măcar nu puteam să-mi închid ochii. După aceea, nu-mi amintesc decât că don Juan a făcut un foc şi mi-a frecat muşchii contractați ai brațelor şi picioarelor.

Am rămas într-o stare de mâhnire profundă timp de câteva ore.

Apoi, don Juan mi-a explicat reacția mea disproporționată ca fiind ceva obişnuit. Am spus că nu puteam să exprim logic ce pricinuise acea panică, iar el mi-a răspuns că nu era frica de moarte, ci, mai degrabă, teama de a-mi pierde sufletul, o teamă obişnuită printre oamenii care nu au o intenție neînduplecată.

Acea experiență a fost ultima lecție pe care don Juan mi-a dat-o. De atunci, n-am mai încercat să iau lecții de la el. Şi, cu toate că don Juan nu şi-a schimbat atitudinea de binefăcător al meu, cred că am cedat în fața primului duşman pe care un om al cunoaşterii îl are.

PARTEA A DOUA.

O ANALIZĂ STRUCTURALĂ.

Următoarea schemă structurală extrasă din datele privitoare la stările de realitate neobişnuită, prezentate în partea precedentă a acestei lucrări, este concepută ca o încercare de a dezvălui coeziunea interioară şi forța învățăturilor lui don Juan. Structura, aşa cum o evaluez eu, este compusă din patru concepte care reprezintă unitățile principale: (1) omul cunoaşterii; (2) un om al cunoaşterii are un aliat; (3) un aliat are o regulă şi (4) regula este confirmată prin consens special. Aceste patru unități sunt, la rândul lor, compuse dintr-un anumit număr de idei subsidiare; astfel, structura totală cuprinde toate conceptele substanțiale care au fost prezentate până la momentul întreruperii uceniciei. Într-un sens, aceste unități reprezintă nivele succesive ale analizei, fiecare nivel modificându-l pe cel precedent. {2}

Deoarece structura conceptuală este dependentă în totalitate de sensul tuturor unităților sale, următoarea clarificare pare pertinentă în acest punct: în această lucrare, sensul a fost redat aşa cum l-am înțeles eu. Conceptele componente ale cunoştințelor lui don Juan, aşa cum le-am prezentat eu aici, nu pot fi copia exactă a ceea ce a spus el însuşi. În ciuda tuturor eforturilor pe care le-am făcut ca să redau aceste concepte cât mai fidel cu putință,

sensul lor a fost deviat de propriile mele încercări de a le clasifica. Aranjamentul celor patru unități principale ale acestei scheme structurale este, totuşi, o succesiune logică, ea pare a fi liberă de influența metodelor de clasificare străine, impuse de mine. Dar, în ceea ce priveşte ideile componente ale fiecărei unități principale, a fost imposibil să nu țin seama de propria mea influență. În anumite puncte, detaliile de clasificare sunt necesare pentru înțelegerea fenomenelor. Şi, dacă o asemenea sarcină urmează să fie îndeplinită aici, aceasta se va face prin urmărirea unei linii în zigzag în sus şi-n jos de la sensurile presupuse şi schema de clasificare a profesorului, la înțelesurile şi procedeele de clasificare ale uceniculuI.

ORDINEA OPERATIVĂ.

PRIMA UNITATE OMUL CUNOAŞTERII.

Într-un stadiu incipient al uceniciei mele, don Juan a declarat că țelul învățăturilor sale era „să îmi arate cum să devin un om al cunoaşterii". Folosesc această mărturie ca pe un punct de pornire. Este evident că a deveni un om al cunoaşterii era un scop operațional. Şi, la fel de evident este că fiecare parte a învățăturilor sistematice ale lui don Juan era pusă în mişcare ca să atingă acel scop într-un fel sau altul. Linia mea de gândire aici era că, în acele condiții, „a fi om al cunoaşterii" fiind un scop operațional, trebuia să fie indispensabil explicării unei „ordini operative". Apoi, suntem îndreptățiți să tragem concluzia că, pentru a înțelege acea ordine operativă, trebuie să-i înțelegem obiectivul: „omul cunoaşterii".

După ce am stabilit conceptul de „om al cunoaşterii" ca primă unitate structurală, am putut să stabilesc cu convingere următoarele şapte concepte ca fiind componentele sale proprii: (2) a deveni un om al cunoaşterii era o problemă de învățare; (3) un om al cunoaşterii avea o intenție neîndulpecată; (3) un om al cunoaşterii beneficia de o minte extrem de clară; (4) a deveni om al cunoaşterii implică o muncă asiduă; (5) un om al cunoaşterii era un luptător; (6) a deveni om al cunoaşterii însemna un proces continuu şi (7) un om al cunoaşterii avea un aliat.

Aceste şapte concepte erau teme. Ele parcurgeau întreaga învățătură hotărând caracterul tuturor lecțiilor lui don Juan. În măsura în care scopul operațional al învățăturii lui era să creeze un om al cunoaşterii, tot ce preda el avea caracteristicile specifice ale fiecăreia dintre cele şapte teme. Împreună alcătuiau conceptul de „om al cunoaşterii" ca pe un fel de a se dirija pe sine, de a se comporta, care era rezultatul final al unui antrenament de durată şi riscant. „Omul cunoaşterii", totuşi, nu era un ghid de

comportament, ci un complex de principii ce cuprindea toate circumstanțele neobişnuite legate de cunoştințele predate.

Fiecare dintre cele şapte teme era compusă, la rândul ei, din diferite alte concepte care cuprindeau diferitele lor ipostaze.

Din declarațiile Iui don Juan puteai să deduci că un om al cunoaşterii putea fi un diablero, adică un vrăjitor negru. El spunea că învățătorul lui era un diablero şi tot aşa fusese şi el în trecut, deşi încetase să se mai preocupe de anumite aspecte ale practicii vrăjitoriei. Deoarece țelul învățăturilor lui era să arate cum să devii om al cunoaşterii şi fiindcă ştiința lui consta din a fi un diablero, se putea să existe o legătură inerentă între „om al cunoaşterii" şi „diablero". Deşi don Juan nu folosea niciodată cei doi termeni ca fiind substituibili, eventualitatea că ei erau legați crea posibilitatea ca un „om al cunoaşterii" cu cele şapte teme ale sale şi conceptele componente să fie legate, teoretic, de toate împrejurările ce se puteau ivi în procesul devenirii unui diablero.

A deveni om al cunoaşterii era o problemă de învățare.

Prima temă implica faptul că învățătura era singurul mod de a deveni un om al cunoaşterii şi că aceasta, la rândul ei, cerea un efort hotărât pentru atingerea unui scop. A deveni om al cunoaşterii era rezultatul final al unui proces, spre deosebire de o dobândire imediată printr-un act de grație sau printr-un dar oferit de puterile supranaturale. Posibilitatea de a învăța cum să devii un om al cunoaşterii garanta existența unui sistem prin care învățai cum să obții acest lucru.

Prima temă avea trei componente: (1) nu existau cerințe exprese pentru a deveni un om al cunoaşterii; (2) existau unele cerințe secrete şi (3) hotărârea privitoare la cine putea să învețe să devină om al cunoaşterii era luată de o putere impersonală. Aparent, nu existau condiții prealabile exprese care să hotărască cine putea sau cine nu era calificat să învețe cum să devină om al cunoaşterii. În mod teoretic, era o sarcină accesibilă oricui dorea să urmeze această cale. Dar în practică, această atitudine era în dezacord cu faptul că don Juan, ca profesor, îşi alegea el ucenicii.

De fapt, orice profesor, în aceleaşi condiții, şi-ar fi ales ucenicii în funcție de condițiile prealabile. Caracterul specific al acestor condiții nu era niciodată exprimat formal; don Juan insinua doar că existau unele indicii de care trebuia să ții seama când vedeai un posibil ucenic. Indiciile pomenite de el ar fi trebuit să dezvăluie că acel candidat avea, sau nu, o anume dispoziție de caracter pe care don Juan o numea „intenție neînduplecată".

Totuşi, decizia finală privitoare la cine putea să învețe să devină om al cunoaşterii era lăsată în seama unei puteri impersonale care era cunoscută de don Juan, dar se afla în afara voinței sale. Puterea impersonală era creditată cu alegerea persoanei potrivite, îngăduindu-i îndeplinirea unui act extraordinar sau creând un complex de împrejurări speciale în jurul acelei persoane. În consecință, nu exista niciodată un conflict între absența unor condiții prealabile exprese şi existența unor condiții nedezvăluite, secrete.

Omul care era ales în acest fel devenea ucenicul. Don Juan îl numea un escogido, „cel ales". Dar, a fi un escogido însemna mai mult decât a fi un simplu ucenic. Un escogido, prin simplul fapt că fusese ales de o putere, era deja considerat a fi diferit de un om obişnuit. Era deja socotit ca posesor al unei cantități minime de putere despre care se presupunea că va creşte în decursul procesului de învățare.

Dar învățarea era un proces de căutare nesfârşită şi puterea care luase hotărârea inițială sau o altă putere asemănătoare, era aşteptată să ia hotărâri similare în problema dacă un escogido putea să continue să învețe sau dacă fusese învins. Acele hotărâri se manifestau prin semne care se iveau în orice moment al învățăturii. În această privință, orice împrejurare specială în care se afla ucenicul era considerată un astfel de semn.

Un om al cunoaşterii avea o intenție neînduplecată.

Ideea că un om al cunoaşterii avea nevoie de o intenție neînduplecată se referea la exercițiul volitiv. A avea o intenție neînduplecată însemna a avea voința să execuți o procedură necesară situându-te încontinuu cu rigiditate între hotarele ştiinței care îți era predată. Un om al cunoaşterii avea nevoie de o voință fermă ca să suporte calitatea obligatorie pe care o avea fiecare act atunci când era îndeplinit în contextul cunoaşterii lui.

Calitatea obligatorie a tuturor actelor îndeplinite într-un asemenea context şi faptul că ele erau inflexibile şi predeterminate erau, fără îndoială, neplăcute oricărui om, pentru care motiv, o doză minimă de intenție neînduplecată era necesară ca singura cerință expresă pusă ucenicului în perspectivă.

Intenția neînduplecată era compusă din: (1) cumpătare, (2) judecată sănătoasă şi (3) lipsa libertății de a inova.

Omul cunoaşterii avea nevoie de cumpătare deoarece majoritatea actelor obligatorii era legate de împrejurări sau elemente care, fie se aflau în afara granițelor vieții obişnuite, de fiecare zi, fie nu erau obişnuite în activitatea curentă şi omul care trebuia să acționeze în acord cu ele avea nevoie de un

efort extraordinar de fiecare dată când intra în acțiune. Era de la sine înțeles că omul putea fi capabil de un efort atât de extraordinar dacă era cumpătat în orice altă activitate ce nu era direct legată de astfel de acțiuni predeterminate.

Deoarece toate actele erau predeterminate şi obligatorii, omul cunoaşterii avea nevoie de o judecată sănătoasă. Acest concept nu implica bunul-simț, dar implica neapărat capacitatea de a stabili condițiile implicite oricărei nevoi de acțiune. Un ghid pentru o astfel de evaluare era obținut prin folosirea, ca rațiuni fundamentale, a tuturor părților instruirii pe care le aveai la dispoziție în acel moment dat când acțiunea trebuia îndeplinită. Astfel, ghidul se schimba încontinuu, pe măsură ce se învățau mai multe părți; totuşi, exista întotdeauna convingerea că orice act obligatoriu pe care trebuia să-l îndeplineşti era, de fapt, cel mai potrivit în acele împrejurări.

Fiindcă toate actele erau prestabilite şi obligatorii, a le îndeplini însemna lipsa libertății de a inova. Sistemul lui don Juan de a-şi dezvălui cunoaşterea era atât de bine stabilit, încât nu era posibil ca ea să fie deformată în vreun fel.

Un om al cunoaşterii beneficia de o minte clară.

Claritatea minții era tema care dădea direcția. Faptul că toate actele erau predeterminate însemna că orientarea omului în cadrul cunoştințelor predate era, la rândul ei, predeterminată; drept care, mintea clară asigura doar sensul direcției. Ea reafirma continuu validitatea căii urmate prin ideile componente: (1) libertate de a căuta o cale, (2) cunoaşterea scopului specific şi (3) a fi fluid.

Se considera că omul avea libertatea de a căuta calea. A avea libertatea să alegi nu era în dezacord cu lipsa de libertate de a inova; aceste două idei nu erau în contradicție una cu cealaltă. Libertatea de a căuta o cale se referea la libertatea de a alege între diferite posibilități de acțiune care erau la fel de eficiente şi uşor de folosit. Criteriul alegerii consta în avantajul unei posibilități față de altele, în funcție de preferințele pe care le aveai. De fapt libertatea de a alege o cale oferea un sens al direcției prin exprimarea înclinațiilor personale.

Un alt mod de a crea o direcție era legat de ideea că exista un anume scop pentru fiecare acțiune îndeplinită în contextul cunoaşterii predate. De aceea un om al cunoaşterii avea nevoie de o minte clară ca să pună de acord propriile scopuri în virtutea cărora acționează, cu scopul specific al fiecărei

acțiuni în parte. Cunoaşterea scopului specific al fiecărei acțiuni era ghidul folosit pentru judecarea împrejurărilor legate de orice nevoie de a acționa.

O altă ipostază a limpezimii minții era ideea că un om al cunoaşterii, pentru a potența performanța acțiunilor sale obligatorii, trebuia să asambleze toate resursele pe care învățăturile i le puseseră la comandă. Aceasta însemna să fii fluid. Această idee crea un sens al direcției dându-i omului senzația că este maleabil şi plin de resurse. Caracterul obligatoriu al tuturor actelor ar fi îmbibat omul cu rigiditate sau sterilitate, dacă n-ar fi existat ideea că omul cunoaşterii trebuia să fie fluid.

A deveni om al cunoaşterii era consecința unei munci asidue.

Un om al cunoaşterii trebuia să aibă sau să îşi dezvolte în procesul instruirii lui o capacitate de efort. Don Juan declarase că a deveni un om al cunoaşterii era consecința unei munci asidue. Munca asiduă consta din capacitatea: (1) de a demonstra un efort dramatic; (2) de a obține eficiența şi (3) de a face față provocărilor.

În calea unui om al cunoaşterii drama era, fără îndoială, o chestiune importantă şi era nevoie de un anumit fel de străduanie pentru a face față împrejurărilor ce necesitau exploatarea talentului dramatic; cu alte cuvinte, omul cunoaşterii avea nevoie de un efort dramatic. Dacă luăm drept exemplu comportamentul lui don Juan, la prima vedere s-ar părea că efortul său dramatic nu exprima decât preferința sa ciudată pentru prefăcătorie. Totuşi, efortul său teatral era întotdeauna mult mai mult decât actorie; era, mai degrabă, o stare profundă de credință. Prin efortul său teatral, el acorda calitatea specifică de finalitate tuturor actelor pe care le îndeplinea. Drept care, actele sale se desfăşurau pe o scenă pe care moartea era unul dintre protagoniştii principali. Era de la sine înțeles că moartea era o posibilitate reală în procesul învățării, din cauza naturii riscante inerente tuturor situațiilor cu care are de a face un om al cunoaşterii; deci era logic că efortul dramatic, creat de convingerea că moartea era un actor nelipsit, era mai mult decât o joacă.

Efortul nu implica numai străduanie dramatică, ci şi nevoia de eficiență. Efortul trebuia să fie eficient; trebuia să aibă calitatea de a fi bine canalizat, de a fi convenabil. Ideea morții iminente crea nu numai drama necesară pentru o accentuare generală, ci şi convingerea că fiecare acțiune implica o luptă pentru supraviețuire, convingerea că anihilarea va surveni dacă efortul omului nu va corespunde cerințelor de eficiență.

Efortul implica, de asemenea, ideea de provocare, adică actul testării sau dovedirii că omul era capabil să îndeplinească un act potrivit în cadrul granițelor precise ale cunoaşterii predate.

Un om al cunoaşterii era un luptător.

Existența unui om al cunoaşterii era o luptă neîncetată şi ideea că el era un luptător care duce viața unui războinic oferea omului mijloacele de obținere a stabilității emoționale. Ideea unui om la luptă includea patru concepte: (1) omul cunoaşterii trebuia să aibă respect; (2) trebuia să aibă teamă; (3) trebuia să fie treaz şi (4) trebuia să aibă încredere în sine. Aşadar, a fi un războinic era o formă de autodisciplină care potența realizarea individuală; totuşi, era o situație în care interesele personale erau reduse la minimum, după cum în majoritatea cazurilor interesul personal era incompatibil cu rigoarea cerută pentru a îndeplini orice act predeterminat, obligatoriu.

Un om al cunoaşterii în rolul său de luptător era obligat să aibă o atitudine de respect față de lucrurile de care se ocupa; trebuia să inspire tot ce era legat de ştiința lui cu profund respect, pentru a plasa totul într-o perspectivă în care să aibă sens. A avea respect însemna a evalua propriile resurse, nesemnificative atunci când te aflai în fața Necunoscutului.

Dacă se rămânea în aceeaşi sferă de gândire, ideea de respect era logic extinsă pentru a se include şi pe sine însuşi, căci el îşi era tot atât de necunoscut ca Necunoscutul însuşi. A avea un respect atât de lucid transforma ucenicia acestei ştiințe specifice, care, altfel, putea să pară absurdă, într-o alternativă foarte rațională.

O altă necesitate a vieții de luptător era nevoia de a experimenta şi evalua cu grijă senzația de teamă. Idealul era ca, în ciuda temerii, omul să-şi continue acțiunile. Era de aşteptat ca teama să fie învinsă şi exista un anume moment în viața unui om al cunoaşterii când era, într-adevăr, învinsă dar, mai înainte de aceasta, omul trebuia să fie conştient că îi era teamă şi era nevoie să-şi evalueze corect acea senzație. Don Juan era de părere că puteai să-ți învingi teama numai dacă o înfruntai.

Ca luptător, omul cunoaşterii mai trebuia să fie şi treaz. Un om care se află în război trebuia să fie în alertă pentru a percepe majoritatea factorilor legați de cele două aspecte mandatorii ale conştientei: (1) conştienta intenției şi (2) conştienta fluxului aşteptat.

Conştienta intenției era actul de a cunoaşte conştient de factorii implicați în relația dintre scopul specific al oricărui act obligatoriu şi propriul tău scop specific pentru a acționa. Deoarece toate actele obligatorii au un scop

definit, omul cunoaşterii trebuia să fie treaz; adică, trebuia să poată în orice clipă să pună de acord scopul definit al fiecărui act obligatoriu cu motivul definit pe care îl avea în minte pentru a dori acel act.

Un om al cunoaşterii, fiind conştient de acea relaţie, trebuia, de asemenea, să fie conştient de ceea ce se considera a fi fluxul aşteptat. Ceea ce am numit eu aici „conştiinţa fluxului aşteptat" se referă la certitudinea că omul este capabil să afle oricând variabilele importante implicate în relaţia dintre scopul specific al oricărui act şi motivul specific al fiecăruia de a acţiona. Fiind conştient de fluxul aşteptat, omul se presupunea că poate să îşi dea seama şi de cele mai subtile schimbări. Acea conştientă deliberată a schimbărilor explica recunoaşterea şi interpretarea semnelor şi a altor evenimente neobişnuite.

Ultimul aspect al ideii care se referă la comportamentul luptătorului era nevoia de încredere în sine, adică, asigurarea că scopul specific al unui act pe care l-ai ales ca să-l reprezinţi era singura alternativă plauzibilă a motivului tău specific pentru a acţiona. Fără încredere în sine, omul nu ar fi capabil să îndeplinească unul dintre cele mai importante aspecte ale instruirii: capacitatea de a cere cunoaşterea ca putere.

A deveni om al cunoaşterii implica un proces continuu.

A fi un om al cunoaşterii nu era o condiţie permanentă. Nu exista niciodată certitudinea că, dacă făceai paşii predeterminaţi ai cunoaşterii pentru care erai instruit, vei deveni un om al cunoaşterii. Se subînţelegea că rolul paşilor făcuţi era să-ţi arate cum să devii un om al cunoaşterii. Astfel, a deveni un om al cunoaşterii era o sarcină ce nu putea fi îndeplinită pe deplin. Mai degrabă, era un proces fără sfârşit ce cuprindea: (1) ideea că omul trebuia să-şi reînnoiască încercarea de a deveni om al cunoaşterii; (2) ideea nepermanenţei omului şi (3) ideea că omul trebuia să urmeze o cale care avea o inimă.

Reînnoirea permanentă a efortului de a deveni om al cunoaşterii era exprimată de tema celor patru duşmani simbolici întâlniţi în timpul instruirii: teama, claritatea, puterea şi vârsta înaintată. Reînnoirea acestui efort implica obţinerea şi menţinerea controlului asupra sinelui însuşi. Un adevărat om al cunoaşterii trebuia să se lupte cu fiecare dintre cei patru duşmani, unul după altul, până în ultima clipă a vieţii lui, pentru a fi angajat activ în procesul de devenire pe care îl implică un om al cunoaşterii. Totuşi, în ciuda reînnoirii sincere a străduaniei, sorţii erau invariabil împotriva

omului: el va sucomba în fața ultimului său duşman simbolic. Aceasta era ideea vremelniciei.

Ca o compensație a valorii negative a vremelniciei omului, exista noțiunea că trebuia să urmezi „o cale care avea o inimă". Calea care avea o inimă era un fel metaforic de a afirma că, în ciuda nepermanenței sale, omul trebuia să continue şi să fie capabil să găsească satisfacție şi împlinire personală în actul alegerii alternativei care poate fi cel mai uşor de supus şi în identificarea totală cu ea.

Don Juan sintetiza rațiunea fundamentală a întregii sale ştiințe în metafora – ceea ce era important pentru om era să găsească o cale care să aibă o inimă şi apoi să meargă pe ea, înțelegând prin aceasta că identificarea cu alternativa uşor de îndeplinit era de ajuns pentru el. Călătoria în sine era suficientă; orice speranță de a ajunge la o poziție permanentă se afla în afara granițelor cunoaşterii lui.

A DOUA UNITATE.

UN OM AL CUNOAŞTERII AVEA UN ALIAT.

Ideea că un om al cunoaşterii avea un aliat era cea mai importantă dintre cele şapte teme componente, căci era singura indispensabilă explicării a ceea ce era un om al cunoaşterii. În schema prin care le clasifica, don Juan, un om al cunoaşterii, avea un aliat, în timp ce omul obişnuit nu avea şi faptul că avea un aliat îl făcea să fie diferit de oamenii obişnuiți.

Don Juan descria aliatul ca fiind „o putere capabilă să transporte omul dincolo de granițele sinelui"; prin urmare, aliatul era o putere care permitea omului să treacă dincolo de domeniul realității obişnuite. În consecință, a avea un aliat însemna să ai putere; şi faptul că un om ăl cunoaşterii avea un aliat era, în sine, o dovadă că țelul operațional al învățăturii sale fusese atins. Deoarece țelul era să demonstrezi cum să devii om al cunoaşterii şi fiindcă omul cunoaşterii era acela care avea un aliat, un alt mod de a descrie țelul operațional al învățăturilor lui don Juan era să spui că ele arătau modalitatea prin care poți să obții un aliat. Conceptul de „om al cunoaşterii", ca un cadru filozofic al vrăjitorului, avea înțeles pentru cel care dorea să trăiască în acel cadru doar în măsura în care avea un aliat.

Am clasificat această ultimă temă componentă a omului cunoaşterii ca fiind cea de a doua componentă principală din pricina caracterului său indispensabil în explicarea a ceea ce înseamnă un om al cunoaşterii.

În învățăturile lui don Juan existau doi aliați. Primul se afla în planta Datura cunoscută mai ales ca iarba Jimson. Don Juan se referea la acea

plantă folosind unul dintre numele spaniole ale plantei, yerba del diablo (iarba diavolului). Potrivit lui, orice specie de Datura conținea aliatul. Totuşi, fiecare vrăjitor cultiva un petec de pământ cu o specie, pe care o considera ca fiind a sa, nu doar în sensul că plantele erau proprietatea sa privată, ci şi în sensul că se identificau personal cu el.

Plantele lui don Juan aparțineau speciei inoxia; părea să nu existe o corelație, totuşi, între acel fapt şi eventualele diferențe între cele două specii de Datura care-i erau lui accesibile.

Cel de al doilea aliat se afla în ciuperca pe care o identificasem ca aparținând genului Psilocybe; era, probabil, Psilocybe mexicana, dar clasificarea era doar aproximativă, fiindcă nu am reuşit să fac rost de un specimen pentru analiză în laborator.

Don Juan numea acest aliat huniito (micul fum), sugerând că aliatul era analog cu fumul sau cu amestecul pentru fumat pe care-l făcea el din ciuperci. Fumul era pomenit ca şi cum ar fi fost adevăratul recipient, totuşi, el sublinia că puterea era asociată doar cu o singură specie de Psilocybe; astfel, era nevoie de multă atenție la cules ca să nu fie confundată cu oricare dintre zecile de specii din acelaşi gen ce creşteau în aceeaşi zonă.

Aliatul, ca un concept cu semnificație, includea următoarele idei şi ramificațiile lor: (1) aliatul era lipsit de formă; (2) aliatul era perceput ca o calitate; (3) aliatul putea fi îmblânzit şi (4) aliatul avea o regulă.

Aliatul era lipsit de formă.

Aliatul era considerat a fi o entitate ce exista în afară şi independent de vrăjitor, totuşi, în ciuda faptului că era o entitate separată, aliatul era socotit a fi lipsit de formă. Am stabilit „lipsa de formă” ca pe o condiție contrară „unei forme definite”, o deosebire făcută în lumina faptului că erau şi alte puteri, asemănătoare unui aliat, care aveau o formă definită, ce se putea percepe. Lipsa de formă a aliatului însenina că el nu avea o formă distinctă sau vag definită, sau măcar recognoscibilă; şi o astfel de condiție însemna că aliatul nu era vizibil nicicând.

Aliatul era perceput ca o calitate.

În continuarea lipsei de formă a aliatului exista o altă condiție exprimată de ideea că aliatul era perceput doar ca o însuşire a simțurilor; cu alte cuvinte, de vreme ce aliatul era lipsit de formă, prezența sa era observată numai prin efectele lui asupra vrăjitorului. Don Juan clasifica unele dintre acele efecte ca având calități antropomorfe. El descria aliatul ca având caracterul unei ființe umane, dând de înțeles că un vrăjitor individual putea

să-şi aleagă cel mai potrivit aliat punând în legătură propriul său caracter cu presupusele caracteristici antropomorfe ale aliatului.

Cei doi aliați menționați în învățături erau prezentați de don Juan ca având un număr de calități contradictorii.

Don Juan categorisea aliatul conținut în Datura inoxia ca având două calități; semăna cu o femeie şi oferea un plus de putere. El socotea că aceste două calități erau de nedorit. Deşi informațiile despre acest subiect erau ferme, în acelaşi timp, adăuga că judecata lui de valoare în această chestiune era o părere strict personală.

Cea mai importantă caracteristică era, fără îndoială, ceea ce don Juan numea latura sa feminină. Faptul că era descrisă drept feminină nu însemna, totuşi, că aliatul era o putere feminină. Se părea că analogia cu o femeie putea să fie doar un mod metaforic pe care-l folosea don Juan ca să descrie ceea ce el considera că sunt efectele neplăcute ale aliatului. În plus, numele spaniol al plantei, yerba, din pricina genului său feminin, contribuise, poate, la crearea analogiei feminine. În orice caz, personificarea acestui aliat ca o putere feminină îi atribuia următoarele calități antropomorfe: (1) era posesiv; (2) era violent; (3) era imprevizibil şi (4) avea efecte dăunătoare.

Don Juan considera că aliatul avea capacitatea de a-i transforma în sclavi pe cei ce deveneau adepții lui; el explica această însuşire ca pe o caracteristică posesivă, pe care o punea în legătură cu firea femeii. Aliatul îi stăpânea pe adepți acordându-le putere, creând un sentiment de dependență şi dându-le forță fizică şi o senzație de bine.

Acest aliat era socotit a fi şi violent. Violența sa feminină se exprima prin determinarea adepților să se angajeze în acte de distrugere în care se folosea forța brută. Şi, această caracteristică specifică îl făcea mai potrivit pentru oamenii cu firi feroce, care încercau să găsească în violență o cheie spre puterea personală.

O altă caracteristică feminină era imprevizibilitatea. Pentru don Juan, aceasta însemna că efectele aliatului nu erau niciodată trainice – mai degrabă era de aşteptat să se schimbe în mod capricios şi n-aveai cum să le prevezi. Inconsistența aliatului era contracarată de grija meticuloasă şi serioasă cu care vrăjitorul manipula fiecare detaliu în relația cu el. Orice schimbare nefavorabilă ce nu se putea explica, ca urmare a unei greşeli sau a unei manevre eronate, era explicată ca rezultat al imprevizibilității feminine a aliatului.

Din pricina caracterului său posesiv, violent şi imprevizibil, acest aliat era socotit a avea un efect, în general dăunător asupra firii adepţilor. Don Juan credea că aliatul se străduia, conştient, să-şi transmită caracteristicile sale feminine şi că acest efort al lui reuşea, într-adevăr.

Dar, în afara firii sale feminine, acest aliat dezvăluia şi o altă faţetă care şi ea, era percepută ca o calitate: oferea un plus de putere. Don Juan era foarte insistent în legătură cu acest punct; sublinia că în privinţa acestei oferte generoase de putere, aliatul era inegalabil. Era ştiut că dădea adepţilor putere fizică, o tendinţă spre îndrăzneală şi o înclinaţie spre îndeplinirea unor fapte extraordinare. Totuşi, după părerea lui don Juan, o putere atât de mare era excesivă; adăugă că, în ceea ce-l privea pe el, cel puţin, nu mai avea nevoie de acest aliat. Totuşi el îl prezenta ca pe un stimulent puternic pentru un viitor om al cunoaşterii, dacă acesta avea o înclinaţie naturală pentru putere.

Punctul de vedere personal al lui don Juan era că aliatul care se găsea în Psilocybe mexicana, pe de altă parte, avea cele mai potrivite şi cele mai valoroase caracteristici: (1) era asemănător unui bărbat şi (2) oferea stări de extaz.

El descria acest aliat ca fiind opusul celui ce se găsea în plantele Datura. Îl considera a fi asemănător unui bărbat, deci masculin. Caracterul lui masculin părea să fie analog cu caracterul feminin al celuilalt aliat; cu alte cuvinte, nu era o putere masculină; don Juan îi caracteriza efectele din punctul de vedere a ceea ce el socotea a fi un comportament bărbătesc. În acest caz, genul masculin al cuvântului spaniol humito putea sugera analogia cu o putere masculină.

Calităţile antropologice ale acestui aliat, pe care don Juan le considera proprii unui bărbat, erau următoarele: (1) era lipsit de pasiune; (2) era blând; (3) era previzibil şi (4) avea efecte benefice.

Ideea lui don Juan privitoare la firea lipsită de pasiune a aliatului era exprimată în convingerea că era corect, că niciodată nu pretindea fapte extravagante de la adepţii săi. Nu transforma oamenii în sclavii săi, fiindcă nu le acorda, cu uşurinţă, putere; dimpotrivă, Humito era aspru, dar corect cu adepţii lui.

Faptul că aliatul nu manifesta un comportament violent, îl făcea blând. Se presupunea că dădea o senzaţie de decorporalizare, şi, deci, don Juan îl prezenta ca fiind calm, blând şi împăciuitor.

Era, de asemenea, previzibil. Don Juan descria efectele lui asupra tuturor adepților lui individuali şi în experiențele succesive ale oricărui om, luat separat, ca fiind constante; cu alte cuvinte, efectele sale nu variau sau, dacă variau, erau atât de asemănătoare încât erau considerate aceleaşi.

Ca urmare a faptului că era calm, blând şi previzibil, acest aliat era socotit ca având şi altă caracteristică bărbătească: avea un efect benefic asupra caracterului adepților. Masculinitatea lui Humito presupunea o calitate foarte rară de stabilitate emoțională la adepți. Don Juan considera că, sub îndrumarea aliatului, omul îşi domolea inima şi obținea echilibru.

Se credea că un corolar al caracteristicilor masculine ale aliatului era capacitatea de a induce stări de extaz. Această nouă ipostază a naturii lui era percepută tot ca o însuşire. Humito era creditat cu îndepărtarea trupului adepților, astfel permițându-le să execute forme specializate de activitate potrivite stării de decorporalizare. Şi don Juan insista că acele forme specializate de activitate duceau, cu siguranță, la o situație de extaz. Aliatul care se găsea în Psilocybe era socotit ideal pentru oamenii ale căror firi îi predispuneau la căutarea contemplației.

Un aliat putea fi îmblânzit.

Ideea că aliatul putea fi îmblânzit însemna că, fiind o putere, putea fi folosit. Don Juan explica faptul că un aliat avea capacitatea înnăscută de a fi utilizabil; după ce un vrăjitor îmblânzea un aliat, se considera că dispune de puterea sa specializată, ceea ce însemna că îl putea manipula în propriul său avantaj. Capacitatea unui aliat de a fi îmblânzit era opusă incapacității altor puteri similare unui aliat, care nu se lăsau manipulate.

Manipularea unui aliat avea două aspecte: (1) un aliat era un vehicul şi (2) un aliat era un ajutor.

Un aliat era un vehicul în sensul că putea să transporte un vrăjitor în domeniul realității neobişnuite. Conform cunoştințelor mele, ambii aliați serveau drept vehicule, deşi funcția avea implicații diferite pentru fiecare dintre ei.

Calitățile generale, de nedorit ale aliatului ce se găsea în Datura inoxia, mai ales imprevizibilitatea lui, îl transforma într-un vehicul riscant, pe care nu puteai să te bazezi. Ritualul era singura protecție posibilă împotriva inconsecvenței sale, dar nu era niciodată suficient ca să asiguri stabilitatea aliatului; un magician care folosea acest aliat drept vehicul trebuia să aştepte semne favorabile înainte de a continua procedura.

Aliatul care se găsea în Psilocybe mexicana, pe de altă parte, era socotit a fi un vehicul temeinic, previzibil, rezultat al tuturor calităţilor sale valoroase. Ca urmare a previzibilităţii lui, vrăjitorul care folosea acest aliat nu avea nevoie să se angajeze în nici un fel de ritual preparatoriu.

Celălalt aspect al manipulării aliatului era exprimat de ideea că aliatul era un ajutor. A fi un ajutor însenina că aliatul, după ce servea unui vrăjitor ca vehicul, putea fi din nou folosit ca ajutor sau ghid ca să-l asiste la îndeplinirea oricărui scop pe care îl avea în minte ca să pătrundă în domeniul realităţii neobişnuite.

În calitatea lor de ajutoare, cei doi aliaţi aveau proprietăţi diferite, unice. Complexitatea şi sfera de aplicare a acestor proprietăţi se măreau pe măsură ce se înainta pe calea învăţăturii. Dar, în termeni generali, aliatul ce se găsea în Datura inoxia era considerat un ajutor extraordinar şi această capacitate era privită ca un corolar al abilităţii sale de a oferi o putere excedentară. Pe de altă parte, aliatul ce se extrăgea din Psilocybe mexicana era considerat un ajutor şi mai extraordinar. Don Juan considera că era unic în rolul lui de ajutor, pe care îl considera a fi o prelungire a valoroaselor sale calităţi generale.

A TREIA UNITATE ALIATUL AVEA O REGULĂ.

Printre componentele conceptului de „aliat", ideea că aliatul avea o regulă era indispensabilă în explicarea noţiunii de aliat. Din cauza caracterului ei indispensabil, am plasat-o în cea de-a treia parte principală a acestei scheme structurale.

Regula, pe care don Juan o mai numea şi lege, era conceptul rigid de organizare care conducea toate acţiunile ce trebuiau executate şi comportamentul ce trebuia respectat în întregul proces al folosirii aliatului. Regula era transmisă verbal de la profesor la ucenic, ar fi de preferat fără schimbări, printr-o interacţiune susţinută dintre ei. Regula era mai mult decât un complex de reglementări, era, mai degrabă, o serie de trăsături ale activităţilor ce marchează linia urmată în procesul de manipulare a aliatului.

Fără îndoială, multe elemente corespundeau definiţiei pe care don Juan a dat-o aliatului ca fiind „capabil să transporte omul dincolo de graniţele sale". Oricine accepta acea definiţie putea să tragă concluzia logică, după care orice poseda o astfel de însuşire, era un aliat. Şi, logic, chiar şi stări corporale cauzate de foame, oboseală, boală şi altele puteau servi drept aliaţi, căci ele puteau să aibă capacitatea de a transporta omul dincolo de domeniul realităţii obişnuite. Dar faptul că aliatul avea o regulă le elimina

pe toate celelalte posibilități. Aliatul era o putere care avea o regulă. Toate celelalte posibilități nu puteau fi considerate aliați, fiindcă nu aveau o regulă.

Ca şi concept, regula conținea următoarele idei şi diversele lor componente: (1) regula era inflexibilă; (2) regula era necumulativă; (3) regula era confirmată de realitatea obişnuită; (4) regula era confirmată de realitatea neobişnuită şi (5) regula era confirmată printr-un consens special.

Regula era inflexibilă.

Principiile activității care reprezenta esența regulii erau paşii obligatorii, pe care trebuia să-i faci ca să atingi țelul operațional al învățăturilor. Această caracteristică obligatorie a regulii era reflectată de faptul că era inflexibilă. Inflexibilitatea regulii era intim legată de ideea de eficiență. Efortul dramatic dădea naştere unei lupte nesfârşite pentru supraviețuire şi, în aceste condiții, numai actul cel mai eficient pe care-l puteai îndeplini îți putea asigura supraviețuirea. Deoarece punctele de referință cu caracter individual nu erau permise, regula prescrie acțiunile care reprezentau singura alternativă de supraviețuire. Aşadar, regula trebuie să fie inflexibilă şi să pretindă o supunere totală la ceea ce ea afirma.

Totuşi, supunerea față de regulă nu era absolută. In procesul de învățare, am consemnat un caz în care inflexibilitatea regulii a fost anulată. Don Juan a explicat acel exemplu de abatere ca pe o favoare specială care rezulta din intervenția directă a unui aliat. În acel caz, din cauza greşelii mele neintenționate în mânuirea aliatului conținut de Datura inoxia, regula fusese încălcată. Pornind de la acea întâmplare, don Juan a declarat că un aliat avea capacitatea să intervină direct şi să împiedice efectul dăunător şi, de obicei, fatal care rezulta din nerespectarea regulii. O astfel de evidență a flexibilității era socotită întotdeauna ca fiind produsul unei puternice legături de afinitate între aliat şi adept.

Regula era necumulativă.

Se presupune că toate metodele de manipulare a aliatului au fost deja folosite. Teoretic, regula era necumulativă; nu exista nici o posibilitate de a mai adăuga ceva la ea. Ideea caracterului necumulativ al regulii era, de asemenea, legată de conceptul de eficiență. Deoarece regula impunea singura alternativă eficientă pentru supraviețuirea personală a omului, orice încercare de a-i schimba cursul prin inovații era considerată ca un act superfluu, mai mult, un act mortal. Nu puteai decât să-ți extinzi cunoştințele personale privind regula, fie prin îndrumarea profesorului, fie prin

îndrumarea specială a aliatului însuşi. Cel de al doilea era socotit drept un exemplu de dobândire directă a cunoştinţelor, nu o completare la esenţa regulii.

Regula era confirmată de realitatea obişnuită.

Confirmarea regulii era menită să o verifice, era actul de verificare a ei, actul de atestare a validităţii ei, întărind-o pragmatic, într-un mod experimental. De vreme ce regula se ocupa de situaţii legate de realităţi obişnuite şi neobişnuite, confirmarea ei avea loc în ambele domenii.

Situaţiile de realitate obişnuită cu care se ocupa regula erau, deseori, situaţii neobişnuit de deosebite dar, oricât de neobişnuite ar fi fost, regula era confirmată de realitatea obişnuită. Din acest motiv, s-a considerat că se află în afara competenţei acestei lucrări şi că va trebui să formeze subiectul unui alt studiu. Acea parte a regulii se ocupa cu detaliile procedurilor folosite în recunoaşterea, colectarea, amestecarea, prepararea şi îngrijirea plantelor dătătoare de putere, plante în care se găseau aliaţii, cu detaliile altor proceduri legate de folosirea unor astfel de plante ale puterii şi alte amănunte similare.

Regula era confirmată de realitatea neobişnuită.

Regula era, de asemenea, confirmată şi de realitatea neobişnuită şi această confirmare avea loc în acelaşi mod pragmatic, experimental, de validare folosit în situaţii de realitate obişnuită. Ideea de confirmare pragmatică implica două concepte: (1) întâlniri cu aliatul, pe care le-am numit stările de realitate neobişnuită; şi (2) scopurile specifice ale regulii.

Stările de realitate neobişnuita. Cele două plante în care se găseau aliaţii, atunci când erau folosite conform regulilor respective ale aliaţilor, produceau stări de percepţie deosebită pe care don Juan le clasifica drept întâlniri cu aliatul. El punea un accent deosebit pe scoaterea lor la iveală, accent rezumat în ideea că trebuia să te întâlneşti cu aliatul cât de des posibil, pentru a-i verifica regula într-un mod pragmatic, experimental. Se presupunea că proporţia regulii care trebuia verificată era direct legată de numărul întâlnirilor cu aliatul.

Metoda exclusivă de a provoca o întâlnire cu aliatul era, firește, folosirea corectă a plantei în care se găsea aliatul. Totuşi, don Juan lăsa să se înţeleagă că la un anumit stadiu avansat al studiului, întâlnirile puteau să aibă loc fără folosirea plantei; cu alte cuvinte, puteau fi provocate doar printr-un act de voinţă.

Am numit întâlnirile cu aliatul stări de realitate neobişnuită. Am ales termenul „realitate neobişnuită” pentru că eră în conformitate cu afirmaţia lui don Juan că asemenea întâlniri aveau loc într-un continuum de realitate, o realitate care era doar cu puţin diferită de realitatea obişnuită a vieţii de fiecare zi. În consecinţă, realitatea neobişnuită avea caracteristici specifice ce puteau fi stabilite în aceiaşi termeni de toată lumea. Don Juan nu formula niciodată aceste caracteristici într-un mod definit, dar reticenţa lui părea să rezulte din ideea că fiecare om putea cere cunoaşterea prin propria sa natură.

Următoarele categorii, pe care le consider caracteristicile specifice ale realităţii neobişnuite, au fost extrase din experienţa mea personală. Totuşi, deşi au fost dobândite subiectiv, ele au fost întărite şi dezvoltate de don Juan prin filtrul propriei sale cunoaşteri; el îşi coordona învăţăturile de parcă aceste caracteristici erau inerente realităţii neobişnuite: (1) realitatea neobişnuită era utilizabilă şi (2) realitatea neobişnuită avea elemente componente.

Prima caracteristică – aceea că realitatea neobişnuită era utilizabilă – însemna că era potrivită pentru foloase reale. Don Juan mi-a explicat de multe ori că interesul practic al cunoştinţelor lui era urmărirea unor rezultate practice şi că o asemenea urmărire era potrivită atât pentru realitatea obişnuită, cât şi pentru cea neobişnuită. El susţinea că, potrivit cunoştinţelor lui, existau mijloace de folosire a realităţii neobişnuite, la fel ca şi a realităţii obişnuite. Potrivit acestei afirmaţii, stările provocate de aliaţi erau date la iveală cu intenţia deliberată de a fi folosite. În acest caz particular, raţiunea fundamentală a lui don Juan era că întâlnirile cu aliaţii aveau scopul de a afla tainele lor şi această raţiune fundamentală servea drept un ghid strict pentru proiectarea altor motive personale pe care le puteai avea pentru a căuta stările de realitate neobişnuită.

A doua caracteristică a realităţii neobişnuite era aceea că avea elemente componente. Acele elemente componente erau detaliile, acţiunile şi evenimentele pe care le percepeai, în aparenţă prin simţuri, ca reprezentând conţinutul unei stări de realitate neobişnuită. Imaginea totală a realităţii neobişnuite era alcătuită din elemente ce păreau a avea însuşiri atât ale elementelor realităţii obişnuite, cât şi ale componentelor unui vis obişnuit, deşi nu reprezentau nici una dintre ele.

După părerea mea, elementele componente ale realităţii neobişnuite aveau trei caracteristici unice: (1) stabilitate, (2) singularitate şi (3) lipsa unui

consens obişnuit. Aceste calităţi le singulariza ca unităţi distincte, cu o individualitate de neconfundat.

Elementele componente ale realităţii neobişnuite aveau stabilitate, erau constante. În această privinţă erau similare cu elementele componente ale realităţii obişnuite, căci ele nici nu se schimbau şi nici nu dispăreau, aşa cum făceau elementele componente dintr-un vis obişnuit. Părea că fiecare detaliu ce forma un element component al realităţii neobişnuite avea o concretețe proprie, pe care eu am perceput-o ca fiind extraordinar de stabilă. Stabilitatea era atât de pronunţată încât îmi permitea să institui următorul criteriu – în realitatea neobişnuită, omul avea întotdeauna capacitatea să se oprească pentru a examina oricare dintre elementele componente un timp indefinit de lung. Aplicarea acestui criteriu îmi permitea să deosebesc stările de realitate neobişnuită pe care le folosea don Juan de alte stări de percepţie specială ce ar fi putut să apară ca realitate neobişnuită, dar care nu admiteau acest criteriu.

A doua caracteristică exclusivă ă elementelor componente ale realităţii neobişnuite – singularitatea lor – însemna că fiecare detaliu din elementele componente era un amănunt de sine stătător, individual; se părea că fiecare detaliu era izolat de celelalte sau că detaliile apăreau câte unul, o dată. Singularitatea elementelor componente părea să creeze, în continuare, o necesitate unică – ce putea fi comună tuturor oamenilor; nevoia imperativă, impulsul de a combina toate detaliile izolate într-o secvenţă reală, un amestec total. Don Juan era, evident, conştient de acea necesitate şi o folosea în toate ocaziile posibile.

Cea de a treia caracteristică unică a elementelor componente şi cea mai dramatică dintre toate, era lipsa unui consens obişnuit. Omul percepea elementele componente atunci când se afla într-o solitudine deplină, care semăna mai mult cu singurătatea omului ce urmărea singur o scenă nefamiliară în realitatea obişnuită de-cât cu solitudinea visului. Deoarece stabilitatea elementelor componente ale realităţii neobişnuite îţi permitea să te opreşti şi să Ie examinezi pentru un timp ce părea indefinit de lung, ele păreau aproape ca şi cum ar fi fost elemente ale vieţii de fiecare zi; totuşi, diferenţa dintre elementele componente ale celor două stări de realitate era capacitatea lor de consens obişnuit. Prin consens obişnuit înţeleg acordul tacit sau implicit asupra elementelor componente ale vieţii de fiecare zi pe care indivizii şi-l acordă între ei în diferite moduri. Pentru elementele componente ale realităţii neobişnuite, consensul obişnuit era imposibil de

obținut. În această privință, realitatea neobişnuită era mai aproape de o stare de visare decât de realitatea obişnuită. Şi totuşi, din cauza caracteristicilor lor unice de stabilitate şi singularitate, elementele componente ale realității neobişnuite aveau o calitate izbitoare de veridicitate ce părea să nutrească necesitatea validării existenței lor în termeni de consens.

Scopul specific al regulii.

Cealaltă componentă ă conceptului că regula era verificată de realitatea neobişnuită era ideea că regula avea un scop specific. Acel scop era realizarea, prin folosirea unui aliat, a unui țel utilitar. În contextul învățăturilor lui don Juan se considera că regula era învățată prin confirmarea ei în realitatea obişnuită şi neobişnuită. Latura decisivă a învățăturilor era, totuşi, confirmarea regulii în stările de realitate neobişnuită; şi ceea ce era confirmat în acțiunile şi elementele percepute în realitatea neobişnuită era țelul specific al regulii. Țelul specific se ocupa de puterea aliatului, adică de manipularea lui, mai întâi ca un vehicul, apoi ca un ajutor, dar don Juan trata întotdeauna fiecare exemplu al țelului specific al regulii ca pe o unitate separată ce se referea implicit la aceste două zone.

Fiindcă scopul specific se referea la manipularea puterii aliatului, el avea o consecință imediată – tehnicile de manipulare.

Tehnicile de manipulare erau procedurile reale, operațiile reale întreprinse în fiecare caz al manipulării puterii unui aliat. Ideea că un aliat se putea manipula îi garanta utilitatea în atingerea unor scopuri pragmatice, iar tehnicile de manipulare erau procedurile ce păreau să-l facă pe aliat utilizabil.

Scopul specific şi tehnicile de manipulare formau o unitate separată pe care vrăjitorul trebuia s-o cunoască perfect pentru a-şi călăuzi aliatul în mod eficient.

Învățăturile lui don Juan includeau următoarele scopuri specifice ale regulilor celor doi aliați. Le-am aranjat aici în aceeaşi ordine în care el mi le-a prezentat mie.

Primul scop specific care a fost verificat în realitatea neobişnuită era testarea aliatului conținut în Datura inoxia. Tehnica de manipulare consta în ingerarea unei poțiuni făcute dintr-o secțiune a rădăcinii plantei Datura. Ingerarea acelei poțiuni producea o stare superficială de realitate neobişnuită, pe care don Juan o folosea ca să mă testeze şi să-şi dea seama dacă eu, ca viitor ucenic, aveam sau nu o afinitate cu aliatul ce se găsea în acea plantă. Era de aşteptat ca poțiunea să producă, fie o senzație de

bunăstare fizică nespecificată, fie o senzație de mare disconfort, efecte pe care don Juan le socotea semne de afinitate sau lipsă de afinitate.

Al doilea scop specific era divinația. Făcea şi ea parte din regula aliatului conținut de Datura inoxia. Don Juan socotea că divinația era o formă de mişcare specializată, presupunând că un vrăjitor era transportat de către aliat într-un compartiment anume de realitate neobişnuită unde putea să ghicească evenimente care, altfel, îi rămâneau necunoscute.

Tehnica de manipulare a celui de al doilea scop specific era un proces de ingerare-absorbție. O poțiune făcută din rădăcina de Datura era ingerată şi un unguent făcut din semințe de Datura era frecat pe zonele temporale şi frontale ale capului. Am folosit termenul „ingerare-absorbție" fiindcă ingerarea putea fi ajutată de absorbția în piele pentru a produce o stare de realitate neobişnuită sau absorbția în piele putea fi ajutată de ingerare.

Această tehnică manipulatorie impunea folosirea şi a altor elemente în afara plantei Datura, în acest caz – două şopârle. Se presupunea că ele serveau vrăjitorului ca instrumente ale mişcării, înțelegând prin aceasta percepția specială de a te afla într-un domeniu special în care puteai să auzi cum o şopârlă vorbeşte şi apoi să vezi ce spusese ea; Don Juan explica aceste fenomene prin faptul că şopârlele răspundeau la întrebările la care urma să se ghicească.

Al treilea scop specific al legii aliatului ce se găsea în plantele Datura se ocupa cu o altă formă specializată de mişcare, zborul corporal. După cum explica don Juan, vrăjitorul care folosea acest aliat putea să zboare cu trupul lui pe distanțe imense; zborul corporal era capacitatea vrăjitorului de a se mişca prin realitatea neobişnuită şi, apoi, de a se întoarce în realitatea obişnuită în funcție de propria voință.

Tehnica manipulatorie a celui de al treilea scop specific era, de asemenea, un proces de ingestie-absorbție. O poțiune preparată cu rădăcină de Datura era ingerată şi un unguent făcut din semințe de Datura era frecat pe tălpile picioarelor, pe partea interioară ă ambelor picioare şi pe organele genitale.

Cel de al treilea scop specific nu era confirmat în profunzimea lui; don Juan dădea de înțeles că el nu dezvăluise alte aspecte ale tehnicii de manipulare care să permită vrăjitorului să obțină un sens al direcției în timp ce se mişca.

Cel de al patrulea scop specific al regulii era testarea, aliatul găsindu-se în Psilocybe mexicana. Testarea nu avea drept țel stabilirea unei afinități sau

lipsa de afinitate cu aliatul, ci, mai degrabă, să fie o primă încercare ce nu putea fi evitată său o primă întâlnire cu aliatul.

Tehnica manipulatorie a celui de al patrulea scop specific folosea un amestec de fumat, făcut din ciuperci uscate în care se încorporaseră diferite părți din alte cinci plante, dintre care nici una nu era cunoscută ca având proprietăți halucinogene. Regula insista asupra actului de inhalare a fumului produs de amestec; profesorul folosea cuvântul Humito (micul fum) ca să se refere la aliatul pe care îl conținea acesta. Dar eu am numit acest proces „ingerare-inhalare", fiindcă era o combinație dintre a ingera mai întâi şi apoi de a inhala. Ciupercile, din cauza moliciunii lor, se uscau, devenind un praf foarte fin, care ardea destul de greu. Celelalte ingrediente se prefăceau în fâşii atunci când se uscau. Aceste fâşii se incinerau în căuşul pipei, în timp ce praful de ciuperci, care nu ardea atât de uşor, era tras în gură şi ingerat. În mod logic, cantitatea de ciuperci uscate ingerată era mai mare decât cantitatea de fâşii arse şi inhalate.

Efectul primului stagiu de realitate neobişnuită dat la iveală de Psilocybe mexicana a provocat scurta discuție a lui don Juan privitoare la cel de al cincilea scop specific al regulii. Se ocupa de mişcare – a te mişca folosind ajutorul aliatului conținut de Psilocybe mexicana în şi prin obiecte neanimate sau în şi prin ființe animate. Tehnica manipulatorie completă putea să includă sugestia hipnotică, în afara procesului de ingerare-inhalație. Fiindcă don Juan a prezentat acest scop specific doar printr-o scurtă discuție care n-a mai fost verificată în continuare, mi-a fost imposibil să stabilesc corect vreunul dintre aspectele ei.

Cel de al şaselea scop specific al regulii, verificat în realitatea neobişnuită, implicând şi aliatul ce se găsea în Psilocybe mexicana, avea inerenta capacitate să facă trupul vrăjitorului să dispară; astfel, ideea adoptării unei forme alternative era o posibilitate logică de a obține mişcarea în condițiile incorporalității. O altă posibilitate logică de obținere a mişcării era, firesc, mişcarea prin obiecte şi ființe, despre care don Juan doar pomenise.

Tehnica manipulatorie a celui de al şaselea scop specific al regulii includea nu numai ingerare-inhalare, ci şi, după toate indicațiile, sugestia hipnotică. Don Juan făcuse o asemenea sugestie în timpul stadiilor de tranziție spre realitatea neobişnuită şi, de asemenea, în timpul părții incipiente a stărilor de realitate neobişnuită. El a clasificat procesul aparent hipnotic ca fiind doar un control al său personal, înțelegând prin aceasta că el nu mi-a dezvăluit tehnica manipulatorie completă în acel moment. Adoptarea unei

forme alternative nu însemna că un vrăjitor era liber să-şi ia, sub impulsul momentului, orice formă dorea; dimpotrivă, era nevoie de un antrenament de o viață ca să-şi ia o formă preconceptă. Forma preconceptă pe care don Juan a preferat să şi-o ia a fost aceea de cioară, şi, prin urmare, el insista asupra acelei forme anume în învățăturile lui. Totuşi, spunea foarte clar că cioara era preferința sa personală şi că mai erau posibile nenumărate alte forme preconcepute.

A PATRA UNITATE REGULA ERA CONFIRMATĂ PRIN CONSENS SPECIAL.

Printre conceptele care alcătuiau regula, aceea care era indispensabilă pentru a o explica, era ideea că regula era confirmată de un consens special; toate celelalte concepte componente erau insuficiente în sine pentru explicarea sensului regulii.

Don Juan preciza foarte clar că un aliat nu era atribuit unui vrăjitor, ci că vrăjitorul învăța să manipuleze aliatul prin procesul de confirmare a regulii. Procesul complet de învățare implica verificarea regulii în realitatea neobişnuită, ca şi în realitatea obişnuită. Totuşi, latura crucială a învățăturilor lui don Juan o reprezenta confirmarea regulii într-un mod pragmatic şi experimental în contextul a ceea ce se percepea a fi elementele componente ale realității neobişnuite. Dar acele elemente componente nu erau supuse unui consens obişnuit şi, dacă nu puteai să obții acordul asupra existenței lor, realitatea percepută nu era decât o simplă iluzie. Deoarece omul trebuie să fie singur în realitatea neobişnuită, fiind solitar, tot ce percepea va trebui să fie subiectiv. Starea de solitudine şi subiectivitate erau consecințe ale faptului asumat – că nici un alt om nu putea să dea un consens obişnuit asupra percepțiilor celuilalt.

În acel punct, don Juan punea în discuție cel mai important element constitutiv al învățăturilor sale: el îmi oferea consens special asupra acțiunilor şi elementelor pe care eu le percepusem în realitatea neobişnuita, acțiuni şi elemente care se presupunea că ar confirma regula. În învățăturile lui don Juan, consens special însemna acordul tacit sau implicit asupra elementelor componente ale realității neobişnuite pe care el, în rolul lui de profesor, mi le dădea în calitatea mea de ucenic în domeniul cunoaşterii lui. Acest consens special nu era fraudulos sau fals, asemeni celui pe care două persoane îl puteau acorda una alteia în descrierea elementelor componente ale viselor lor individuale. Acest consens special pe care-l oferea don Juan era sistematic şi pentru a-l acorda avea nevoie de totalitatea cunoştințelor

sale. Prin obținerea consensului sistematic, acțiunile şi elementele percepute în realitatea neobişnuită deveneau consensual reale, ceea ce însemna, în schema de clasificare a lui don Juan, că regula aliatului fusese confirmată. Regula avea sens ca un concept; deci, doar în măsura în care era supusă unui consens special, căci fără acord special privitor la confirmarea ei, regula ar fi fost o pură construcție subiectivă.

Din pricina caracterului său indispensabil în explicarea regulii, din ideea că regula era confirmată de consens special am conceput şi a patra parte specială a acestei scheme structurale. Această parte, reprezentând, la bază, o relație reciprocă dintre doi indivizi, era formată din: (1) binefăcătorul ori ghidul în cunoaşterea predată, agentul care oferea consensul special şi (2) ucenicul sau subiectul pentru care se dădea consensul special.

Eşecul sau succesul în realizarea scopului operațional al învățăturilor depindea de această a patra parte. Astfel, consensul special era apogeul, destul de precar, al următorului proces: Un vrăjitor avea o trăsătură distinctă, posedarea unui aliat, care-l deosebea de oamenii obişnuiți. Un aliat era o putere care avea proprietatea specială de a avea o regulă. Şi caracteristica unică a regulii era confirmarea ei în realitatea neobişnuită prin consens special.

Binefăcătorul.

Binefăcătorul era agentul fără de care confirmarea regulii ar fi fost imposibilă. Pentru a furniza consens special, el îndeplinea cele două sarcini de (1) pregătire a bazei pentru consens special în privința confirmării regulii şi (2) manipularea consensului special.

Pregătirea consensului special.

Prima sarcină a binefăcătorului era să stabilească baza necesară pentru elaborarea consensului special referitor la confirmarea regulii. În calitatea lui de profesor, don Juan m-a făcut: (1) să experimentez alte stări de realitate neobişnuită pe care el le explica ca fiind destul de deosebite de acelea scoase la iveală pentru a confirma regula aliaților; (2) să particip, împreună cu el, la anumite stări speciale de realitate obişnuită pe care se părea că şi le crease chiar el şi (3) să recapitulez fiecare experiență în detaliu. Sarcina pe care o avea don Juan, de pregătire a consensului special, consta din întărirea şi confirmarea validării regulii prin oferirea consensului special care se referea la elementele componente ale acestor stări de realitate neobişnuită şi la elementele componente ale stărilor speciale de realitate obişnuită. Celelalte stări de realitate neobişnuită pe care don Juan

m-a făcut să le experimentez erau induse de ingerarea cactusului Lophophora williamsii, cunoscută, de obicei, drept peyote. În general, partea superioară a cactusului era tăiată şi pusă deoparte până se usca, după care era mestecată şi ingerată, dar, în condiţii speciale, ea era ingerată cât încă era proaspătă. Ingerarea, totuşi, nu era singurul mod de a trăi o stare de realitate neobişnuită cu Lophophora williamsii. Don Juan sugera că stări spontane de realitate neobişnuită apăreau în condiţii unice şi el le privea ca pe nişte daruri sau acordări de putere pe care planta le conţinea.

Realitatea neobişnuită indusă ce Lophophora williamsii avea trei trăsături distincte: (1) se credea că era produsă de o entitate numită „Mescalito"; (2) era utilizabilă şi (3) avea elemente componente.

Mescalito se presupunea a fi o putere unică, asemănătoare cu un aliat, în sensul că îngăduia omului să treacă dincolo de graniţele realităţii obişnuite, dar totuşi, destul de diferit de aliat. Asemeni aliatului, Mescalito se găsea într-o anume plantă, cactusul Lophophora williamsii. Dar, spre deosebire de aliat, care se afla doar în plantă, Mescalito şi planta în care se afla erau aceiaşi; planta era centrul unor manifestări deschise de respect, forma unei veneraţii profunde. Don Juan era ferm convins că, în anumite condiţii, o asemenea stare de profundă supunere faţă de Mescalito, simplul act de a fi în contact cu cactusul, ar induce o stare de realitate neobişnuită.

Dar Mescalito nu avea o regulă şi, din acest motiv, nu era un aliat, deşi avea capacitatea de a transporta omul dincolo de graniţele realităţii obişnuite. Faptul că nu avea o regulă, nu numai că îl împiedica pe Mescalito să fie folosit ca un aliat, căci, fără o regulă, nu era de conceput să fie manipulat, dar îl şi transforma într-o putere cu totul diferită de aceea a unui aliat.

Ca o consecinţă directă a faptului că nu avea o regulă, Mescalito era accesibil oricărui om, fără să fie nevoie de o îndelungă ucenicie sau de supunere la tehnici manipulatorii, aşa cum se întâmpla cu aliatul. Şi, fiind accesibil fără nici o instruire în prealabil, Mescalito era considerat un protector. A fi protector însemna că era accesibil oricui, dar cu unii indivizi nu era compatibil. Potrivit spuselor lui don Juan, o asemenea incompatibilitate era cauzată de discrepanţa dintre „moralitatea fermă" a lui Mescalito şi caracterul îndoielnic al individului.

De asemenea, Mescalito era un învăţător. Se presupunea că exercită funcţii didactice. Era un director, o călăuză spre un comportament corect. Mescalito îţi arăta calea cea bună. Ideea lui don Juan în ceea ce priveşte

calea cea bună părea a fi un simț al decenței, care consta nu din corectitudine, în termeni de moralitate, ci dintr-o tendință de ă simplifică tiparele de comportament, în termenii eficienței promovate de învățăturile lui. Don Juan considera că Mescalito te învăța simplificarea comportamentului.

Mescalito era considerat o entitate. Şi, ca atare, se presupunea că are o formă definită care, de obicei, nu era constantă sau previzibilă. Această caracteristică însemna că Mescalito era perceput în mod diferit nu numai de diferiți oameni, ci şi de acelaşi om în circumstanțe diferite. Don Juan exprima această idee în termenii abilității lui Mescalito de a adopta orice formă posibilă. În fața indivizilor cu care era compatibil, el adopta, totuşi, o formă neschimbată, după ce aceştia consumaseră din el vreme de câțiva ani.

Realitatea neobişnuită indusă de Mescalito era utilizabilă şi, în această privință, era identică cu aceea indusă de un aliat. Singura deosebire era rațiunea fundamentală pe care o folosea don Juan în învățăturile sale ca să o scoată la iveală; se presupunea că omul căuta „lecțiile lui Mescalito despre calea cea bună".

Realitatea neobişnuită produsă de Mescalito avea şi ea, elemente componente; şi în acest caz, etapele de realitate neobişnuită induse de Mescalito şi de un aliat erau identice. La ambele, caracteristicile elementelor componente erau stabilitatea, singularitatea şi lipsa de consens.

Cealaltă procedură pe care o folosea don Juan ca să pregătească baza consensului special era să facă din mine un coparticipant la stări speciale de realitate obişnuită. O stare specială de realitate obişnuită era o situație care putea fi descrisă în termenii vieții de fiecare zi, numai că ar fi fost imposibil să obții un consens obişnuit pe baza elementelor sale componente. Don Juan pregătea baza consensului special prin confirmarea regulii, acordând consensul special asupra elementelor componente ale stărilor speciale de realitate obişnuită. Aceste elemente componente erau elemente ale vieții de fiecare zi a căror existență putea fi confirmată numai de don Juan prin acord special. Aceasta era o presupunere a mea, fiindcă, în calitatea mea de coparticipant la stările speciale de realitate obişnuită, consideram că numai don Juan, ca fiind celălalt participant, putea şti care elemente componente alcătuiau starea specială de realitate obişnuită.

După părerea mea, stările speciale de realitate obişnuită erau produse de don Juan, deşi el nu prelinsese niciodată că făcuse acest lucru. Se pare că el le producea printr-o manipulare abilă a unor indicii şi sugestii pentru

ghidarea comportamentului meu. Am numit acest proces „manipularea indicațiilor”. El avea două aspecte: (1) indicații privind mediul şi (2) indicații privind comportamentul.

Pe perioada învățăturilor, don Juan m-a pus să experimentez două asemenea stări. Poate că a produs-o pe prima prin procesul stabilirii indicației despre mediu. Rațiunea fundamentală a lui don Juan pentru a o produce era că eu aveam nevoie de un test ca să-mi dovedesc bunele intenții şi numai după ce el mi-a dat consensul special privitor la elementele sale componente a consimțit să-şi înceapă lecțiile. Prin „a da indicații privind mediul" am vrut să spun că don Juan m-a condus către o stare specială de realitate obişnuită prin izolare, folosind sugestii subtile, a elementelor componente ale realității obişnuite care făceau parte din mediul fizic imediat. Elementele izolate în acest fel creau, în acest caz, o percepere vizuală specifică a culorii, pe care don Juan a verificat-o tacit.

Cea de a doua stare de realitate obişnuită a fost, probabil, produsă în procesul stabilirii indicațiilor privind comportamentul. Don Juan, având o legătură strânsă cu mine şi prin practicarea unui comportament consecvent, reuşise să creeze o imagine a lui însuşi, o imagine care mi-a servit drept tipar esențial prin care să-l pot recunoaşte. Apoi, prin producerea unor anume reacții specifice preferate, care erau incompatibile cu imaginea pe care o crease, don Juan a reuşit să denatureze acest tipar esențial de recunoaştere. Denaturarea, la rândul ei, putea să schimbe configurația normală a elementelor asociate cu tiparul într-un nou model nepotrivit de recunoaştere care nu putea fi supus consensului obişnuit; don Juan, ca şi coparticipant la acea stare specială de realitate obişnuită, era singura persoană care ştia care erau elementele componente, deci era singurul care putea să-mi dea acordul în privința existenței lor.

Don Juan a stabilit cea de a doua stare specială de realitate obişnuită tot ca pe un test, ca pe un soi de recapitulare a învățăturilor lui. Se părea că ambele stări speciale de realitate obişnuită au marcat o tranziție în învățături. Păreau a fi puncte de articulație. Şi, cea de a doua stare se pare că a marcat intrarea mea într-un nou stadiu al studiului, caracterizat de un plus de coparticipare directă între profesor şi ucenic, în scopul de a se ajunge la consens special.

A treia procedură pe care a folosit-o don Juan ca să pregătească consensul special a fost să-mi ceară să-i prezint o relatare detaliată a ceea ce am simțit în urma fiecărei stări de realitate neobişnuită şi a fiecărei stări speciale de realitate obişnuită şi, apoi, să subliniez anumite părți pe care el le separa din contextul relatării mele. Factorul esențial era să direcționeze rezultatul stărilor de realitate neobişnuită şi presupunerea mea implicită în această

privință era aceea că trăsăturile elementelor componente ale realității neobişnuite – stabilitatea, singularitatea şi lipsa consensului obişnuit – erau inerente şi nu erau rezultatul îndrumărilor lui don Juan. Această presupunere era bazata pe observația că elementele componente ale primei stări de realitate neobişnuită prin care am trecut aveau aceleaşi caracteristici, şi, totuşi, don Juan abia de-şi începuse ghidarea. Presupunând, deci, că aceste caracteristici erau inerente elementelor componente ale realității neobişnuite, în general, sarcina lui don Juan consta din a le folosi ca bază pentru direcționarea rezultatului fiecărei stări de realitate neobişnuită, dată la iveală de Datura inoxia, Psilocybe mexicana şi Lophophora williamsii.

Relatarea amănunțită pe care don Juan m-a rugat să i-o prezint ca urmare a fiecărei stări de realitate neobişnuită era, de fapt, o recapitulare a experienței. Ea consta dintr-o redare verbală detaliată a ceea ce percepusem eu în timpul fiecărei stări. Recapitularea avea două etape: (1) amintirea evenimentelor şi (2) descrierea elementelor componente percepute. Amintirea evenimentelor era legată de incidentele pe care mi se păruse că le percep în timpul experienței pe care o povesteam; adică evenimentele care păreau să fi avut loc şi acțiunile pe care se părea că le îndeplinisem. Descrierea elementelor componente pe care le percepeam era, de fapt, descrierea formei şi a detaliilor specifice elementelor componente pe care mi se părea că le-am perceput.

Din fiecare recapitulare a experienței, don Juan selecta anumite părți prin intermediul următoarelor procese: (1) acordând importanță anumitor părți speciale din relatarea mea şi (2) negarea importanței altor zone ale relatării mele. Intervalul dintre stările de realitate neobişnuită era timpul când don Juan analiza recapitularea experienței.

Am numit primul proces „accent”, fiindcă implica o puternică speculație în ceea ce priveşte deosebirea dintre ceea ce don Juan concepuse ca fiind țelul pe care trebuia eu să-l ating în starea de realitate neobişnuită şi ceea ce eu însumi percepusem. Prin accent se înțelegea, aşadar, că don Juan izola o zonă a relatării mele, concentrând asupra ei partea cea mai importantă a speculației sale. Accentul era fie pozitiv, fie negativ. Accentul pozitiv însemna că don Juan era satisfăcut de un anumit detaliu pe care l-am perceput, fiindcă era conform cu țelurile pe care el se aşteptase să le ating în starea de realitate neobişnuită. Accentul negativ însemna ca don Juan nu era satisfăcut de percepția mea, fiindcă nu se conforma cu aşteptările lui sau

fiindcă n-o socotea suficientă. Totuşi, el încă plasa majoritatea speculaţiilor lui asupra acelei zone a recapitulării mele pentru a sublinia valoarea negativă a percepţiei mele.

Al doilea proces selectiv pe care-l folosea don Juan era negarea oricărei importanţe a unor zone din relatarea mea. Eu am numit aceasta „lipsă de accent" fiindcă era opusul şi contrabalansul accentului. Se părea că negând importanţa unor părţi din relatarea mea în ceea ce priveşte elementele componente pe care don Juan le socotea total superflue ţelului învăţăturilor sale, el anula întru totul percepţia pe care o aveam asupra aceloraşi elemente din stările succesive de realitate neobişnuită.

Ghidarea consensului special.

Al doilea aspect al sarcinii lui don Juan ca profesor era ghidarea consensului special prin direcţionarea rezultatului fiecărei stări de realitate neobişnuită şi a fiecărei stări speciale de realitate obişnuită. Don Juan direcţiona acel rezultat printr-o manipulare ordonată a nivelurilor extrinsece şi intrinsece ale realităţii neobişnuite şi a nivelurilor intrinsece ale stărilor speciale de realitate obişnuită.

Nivelurile extrinsece ale realităţii neobişnuite aparţineau aranjamentului ei operativ. Aceasta implica mecanica, paşii ce duceau spre însăşi realitatea neobişnuită. Nivelul extrinsec avea trei aspecte sesizabile: (1) perioade pregătitoare; (2) stadiile de tranziţie şi (3) supravegherea de către profesor.

Perioada de pregătire era timpul care se scurgea între o stare de realitate neobişnuită şi următoarea. Don Juan îl folosea ca să-mi dea instrucţiuni directe şi să dezvolte cursul general al învăţăturilor sale. Perioada pregătitoare era de o mare importanţă în stabilirea stărilor de realitate neobişnuită şi, fiindcă se învârtea în jurul lor, avea două faţete distincte: (1) perioada de dinaintea realităţii neobişnuite şi (2) perioada de după realitatea neobişnuită.

Perioada de dinaintea realităţii neobişnuite era un interval de timp relativ scurt, de cel mult douăzeci şi patru de ore. În stările de realitate neobişnuită provocate de Datura inoxia şi Psilocybe mexicana, perioada era caracterizată de instrucţiunile directe, dramatice şi accelerate care se refereau la scopul specific al regulii şi la tehnicile manipulatorii pe care eu trebuia să le confirm în viitoarea stare de realitate neobişnuită. Cu Lophophora williamsii, perioada era în mod esenţial, un timp de comportament ritual, de vreme ce Mescalito nu avea o regulă.

Perioada care urma realității neobişnuite, pe de altă parte, era un interval lung, ce dura, de obicei, luni de zile şi îngăduia timp pentru discuțiile şi clarificările lui don Juan în ceea ce priveşte evenimentele ce avuseseră loc în starea precedentă de realitate neobişnuită. Perioada era mai importantă după folosirea plantei Lophophora williamsii. Fiindcă Mescalito nu avea o regulă, țelul urmărit în realitatea neobişnuită era verificarea caracteristicilor lui Mescalito; don Juan sublinia acele caracteristici în lungul interval ce urma fiecărei stări de realitate neobişnuită.

Cel de al doilea aspect al nivelului extrinsec, stagiile de tranziție, reprezentau trecerea de la o stare de realitate obişnuită la o stare de realitate neobişnuită şi viceversa Cele două stări de realitate se suprapuneau în aceste stagii de tranziție şi criteriul pe câte-l foloseam eu pentru a-l deosebi pe cel de al doilea de orice altă stare de realitate era că elementele lor componente erau neclare. Niciodată n-am reuşit să le percep sau să mi le amintesc precis.

În termenii timpului perceput, stagiile de tranziție erau fie abrupte, fie lente. În cazul Daturei inoxia, stările obişnuite şi neobişnuite erau aproape juxtapuse şi tranziția de la una la cealaltă avea loc brusc. Remarcabile erau trecerile spre realitatea neobişnuită. Psilocybe mexicana, pe de altă parte, genera stări de tranziție pe care eu le-am perceput ca fiind lente. Trecerea de la realitatea obişnuită la realitatea neobişnuită era îndelungă şi uşor de perceput. Eu am fost întotdeauna conştient de ea, poate din pricina faptului că m-am temut de evenimentele ce aveau să urmeze.

Stadiile de tranziție dezvăluite de Lophophora williamsii păreau să combine trăsăturile celorlalte două. Mai întâi, ambele treceri din şi în realitatea neobişnuită păreau foarte uşor de observat. Intrarea în realitatea neobişnuită era lentă şi eu am trecut prin ea fără să simt aproape nici o diminuare a facultăților mele; dar, întoarcerea la o realitate obişnuită era un stagiu de tranziție brusc, pe care-l percepeam clar, dar cu mai puțină uşurință în observarea fiecărui detaliu.

Al treilea aspect al nivelului extrinsec era supravegherea de către profesor a ajutorului real pe care eu, ca ucenic, îl primeam în timpul experimentării unei stări de realitate neobişnuită. Am pomenit de supraveghere ca de o categorie în sine, fiindcă era de la sine înțeles că profesorul va trebui să intre în realitatea neobişnuită împreună cu ucenicul său într-un anumit moment al învățăturilor. În timpul stărilor de realitate neobişnuită produse de Datura inoxia am beneficiat de o supraveghere minimă. Don Juan punea

un accent deosebit pe paşii făcuţi în timpul perioadei preparatorii, dar, după ce am respectat această cerinţă, m-a lăsat să continui singur.

În realitatea neobişnuită provocată de Psilocybe mexicana, gradul de supraveghere era total diferit şi, în acest caz, după părerea lui don Juan, ucenicul avea nevoie de cât mai multă îndrumare şi ajutor. Confirmarea regulii necesita adoptarea unei forme alternative, care părea să sugereze că trec printr-o serie de modificări foarte specializate în perceperea mediului. Don Juan a produs acele modificări necesare prin comenzi verbale şi sugestii în timpul stagiilor de tranziţie în realitatea neobişnuită. Un alt aspect al supravegherii lui era să mă îndrume în partea de început a stărilor de realitate neobişnuită, ordonându-mi să-mi îndrept atenţia asupra unor anumite elemente componente ale stării precedente de realitate obişnuită. Detaliile pe care se focaliza el erau, aparent, alese la întâmplare, căci problema importantă era actul de perfecţionare a formei alternative adoptate. Aspectul final al supravegherii era înapoierea mea la realitatea obişnuită. Era de la sine înţeles că şi această operaţiune cerea maximum de supraveghere din partea lui don Juan, deşi nu-mi amintesc procedura reală.

Supravegherea necesară pentru stările produse de Lophophora williamsii era o combinaţie a celorlalte două. Don Juan a rămas alături de mine cât de mult a putut, totuşi el nu a încercat deloc să mă călăuzească în sau din realitatea neobişnuită.

Cel de al doilea nivel al ordinii diferenţiale din realitatea neobişnuită erau standardele aparent interne ale aranjamentului aparent intern al elementelor sale componente. L-am numit „nivelul intrinsec” şi am presupus aici că elementele componente erau supuse la trei procese generale, ce păreau a fi produsul îndrumării lui don Juan: (1) o avansare spre specific; (2) o avansare spre un şir mai extins de evaluări şi (3) o avansare spre utilizarea mai pragmatică a realităţii neobişnuite.

Înaintarea spre specific era, aparent, avansarea elementelor componente ale fiecărei stări succesive de realitate neobişnuită spre mai multă precizie, mai multă specificitate. Aceasta cuprindea două aspecte separate: (1) o avansare spre forme specifice unice şi (2) o avansare spre rezultate total specifice.

Avansarea către forme specifice unice însemna că elementele componente erau amorf familiare în stările incipiente. Avansarea părea să conţină două nivele de schimbare în elementele componente ale realităţii neobişnuite: (1)

o complexitate progresivă a detaliului perceput şi (2) un progres de la forme familiare la forme nefamiliare.

Complexitatea progresivă a detaliului însemna că în fiecare stare succesivă de realitate neobişnuită micile detalii pe care le-am perceput şi care constituiau elementele componente au devenit mai complexe. Am evaluat complexitatea după felul în care am devenit conştient că structura elementelor componente a devenit mai complicată şi totuşi detaliile nu au devenit încâlcite excedentar. Complexitatea sporită se referea, mai degrabă, la dezvoltarea armonioasă a detaliului perceput, care se pornea de la impresiile pe care mi le-au creat nişte forme vagi în stadiile incipiente şi ajungea până la perceperea de către mine a unor înşiruiri elaborate, imense, a unor amănunte minuscule în ultimele stadii.

Avansarea de la forme familiare la forme nefamiliare însemna că, la început, formele elementelor componente ori erau forme familiare pe care le găseai în realitatea obişnuită sau, cel puțin, evocau familiaritatea vieții de fiecare zi. Dar, în stările succesive de realitate neobişnuită formele specifice, detaliile care constituiau forma şi tiparele în care erau combinate elementele componente deveneau din ce în ce mai nefamiliare, până când nu le mai puteam egaliza şi nici nu mai puteau evoca, în unele cazuri, lucrurile pe care le percepusem vreodată în realitatea obişnuită.

Progresia elementelor componente către rezultate specifice totale era aproximarea din ce în ce mai apropiată a rezultatului total pe care l-am realizat în fiecare stare de realitate neobişnuită față de rezultatul total pe care-l căuta don Juan în probleme privind confirmarea regulii; cu alte cuvinte, realitatea neobişnuită era determinată să confirme regula şi confirmarea devenea din ce în ce mai specifică la fiecare încercare succesivă.

Cel de al doilea proces general al nivelului intrinsec de realitate neobişnuită era avansarea către un registru mai extins de evaluare. Cu alte cuvinte, era câştigul pe care l-am perceput în fiecare stare succesivă a realității neobişnuite către extinderea zonei asupra căreia puteam să-mi exercit capacitatea de a-mi focaliza atenția. Problema pusă în discuție în acest moment era fie că exista o zonă definită care se extindea, fie că puterea mea de percepție părea să se mărească în fiecare stare succesivă. Învățăturile lui don Juan susțineau şi întăreau ideea că exista o zonă care se extindea şi eu am numit acea presupusă zonă „registrul de evaluare”. Extinderea sa progresivă consta dintr-o evaluare aparent senzorială pe care

am făcut-o elementelor componente ale realității neobişnuite care apăreau într-un anumit registru. Am evaluat şi am analizat aceste elemente componente prin simțurile mele şi, după toate aparențele, am perceput registrul în care ele se petreceau ca fiind mai extins, mai cuprinzător în fiecare stare succesivă.

Registrul de evaluare a fost de două feluri: (1) registrul dependent şi (2) registrul independent. Registrul dependent era o zonă în care elementele componente erau detaliile mediului fizic care fuseseră în aria conştiinței mele în starea precedentă de realitate obişnuită. Registrul independent, pe de altă parte, era zona în care elementele componente ale realității neobişnuite păreau să se nască singure, libere de influența mediului fizic al realității obişnuite precedente.

Aluziile clare ale lui don Juan cu privire la problemele registrului de valorificare susțineau că fiecare dintre cei doi aliați şi Mescalito aveau proprietatea de a provoca ambele forme de percepție. Totuşi, mie mi se părea că Datura inoxia avea o mai mare capacitate de a provoca un registru independent, deşi, sub forma zborului corporal, pe care nu l-am perceput pentru un timp destul de îndelungat ca să afirm aceasta, registrul de valorificare era, implicit, unul dependent. Psilocybe mexicana avea capacitatea de a produce un registru dependent.

Lophophora williamsii avea capacitatea de a le produce pe amândouă.

Presupunerea mea era că don Juan folosea acele proprietăți diferite pentru a pregăti consensul special. Cu alte cuvinte, în stările produse de Datura inoxia elementele componente cărora le lipsea consensul obişnuit existau independent de realitatea obişnuită precedentă. În cazul plantei Psilocybe mexicana, lipsa consensului obişnuit implica elementele componente ce depindeau de mediul realității obişnuite precedente. Iar în cazul plantei Lophophora williamsii, unele elemente componente erau determinate de mediu, în timp ce altele erau independente de mediu. Astfel, folosirea celor trei plante la un loc pare să fi avut scopul de a crea o percepție largă a lipsei de consens obişnuit asupra elementelor componente ale realității neobişnuite.

Ultimul proces al nivelului intrinsec de realitate neobişnuită era progresul pe care l-am perceput eu în fiecare stare succesivă către o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite. Acest progres părea să fie corelat cu ideea că fiecare nouă stare era un stagiu mai complex de instruire şi că această complexitate mărită a fiecărui nou stagiu cerea o folosire mai

cuprinzătoare şi mai pragmatică a realității neobişnuite. Progresia cea mai vizibilă era când se folosea Lophophora williamsii, existența simultană a registrului de evaluare dependent şi independent în fiecare stare extindea folosirea pragmatică a realității neobişnuite, căci acoperea ambele registre în acelaşi timp.

Dirijarea rezultatului stărilor speciale de realitate obişnuită părea să producă o ordine în nivelul intrinsec, o ordine caracterizată de progresia elementelor componente către specific; cu alte cuvinte, elementele componente erau mai numeroase şi puteau fi izolate mai uşor în fiecare stare specială succesivă a realității obişnuite. Pe parcursul învățăturilor sale, don Juan mi-a arătat doar două dintre ele, dar am putut, totuşi, să detectez că, în cea de a doua, a fost mai uşor pentru don Juan să izoleze un număr mare de elemente componente şi facilitatea în obținerea unor rezultate specifice a influențat rapiditatea cu care s-a produs cea de a doua stare specială de realitate obişnuită. 1

— -

: Pentru prezentarea părților analizei mele structurale, vezi Appendice B.

— -

ORDINEA CONCEPTUALĂ.

Ucenicul.

Ucenicul era ultima unitate a ordinii conceptuale. Ucenicul era, pe drept cuvânt, elementul care focaliza învățăturile lui don Juan, căci el trebuia să accepte totalitatea consensului special dat elementelor componente ale tuturor stărilor de realitate neobişnuită şi tuturor stărilor speciale de realitate obişnuită, înainte ca acest consens special să devină consensul special un concept încărcat de sens. Dar consensul special, fiind legat de acțiunile şi elementele percepute în realitatea neobişnuită, aducea după sine o ordine specială de conceptualizare, o ordine care punea de acord asemenea acțiuni şi elemente percepute o dată cu confirmarea regulii. De aceea, acceptarea consensului special însemna pentru mine, în calitatea mea de ucenic, adoptarea unui anume punct de vedere validat de totalitatea învățăturilor lui don Juan; adică, însemna intrarea mea într-un nivel conceptual, un nivel ce includea o ordine a unei conceptualizări ce făcea învățăturile de înțeles în termenii lor proprii. Eu am numit o „ordinea conceptuală” pentru că era ordinea care conferea sens fenomenelor neobişnuite ce alcătuiau cunoaşterea lui don Juan; era matricea înțelesului în care toate conceptele individuale dezvăluite de învățăturile lui erau fixate.

Luând în calcul, aşadar, că ţelul ucenicului consta din adoptarea acelei ordini de conceptualizare, el avea două alternative: putea ori să eşueze în eforturile lui, ori să reuşească.

Prima alternativă, eşecul în adoptarea ordinii conceptuale, însemna, de asemenea, că ucenicul eşuase în realizarea ţelului operaţional al învăţăturilor. Ideea eşecului era explicată în tema celor patru duşmani simbolici ai omului cunoaşterii: era de la sine înţeles că eşecul nu era doar actul de întrerupere a căutării ţelului, ci actul de abandonare a căutării, numai sub presiunea creată de oricare dintre cei patru duşmani simbolici. Aceeaşi temă mai arăta şi că primii doi duşmani – teama şi claritatea – erau pricina înfrângerii omului la nivelul ucenicului, că înfrângerea la acel nivel însemna eşecul în a învăţa cum să manipulezi un aliat şi că, drept urmare a acelui eşec, ucenicul adoptase ordinea conceptuală într-un mod superficial, greşit. Cu alte cuvinte, adoptarea ordinii conceptuale era greşită în sensul că era o afiliere sau o angajare frauduloasă la înţelesul propus de învăţături. Ideea era că, atunci când era învins, un ucenic, în afară că era incapabil să comande un aliat, va rămâne doar cu ştiinţa câtorva tehnici de manipulare, plus memoria elementelor componente de realitate neobişnuită percepute, dar nu se va identifica cu raţiunea fundamentală care le-ar fi dat sens în propriii lor termeni. În aceste condiţii, orice om putea fi silit să-şi dezvolte propriile explicaţii pentru zonele subiectiv alese ale fenomenelor pe care le trăise şi acel proces ar aduce după sine adoptarea greşită a punctului de vedere propus de învăţăturile lui don Juan. Adoptarea greşită a ordinii conceptuale, totuşi, nu părea să se reducă doar la ucenic. Prin tema duşmanilor unui om al cunoaşterii se înţelegea şi că un om, după ce reuşise să înveţe cum să comande un aliat, putea să cedeze în faţa asalturilor celorlalţi doi duşmani – puterea şi vârsta înaintată. În schema de categorii a lui don Juan, o asemenea înfrângere însemna că omul căzuse în greşeala adoptării superficiale şi eronate a ordinii conceptuale, aşa cum făcuse şi ucenicul învins.

Adoptarea cu succes a ordinii conceptuale, pe de altă parte, însemna că ucenicul atinsese scopul operaţional, o adoptare bona fide a punctului de vedere propus de învăţături. Cu alte cuvinte, adoptarea de către el a ordinii conceptuale era sinceră în sensul că reprezenta o totală afiliere, o angajare la sensul exprimat în acea ordine de conceptualizare.

Don Juan nu clarifica niciodată punctul exact la care, sau modul exact în care ucenicul înceta să fie ucenic, deşi aluzia era clară că, o dată ce atinsese

scopul operațional al sistemului – adică o dată ce ştia cum să comande un aliat – nu mai avea nevoie să fie îndrumat de un profesor. Ideea că va veni o vreme când îndrumările unui profesor vor fi de prisos însemna că ucenicul va reuşi să adopte ordinea conceptuală şi, făcând aceasta, va obține capacitatea de a descoperi interferențe pline de sens fără ajutorul profesorului.

În măsura în care aceasta avea legătură cu învățăturile lui don Juan şi până când îmi începetam ucenicia, acceptarea consensului special părea să implice adoptarea a două unități de ordin conceptual; (1) ideea unei realități a consensului special şi (2) ideea că realitatea consensului obişnuit, de fiecare zi şi realitatea consensului speciei aveau o valoare pragmatică egală.

Realitatea consensului special.

Fundamentul învățăturilor lui don Juan, după cum el însuşi declara, era legat de folosirea a trei plante halucinogene prin care el inducea stări de realitate neobişnuită. Folosirea acestor trei plante părea să fi fost o chestiune de intenție deliberată din partea lui. Părea să le fi folosit deoarece fiecare dintre ele avea proprietăți halucinogene diferite, pe care el le interpreta ca pe naturile inerente diferite ale puterilor conținute de acestea. Prin direcționarea nivelurilor extrinsece şi intrinsece ale realității neobişnuite, don Juan exploata diferitele proprietăți halucinogene până când ele creau în mine, ucenicul, percepția că realitatea neobişnuită era o zonă perfect definită, un domeniu separat de viața obişnuită, de fiecare zi, ale cărei proprietăți inerente mi se revelau pe parcurs.

Totuşi, era, de asemenea posibil ca presupusele proprietăți diferite să fie doar produsul propriului proces al lui don Juan de a ghida ordinea intrinsecă a realității neobişnuite, deşi, în învățăturile lui, el exploata ideea că puterea întruchipată în fiecare dintre plante provoca stări de realitate neobişnuită care difereau una de cealaltă. Dacă această informație era corectă, diferențele dintre ele în termenii părților acestei analize păreau să existe în registrul evaluării pe care o puteai observa în stările provocate de fiecare dintre cele trei. Datorită caracteristicilor registrului de evaluare, toate trei contribuiau la producerea percepției unei zone sau a unui domeniu perfect definit, constând din două componente: registrul independent, numit domeniul şopârlelor, sau al lecțiilor lui Mescalito; şi registrul dependent denumit la zona în care omul se mişca prin propriile mijloace.

Eu folosesc termenul „realitate neobişnuită”, după cum s-a subliniat deja, în sensul unei realități extraordinare, neuzuale. Pentru un ucenic începător,

o asemenea realitate era, din toate punctele de vedere, ieşită din comun, dar ucenicia în domeniul cunoaşterii lui don Juan pretindea participarea mea obligatorie şi aderarea mea la practicarea, pragmatică, experimentală, la tot ce învăţasem. Aceasta însemna că eu, ca ucenic, trebuia să experimentez un număr de stări de realitate neobişnuită şi acele cunoştinţe la prima mână vor face, mai devreme sau mai târziu, clasificarea de „obişnuit" şi „neobişnuit", lipsită de sens pentru mine. Adoptarea efectivă a primei părţi a ordinii conceptuale ar fi implicat ideea că exista un alt domeniu de realitate separată, dar care nu mai era neobişnuită, „realitatea consensului special".

Acceptarea ca pe o premisă majoră că realitatea consensului special era un domeniu separat ar fi explicat în mod logic ideea că întâlnirile cu aliaţii sau cu Mescalito aveau loc într-un domeniu care nu era iluzoriu.

Realitatea consensului special avea o valoare pragmatica.

Acelaşi proces de direcţionare a nivelurilor extrinsece şi intrinsece ale realităţii neobişnuite, care se pare că au creat recunoaşterea realităţii consensului special ca un domeniu separat, părea, de asemenea, să fie responsabil de perceperea de către mine a faptului că realitatea consensului special era practică şi utilizabilă. Acceptarea consensului special asupra tuturor stărilor de realitate obişnuită şi asupra stărilor speciale de realitate obişnuită era menită să consolideze conştienta faptului că ea era egală cu realitatea consensului obişnuit, de fiecare zi. Această egalitate se baza pe impresia că realitatea consensului special nu era un domeniu ce putea fi egal cu visele. Din contră, avea elemente componente stabile ce erau supuse acordului special. Era, de fapt, un domeniu în care omul putea percepe mediul înconjurător într-un mod premeditat. Elementele sale componente nu erau subiective sau capricioase, ci erau detalii sau evenimente concise, a căror existenţă era atestată de întregul corp al învăţăturilor.

Implicarea egalităţii era clară în tratamentul pe care-l acorda don Juan realităţii consensului special, un tratament care era utilitar şi firesc; el nu s-a referit la el niciodată şi nici mie nu mi-a cerut să mă port faţă de el în alt fel decât într-unui utilitar, firesc. Faptul că aceste două zone erau socotite egale nu însemna, totuşi, că în orice clipă te puteai comporta în exact acelaşi fel în fiecare dintre zone. Din contră, comportamentul vrăjitorului trebuie să fie diferit, de vreme ce fiecare zonă a realităţii avea calităţi care o făcea utilizabilă în felul său propriu. Factorul definitoriu în privinţa înţelesului părea a fi fost ideea că o asemenea egalitate putea fi măsurată din punct de vedere al utilităţii practice. Astfel, un vrăjitor trebuia să creadă că era

posibil să se deplaseze de colo, colo, dintr-o zonă într-alta, că ambele erau inerent utilizabile şi că singura deosebire dintre cele două era diferita lor capacitate de a fi folosite, cu alte cuvinte, scopurile diferite la care ele serveau.

Totuşi, caracterul lor separat părea să fie doar un aranjament potrivit, care era în acord cu stadiul meu special de ucenicie, pe care don Juan îl folosea ca să mă determine să fiu conştient că putea să existe şi un alt domeniu de realitate. Dar, din acțiunile lui, mai mult decât din declarații, am fost convins că pentru un vrăjitor nu exista decât un unic continuum de realitate care avea două sau, poate, mai mult decât două părți din care el extrăgea deducții cu valoare pragmatică. Adoptarea reală a ideii că realitatea consensului special avea valoare pragmatică ar fi conferit o perspectivă plină de sens mişcării.

Dacă aş fi acceptat ideea că realitatea consensului special era utilizabilă fiindcă poseda proprietăți inerent utilizabile care erau la fel de pragmatice ca acelea ale realității consensului de fiecare zi, atunci ar fi fost logic ca eu să înțeleg de ce don Juan exploata noțiunea de mişcare în realitatea consensului special pentru un timp atât de lung. După acceptarea existenței pragmatice a unei alte realități, singurul lucru pe care trebuia să-l facă un vrăjitor ar fi fost să învețe mecanica mişcării. Desigur, mişcarea în acel caz trebuia să fie specializată, pentru că avea de a face cu proprietățile inerente, pragmatice, ale realității consensului special.

SUMAR.

Subiectele analizei mele au fost următoarele:

1. Fragmentele învățăturii lui don Juan pe care le-am prezentat aici au constat în două aspecte: ordinea operativă sau succesiunea plină de sens, în care toate conceptele individuale ale învățăturilor lui erau legate între ele şi ordinea conceptuală sau matricea de înțeles în care toate conceptele individuale ale învățăturilor lui erau fixate.

2. Ordinea operativă avea patru părți principale cu respectivele lor idei componente: (1) conceptul „om al cunoaşterii”; (2) ideea că un om al cunoaşterii se bucura de ajutorul unei puteri specializate numită „aliat”; (3) ideea că un aliat era condus de un complex de regulamente numite „regulă” şi (4) ideea că această confirmare a regulii era supusă consensului special.

3. Aceste patru părți erau legate între ele în următorul mod: țelul ordinii operative era să învețe omul cum să devină om al cunoaşterii; un om al cunoaşterii era diferit de omul obişnuit fiindcă avea un aliat; aliatul era o

putere specializată care avea o regulă; puteai să obții un aliat şi să-l supui prin procesul verificării regulii sale în domeniul realității neobişnuite şi prin obținerea consensului special care se referă la confirmare.

4. În contextul învățăturilor lui don Juan, a deveni om al cunoaşterii nu era o realizare cu caracter permanent ci, mai degrabă, un proces. Cu alte cuvinte, factorul care crea un om al cunoaşterii nu era doar posibilitatea de a avea un aliat, ci lupta de o viață a omului pentru a se menține în interiorul limitelor unui sistem de credințe. Totuşi, învățăturile lui don Juan țintеau rezultate practice şi scopul lui practic, referitor la cum să înveți pe cineva să devină om al cunoaşterii, era să-l înveți cum să dobândească un aliat, însuşindu-i regula. Astfel, țelul ordinii operative era să ofere omului consensul special pe baza elementelor componente percepute în realitatea neobişnuita, care erau considerate o confirmare a regulii aliatului.

5. Pentru a oferi consensul special privind confirmarea regulii aliatului, don Juan a trebuit să ofere consensul special în legătură cu elementele componente ale tuturor stărilor de realitate neobişnuită şi ale stărilor speciale de realitate obişnuită care reieşeau pe parcursul învățăturilor sale. Deci, consensul special se ocupa de fenomene neobişnuite, fapt care îmi permitea să presupun că orice ucenic, prin acceptarea consensului special, trebuia să adopte ordinea conceptuală a cunoştințelor care i se predau.

6. Din punctul de vedere al stadiului meu personal de studiu, puteam să deduc că, până în momentul când m-am retras din ucenicie, învățăturile lui don Juan au stimulat adoptarea a două părți ale ordinii conceptuale: (1) ideea că există un tărâm separat al realității, o altă lume, pe care am numit-o „realitatea consensului special” sau (2) cealaltă lume, care era la fel de utilizabilă ca lumea vieții de fiecare zi.

De-abia după şase ani de ucenicie, ştiința lui don Juan a devenit pentru mine un tot coerent. Mi-am dat seama că scopul lui a fost să ofere un consens real privitor la descoperirile mele personale, şi, deşi eu nu am continuat, fiindcă nu eram pregătit şi nici nu voi fi vreodată, să suport rigorile unui astfel de antrenament, felul meu individual de a face față standardelor efortului personal era încercarea pe care am făcut-o de a-i înțelege învățăturile. Am simțit că era neapărat necesar să dovedesc, sau, măcar, să-mi dovedesc mie însumi, că nu erau nişte ciudățenii.

După ce mi-am finalizat schema structurală şi am putut să înlătur multe date care nu ajutau în nici un fel efortului meu inițial de a dezvălui forța învățăturilor sale, am înțeles clar că aveau o coeziune internă, o consecință

logică care îmi îngăduia să privesc întregul fenomen într-o lumina care risipea ideea de ciudățenie ce caracteriza tot ce experimentasem aici. Atunci, a devenit evident pentru mine că ucenicia mea nu fusese decât începutul unui drum foarte lung. Şi experiențele grele pe care le suportasem şi care mă copleşiseră atât de mult nu fuseseră decât un mic fragment dintr-un sistem de gândire logică, din care don Juan extrăsese deducții pline de sens pentru viața lui de fiecare zi, un sistem foarte complex de credințe în care cercetarea era o experiență ce ducea la exaltare.

APPENDICE A.

Procesul validării consensului special.

Validarea consensului special însemna, în fiecare punct, cumularea învățăturilor Iui don Juan. Cu scopul de a explica procesul cumulativ, am organizat validarea consensului special după succesiunea în care se petreceau stările de realitate neobişnuită şi realitate obişnuită speciala. Don Juan nu părea să fi fixat procesul de direcționare a ordinii intrinsece a realității neobişnuite şi a realității obişnuite speciale într-un mod exact; el părea să fi izolat unitățile de direcționare într-un fel destul de fluid.

Don Juan a început să pregătească baza consensului special producând prima stare specială de realitate obişnuită prin procesul de manipulare a indiciilor care se refereau la mediu. El a izolat prin acea metodă anumite elemente componente din şirul celor aflate în realitatea obişnuită şi, izolându-le, m-a îndrumat să percep o progresie spre specific, în acest caz perceperea culorilor ce păreau să emane din două mici zone de pe sol. Fiind izolate, acele zone de colorație deveneau libere de consens obişnuit; se părea că doar eu eram capabil să le văd, astfel incit ele creau o stare specială de realitate obişnuită.

Izolarea celor două zone pe sol, prin lipsirea lor de consens obişnuit, ajuta la stabilirea primei legături dintre realitatea obişnuită şi cea neobişnuită. Don Juan m-a ajutat să percep o porțiune a realității obişnuite într-un mod neuzual; adică, el a schimbat unele elemente obişnuite în detalii ce aveau nevoie de consens special.

Consecința primei stări speciale de realitate obişnuită a fost recapitularea de către mine a experienței; din ea don Juan a selectat percepția diferitelor zone de colorație ca unități de subliniere pozitivă. El a izolat pentru subliniere negativă relatarea mea despre teama, oboseala mea şi posibilitatea lipsei mele de perseverență.

În timpul perioadei de pregătire care a urmat, el a plasat cea mai mare parte a speculațiilor sale pe unitățile pe care le izolase şi a dezvoltat ideea că era posibil să se descopere în mediul înconjurător, don Juan a introdus şi unele dintre conceptele componente ale omului cunoaşterii.

În cel de al doilea pas în pregătirea consensului special care se referea la confirmarea regulii, don Juan a indus o stare de realitate neobişnuită cu Lophophora williamsii. Deşi întregul conținut al acelei prime stări de realitate neobişnuită era destul de vag şi disociat, totuşi elementele componente erau foarte bine definite; eu am perceput caracteristicile stabilității, singularității şi lipsei de consens obişnuit aproape la fel de clar ca în stările următoare. Aceste caracteristici nu erau atât de evidente, poate din pricina neîndemânării mele; era prima oară când trăiam o realitate neobişnuită.

Era imposibil să precizez efectul direcționării precedente a lui don Juan asupra cursului real al experienței; totuşi, măiestria lui în dirijarea rezultatului stărilor următoare ale realității neobişnuite a fost foarte clară începând din acel punct.

Din ceea ce i-am povestit eu despre acea experiență, el a selectat unitățile care dirijau progresia spre forme unice specifice şi rezultate totale specifice. El a luat relatarea mea privind acțiunile mele cu câinele şi a legat-o de ideea că Mescalito era o entitate vizibilă. Ea putea să adopte orice formă şi, înainte de toate, era o entitate din afara omului.

Relatarea acțiunilor mele îi servea lui don Juan şi ca să stabilească progresia către un regim mai larg de evaluare; în acest caz, progresia era către un regim dependent Don Juan punea un accent pozitiv pe noțiunea că eu mă mişcasem şi acționasem în realitatea neobişnuită, aproape aşa cum aş fi făcut în viața de fiecare zi.

Progresia către o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite era stabilită punând un accent negativ pe relatarea privind incapacitatea mea să acord o atenție logică elementelor componente percepute. Don Juan a lăsat să se înțeleagă că mi-ar fi fost posibil să examinez elementele cu detaşare şi exactitate; această idee a scos la iveală două caracteristici generale ale realității neobişnuite, faptul că era pragmatică şi că avea elemente componente ce puteau fi observate senzorial.

Lipsa consensului obişnuit asupra elementelor componente era revelată dramatic de reacția reciprocă a accentelor pozitive şi negative puse pe

părerile celor care observau comportamentul meu în timpul acelei prime stări de realitate neobişnuită.

Perioada de pregătire care a urmat primei stări de realitate neobişnuită a durat mai mult de un an. Don Juan s-a folosit de acel timp ca să introducă mai multe concepte componente ale ideii de om al cunoaşterii şi ca să dezvăluie unele părți ale regulii celor doi aliați. El a scos la iveală şi o stare superficială de realitate neobişnuita ca să-mi testeze afinitatea cu aliatul conținut de Datura inoxia. Don Juan a folosit toate senzațiile vagi pe care le-am avut pe durata acelei stări superficiale ca să sublinieze caracteristicile generale ale aliatului, punându-l în contrast cu ceea ce izolase el drept caracteristicile vizibile ale lui Mescalito.

Cel de al treilea pas în pregătirea consensului special referitor la confirmarea regulii a fost să inducă o altă stare de realitate neobişnuită cu Lephophora williamsii. Îndrumarea pe care don Juan mi-a oferit-o în etapa precedentă spre perceperea acestei de-a doua stări de realitate neobişnuită s-a desfăşurat în următorul mod:

Progresia spre specific crea posibilitatea vizualizării unei entități a cărei formă se schimbase în chip remarcabil, de la forma familiară a unui câine, în prima stare, la forma total nefamiliară a unui compus antropomorfic care părea că există în afara mea.

Progresia spre un regim mai larg de evaluare a fost evidentă în felul cum am perceput o călătorie. Pe parcursul acelei călătorii, regimul de evaluare a fost atât dependent cât şi independent, deşi majoritatea elementelor componente depindea de mediul înconjurător al stării pre cedente de realitate obişnuită.

Progresia spre o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite a fost, poate, trăsătura cea mai evidentă a celei de a doua stări pe care am experimentat-o. A devenit evident pentru mine, într-un mod complex şi detaliat, că omul se putea mişca în realitatea neobişnuită.

De asemenea, eu am examinat elementele componente cu detaşare şi precizie. Le-am perceput foarte clar stabilitatea, singularitatea şi lipsa de consens.

Din recapitularea experienței, don Juan a subliniat următoarele: pentru avansarea către specific, el a pus un accent pozitiv pe faptul că eu l-am văzut pe Mescalito ca pe un compus antropomorfic. Cea mai mare parte a speculației care se referă la această zonă era centrată pe ideea că Mescalito era capabil să fie un profesor şi, în acelaşi timp, un protector.

Ca să dirijeze avansarea către un registru mai larg de evaluare, don Juan a pus accentul pe relatarea călătoriei mele care, evident, avusese loc în registrul dependent; de asemenea, el a pus un accent pozitiv pe versiunea mea privind scenele vizionare pe care le-am văzut pe mâna lui Mescalito, scene ce păreau independente de elementele componente ale realității obişnuite precedente.

Relatarea călătoriei pe care am făcut-o şi scenele văzute pe mâna lui Mescalito i-au permis, de asemenea, lui don Juan să dirijeze avansarea spre o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite. Mai întâi, el a relevat ideea că era posibil să obții direcționarea; în al doilea rând, el a interpretat scenele ca pe nişte lecții despre calea corectă de a trăi.

Unele zone ale recapitulării mele privind percepția unor compuşi complementari nu au fost subliniate deloc, fiindcă nu erau folositoare stabilirii direcției ordinii intrinsece.

Următoarea stare de realitate neobişnuită – cea de a treia – era indusă pentru confirmarea regulii care vorbea despre aliatul conținut în Datura inoxia. Perioada de pregătire era importantă şi perceptibilă pentru prima oară. Don Juan a prezentat tehnicile manipulatorii şi a dezvăluit că scopul exact pe care trebuia să-l confirm eu era divinația.

Dirijarea sa precedentă a celor trei aspecte ale ordinii intrinsece părea să fi produs următoarele rezultate: progresia spre specific era manifestată de capacitatea mea de a percepe un aliat ca pe o calitate; cu alte cuvinte, eu am verificat afirmația că un aliat nu era deloc vizibil. Progresia spre specific producea, de asemenea, percepția specială a unei serii de imagini foarte asemănătoare cu acelea pe care le văzusem pe mâna lui Mescalito. Don Juan interpreta aceste scene ca pe o divinație sau ca pe confirmarea scopului specific pe care-l avea regula.

Perceperea acelei serii de scene implica o progresie spre un registru de evaluare mai larg. De data aceasta, registrul era independent de mediul înconjurător al realității obişnuite precedente. Scenele nu păreau a fi suprapuse peste elementele componente, aşa cum se întâmplase cu imaginile pe care le văzusem pe mâna lui Mescalito; de fapt, nu existau alte elemente componente, în afara celor ce făceau parte din scene. Cu alte cuvinte, întregul registru de evaluare era independent.

Percepția unui registru total independent arăta, de asemenea, progresia către o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite. Divinația însemna faptul că puteai da o valoare utilitară la tot ceea ce ai văzut.

Cu scopul de a direcționa progresia către specific, don Juan a pus un accent pozitiv pe ideea că era imposibil să te mişti prin propriile mijloace în registrul independent al evaluării. El a explicat că mişcarea aceea fusese independentă şi realizată, în acest caz particular, de şopârle în calitatea lor de instrumente. Pentru a stabili direcția celui de al doilea aspect al nivelului intrinsec progresia către un registru mai larg al evaluării, el a punctat cea mai mare parte a speculației lui pe ideea că scenele pe care le percepusem eu, care erau răspunsurile la divinație, puteau să fie examinate şi extinse atâta timp cât doream. Pentru a ghida progresia către o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite, don Juan a accentuat pozitiv ideea că subiectul ce trebuia ghicit trebuia să fie simplu şi direct, ca să poți obține un rezultat ce putea să fie folosibil.

Cea de a patra stare de realitate neobişnuită era dată la iveală şi pentru confirmarea regulii aliatului ce se găsea în Datura inoxia. Scopul specific al regulii ce trebuia confirmată era legat de zborul corporal, ca un alt aspect al mişcării.

Un rezultat al direcționării progresiei către specific ar fi putut fi perceperea de plutire corporală în aer. Acea senzație era acută, deşi îi lipsea adâncimea percepțiilor precedente ale actelor pe care se pare că le îndeplinisem în realitatea neobişnuită. Zborul corporal părea să fi avut loc într-un registru dependent de evaluare şi părea să implice mişcarea prin propria-ți forță ce putea să fie rezultatul unei progresii către un registru mai larg de apreciere.

Două alte aspecte ale senzației de plutire puteau să fie produsul direcționării progresiei către o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite. Ele au fost, mai întâi, perceperea distanței, o percepție ce crease senzația unui zbor real, şi, mai apoi, posibilitatea de a obține direcția în cursul acelei presupuse mişcări.

În timpul următoarelor perioade pregătitoare, don Juan a făcut speculații în privința naturii, presupus vătămătoare, a aliatului ce se găsea în Datura inoxia. Şi el a izolat următoarele segmente ale relatării mele: Pentru direcționarea progresiei către specific, a pus un accent pozitiv pe amintirile mele despre plutirea prin aer. Deşi eu nu am perceput elementele componente ale stării de realitate neobişnuită cu claritatea care-mi devenise atunci obişnuită, senzația mea de mişcare era foarte pregnantă şi don Juan a folosit-o ca să întărească rezultatul specific al mişcării. Progresia spre o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite a fost stabilită prin focalizarea celei mai mari părți a speculației pe ideea că vrăjitorii puteau să

zboare pe distanțe enorme, o speculație care a dat naştere posibilității că te puteai mişca în registrul dependent de evaluare, ca pe urmă să muți o astfel de mişcare în realitatea obişnuita.

Cea de a cincea stare de realitate neobişnuită era produsă de către aliatul ce se găsea în Psilocybe mexicana. Era prima oară când se folosea acea planta şi starea rezultată era mai asemănătoare cu un test decât cu o încercare de a confirma regula. În perioada pregătitoare, don Juan a prezentat doar o tehnică de manipulare; deoarece el nu mi-a dezvăluit scopul specific ce trebuia verificat, eu nu am crezut că starea era provocată pentru a confirma regula. Totuşi, direcția nivelului intrinsec al realității neobişnuite stabilită mai devreme părea să se fi sfârşit cu rezultatele următoare:

Dirijarea progresivă spre rezultate totale specifice a produs în mine percepția că aceşti doi aliați erau diferiți între ei şi că fiecare era diferit de Mescalito. Eu am perceput aliatul ce se găsea în Psilocybe mexicana ca pe o calitate fără forma, invizibilă şi generând o senzație de decorporalizare. Progresia către un regim mai extins de evaluare a avut drept rezultat senzația că mediul înconjurător total al realității obişnuite precedente care a rămas în conştiința mea putea fi folosit în realitatea neobişnuită; cu alte cuvinte, expansiunea regimului dependent părea să fi cuprins totul. Progresia către o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite producea percepția specială că puteam să pătrund prin elemen tele componente din cadrul registrului dependent, în ciuda faptului că păreau să fie elemente obişnuite ale vieții de fiecare zi.

Don Juan nu mi-a cerut să fac obişnuita recapitulare a experienței; era ca şi cum absența scopului specific făcuse din această stare de realitate neobişnuita doar un stadiu de tranziție prelungit. În timpul următoarei perioade de pregătire, totuşi, el a speculat asupra anumitor observații pe care le făcuse despre comportamentul meu în cursul experienței.

Don Juan a pus un accent negativ pe impasul logic care m-a împiedicat să cred că puteai să treci prin lucruri sau ființe. Cu acea speculație, el a dirijat progresia către un rezultat total specific al mişcării, prin elementele componente ale realității neobişnuite percepute în cadrul registrului dependent al evaluării.

Don Juan a folosit aceleaşi observații ca să dirijeze cel de al doilea aspect al nivelului intrinsec, un registru mai larg al evaluării. Dacă era posibilă mişcarea prin lucruri şi ființe, atunci registrul dependent trebuia să se

extindă şi el în aceeaşi măsură; trebuia să acopere întregul mediu al precedentei realităţi obişnuite care putea fi conştientizat în orice moment, de vreme ce mişcarea implica o permanentă schimbare de mediu. În aceeaşi speculaţie, era, de asemenea, implicit că realitatea neobişnuită se putea folosi într-un mod mai pragmatic. Mişcarea prin obiecte şi fiinţe implica un avantaj, care era inaccesibil unui vrăjitor în realitatea obişnuită.

În continuare, don Juan a folosit o serie de trei stări de realitate neobişnuita, cauzate de Lophophora williamsii, pentru a pregăti în continuare consensul special privind confirmarea regulii. Aceste trei stări au fost tratate aici ca o singură unitate pentru că au avut loc pe parcursul a patru zile consecutive şi în timpul celor câteva ore dintre ele eu nu am avut nici o comunicare cu don Juan. Ordinea intrinsecă a celor trei stări a fost şi ea considerată o singură unitate, cu următoarele caracteristici: Progresia lui Mescalito ca o entitate vizibilă, capabilă să ofere învăţătură. Abilitatea de a da lecţii însemna că Mescalito era capabil să acţioneze faţă de oameni.

Progresia către un registru mai larg de evaluare a atins un punct în care eu am perceput ambele registre în acelaşi timp şi am fost incapabil să stabilesc diferenţa dintre ele altfel decât în termeni de mişcare. În registrul dependent era posibil pentru mine să mă mişc prin propriile mijloace şi prin propria voinţă, dar, în registrul independent, puteam să mă mişc doar cu ajutorul lui Mescalito, ca instrument. De exemplu, lecţiile lui Mescalito cuprindeau o serie de scene pe care puteam doar să le urmăresc. Progresia către folosirea mai pragmatică a realităţii neobişnuite era implicată în ideea că Mescalito putea, într-adevăr, să predea lecţii privind calea dreaptă de a trăi.

În timpul perioadei de pregătire care a urmat ultimei stări de realitate neobişnuită din această serie, don Juan a selectat următoarele unităţi: Pentru progresie către specific, el a pus un accent pozitiv pe ideea că Mescalito era necesar ca să transporte omul prin registrul independent al evaluării şi că Mescalito era o entitate didactică capabilă să dea lecţii, îngăduind omului să pătrundă într-o lume vizionară. De asemenea, el a speculat asupra implicaţiei că Mescalito îşi spusese numele şi mă învăţase, pare-se, câteva cântece; acele două cazuri au fost construite ca exemple ale capacităţii lui Mescalito de a fi un protector. Şi faptul că eu îl percepusem pe Mescalito ca pe o lumină a fost subliniat ca o posibilitate că el, în sfârşit, adoptase o formă abstractă, permanentă faţă de mine.

Prin sublinierea aceloraşi unităţi, don Juan a reuşit să dirijeze pro gresia către un registru mai larg de evaluare. În timpul celor trei stări de realitate

neobişnuită, am perceput clar că registrul dependent şi registrul independent erau două aspecte separate ale realității neobişnuite care erau la fel de importante. Registrul independent era zona în care Mescalito îşi preda lecțiile şi, de vreme ce aceste stări de realitate neobişnuită păreau să fi fost date la iveală doar pentru căutarea acestor lecții, registrul independent era, în mod logic, o zona de o importanță specială. Mescalito era un protector şi un învățător, ceea ce însemna că era vizibil; totuşi, forma lui nu avea nimic de a face cu starea precedentă de realitate obişnuită. Pe de altă parte, se presupunea că omul putea să călătorească, să se mişte în realitatea neobişnuită pentru a căuta lecțiile lui Mescalito, o idee care implica importanța registrului dependent.

Progresia spre o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite era stabilită prin dedicarea majorității speculațiilor lecțiilor lui Mescalito. Don Juan construia aceste lecții ca fiind indispensabile vieții omului; era o deducție clară că realitatea neobişnuită se putea folosi într-un mod mai pragmatic pentru a stabili puncte de referință care aveau valoare în realitatea obişnuită. Era prima oară când don Juan exprimase în cuvinte o asemenea implicație.

Starea următoare de realitate neobişnuită, cea de a noua în învățături, era provocată pentru a confirma regula aliatului conținut de Datura inoxia. Scopul specific ce trebuia confirmat în acea stare era legat de divinație şi dirijarea precedentă a nivelului intrinsec se sfârşea cu punctele următoare: progresia către un rezultat total specific crea percepția unui grup de scene coerente, care erau presupuse a fi vocea şopârlei ce povestea evenimentele care trebuiau ghicite şi senzația unei voci care descria, într-adevăr, astfel de scene. Progresia către un registru independent de evaluare avea drept rezultat percepția unui registru independent larg şi limpede care era liber de influența străină a realității obişnuite. Progresia către o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite se sfârşea în posibilitățile utilitare de exploatare a registrului independent. Acea tendință specială era stabilită de speculația lui don Juan privind posibilitatea de a extrage puncte de referință din registrul independent şi de a le folosi în realitatea obişnuită. Astfel, scenele divinatorii aveau o valoare pragmatică evidenta, căci erau socotite că reprezintă o înfățişare a actelor îndeplinite de către alții, acte la care nu puteai avea acces prin mijloace obişnuite.

În următoarea perioadă de pregătire, don Juan a subliniat mai multe din temele componente ale omului cunoaşterii. El părea să se pregătească să

facă trecerea la urmărirea doar a unuia dintre cei doi aliați, aliatul humito. Totuşi, el a subliniat pozitiv ideea că eu aveam o strânsă afinitate cu aliatul conţinut de Datura inoxia, pentru că îmi îngăduise să fiu martorul unui caz de flexibilitate a regulii când am făcut o greşeală în îndeplinirea unei tehnici de manipulare. Presupunerea mea că don Juan era gata să abandoneze predarea regulii aliatului conţinut de Datura inoxia era întărită de faptul că el nu izolase nici o zona a recapitulării experienței făcute de mine ca să explice dirijarea nivelului intrinsec al stărilor următoare ale realității neobişnuite.

Apoi au fost o serie de trei stări de realitate neobişnuită date la iveală ca să confirme regula aliatului conţinut de Psilocybe mexicana. Ele au fost tratate aici ca o singură unitate. Şi, cu toate că între ele a trecut destul de mult timp, în acele intervale don Juan nu a făcut nici o încercare ca să speculeze asupra nici unui aspect al ordinii lor intrinsece.

Prima stare a seriei a fost vagă; ea s-a sfârşit repede şi elementele sale componente nu au fost precise. Părea să fie mai mult o stare de realitate neobişnuită.

Cea de a doua stare era mai profundă. Eu am perceput stadiul de tranziție în realitatea neobişnuită separat, pentru prima oară. Pe durata acelui prim stadiu de tranziție, don Juan a dezvăluit faptul că scopul specific al regulii, pe care eu trebuia s-o confirm, se ocupa cu un alt aspect al mişcării, un aspect ce avea nevoie de o supraveghere exhaustivă din partea lui; eu l-am exprimat prin cuvintele „a te mişca adoptând o formă alternativă”. Drept urmare, două aspecte ale nivelului extrinsec al realității neobişnuite au devenit evidente pentru prima oară: stadiile de tranziție şi supravegherea de către profesor.

Don Juan îşi folosea supravegherea în timpul primului stadiu de tranziție ca să marcheze direcția următoare a celor trei aspecte ale nivelului intrinsec. Eforturile sale au fost canalizate, în primul rând, spre producerea unui rezultat total specific, îndemnându-mă să experimentez senzația precisă că am luat forma unei ciori.

Posibilitatea adoptării unei forme alternative pentru a realiza mişcarea în realitatea neobişnuită implica, la rândul ei, o expansiune a regimului dependent de evaluare, singura zonă în care o asemenea migrare putea să aibă loc.

Folosirea pragmatică a realității neobişnuite era hotărâtă de faptul că eram dirijat să-mi ațintesc atenția asupra anumitor elemente componente ale

registrului dependent, ca sa le folosesc ca pe puncte de referință pentru mişcare.

În perioada de pregătire care a urmat celei de a doua stări a seriei, don Juan a refuzat să speculeze asupra oricărei părți a experienței mele. El a tratat cea de a doua stare de parcă ar fi fost doar un alt stagiu prelungit de tranziție.

Cea de a treia stare a seriei era, totuşi, de o importanță capitală în învățături. Era o stare în care procesul de dirijare a nivelului intrinsec culmina cu următoarele rezultate: Progresia către specific creea perceperea clară a faptului că adoptasem o formă alternativă atât de complet încât ea provoca modificări precise în felul în care-mi aținteam privirile şi în felul meu de a vedea. Un rezultat al acelor modificări era perceperea de către mine a unei noi fațete a regimului dependent de evaluare – amănuntele ce formau elementele componente – şi acea percepție extindea în mod hotărât registrul aprecierii. Progresia către o folosire mai pragmatică a realității neobişnuite culmina în conştiința mea cu faptul că era posibil să mă mişc în registrul dependent tot atât de pragmatic cum te deplasezi prin mers în realitatea obişnuită.

În perioada pregătitoare ce a urmat ultimei stări de realitate neobişnuită, don Juan a introdus un nou tip de recapitulare. El a selectat zonele de amintire înainte de a-mi auzi povestirea; adică, a cerut să audă doar relatările privitoare la folosirea pragmatică a realității neobişnuite şi la mişcare.

Din astfel de relatări, el a stabilit progresia către specific punând un accent pozitiv pe versiunea despre felul cum exploatasem eu forma ciorii. Totuşi, el a dat importanță doar ideii de mişcare după adoptarea acelei forme. Mişcarea era zona recapitulării mele pe care el a plasat un joc combinat de accente pozitive şi negative. El a acordat relatării un accent pozitiv când aceasta sublinia ideea naturii pragmatice a realității neobişnuite sau atunci când ea se ocupa de perceperea elementelor componente care-mi permiseseră să capăt un sens general de orientare, în timp ce mi se părea că mă mişc în registrul dependent de apreciere. El a pus un accent negativ pe incapacitatea mea de a-mi aminti precis natura sau direcția unei astfel de mişcări.

Dirijând progresia către un registru mai larg de apreciere, don Juan şi-a bazat speculația pe ceea ce i-am povestit eu despre felul special în care eu percepusem amănuntele ce formaseră elementele componente din interiorul

registrului dependent. Speculaţia lui m-a condus la presupunerea că, dacă era posibil să vezi lumea ca o cioară, registrul dependent de apreciere trebuia să se extindă în adâncime şi să se lărgească până ce acoperea întregul spectru al realităţii obişnuite.

Ca să dirijeze progresia către o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite, don Juan a explicat felul meu deosebit de a percepe elementele componente ca fiind felul în care o cioară vede lumea. Şi, în mod logic, acel fel de a vedea presupunea intrarea într-un registru de fenomene ce depăşea posibilităţile normale din realitatea obişnuită.

Ultima experienţă consemnată în notele mele de teren era o stare specială de realitate obişnuită; don Juan a produs-o prin izolarea elementelor componente ale realităţii obişnuite, prin procesul furnizării de indicii ce aveau în vedere la propriul său comportament.

Procesele generale folosite în dirijarea nivelului intrinsec de realitate neobişnuită au produs următoarele rezultate pe parcursul celei de a doua stări speciale de realitate obişnuită. Progresia spre specific a rezultat într-o izolare fără probleme a multor elemente ale realităţii obişnuite. În prima stare specială de realitate obişnuită, foarte puţinele elemente componente care au fost izolate prin procesul de furnizare de indicii privitoare la mediu erau, de asemenea, transferate în forme familiare lipsite de consens obişnuit; totuşi, în cea de a doua stare specială de realitate obişnuită, elementele sale componente au fost numeroase şi, cu toate că nu şi-au pierdut calitatea de elemente familiare, se putea să-şi fi pierdut capacitatea de consens obişnuit. Asemenea elemente componente au acoperit, poate, întregul mediu de care eram eu conştient.

Este posibil ca don Juan să fi produs această a doua stare specială pentru a întări legătura dintre realitatea obişnuită şi cea neobişnuită, dezvoltând posibilitatea că multe, dacă nu toate, elementele componente ale realităţii obişnuite puteau să-şi piardă capacitatea de a avea consens obişnuit.

Din propriul meu punct de vedere, totuşi, acea ultimă stare specială era rezumatul final al uceniciei mele. Formidabilul impact al terorii la nivelul conştiinţei treze avea calitatea specială de a submina certitudinea că realitatea vieţii de fiecare zi era implicit reală, certitudinea că eu, în probleme de realitate obişnuită, puteam să obţin consensul într-un mod indefinit. Până în acel punct, cursul uceniciei mele părea să fi fost o construcţie continuă care să anuleze acea certitudine. Don Juan a folosit fiecare segment al efortului său dramatic ca să realizeze prăbuşirea în

timpul acelei ultime stări speciale, fapt care m-a făcut să cred că o prăbuşire totală a acelei certitudini ar fi îndepărtat ultima barieră care mă împiedica să accept existența celeilalte realități: realitatea consensului special.

SFÂRŞIT

{1} Tip de cactus mexican; drog preparat din acesta, care provoacă halucinații; mescalină

{2} În legătură cu procesul de validare a consensului special, vezi Apendice A